Can Çekişen İmparatorluk

Francis Shor

İngilizce'den Çeviren: Akın Emre Pilgir

AYRINTI

Can Çekişen İmparatorluk, Amerikan rüyasının çöküş ve çözülüş süreçlerini mercek altına alan çarpıcı bir çalışma. Amerikan rüyasının küresel emperyalizmdeki yerini yavaş yavaş nasıl yitirdiği, veriler üzerinden tartışılıyor kitapta. Küresel kapitalizmin "ölümüne" ilişkin saptamalarda bulunulurken hamasi bir tutuma prim verilmiyor tabii. Daha ziyade dünya çapındaki güç dengelerinin hangi parametler eşliğinde değiştiğine odaklanılıyor. Mevcut iktidar ilişkilerinin, sermaye hareketlerinin hem Amerika'yı hem de dünyanın farklı güç merkezlerini nasıl şekillendirdiği olgusal kaynaklara yaslanılarak gözler önüne seriliyor. Kitabın stratejisi olguları peş peşe sıralamak ve iktidar ilişkilerini basitçe ifşa etmek değil: İmparatorluk rejiminden çıkış imkânları üzerinde de duruluyor. İmparatorluk rejimlerinin ölüm süreçleri, ekolojik ve eşitlikçi bir gelecek hayali taşıyanlar için kimi fırsatlar sunmaktadır. Gezegenimiz için dayanışma vakti gelip çatmış; başka bir dünyanın imkânı hiç olmadığı kadar yakıcı bir hal almıştır.

AYRINTI • İNCELEME
ISBN: 978-605-314-057-3
9 786053 140573

25 ₺

FRANCIS SHOR

Francis Shor, Wayne State Üniversitesi'nde tarih profesörü. Çalışma alanları çeşitli olmakla birlikte, esas olarak 20. yüzyıl Amerikan tarihi alanında uzmandır. İlk kitabı *Utopianism and Radicalism in a Reforming America, 1888-1918* (Reform Dönemi Amerikasında Ütopyacılık ve Radikalizm, 1888-1918) 1997 yılında yayımlanan Francis Shor, barış, adalet ve uluslararası dayanışma hareketlerinde de yer almaktadır.

Ayrıntı: 949
İnceleme Dizisi: 269

Can Çekişen İmparatorluk
Amerikan Emperyalizmi ve Küresel Direniş
Francis Shor

Kitabın Özgün Adı
Dying Empire
U.S. Imperialism and Global Resistance

İngilizce'den Çeviren
Akın Emre Pilgir

Yayına Hazırlayan
Özge Altın

Son Okuma
Yeliz Eke

© Francis Shor, 2010

All Rights Reserved
Authorised translation from the English language edition published by Routledge,
a member o the Taylor & Francis Group

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Agency aracılığıyla alınmıştır.

Kapak Fotoğrafı
Lorna Wilso / Taxi / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *İstanbul, Aralık 2015*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-057-3
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/AYRINTIYAYINEVI facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Francis Shor

Can Çekişen İmparatorluk

Amerikan Emperyalizmi ve Küresel Direniş

İNCELEME DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

ÇALIŞMAK SAĞLIĞA ZARARLIDIR
Annie Thébaud-Mony

BERABER
Richard Sennett

HAYATIN ANLAMI
Terry Eagleton

DUYURU
Michael Hardt-Antonio Negri

KÜRESELLEŞMENİN SONU MU?
Arif Dirlik

İSYAN PAZARLANIYOR
Joseph Heath & Andrew Potter

VAMPİRİN KÜLTÜR TARİHİ
Gülay Er Pasin

TUHAF ALAN
Burcu Canar

ÜTOPYA
Nilnur Tandaçgüneş

AKIL HASTALIĞI VE PSİKOLOJİ
Michel Foucault

İŞLETME HASTALIĞINA
TUTULMUŞ TOPLUM
Vincent de Gaulejac

ETİN CİNSEL POLİTİKASI
Carol J. Adams

TOPLUMLA YÜZLEŞME
Zülküf Kara

iKOMÜNİZM
Colin Cremin

KÜRESEL ÇARKIN DIŞINDA
KALANLAR
Kathrin Hartmann

AZINLIĞIN ZENGİNLİĞİ HEPİMİZİN
ÇIKARINA MIDIR?
Zygmunt Bauman

PSİKOLOJİDE SÖZ VE ANLAM
ANALİZİ
Sibel A. Arkonaç

ÇALIŞMA SORUNU
Kathi Weeks

BENLİK YANILSAMASI
Bruce Hood

VAHŞİ HUKUK
Cormac Cullinan

TÜRKİYE KENTLEŞMESİNİN
TOPLUMSAL ARKEOLOJİSİ
Erbatur Çavuşoğlu

MARKSİZMDEN SONRA MARX
Tom Rockmore

OYUN, OYUNBAZLIK, YARATICILIK
VE İNOVASYON
Patrick Bateson & Paul Martin

İLAHİ GAZAP:
DEHA NEDİR? DÂHİ KİMDİR?
Darrin M. McMahon

HARCIYORUM ÖYLEYSE VARIM
Ekonominin Gerçek Maliyeti
Philip Roscoe

KREDİOKRASİ
ve Borç Reddi Davası
Andrew Ross

ZİHİN VE DOĞA ARASINDA
Bir Psikoloji Tarihi
Roger Smith

ÖZGÜRLÜK
Zygmunt Bauman

ZAMANI YAŞAMAK
Jean Chesneaux

İçindekiler

Teşekkür 7
Giriş: Tepetaklak Dünya 15

Birinci Kısım
Emperyal İnşa ve Yapıbozumu

1 Emperyal Yükler: ABD İmparatorluğunu İnşa Etmek ve Ona Karşı Çıkmak 31
2 Amerikan Kalesi Yeniden Canlanırken: Emperyal ve Sivil Parmaklıkları Kırmak 62
3 Sorunlu Dayanışmalar: Yerel ve Küresel Yurttaş Hareketlerindeki Çelişkiler 89

İkinci Kısım
Kimin Küreselleşmesi?

4 ABD'nin Askeri Emperyalizmi ve Küresel Hâkimiyet Arayışı..... 119
5 ABD'nin Ekonomik Emperyalizmi ve Küresel Eşitsizlikler 153
6 ABD'nin Kültürel Emperyalizmi ve Küresel Ahenksizlik..... 179

Üçüncü Kısım
Başka Kamular, Başka Dünyalar

7 Ulusaşırı Karşı Kamu ve Direnişin Küreselleşmesi 205
8 Başka Bir Dünya Mümkün mü?..... 232
Sonuç: Bildiğimiz Dünyanın Sonu..... 262
Kaynakça..... 278
Dizin..... 297

Teşekkür

Bu kitabın filizlenişi, çiçeklenen bir soğan gibi zaman almış ve sürekli beslenmesi gerekmiştir. Sanırım kitabın ilk hazırlık süreci, Bush yönetiminin Afganistan ve Irak'ta savaşa girdiği dönemde yazmak zorunda hissettiğim politik yorumlarla başlamıştır. Neyse ki internet, bu yorumların paylaşılacağı bir dizi internet sitesi sunmuştu. Dünya genelinden insanların tek tek aktarılamayacak kadar sayısız olan yanıtları, alternatif ifade ve dayanışma araçlarına yönelik teknolojiye duyulan keskin arzuyu göstermekteydi. Joel Kuszai ve Factory School Press'in teşvikiyle, bu elektronik paylaşımların birçoğu, 2005 yılında *Bush-League Spectacles: Empire, Politics, and Culture in Bushwhacked America* adlı bir kitabın temeli haline gelmişti.

Ancak bir tarihçi olarak, Bush yönetimindeki politikaların ötesine bakma ve ABD emperyalizminin geniş bağlamı ile kalıcılığı hakkında açıklamalar arama zorunluluğu hissettim. Ayrıca küresel direnişin özgün biçimlerini ve "başka bir dünyaya" yönelik yeni arzuları izah etmek istedim. Dolayısıyla ABD emperyalizmine dair yakın dönemdeki araştırmaları, tepeden ve tabandan küreselleşmeyle ilgili çeşitli perspektiflerle birleştirmek amacıyla, bazıları benim için yeni olan çok sayıda alanı araştırmaya giriştim. Kanaatimce bu sentezin sonucu bu araştırmanın altında kalmadan eleştirel bir şekilde araştırmanın kendisinden temellendirilmiştir; nitekim bu süreçte daha geniş bir kitle için arzulanan bir erişilebilirliğe ulaşmaktadır.

Bana ve bu kitaba çeşitli katkılarından ötürü, genellikle dolaylı yollarla olsa da, teşekkür edilecek çok sayıda insan var. Kendisini adamış bir akademisyen ve eylemci olan Jackie Smith'in liderliğinde yapılan 2006 yazındaki "Küreselleşme" semineri, bana bu alanı açan bir aktivite olmuştur. Son birkaç yıl içinde, başta Jerry Harris olmak üzere Küresel Araştırmalar Derneği'ndeki meslektaşlar ve yoldaşlar, emperyalizm ve küreselleşmenin çıkarımlarıyla ilgili kavrayışımın ve ilgimin büyümesinde yardımcı oldu. Birleşik Devletler ve Avrupa'daki Ütopyacı Araştırmalar Derneği üyeleri, benimle çeşitli ilgili konulara dair görüşlerini paylaştı. İki meslektaşım, Melbourne Üniversitesi'nden Verity Burgmann ve Amsterdam'daki Toplumsal Tarih Enstitüsü'nden Marcel van der Linden küresel perspektifleriyle beni aydınlattı.

Bu genel alanda bir dizi resmi ve gayri resmi seminer, toplantı ve tartışma yoluyla, Wayne State Üniversitesi'ndeki meslektaşlar eserime katkıda bulunmuştur. Bu meslektaşlarımın arasında, eski Disiplinlerarası Araştırmalar Programı'ndan (DAP) şu kişiler bulunmaktadır: Ron Aronson, merhum Eric Bockstael, David Bowen, Andre Furtado, Gloria House, Julie Klein, Bill Lynch, Daphne Ntiri ve Marsha Richmond. Ayrıca eski DAP'taki çalışan yetişkin öğrenciler seminerlerden birinde, beni emperyalizm ve küreselleşme ile ilgili görüşlerimi

ifade etmeye ve erişilebilir hale getirmeye zorlamada önemli rol oynamıştır. Wayne State'den ve özellikle yeni fakültem tarihten meslektaşlar, ilgili meselelerin keşfinde çok yardımcı olmuştur. İçlerinde en çok yardımcı olan meslektaşlarım Tom Abowd, Jorge Chinea, Jose Cuello, David Fasenfest, Liz Faue, Heidi Gottfried, Marc Krugman, Janine Lanza, Guerin Montilus, Marilyn Rashid, Aaron Retish, Brad Roth, Nicole Trujillo-Pagan ve Monica White olmuştur. Özellikle taslakların yarısını yakın okumadan geçirdiği için tarihçi meslektaşım ve yoldaşım Alex Day'e teşekkür etmek istiyorum. Nihai eserden sorumlu tutulamayacak olsa da önerilerinden bir kısmını dikkate aldığım yerler olmuştur. İlaveten Tarih Fakültesi Sekreteri Terri Patton taslağın yazıldığı aşamada bazı görüşlerde yardımcı olmuştur.

WSÜ ile Detroit bölgesinin dışında, farklı yollarla bu projenin ortaya çıkmasında yardımcı olan çok sayıda insan vardır. En başta, taslağın büyük bir bölümünü yakın okumadan geçiren komşum ve arkadaşım David Palmer'a teşekkür etmek istiyorum. Alex gibi o da, nihai metinden sorumlu tutulamaz. Michigan Barış Eylemi'nin, Michigan İnsan Hakları Koalisyonu'nun ve Huntington Woods Barış ve Yurttaşlık Projesi tarafından desteklenen programların katılımcısı ve zaman zaman konuşmacısı olarak, bu kitap için yazdıklarımı daha etkili hale getiren bir netlik ve empati kazandım. Eski dostlarım ve anarşist provokatörler olan Ralph Franklin, David Watson ve özellikle Peter Werbe (Caracas Dünya Sosyal Forumu'na seyahatimde bana yoldaşlık yapan güler yüzlü arkadaşım), yerel, ulusal ve küresel hadiselere ilişkin kendime özgü okumalarıma inatla bağlı olsam da, düşüncelerim üzerinde büyük etki bıraktı. Ayrıca Ralph ustalık isteyen bazı biçimlendirme sorunlarının çözülmesini sağladığı için, ona teşekkürü bir borç bilirim.

Kuşkusuz bu kitap, Routledge'ın "Küreselleşmeyi Yeniden Düşünme" serisinin editörü olan Barry Gills'in teşviki ve desteği olmasaydı asla gün yüzünü göremezdi. Bu projeyi yayımlamaya götüren tüm ayrıntılarda, çok farklı biçimlerle hassas

ve duyarlı olmuştur. Kitap için bana ön sözleşme verilmesini öneren iki isimsiz okura da teşekkür etmem gerekir. Bir yayıncının kitaba kendisini adamış olmasının nasıl bir rahatlık olduğunu aktarmak imkânsızdır. Routledge'daki editörüm Heidi Bagtazo ile asistanı Lucy Dunne, özellikle Heidi'nin kafasını şişirdiğim soru sağanağı göz önüne alındığında, ayırdıkları zaman konusunda son derece cömert davrandılar. Ayrıca, Harriet Framminghan, Rosemary Morlin, Ann King ve Abi Bennett Humphries'e de teşekkür ederim.

Son olarak, babam ve amcam Ed'den, kızlarım Molly, Miriam ve Emma'ya ve çalışmama karşı sabrıyla en büyük yardımcım olan eşim Barbara Logan'a kadar birinci derece yakınlarıma en derin minnettarlıklarımı iletiyorum. Benim yoksun olduğum sabır ve bilgisayar becerisi, taslağın biçimlendirilmesi sırasında çok değerli olmuştur. Buna ilaveten Barb'ın, kitaba katılan tüm unsurlar hakkında durmak bilmez laflarımı dinleme kapasitesi, günlük, aksi ve karamsar lafların karşısında bile, aşkın büyük bir güç olduğunu ispatlamaktadır.

Umarım bu kitabın filizlenmesi, şu an her zamankinden çok ihtiyaç duyulan o başka türlü dünyanın filizlenmesinin bir parçası olur. Bu kitabı daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir dünya uğruna kendi alanlarında çabalayan insanların tümüne adıyorum.

Yazar, *New Politics* dergisinin 2008 Kış sayısında yayımlanan, New Orleans'taki Habitat for Humanity üzerine yazdığı makalenin ("Hammerin' on Heaven's Door"), bu kitabın 3. Bölüm'üne dahil edilmesine izin verildiğini kabul etmektedir.

Yazar, Liz Russell'ın editörlüğünü yaptığı *Trans/Forming Utopia* isimli kitapta yazdığı "A Better (or, Battered) World is Possible: Utopian/Dystopian Dialectics in the American Century," bölümünden parçaların kitaba dahil edilmesi konusunda Oxford'taki Peter Lang Yayınevi'nden izin alındığını kabul etmektedir. Amerikan Yüzyılı ve Dünya Sosyal Forumu üzerine 1. Bölüm'de yazılan bazı kısımlar ile DSF üzerine 8. Bölüm'de

yazılanlar, öncesinde yukarıda bahsedilen kitap bölümünde yayımlanmıştır.

Yazar, telif hakları Eduardo Galeano'ya ait olan 1998 tarihli *Upside Down: A Primer for the Looking-Glass World* [*Tepetaklak*] kitabının, 2000 yılında Metropolitan Books, Henry Holt & Co. tarafından basılan, tercüme hakları Mark Fried'a ait basımından belli kısımların alınması için Susan Bergholz Yazın Hizmetleri, New York, NY ve Lamy NM'den izin alındığını kabul eder.

James Baldwin'in "Notes on the House of Bondage" eseri, *The Nation* dergisinin 1 Kasım 1980 sayısından alınan izinle yeniden basılmıştır.

"The Fire Next Time" eserinden bölümlerin yeniden basımı için verdikleri izin dolayısıyla James Baldwin Estate'e de teşekkür ederiz.

"İktidarın tüm araç gereçlerini, sağlamlığını, görünürlüğünü ve işlevini korumasına rağmen; kapılar içindeki yurttaş tebaanın da, dışarıdaki tarifsiz sürülerin de krallığın gerçekliğine ve ahlaklılığına inanmadığı ve artık hiç kimsenin hiçbir yerde imparatorluğun standartlarını arzulamadığı bir anda, o imparatorluğun çöküşünden... bahsedilebilir."

James Baldwin, "Notes on the House of Bondage"

Giriş
Tepetaklak Dünya

> Şayet Dünya şu anda olduğu gibi tepetaklak bir haldeyse, düz durması için onu çevirmemiz gerekmez miydi?
>
> Eduardo Galeano

Tüm imparatorluklar ölür; ancak aynı şekilde değil. Kuşkusuz dünya sistemi uzmanlarınca analiz edildiği gibi, imparatorlukların yükselişi ve düşüşünü belirleyen benzer kalıplar vardır. Dahası bu nitelikler sürekli tarihsel koşullara ve çelişkilere tabi olsa da, imparatorlukları belirleyen genel nitelikler vardır. Bütün imparatorlukların faaliyetlerinin temelinde, imparatorlukların hâkimiyetlerini meşru kılmasını

sağlayacak hegemonyayı yaratmalarına yardımcı olan iç içe geçmiş bazı alanlarla (örneğin sosyoekonomik, jeopolitik ve ideolojik/kültürel) resmi veya gayri resmi bir denetim matrisi kurma zorunluluğu vardır. Bu alanların birinde veya tümünde denetim sağlamak için, imparatorluklar doğrudan devlet veya askeri mekanizmalar aracılığıyla ya da daha dolaylı ekonomik ve kültürel bağlarla emperyal hâkimiyet kurmaya çalışır. Emperyalizmin eski formlarında sömürge hâkimiyeti yoluyla doğrudan bölgesel ve/veya siyasi kontrol dayatılmıştı. On dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarında ABD emperyalizminin yurtiçinde ve yurtdışındaki sömürgeci hâkimiyetine dair tezahürlere kesin olarak rastlanmış olsa da ABD'nin emperyal politikaları, çoğunlukla (ve özellikle de) 2. Dünya Savaşı sonrasında doğrudan bölgesel ve/veya politik denetimden ziyade, bazıları doğrudan olan askeri müdahalelere yol açmış olan bir dizi dolaylı stratejiye dayanmıştır.'[1]

İster dolaylı ister doğrudan olsun, denetim ve hâkimiyeti dayatma baskısı, bireysel ve/veya kolektif seviyelerde farklı direniş odakları yaratmaktadır. Bu direnişler zorunlu olarak, emperyal

---

* Kitabın Türkçe edisyonunda orijinal dipnotlara sadık kalınmış, Türkçe'de yayımlanan referans kitaplar sadece kaynakçada belirtilmiştir. (y.h.n.)

1. İmparatorlukların yükselişi ve gerileyişine dair dünya sistemi teorilerinin yaklaşımı, Giovanni Arrighi ile Immanuel Wallerstein'ın kapsamlı yazılarında bulunabilir. Bu iki yazarın Amerikan İmparatorluğu'nun yükselişi ve gerileyişi hakkında, daha odaklı ve kısa analizi için bkz, Giovanni Arrighi, "Hegemony Unraveling 1 and 2", *New Left Review* 32 ve 33, Mart/Nisan 2005 ve Mayıs/Haziran 2005, özellikle s. 51-74 ve 102-16; ve Immanuel Wallerstein, "The Curve of American Power", *New Left Review* 40, Temmuz/Ağustos 2006, s. 77-94. ABD imparatorluğu ve emperyalizmi ile yarattığı direniş hakkında antropolojik bir bakış açısı için bkz. Bruce M. Knauft, "Provincializing America", *Current Anthropology* 48 (6), Aralık 2007, s. 781-93. İmparatorluklara ilişkin ek görüşler ve karşılaştırmalı bakış açısıyla gerileyişleri üzerine bkz. Eric Hobsbawm, *On Empire: America, War, and Global Supremacy*, Pantheon Books, New York, 2008 ve Jonathan Friedman ve Christopher Chase-Dunn (der.), *Hegemonic Declines: Past and Present*, Paradigm Publishers, Boulder, CO, 2005. Bölgesel ve politik denetimin daha dolaylı bir ifadesi ile daha yakın döneme ait tarihsel fenomen olarak "yeni" emperyalizm üzerine bkz. David Harvey, *The New Imperialism*, Oxford University Press, New York, 2005 ve Ellen Meiksins Wood, *Empire of Capital*, Verso, New York, 2003. Kitabın geneli boyunca, ABD emperyalizmine yaptığım göndermeler, belirgin bir şekilde ağırlıklı olarak bu "yeni" biçimi olacaktır.

jeopolitik stratejinin biçimini değiştirmektedir. Dahası, güçler arasındaki bu diyalektik oyun emperyal seçeneklerin aralığını ve direniş biçimlerini karmaşıklaştırmaktadır. Ayrıca, emperyalizmin yurtiçinde ve dışında hayata geçirilmesi sonucunda, ana ülkenin kurumları ve ideolojisi için kaçınılmaz sonuçlar doğmaktadır. *Can Çekişen İmpartorluk: ABD Emperyalizmi ve Küresel Direniş*, ölüm sancıları içindeki Amerikan İmparatorluğu'na ait belli tarihsel ve sosyokültürel özellikler ile ölen imparatorluğa başkaldıran küresel direniş biçimlerini inceleyecektir.

Birleşik Devletler İmparatorluğu'nun ölümü epey abartılmış olsa da, bir imparatorluğun nasıl oluştuğuna ve onun dünya halklarının yanı sıra, kendi yurttaşları üzerindeki maddi ve ideolojik etkisinin ne olduğuna dair tarihsel açıklama detaylı analizler gerektirmektedir. Bu analizin resmettiği tikel unsurların ötesinde, yorumlayıcı bir girişim olarak tarih, kendi anlamlı becerisini içermektedir. Picasso'nun sanata dair meşhur yorumunu açıklayıp tersine çevirecek olursak, tarih (koşullu ve seçici olsa da) bize yalanları gösteren gerçektir. *Can Çekişen İmpartorluk*'taki tarihsel sorgulamanın kökeninde yatan yalan, özellikle II. Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren Birleşik Devletler'in, yurtdışında samimi bir yardımseverlik ve bilge bir liderlikle hareket ettiğidir. Yönetici seçkinler arasındaki tek taraflı inanış ve dar görüşlü yurttaşların desteğiyle sürekli tekrarlanan bu yalan, tereddütsüz ve kapsamlı bir incelemeyi gerektirmektedir. Kuşkusuz, tarihçi Gabriel Kolko'nun belirttiği gibi, "Birleşik Devletler'in evrensel bir çağrıya ve bunu gerçekleştirmek için ekonomik ve askeri güce sahip olduğuna duyulan inanç, derin tarihsel kökleri olan bir kavramdır." Bu kökler ile yansımalarının araştırılması, bu kitabın asli amacıdır. Bu kitap Kolko'yla başka bir eleştirel bakış açısını da paylaşmaktadır: "Geçmişteki diğer ülkelerin de emperyalist misyonlar yerine getirmenin yazgıları olduğuna inanması, yalnızca Birleşik Devletler'in dünyada düşüncesizce davranan bir ülke olduğunu değil, diğerlerine nazaran hatalarından ders alma ve gerçekliğe uygun hareket etmede de geride kaldığını

doğrulamaktadır."[2] Umuyorum ki *Can Çekişen İmpartorluk*, okurlarının geçmişin hatalarını kavramasına ve gerek bugün gerek yarın, bu hataların düzeltilmesinde rol oynamasına izin verecek olan eğitici bir deneyim olacaktır.

Birleşik Devletler'in emperyalist misyonuna ilişkin öğrendiklerimi çoğunlukla ABD emperyal politikalarının Orta Amerika'daki trajik sonuçlarıyla yüzleşmeme borçluyum. Bu durum, bu politikanın zararlı doğasına dair akademik ve mesafeli olan tutumuma duygusal bir anlayış kattı. Ekim 1984'te ABD yurttaşlarının savaş halindeki bu ülkeye getirilmesi amacıyla bir yıl önce kurulmuş bir örgüt olan Witness for Peace'in [Barışa Şahitlik] Michigan'dan gelen az sayıda delegesiyle birlikte Nikaragua'ya gitmiştim.[3] Çifte görevimiz, Nikaragua'daki politik, toplumsal ve ekonomik değişimlerin dinamiklerini gözlemlemek ve ABD'nin finanse ettiği, gittikçe daha ölümcül hale gelen Kontra Savaşı'na karşı mümkün olduğunca şiddete başvurmadan müdahale etmekti. Bu çifte görevle, Sandinist hükümetinde muhalif siyasi partiler ve basın ile Managua'daki ABD elçiliğinden çeşitli kişilerle röportajlar yaptık. Ayrıca Nikaragua *campo*'sunu veya kırsallarını da ziyaret ettik. Burada kahve tarlalarında günübirlik işler yapmaya, köylü kooperatifleriyle ve kontraların saldırısına uğrayan sınır köylerinin sakinleriyle sayısız dayanışma buluşmasında yer almaya başladık.

Açıkça Witness for Peace üyesi olarak Nikaragualı belli gruplarla kurulan dayanışmanın ifade edilmesi, bu ülkenin ve

2. Gabriel Kolko, *The Age of War: The United States Confronts the World*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2006, s. 95.

3. Witness for Peace örgütünün kökenleri ve gelişimine dair kısa ve öz bir değerlendirme için bkz. Christian Smith, *Resisting Reagan: The U. S. Central America Peace Movement*, University of Chicago Press, Chicago, 1996, s. 70-8 ve daha birçok yerde. ABD emperyalizminin son yirmi-otuz yıl boyunca Latin Amerika üzerindeki etkisi için bkz. Greg Grandin, *Empire's Workshop: Latin America, the United States, and the Rise of the New Imperialism*, Holt Paperbacks, New York, 2007. ABD'nin Orta Amerika ile ilgili politikasına ilişkin eski ancak hâlâ ışık tutan analizler için bkz. Noam Chomsky, *Turning the Tide: U. S. Intervention in Central America and the Struggle for Peace*, South End Press, Boston, 1985 ve Walter LaFeber, *Inevitable Revolutions: The United States in Central America*, W.W. Norton & Co., New York, 1984.

kendimizin kutuplaşmış politikalarına aktif bir şekilde dahil olabileceğimiz anlamına geliyordu. Sandinistler hükümetinin politikalarını tasvip etmesek bile, yine de hükümetimizin Nikaragua'daki illegal temsilcileriyle yaptığı müdahaleye sonuna kadar karşıydık. Katılaşmış savaş muhabiri Chris Hedges'ın suçladığı gibi, aramızda Nikaragua'daki devrimci değişimin her türlü tezahürünü samimi ve naif bir şekilde benimseyen insanlar da vardı. Ancak o dönem hepimizi harekete geçiren ve bugün hatırladıklarımla bana hâlâ esin kaynağı olan şey, kendileri ve aileleri için farklı ve daha iyi bir dünya arayışında olan insanlarla kurulan dayanışmanın ifade edilmesine duyulan temel bağlılıktı.[4] Bu dayanışmanın ifade edilebilmesi için, insan hakları uzmanı Carol Gould'un sözleriyle, "ortak ihtiyaçlar ve başkalarının çıkarlarına ilişkin empatik bir anlayışta olmak ve bu anlayışla onların yanında durmak" gereklidir.[5] Bu yolculukta gerçekleşmiş olan böylesi dayanışma örnekleri, metin boyunca işlenecek olan belli ortak unsurları ve burada ifade edilen bakış açılarını anlamak için gereken temel duygusal ve ampirik zemini sağlamaktadır; dolayısıyla bu kitapta aktarılan meseleleri keşfetmeye başlamanın bir yolu olarak neyin meydana çıktığını derinlemesine araştırma ihtiyacını sağlamaktadır.

Nikaragua'ya daha varmadan önce, birkaçımız Detroit'ten Miami'ye geçerken rahatsız edici ancak aydınlatıcı bir deneyim yaşadık. Yolculuğumuzun ilk ayağındaki yardımcı pilot, pilot kabininin en yakında oturan arkadaşlarımıza sözlü bir şekilde yanaştı. Görünüşe göre bizim Nikaragua'ya giden *Kuzey Amerikalı* bir grup olduğumuzu anlamış olmalıydı. Kübalı Amerikalı kimliğiyle eskiden Domuzlar Çıkarması felaketinde yer almış biri olarak, Sandinist partizanlar olduğumuz varsayımıyla, Nikaragua'daki tüm "komünistleri" sonsuza dek

4. Chris Hedges, *War is a Force That Gives Us Meaning*, Public Affairs, New York, 2002, s. 35-7.
5. Carol Gould, *Globalizing Democracy and Human Rights*, Cambridge University Press, New York, 2004, s. 254.

lekelenmiş kişiler gibi gördüğünü söyledi. Son derece zehir zemberek sözlerle, onlara yapılacak tek şeyin doğrudan imha edilmeleri olduğunu açıkladı. Gösterdiği öfkenin derecesi ve derinliği, Soğuk Savaş döneminin Manişeist ayrımlarının bazıları için salt entelektüel salon oyunları olmadığını hatırlatmıştı. Aslında hepimiz, ideolojik ve duygusal yatırımların zaten önceden biçimlenmiş olduğu bir çatışma alanına girmek üzereydik.

Elbette benim de sadece Nikaragua'daki durum hakkında değil, ABD'nin dünya genelinde sürdürdüğü rolü hakkında da önceden biçimlenmiş görüşlerim vardı. Vietnam Dönemi'nde savaş karşıtı eylemler yapmış bir emektar olarak, ülkemin ve yurttaşlarının sık sık diğer ülkelerin içişlerine yapılan müdahaleleri desteklediğine inanıyordum. Bu müdahaleler, devrimci dönüşümler bir yana, özerk toplumsal değişim olasılıklarını yok etmese bile engellemekteydi. Ancak zaman içinde kamuoyunun verdiği bu destek duraksadığında, ABD yurttaşları ya kendi adlarına dünyada olup bitenler hakkında karanlıkta kalıyor ya da onları ABD'nin emperyal politikalarının akılsız ve pasif destekçileri haline getiren medya imgelerinin ve politik yapıların bombardımanına maruz kalıyordu. Medyanın emperyal müdahalelerin kurbanlarını gerçekten de kamuoyuna yansıttığı belli anlarda bile, ortalama bir Amerikalının ötekini bir kurban olarak görmenin ötesine geçip, özerk hakları olan tarihsel bir fail olarak algılaması çok zor olmaktaydı. Dolayısıyla ABD'nin etki alanı dışında kendi egemenlik haklarını kullanmaya çalışan, özellikle Soğuk Savaş'ın ideolojik süzgeciyle seçilen tüm ülkeler "düşman" kampın içinde sayılmaya mahkûmmuş gibi görülmekteydi.

Reagan yönetiminin yaydığı ve genellikle ana akım medyanın katışıksız bir şekilde benimsediği propagandalar düşünüldüğünde, 1984'teki seçimlerin arifesinde Nikaragua'ya gitmek, Birleşik Devletler'de aktarılanlarla Reagan yönetiminin çok da gizli olmayan dolapları arasındaki belli çelişkilerle karşılaş-

mak anlamına geliyordu.[6] Bu çelişkiler Witness for Peace delegasyonu içindeki herkes tarafından çok kuvvetli bir şekilde hissedilmişti. Aslında, başka bir Witness for Peace katılımcısının belirttiği gibi, "bir delegasyonla gelip ABD politikalarının Nikaragua'da yol açtığı şeyleri gören herkes, ülkemizde bize öğretilen her şeyi sorgulamadan ülkesine geri dönemezdi. Bize tokat gibi çarpan deneyimler, sadece Nikaragua hakkında değil, Kuzey Amerikalı olarak olduğumuz her şey hakkındaydı."[7] ABD politikalarına ilişkin fark ettiklerimizin yarattığı şok yıkıcı olsa da, daha da zorlayıcı olan şey, genellikle hükümet yardımıyla kendileri için yeni ve daha iyi bir yaşam kurmaya çalışan sıradan Nikaragualılarla kurulan gerçek etkileşimdi.

Karşılaştığımız şeyler arasında özellikle bir tanesi, ABD hükümetinin finanse ettiği ve temelde Sandinist hükümetince dikilen Nikaragua altyapısı ile sivil nüfusu hedef alan Kontra Savaşı'nın ortasında, daha iyi bir dünyanın inşasına yönelik çabaların bir örneğini teşkil etmektedir. Sakinlerinin yalnızca kurtuluş teolojisiyle harekete geçmekle kalmayıp, hükümetin okuryazarlık programının sonucunda kendi ekonomik ve politik meselelerini yönetme fırsatı elde etmiş bir Hıristiyan Taban Topluluğu içerisinden çıkmış olan küçük bir kooperatifi ziyaret ettik. Şaşaalı tüketim eşyalarıyla dolu Miami Havalimanı'ndan Birleşik Devletler'e döndüğümde ve Birleşik Devletler'de bizlerin dünyanın geri kalanıyla nasıl dayanışma içine gireceğimizi düşünürken beni çarpan şey, o topluluktaki insanların kendi dönüşümlerini ve ilerleyişlerini yorumlama biçimiydi. En önemlisi toprak mülkiyeti olmak üzere, önemli maddi ilerlemeler elbette olsa da onlardaki sağlam tarihsel aktörler olma duygusuna damga vuran temel şey entelektüel ve ruhani bir değişimdi. Diğer bir deyişle yeni topluluklar yara-

6. 1984 seçimleri sırasındaki medya manipülasyonları ve Reagan'ın hileleri üzerine bkz. Thomas Walker, *Nicaragua: Living in the Shadow of the Eagle*, Westview Press, Boulder, CO, 2003, 4. baskı, s. 52-3, 156-9 ve daha birçok yerde. Soğuk Savaş söylemleriyle, Reagan yönetiminin koyduğu çerçevenin değerlendirmesi için bkz. Smith, *Resisting Reagan*, s. 239-42.
7. Smith, *Resisting Reagan*, s. 374.

tırken kendi kaderlerini tayin eden aktörler olarak başlattıkları şey, onlarla dayanışma içinde olan bizlerin bile zorlukla idrak edebileceği bir şeydir.

Ötekilerin bu dünyada nasıl yaşadığı ve ABD emperyalizminden dolayı nasıl engellerle karşıladığına dair idrakten yoksun oluşumuz, bu kitabın altında yatan zorunluluğa işaret etmektedir. Kitap, emperyal geçmişi, bugünü ve yarını üzerine düşünmeleri için ABD yurttaşlarına bir sorgulama önermektedir. Ayrıca, yurtiçinde gerçek topluluklar tesis ederken, emperyal hâkimiyetin ve hatta imparatorluğun dahi olmadığı başka türlü bir dünyanın küresel yurttaşları olma ihtimalimiz hakkında da sorular doğurmaktadır. Birçok açıdan bu soruları takip eden şey, güncelliğini hâlâ sürdüren Amerikalı revizyonist tarihçi William Appleman Williams'ın, kitap uzunluğundaki temel denemesi *Empire as a Way of Life*'ın "Önsöz"ündeki sonuç paragrafında yazanlardır:

> Bu deneme ... dünyayı gözetmek ve kurtarmak yerine, bugün kendimizi "düzenlemek" zorunda kalan emperyal bir halk olarak geçmişimizi anlayıp kabul etmemize yardımcı olacak kaba bir girişimdir... (B)izler gerçek dünyanın yurttaşları olacaksak, bu emperyal kuluçkayı terk etmek zorundayız. Geleceğimiz hemen şimdi ve buradadır, kendi içimizden yaratacağımız bir toplulukla dünyanın emperyal hükümdarları değil, yurttaşları olacağız.[8]

Can Çekişen İmpartorluk, temelinde emperyal hükümdar olmayı bırakıp dünya yurttaşı olmayı barındıran temasıyla üç kısma ayrılmıştır: "Emperyal İnşa ve Yapıbozumu" adlı 1. Kısım, Williams'ın küresel ve yerel seviyede yapıbozumuna uğratma girişiminde bulunduğu emperyal tasarımla ilgilidir. "Kimin Küreselleşmesi?" adlı 2. Kısım, Birleşik Devletler'in küresel hâkimiyetini sürdürmeye dönük askeri ve ekonomik çabalarla, bunların eşitlik ve adalet soruları üzerinde uyandırdığı ve uyandırmakta olduğu etkilerin izini sürmektedir. Ayrı-

8. William Appleman Williams, *Empire as a Way of Life*, Oxford University Press, New York, 1982, s. xi-xii.

ca dünyanın ekonomik ve kültürel düzenini emperyal kapitalizmin Amerikan versiyonunun ne derece belirlediği üzerinde de durmaktadır. "Başka Kamular, Başka Dünyalar" adlı 3. Kısım, gelişmekte olan küresel direniş ağlarının başka ve daha iyi bir dünyaya yönelik tasavvurlarına ve pratiklerine bakmaktadır. Kitabın üç kısmının tümü, yalnızca ABD yurttaşları arasında değil, Birleşik Devletler ve dünyanın geri kalanı arasındaki diyaloğu da teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle ikinci diyalog, oğul Bush'un iki dönemlik yönetimi boyunca takip edilen kavgacı ve hukuksuz politikalarıyla epey güçleştirilmiştir. Kültürel analizciler Ziauddin Sardar ve Merryl Wyn Davies'in Birleşik Devletler'e karşı "antipati" olarak ele aldığı şey göz önüne alındığında, yönelttikleri şu soru açıkça bu kitaptaki kaygılarla bağlantılıdır:

> Eğer Amerika kendisini, tarihini, gücüyle zenginliğini yurtiçinde ve dışında kullanmasını ve suiistimal etmesini, yaşam tarzının ve bolluğunun sonuçlarını, yaşam kalitesiyle değerleri arasındaki ilişkileri, idealleri ve bu ideallerinin kendi insanlarındaki pratik uygulamaları arasındaki ilişkilerini durup düşünemezse, dünyanın geri kalanının Amerika'yla mantıklı bir tartışma içine girme şansı ne olur ki?[9]

"Emperyal Yükler: ABD İmparatorluğunu İnşa Etmek ve Ona Karşı Çıkmak" adlı 1. Bölüm, hem ABD emperyalizminin uzun tarihine, özellikle de ırk ve cinsiyet yönelimleri ile ideolojik yapısının oluşumuna, hem de "Amerikan Yüzyılı" ve "Yeni Amerikan Yüzyılı"nın yakın zamanda yeni muhafazakârlar tarafından yeniden ifade edilmesine karşı yöneltilen ideolojik sorgulamalara dair kısa ve özlü bir genel bakış sunmaktadır. ABD imparatorluğunun doğal olarak dünyadaki iyiliğe hizmet eden bir güç olduğuna ilişkin iddiaların üzerinde önemle durulması, kültür eleştirmeni Edward Said'in şu değerlendirme-

9. Ziauddin Sardar ve Merryl Wyn Davies, *Why Do People Hate America?*, The Disinformation Co., New York, 2002, s. 13-14. Barack Obama'nın göreve başlama konuşmasında, Birleşik Devletler'in yaşam tarzından dolayı özür dilemeye ihtiyacının olmadığını söylemesi, öğretici ve moral bozucudur.

sine vurgu yapmaktadır: "Bu yeni imparatorluk şaşırtıcı bir şekilde yüce bir diğerkâmlığa ve iyi niyetli bir masumiyete sahip olduğunu iddia etmektedir."[10] İster gönüllü ister gönülsüz bir şerif olsun, Birleşik Devletler dünyadaki tüm suç işleyenlerin karşısına çıkmaya ve Amerikan tarzı "düzen ve hukuk"u götürmeye mecburmuş gibi görünmektedir. Bu sebeple ister "halsiz" Fransızlar ister "vahşi" Chavez olsun, her kim kendisini şerif olarak tayin etmiş olan bu ülkeye meydan okursa, ABD hükümeti ve onu destekleyen medya tarafından şeytanlaştırılmalı ve dizleri üzerine çökertilmelidir.

"Amerikan Kalesi Yeniden Canlanırken: Emperyal ve Sivil Parmaklıkları Kırmak" adlı 2. Bölüm'ün odak noktası, ABD imparatorluğunun özellikle emperyal ve askeri-endüstriyel nitelikteki bir kompleks için kaynaklarını harcamasıyla yurtiçindeki sivil yaşamın altını oyarak, yurtdışındaki inşasının feci sonuçlar doğurmuş olduğu ihtimalidir. Birleşik Devletler'de, imparatorluğun sağlıklı ve sürdürülebilir bir topluluğu sarstığına dair etkilerin eleştirilerinde William Appleman Williams'ın da sorduğu üzere, bu ülkenin yurttaşları yurtdışında imparatorluğun sürdürülmesiyle yurtiçinde hakiki ve adil bir toplumun yokluğu arasındaki bağlantıları fark edip yeniden düzenleyebilirler mi? Komünist korkusundan teröre açılan savaşa, ABD yönetici çevrelerinin yurtiçinde ve dışında giriştiği seferberliklerin bir sonucu olarak, politik kültürümüze kazınan korku ve paranoyaya meydan okuyabilir miyiz?

"Sorunlu Dayanışmalar: Yerel ve Küresel Yurttaş Hareketlerindeki Çelişkiler" adlı 3. Bölüm, ABD yurttaşlarının emperyal bir kültür bağlamı içerisinde nasıl dayanışma kurmaya çalıştığına dair eleştirel bir inceleme sunmaktadır. New Orleans'taki konutların yeniden inşasından çeşitli terhane karşıtı hareketlere, ABD emperyalizminin yerel ve küresel sonuçlarıyla yüzleşen bu kısım, etik ve politik sorumluluğun sorunlu veya

10. Edward Said, "The Other America" [Öteki Amerika], *CounterPunch*, 21 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.counterpunch.org/said0322203.html (erişim tarihi: 28 Ekim 2008).

fedakâr, bir dolu çeşidi olan ancak daha tatminkâr bir karşılıklı dayanışmanın kurulmasına yetmeyen çeşitli dayanışma biçimlerini yansıtmada nasıl açığa çıktığını incelemeye çalışmaktadır. Naomi Klein'ın "Felaket ırkçılığı"[11] olarak adlandırdığı şey ile benim New Orleans'taki konut projesindeki katılımım arasındaki bağlantıdan hareket eden bölümün ilk kısmı, dezavantajlı ABD yurttaşlarının erişebileceği evlerin yapılmasına dönük iyi niyetli çabaların bile sınırlı olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Sonraki kısım ise Birleşik Devletler'deki tüketicilerin küresel terhanelerde değişim yaratmak için nasıl girişimlerde bulunduğunu keşfetmektedir. Her iki örnekte de dayanışmanın çelişkili ve sorunlu ifadeleri incelenecektir.

"Kimin Küreselleşmesi?" başlıklı 2. Kısım'ın başı olan, "ABD'nin Askeri Emperyalizmi ve Küresel Hâkimiyet Arayışı" adlı 4. Bölüm, ABD hegemonyasına yönelik olarak hem ulusal hem de küresel çapta yaşanmaya devam eden meşruiyet krizi üzerinde durarak, 1. Bölüm'de işlenen bazı unsurları sürdürmektedir. Bu kısım, özellikle ABD hegemonyasının kaçınılmaz bir gerileme içinde görüldüğü 1970'lerdeki kritik andan, yeni muhafazakârların ABD hegemonyasını ve emperyal hâkimiyetini yeniden sağlamak için yakın zamanda başlattığı girişimlere dek, farklı ABD yönetimlerinin dünyadaki öncü güç olarak kalmaya yönelik askeri ve jeopolitik stratejilerini seçmeye çalışmaktadır. Askeri ve jeopolitik emperyal politikalar arasındaki yakınsaklık içinde yol alan bu kısım, "'vazgeçilmez ülke' olmanın veya Dış İlişkiler Konseyi'nin sözleriyle 'çekimser şerif' olmanın ulusal yüküyle ilgili retoriği" biraz daha irdeleyecektir.[12] Bölümün devamında baskıcı veya dostane yönetimlerin aleni ve örtülü ABD desteği araştırılacak ve

11. Naomi Klein, *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Metropolitan Books, New York, 2007, s. 406-26.

12. Chalmers Johnson, *Blowback: The Costs and Consequences of American Empire*, Henry Holt, New York, 2000, s. 68. (Şimdilik) küresel bir hayran kitlesine sahip ve bilgili Barack Obama bile, kaçınılmaz gönülsüz şerif rolünü benimsemektedir. *The Audacity of Hope*'ta (Vintage, New York, 2006) şunları yazmıştır: "Dünyanın gönülsüz şerifi rolünü tekrar oynamak zorunda kalacağımız anlar olacaktır. Bu değişmeyecek, değişmemelidir de (306)."

ABD'nin küresel hâkimiyet ve hegemonyasının askeri emperyalizminin yankıları ve çelişkileri incelenecektir.

Avrupalı insan hakları uzmanı Susan George'un "teşvik edilmiş eşitsizlikler" olarak adlandırdığı şeyi yaratan ekonomik küresel politikaların nedeni, baskıcı hükümetlerin açık veya gizli desteğinin ötesinde, Birleşik Devletler ve ABD merkezli ulusötesi şirketler tarafından finanse edilmesidir.[13] "ABD'nin Ekonomik Emperyalizmi ve Küresel Eşitsizlikler" adlı 5. Bölüm, 1970'lerde neoliberal özelleştirmeler ve serbestleştirmelere yönelik sınıfsal stratejisiyle birlikte, sermayenin kârlılık krizi ve artan finansallaşmasının doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkan bu eşitsizlikleri analiz etmektedir. Özellikle dünyadaki yoksullara ve Mike Davis'in "gecekondu gezegeni"[14] olarak adlandırdığı yerde gömülüp kalmış olanlara karşı işlenen ve kalıcılaştırılan politikalarda, yapısal uyum programlarının teşviki ve benimsenmesi irdelenecektir. Ayrıca ABD denetimindeki uluslararası sermayenin ve ulusötesi şirketlerin politikalarına karşı dünya çapında gelişen belli başlı mücadeleler, bu teşvik edilmiş eşitsizliklere karşı küresel direnişin farklılıklarını tanımanın bir yolu olarak vurgulanacaktır.

2. Kısım'daki son bölüm olan "ABD'nin Kültürel Emperyalizmi ve Küresel Ahenksizlik" adlı 6. Bölüm, belli Amerikan değerleri ve alışkanlıklarının ne derecede ABD kültürel kalıplarının bir uzantısı olduğuna veya modern tüketici kapitalizmin büyük projesinin bir parçası olduğuna açıklık getirmeye çalışmaktadır. Eğer varsa, kültürel emperyalizm ve küreselleşme arasında ne türden iç içe geçmişliklerin olduğunu görmek amacıyla, karşılaştırmalı analiz modelleri eleştirel bir şekilde incelenecektir. Amerikan yapımı küresel damgaya meydan okuyan ve karşı çıkan hoşnutsuz ve ahenksiz seslere (Jose Bove'den Bob Marley'e) özel olarak bakılacaktır.

"Başka Kamular, Başka Dünyalar" adlı 3. Kısım, kimilerince küresel sivil toplum olarak adlandırılan ve direnişin küresel-

13. Susan George, *Another World is Possible If...*, Verso, New York, 2004, s. 22-4.
14. Mike Davis, *Planet of Slums*, Verso, New York, 2006.

leşmesine katılan ulusötesi ağların oluşumuna dair bir sorgulamayla başlamaktadır. "Ulusaşırı Karşı Kamular ve Direnişin Küreselleşmesi" isimli 7. Bölüm, farklı grupların ABD ve neoliberal politikalara karşı muhalefet içinde nasıl tek vücut olduğuna bakmaktadır. Aynı zamanda yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişen ve büyüyen küresel direniş içindeki rolüne de değinmektedir. Son bölüm olan, "Başka Bir Dünya Mümkün mü?" adlı 8. Bölüm, gerek kurgusal eserlerde gerek gerçek hayatta ABD emperyalizmine karşı ne tür radikal alternatiflerin geliştirileceği üzerinde vizyoner ve ütopyacı seçeneklerle, bunların tabandan gelişen bir küreselleşmenin tesis edilmesinde tabandan gelen demokratik çabaları nasıl yansıttığına bakmaktadır. İster Marge Piercy'nin *Woman on the Edge of Time*[*] romanındaki kadın kahraman biçiminde olsun, ister Gustavo Gutierrez'in kurtuluş teolojisini benimsemiş yoksullar olsun, Zapatistalar arasındaki küresel çoğunluklardan Dünya Sosyal Forumu katılımcılarına, toplumsal değişimin gerçek aktörleri üzerinde özellikle durulmuştur. 1980'lerde Nikaragua'da gelişen ve benim de gözlemlemiş olduğum o "taban topluluklarındaki" örnek tarihsel failliği, günümüzdeki tarihsel faillerle ilişkilendiren şeyin, küresel direniş gibi daha büyük bir mevzuyla uyumlu olması şaşırtıcı olmamalıdır.

Kitabın Sonuç bölümü olan "Bildiğimiz Dünyanın Sonu", yakın zamandaki ekonomik erimeden ABD küresel hâkimiyetinin sona ermesine kadar Birleşik Devletler ve dünyanın karşı karşıya geldiği sert ve potansiyel olarak dönüştürücü koşulları inceleyecektir. Sürekli karşımıza çıkan temalarla unsurları tanımlamak ve yeni zorluklarla yeni olanakları oluşturan şeyleri analiz etmenin ötesinde, *Can Çekişen İmpartorluk*'un Sonuç bölümü, bu ülkenin yurttaşları ile yeni başkanı Barack Obama'nın yüzleştiği sorumluluklar üzerinde durmakla birlikte, kitabın başlığını bir kez daha temellendirmektedir. Sonuç olarak bu yüzleşme yalnızca teorik nitelikte

[*] Marge Piercy, *Woman on the Edge of Time*, Fawcett, New York, 1987 [*Zamanın Kıyısındaki Kadın*, Çev. Füsun Tülek, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1992]. (y.h.n.)

değil, tehlike altındaki gezegenimizin tüm sakinleri için son derece pratik içerimleri de olan bir meseledir. Aslına bakılırsa eğer daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir dünya yaratacaksak, Uruguaylı yazar Eduardo Galeano'nun deyişiyle baş aşağı çevirmek zorunda olduğumuz bir dünya istiyorsak, Birleşik Devletler'in hâkim emperyal tutumundan çıkarılıp dünyadaki diğer ülkelerle eşit konuma getirilmesi elzemdir.[15]

15. Eduardo Galeano, *Upside Down: A Primer for the Looking-Glass World*, İngilizce'ye Çev., Mark Fried, Metropolitan Books, New York, 2000, s. 357. [*Tepetaklak: Tersine Dünya Okulu*, Çev. Bülent Kale, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2004]. (y.h.n.)

Birinci Kısım

Emperyal İnşa ve Yapıbozumu

BİRİNCİ BÖLÜM

Emperyal Yükler: ABD İmparatorluğunu İnşa Etmek ve Ona Karşı Çıkmak

On yedinci, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl boyunca, bu kıta çok çeşitli projeler ve görkemli amaçlarla dolup taştı. Hepsinin üzerinde olan ve hepsini tüm dünyanın ve tüm tarihin en heyecan verici bayrağında birleştiren, özgürlüğün zafer gayesiydi. ... Hepimizi imkânlarımız ölçüsünde ve sahip olduğumuz vizyonun en geniş ufkuyla ihtişamlı ilk Amerikan Yüzyılı'nı yaratmaya çağıran işte bu ruhtur.

Henry Luce

Emperyalizmin olduğu yerde tek bulacağınız şey, doğal kaynakların sömürülmesi ve yağmalanmasıdır. Emperyalizmin olmadığı yerde kalkınma, adalet ve özgürlük vardır.

Evo Morales

Soğuk Savaş sonrası jeopolitik manzarayı gözden geçiren yeni muhafazakâr siyaset bilimci Ernest W. Lefever, ABD'nin taşıması gereken emperyal yüklerinin olduğunu itiraf etmiştir. Ancak Lefever'e göre, bu "yük fetih veya boş gururdan ibaret değildir, aksine çatışmalarla dolu bir dünyada daha fazla barış ve özgürlük için çalışma sözüdür; daha azı ikinci Amerikan Yüzyılı'na layık değildir."[1] Lefever ve onun gibi ideologlara göre, sözde revizyonist tarihçilere karşı bir kültür savaşı vermek, emperyal geçmişin yok edilmesi veya üzerinin örtülmesi, "çatışmalarla dolu dünyada daha fazla barışı ve özgürlüğü" temin etmede ABD'nin jeopolitik gücünü tasavvur etmek için elzemdir. Lakin ABD'nin özgürlük imparatorluğunu nasıl genişlettiğini bize aktaran tarihte barış hariç her şey vardır ve fetihle boş gurura neredeyse hiç rastlanmaz. Aslında ABD'nin kuruluşu ve gelişiminde ve 1. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın rakipsiz süpergücü olarak ortaya çıkmasında emperyal savaşlar ve müdahaleler önemli bir unsur olmuştur.

Geçmişi tümüyle saran emperyal ağları ve ABD'nin küresel hegemonyasını nasıl tesis ettiğini anlamak, imparatorluğun bu hegemonyanın yükselişi ve gerileyişiyle olan bütünleşmesiyle yüzleşmek demektir. İmparatorluğa dair yapıların açığa çıkarılma süreci kısmen imparatorluğun inşasında ayrılmaz unsurlar olarak ırk ve cinsiyetin ne derece sınıfla kesiştiğini vurgulamaktır. *Wall Street Journal*'da yazan maço emperyalistlerden Max Boot'un kaleme aldığı *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power* [Barışın Vahşi Savaşları: Küçük Savaşlar ve Amerikan Gücünün Yükselişi] adlı eseri üzerine yazdığı parlak eleştirisinde, Bush'un imparatorluk tesis edici doktrini için bir manifesto niteliği taşıyan *Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi*'nin baş mimarlarından Thomas Donnelly, geçmişteki vahşi savaşların ırk ve cinsiyet açısından taşıdığı boyutları hiç yokmuş gibi gizlemektedir. Donnelly ABD emperyalizminin sürdürdüğü vahşeti aklamak adına, Kipling'in

1. Ernest W. Lefever, *America's Imperial Burden: Is the Past Prologue?*, Westview Press, Boulder, CO, 1999, s. 158.

"beyaz adamın yüküne" yaptığı ikonik nitelikteki emperyalist göndermeyi, yüzsüzce "özgür adamın yükü" olarak değiştirmektedir.[2] Buna rağmen Donnelly'nin "özgür adamın yükü" şeklindeki yorumu, diğer önemli unsurlarla birlikte, ABD imparatorluğunun tesisindeki ırk ve cinsiyet boyutlarını keşfetmek adına bariz bir kapı açmaktadır.

Elbette bu ırk ve cinsiyet boyutunun tutarlılığı, karmaşıklığı ve çelişkileri değişmekte olan ideolojik ve kültürel yapılara karşı hassastır; nitekim bu yapılar da ekonomik, sosyal ve politik koşullara tabidir. Diğer yandan "bir yaşam biçimi olarak imparatorluğun" değişmez ağlarının izi, "toprağa, piyasalara veya güvenliğe duyulan alışılmış arzunun, refah, özgürlük ve güvenliğe dair asilane retoriği haklı çıkarmada nasıl kullanıldığı"na bakarak takip edilebilir.[3] On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl boyunca Amerikan yerlilerinin soykırıma uğratılarak tehcir edilmesinde, on dokuzuncu, yirminci ve yirmi birinci yüzyılda Latin Amerika, Asya ve Ortadoğu'ya yapılan müdahalelerde bu retorik ideolojik kılıf olarak hizmet etmiştir. Bunu takip edense, ulusal inşasından günümüze dek ABD imparatorluğunun tesisine temel teşkil eden emperyal ideolojinin ırk ve cinsiyet kodlarına yapılan kısa ancak eksiksiz veya sorunsuz vurgulardır.[4] Bilhassa emperyal yapılara ilişkin bu genel bakış, bir yaşam biçimi olarak imparatorluğun derin köklerini vurgulamanın yanı sıra, ABD emperyalizmine iliş-

2. Thomas Donnelly, "The Past as Prologue: An Imperial Manual", *Foreign Affairs* 81 (4), Temmuz/Ağustos 2002, s. 165-70. Kipling'in ABD emperyalizmiyle bağlantıları için bkz. John Bellamy Foster, Harry Magdoff ve Robert W. McChesney, "Klipling, the 'White Man's Burden,' and U. S. Imperialism", içinde bulunduğu eser: John Bellamy Foster ve Robert W. McChesney (der.), *Pax Americana: Exposing the American Empire*, Monthly Review Press, New York, 2004, s. 12-21.

3. William Appleman Williams, *Empire as a Way of Life*, Oxford University Press, New York, 1982, s. 62.

4. ABD emperyalizminin gelişimindeki ırk, cinsiyet ve diğer kültürel yapıların rolüne ve emperyalizmin ulusal ideolojik hegemonya üzerindeki etkisine dair yakın zamanlı bir araştırma için bkz. Walter L. Hixson, *The Myth of American Diplomacy: National Identity and U. S. Foreign Policy*, Yale University Press, New Haven, CT, 2008.

kin yapılan daha yakın zamanlı yorumlara, özellikle de Amerikan Yüzyılı söylemi altında yapılanlara dair bir kavrayış sunma niyeti taşımaktadır. Son olarak bu bölüm, ABD emperyalizminin ve hegemonyasının devamına meydan okuyan belli başlı politik oluşumlara ilişkin kısa ve genel bir değerlendirmeyle sona erecektir.

Sömürgelerdeki Amerikalıların İngiliz Krallığı'na karşı mücadelede kullandıkları "özgür insanlar" retoriğinin kökeninde yatan şey, sahiplenici bireycilik ideolojisiydi. Sahiplenici bireycilik zorunlu olarak, ötekilere ait arazilerin, hakların ve yaşam biçimlerinin ellerinden alınmasını ima etmekteydi. Tıpkı William Appleman Williams'ın şu iddiasında olduğu gibi: "Locke herkesin yaptığı gibi, hatta birçoklarından daha dürüst bir şekilde bunu söylemiştir: Bir yaşam biçimi olarak imparatorluk, kendi refahınız, zevkiniz ve gücünüz için ötekilerin zenginliğini ve özgürlüğünü ellerinden almayı içerir."[5] Aslında sahiplenici bireycilik ideolojisi, özgürlük fikrini ve "özgür insanları" sermayenin araçsallığına ve David Harvey'in "mülksüzleştirme yoluyla birikim" olarak adlandırdığı şeyin içine kazımıştır.[6] Mülkiyet hakları ve değişim değerleri tarafından sınırlanmış olmasına rağmen, özgür insan özel mülkiyeti, onun çoklu ve çelişkili anlamlarını takıntı haline getirmiştir; bu, özel mülkiyet başkalarına ait topraklara ve özgürlüğe el konulması üzerinde temellenmiş olduğunda bile böyledir. Böylece "özgür insan" kurgusunun oluşumuna, Amerikan İmparatorluğu'nun oluşumunun temelinde belirgin bir ideolojik bağlılık olmuştur.

"Özgür insan"ın çelişkili anlamlarından en çok göze çarpanları, evrensel iddialar ve onun beyazları üstün gören ve ataerkil formülasyonları olmuştur. Özellikle, cezalandırıcı rejimlerle bağımsızlıklarını, özgürlüklerini ve özel mülkiyetlerini kaybeden Afrikalıların zapt edilişleri göz önüne alındığında, köleliğe bağlı bir toplumda "doğal haklar"la ilgilenen cumhuriyetçilik

5. Williams, *Empire as a Way of Life*, s. 26.
6. David Harvey, *The New Imperialism*, Oxford University Press, New York, 2005, s. 45 ve 137-82.

ideolojisi açıkça yapay ve ters bir yapıdır. Barbara Jean Fields'e göre, "ırkçı ideoloji, özgürlük ve doğal haklar gibi radikal doktrinler üzerine inşa edilmiş bir cumhuriyette yaşayan insanlara köleliği açıklamanın bir aracı olmuştur."[7] Oysa yalnızca Afrikalılara değil Amerika yerlilerine de çocuk muamelesi yapan ataerkil varsayımlar tam da aynı ırkçı ideolojiye nüfuz etmiştir. Yaramaz ve geri kalmış çocuklar olarak algılandıkları için, ne siyahlara ne de Amerika yerlilerine özgürlüklerden yararlanma hakkı verilmiştir. Araziye sahip olma hakkı ve özgürlüğü kesinlikle verilmemiştir. Bu sebepten ötürü imparatorluk tesisinin ilk aşamalarında, içsel sömürgeciliğin ırkçılaşmış ve ataerkil bir biçimi, Amerikan cumhuriyetinde özgür insanların ortaya çıkışıyla birlikte gelişmiştir.

Jeffersonci ve Jacksonci demokrasiyle iç içe geçmiş imparatorluk tesisi, bir yanda özgür insanların talep etme ve yönetme "haklarının olduğu" alanı genişletirken, aynı özgür insanların tanımlanışını sınırlayan ırk ve cinsiyet ayrımlarına dayanmıştır. Jefferson'ın özel mülkiyet ideolojisine bağlılığı, yalnızca vahşi içgüdülerini kontrol edebilen beyazları kapsamaktaydı. Dolayısıyla Jefferson'ın yerlileri küçük toprak sahibi çiftçilere dönüştürerek onları sahiplenici bireyciliğin istekli savunucularına dönüştürmeyi amaçlayan medenileştirme misyonu, kabilelere ait sayısız arazinin yerlilerin ellerinden alınmasını garantilemiştir. "Büyük Beyaz Baba" sembolünü benimseyerek, hem Jefferson hem de Jackson Birleşik Devletler'in emperyal sahasını genişletmiştir. Michael Paul Rogin'e göre Jackson'ın köleliğe olan borcu "onun adına yerlileri ortadan kaldırdığı paternal devleti tanımlamasına" yardımcı olmuş, "ataerkillikle liberal ve eşitlikçi varsayımları birleştirerek, Amerikan yayılmacılığına temel bir yapı sundu. Fakat ataerkilliğin bu köleci modeli özünde yerlilerin yok edilmesine yetecek kadar gerekli baskı ve şiddeti içermekteydi."[8]

7. Barbara Jean Fields, "Slavery, Race, and Ideology in the United States of America", *New Left Review* 181, Mayıs-Haziran 1990, s. 114.

8. Michael Paul Rogin, *Fathers and Children: Andrew Jackson and the Subjugation of the American Indian*, Vintage Books, New York, 1976, s. 169. Jefferson'un

Jefferson ve Jackson'ın politikalarınca teşvik edilen Batı'ya dönük yayılmacılığı inceleyen Fransız siyasetçi ve gözlemci Alexis de Tocqueville, 1830'larda kaleme aldığı yazılarında yerlilerin topraklarının ellerinden alınmasına beyazların onay vermesinin altında yatan ideolojik dinamiklere ışık tutmuştur:

> Her gün kendilerine diyorlar ki, dünya bize ait (beyaz Amerikalılara): Yerli ırkın kaderi önlenemeyecek olan ve gecikmesi istenmeyen nihai yok oluştur. Tanrı onları medenileşmeleri için yaratmadı; ölmeleri gerekli. ... Zamanla arazileri benim olacak ve ölümlerinden ötürü suçsuz olacağım. Kendi mantığıyla tatmin olan Amerikalılar kiliselere gitmekte; orada vaizler onlara tüm insanların kardeş olduğunu, Ebedi Varlığın her şeyi kendi suretinde yarattığını ve insanlara birbirlerine yardım etme görevi verdiğini her gün tekrarlamaktadır.[9]

Tocueville'in bu mantığa ilişkin üstü örtük ithamı, beyaz bir cumhuriyetin yaratılmasında böylesi bir yayılmacılığın, onun önünde duran kişilerin gerçek anlamda kurban edilmesiyle olan bağlantısının nasıl koparıldığının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Gelişimin kaçınılmaz ilerleyişinden rahatsız olmayan ve görünüşe göre bu gelişimi Batı'ya doğru genişletmeye dönük çabası kutsanan beyaz, ataerkil ve ırkçı düzen, ilahi güvenini zevkle yerine getirmiştir.

Diğer yandan, bu köle cumhuriyetinin taraftarlarından bazıları, sık sık on dokuzuncu yüzyıldaki yayılmacı çabalar karşısında temkinli olmuştur. Özellikle Meksika Savaşı esnasında ilhak çabaları üzerinde dönen tartışmalar, ırkçı argümanlar getirmenin karmaşıklığını gözler önüne sermiştir. Beyaz ve kölecilik savunucusu Güney Carolinalı Senatör John Calhoun, Teksas'ın ilhak edilmesinden yanayken, Meksika'nın "melez" nüfusuyla ABD'ye dahil edilmesinden endişe duymuştur. Calhoun'a göre, Birlik "Kafkas ırkı" için muhafaza edilmeliy-

yerlilere karşı tutumunun parlak bir keşfi için bkz. Richard Drinnon, *Facing West: The Metaphysics of Indian-Hating and Empire-Building*, University of Oklahama Press, Norman, 1997, s. 78-116.

9. Alexis de Tocqueville, *Journey to America*, İngilizce'ye Çev., George Lawrence, Doubleday Anchor, New York, 1971, 206.

di.[10] Frederick Douglas gibi hem Meksika Savaşı'na hem de Afrika kökenli kişileri vatandaşlıktan mahrum bırakan bir köle cumhuriyetine karşı çıkan kölelik karşıtları, savaşı "utanç verici, zalimce ve insafsız" bularak kınayacaktır; "öyle görünüyor ki Meksika, Anglosakson açgözlülüğünün ve hâkimiyet aşkının kaderine terk edilmiş bir kurbandır."[11] Dolayısıyla erken cumhuriyet döneminde yayılmacılık ve imparatorluk, tam da özgürlüğün anlamlarını belirleyecek ve karıştıracak sorularla çelişkileri gündeme getirmiştir.

Kölecilik, onun özel mülkiyetin evrensel içerimlerine yaptığı ihlalden ötürü köle karşıtlarının itirazlarına maruz kalırken, aynı karşıtlardan bazıları imparatorluk tesisini "açık kader" olarak onaylayan ırkçı bir Anglosaksonculuğun inşasına dahil olmuştur. Richard Slotkin'in belirttiği gibi, kölecilik karşıtlarından Theodore Parker, "bu yayılmacılığın ırksal hediyelerin bir sonucu olarak kaçınılmaz olduğunu ve Anglosaksonların hâkim olduğu bir rejim getireceğini ilan etmiştir." Slotkin ardından şunları iddia etmektedir:

> "Beyaz" yerine "Anglosakson" ifadesinin kullanılması, Amerikan ırkçılığının dilinde önemli bir farkın oluştuğuna işarettir. Ortada, yalnızca beyazları siyahlardan ve yerlilerden ayırmaya yönelik değil, beyazlar arasındaki farklı sınıfları da ayırmaya dönük bir ihtiyaç vardır: Örnek olarak Anglo-Amerikalılar ve İrlandalılar veya Alman göçmenleri arasında bir ayrım yapma ihtiyacı; yahut Anglo-Amerikalılara, onları kendilerine tabi kılma veya boyun eğdirme hakkı verecek şekilde Teksas ve Uzak Batı'daki Meksikalıları ayırt etme ihtiyacı doğmuştur.[12]

10. Alıntılandığı yer: Eric T. L., *Love, Race Over Empire: Racism and U. S. Imperialism, 1865-1900*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2004, s. 21-2.

11. Alıntılandığı yer: Howard Zinn, *A People's History of the United States*, gözden geçirilmiş basım, HarperPerennial, New York, 1995, s. 155.

12. Richard Slotkin, *Gunfighter Nation: The Myth of the Frontier in Twentieth-Century America*, HarperPerennial, New York, 1993, s. 45-6. Açık kaderin ırkçı anlamları üzerine bkz. Reginald Horsman, *Race and Manifest Destiny: The Origins of American Racial Anglo-Saxonism*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1981.

Aslında ırkçı yorumlar ve yapılar, ötekilerin özgür insanlar imparatorluğuna dahil edilmesinde ve tabi kılınmasında temel bir unsur olmuştur.

Ancak ABD'nin "açık kaderini" savunanlar için yeni bölgelerin fethedilmesi, üstünlük kurmak ve zapt etmek anlamına gelmemiştir; tiranlıktan kurtulmanın yanı sıra, agresif yayılmacılığın cinsiyetçi temsilleri olarak "savaşçı erkekliğin" ve "açık aile yaşamının" yasalaştırılması anlamına gelmiştir.[13] John L. O'Sullivan, Açık Kader'e ilişkin yaptığı orijinal formülasyonunda, O'Sullivan'ın yaşadığı köleci Teksas cumhuriyeti Meksika Savaşı'nın başlatılacağı yer olmaya hazırlanırken dahi, "insanlığın, tüm uluslardan ezilmişlerin, vicdan özgürlüğünün ve kişisel oy verme hakkının müdafaasına" işaret etmiştir.[14] Ancak bu savaş da, diğer savaşlar gibi, özgür olmayan öteki ırkların kurtarılması adına başlatılacaktır.

Yirminci yüzyılın başında ABD'nin küresel bir imparatorluk haline gelmek adına emperyal rekabete girmesi esnasında, İspanya-Amerika Savaşı zulme uğrayan Küba ve Filipinler için başka bir "kurtarma" sahası olmuştur. Küba ve Filipinler'deki ırkçı yapılar ve maskülinist varsayımlar hızla Küba'da ayrımcı denetime ve Filipinler'de vahşice direnişlerin bastırılışına yol açarken, ABD'nin emperyal yayılmacılığının açık sözlü savunucularından biri olan Theodore Roosevelt, "özgür insanlar" için imparatorluk kurmanın erdemlerini övmeye devam etmiştir. Roosevelt'e göre:

> Cesaretsiz insanlar, tembel insanlar, ülkesine güvenmeyen insanlar, aşırı medeni insanlar, büyük savaşı, egemen değerleri kaybetmiş olanlar, cahil insanlar ve aklı körelmiş olanlar, ruhları "dimağlarında

13. "Askeri yiğitlik" üzerine bkz. Amy S. Greenberg, *Manifest Manhood and the Antebellum American Empire,* Cambridge University Press, New York, 2005. "Açık aile yaşamı" üzerine bkz. Amy Kaplan, *The Anarchy of Empire in the Making of U. S. Culture,* Harvard University Press, Cambridge, MA, 2002, s. 23-50.
14. Alıntılandığı yer: Retort, *Afflicted Powers: Capital and Spectacle in a New Age of War,* Verso, New York, 2006, s. 84. Yazarlar bu "on dokuzuncu yüzyıl ikiyüzlülüğünden" Bush Doktrini'ne doğrudan bir bağlantı olduğunu göstermişlerdir.

imparatorluklar olan amansız insanları" heyecandan titreten o güçlü duyguyu hissetmekten aciz olan insanlar; elbette tüm bu insanlar ulusun yeni görevlerini yerine getirdiğini görmekten korkmaktadır; bizi ihtiyaçlarımıza uygun bir donanma ve ordu inşa ederken görmekten korkmaktadır; askerlerimizin ve denizcilerimizin yiğitliğinin İspanyol bayraklarını söküp attığı o büyük ve hoş tropik adalarda karmaşaya düzen getirerek, dünya işlerinden payımıza düşeni yerine getirirken bizi görmekten korkmaktadır.[15]

Diğer yandan, özellikle Küba ve Filipinler'in ilhakına gösterilen direnç, sıklıkla ırkçı terimlerle ifade edilmiştir. Filipinler'de yaşayan insanlar "vahşi" ve "yabancı" bir ırk olarak görülüp, Anglosakson bir kültüre dahil edilmeye uygun görülmemiştir. Filipinler'in kaderi hakkında yapılan tartışmalar sürekli ABD'nin kıta topraklarındaki beyaz uygarlığın korunmasına odaklanmışken, aynı uygarlık Anglosakson ayrıcalıkların kalesi olmaktan çıkacak şekilde hızlı bir dönüşüm geçirmekteydi. Bundan dolayı göçmen akınlarının yarattığı korkular ve gerek yurtiçinden gerekse yurtdışından yabancı insanların topluma dahil edilmesi, birçok kişiyi Filipinler'de imparatorluğun tesisini reddetmeye itmiştir. Sermaye ve emek cephesinden anti-emperyalistler, örneğin Andrew Carnegie ve Samuel Gompers, homojenliğin yitip gitmesini ve "yarı barbar emekçilerin" dahil edilmesini kınamıştır.[16]

15. Alıntılandığı yer: Ronald T. Takaki, *Iron Cages: Race and Culture in 19th-Century America*, University of Washington Press, Seattle, 1982, s. 278. ABD'nin Küba ve Filipinler'deki müdahalelerinin ırkçı ve cinsiyetçi boyutlarına dair en kapsamlı tartışma için bkz. Kristin L. Hoganson, *Fighting for American Manhood: How Gender Politics Provoked the Spanish American and Phillippine American Wars*, Yale University Press, New Haven, CT, 1998. Kurtarmanın, yüzyılın başındaki popüler romantik romanların ve emperyal maskülenliğn birbirleriyle bağlantılı anlamları üzerine bkz. Kaplan, *The Anarchy of Empire in the Making of U. S. Culture*, s. 92-120.

16. *Love, Race Over Empire*, s. 184 ve 181. Filipinler üzerine yapılan tartışmalarda ırkçılığın çelişkili rolü hakkında bkz. A.g.e., s. 159-95. Bu dönemde göçmenlik ve imparatorluk tesisinin birbirleriyle bağlantısı için bkz. Matthew Frye Jacobson, *Barbarian Virtues: The United States Encounters Foreign Peoples at Home and Abroad, 1876-1917*, Hill & Wang, New York, 2000.

Emperyalist müdahalelere ilişkin ırksal ve diğer güçlüklerden ötürü, imparatorluk tesisi yirminci yüzyılda hedeflerini "doğrudan bölgeler üzerinde politik hâkimiyet kurmak yerine, dünya pazarları gibi daha soyut bir coğrafyanın hâkimiyeti" şeklinde yeniden formüle etmiştir.[17] Diğer yandan Monroe Doktrini'ne dair 1903'te yazdığı gerekçe üzerinde çalıştığı sırada Roosevelt, ABD müdahalesini "kronik haksızlıklar veya medeni toplumun bağlarının genel olarak gevşemesiyle sonuçlanan bir güçsüzlüğe" karşı "uluslararası bir kolluk kuvveti" olarak adlandırarak maskülen söylemi sergilemeyi sürdürmüştür.[18] Diğer ırkçı ve maskülen yapılar "dünyayı demokrasi için güvenli hale getirmekle" ilgili soyut referanslar halinde kodlanmıştır. Chalmers Johnson'ın belirttiği gibi:

> (Woodrow) Wilson... günümüzde dünyayı "demokratikleştirmek" adına "küresel bir misyon" haline gelecek Amerikan emperyalizmine idealist bir temel sunmuştur. Yardımsever ve demokratik retorik içinde ifade edilen müdahaleci bir dış politika için gereken entelektüel temeli sunmada diğer herkesten daha çok şey yapmıştır. Wilson, çağımızda Amerikan emperyal gücünü demokrasi ihracıyla meşrulaştıran ideologların manevi atası olmayı sürdürmektedir.[19]

Wilson ve yirminci yüzyıldaki emperyal kardeşliğin diğer açıksözlü savunucuları için Birleşik Devletler'in uygarlaştırıcı misyonu, Roosevelt ve Wilson'un jeopolitik yönelimini belirleyen ve alenen beyazları üstün gören ideolojinin olmadığı yirminci yüzyılın sonu ve yirmi birinci yüzyılın başındaki emperyal başkanlara rağmen, gerçek erkeklerin savaşmaya hazır olmasını gerektirmektedir.[20] Oysa ABD emperyalizminin ırkçı

17. Neil Smith, *American Empire: Roosevelt's Geographer and the Prelude to Globalization*, University of California Press, Berkeley, 2003, s. 19.
18. Williams, *Empire as a Way of Life*, s. 131.
19. Chalmers Johnson, *The Sorrows of Empire: Militarism, Secrecy, and the End of the Republic*, Owl Books, New York, 2005, s. 48.
20. Soğuk Savaş sırasında emperyal kardeşlik hakkında bkz. Robert D. Dean, *Imperial Brotherhood: Gender and the Making of Cold War Foreign Policy*, University of Massachussetts Press, Amherst, 2001.

ve maskülen boyutları hâlâ canlılığını korumaktadır. Zillah Eisenstein'ın öne sürdüğü gibi, "ABD emperyalizminin tesisi, yerküreyi bilhassa ırkçılaşmış ve maskülen hale gelmiş bir biçimde Amerikalılaştırmaktadır."[21] Ortadoğu'ya yönelik mevcut ilgi göz önüne alındığında,

> ABD'de Araplara ve İslama yönelik küçültücü popüler imgelerin ve Arap ülkelerinden gelen ziyaretçilerle göçmenlere yönelik resmi politikaların tümü, gelecekte hem ulusal hem de uluslararası anlamda muazzam zararlara yol açabilecek, yükselmekte olan ırkçı dalganın göstergeleridir.[22]

Önleyici saldırılar ve *Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nin* 2000 yılındaki versiyonunun "tam spektrum hâkimiyet" olarak adlandırdığı şey için çağrı yaparken, Bush yönetimi imparatorluk tesisinin her yerine yayılmış maskülenliği göklere çıkarmıştır. Her türlü uluslararası baskıdan kaçınan Bush'un yenilenmiş bir Amerikan İmparatorluğu'na yönelik çabası, dünyayı kendini beğenmiş bir egemenin imgesinde dönüştürmek için geçmişteki ekonomik, jeopolitik ve ideolojik tutumları saldırgan bir duruşla birleştirmektedir. Bush yönetimi Ulusal Savunma Stratejisi'nin Mart 2005 tarihli baskısı "egemenlik haklarını sorumlu bir şekilde yerine getirmeyen" ülkeleri işgal etme ve "uluslararası forumlar ile hukuki süreçlerden yararlanarak zayıfların stratejilerine başvuranlara" karşılık verme hakkını savunarak bu emperyal, jeopolitik ve cinsiyetçi tutumları belirginleştirmektedir. "Zayıfların stratejisine" yapılan göndermede "zayıf faktör" olarak anlaşılabilecek şeyin ortaya çıkışı, George H. W. Bush yönetiminin ilk Körfez Savaşı'ndaki motivasyonunda şüphesiz aşikârdı. (Körfez Savaşı'na ilişkin daha kapsamlı bir tartışma 4. Bölüm'de yer alacaktır.) Ancak bu

21. Zillah Eisenstein, *Against Empire: Feminisms, Racism, and the West*, Zed Books, New York, 2004, s. 1.

22. David Harvey, *The New Imperialism*, s. 197. Ortadoğu'daki ABD müdahalesinin ve imparatorluk tesisinin çelişkileri hakkında bkz. Rashid Khalidi, *Resurrecting Empire: Western Footprints and America's Perilous Path in the Middle East*, Beacon Press, Boston, 2004.

tekrarlanışta zayıf faktör, Bush yönetiminin mümkün olan her an ve her yerde ihlal ettiği uluslararası hukuka ve anlaşmalara bağlı olanlara yönelik çirkin bir saldırıya dönüşmektedir. Tek taraflı gündeminin peşinde olan Bush yönetimi, "Amerikan Yüzyılı" olarak adlandırılmış olan şeyin sonlanması ihtimalini ortaya çıkarmıştır.

Birleşik Devletler'in küresel bir hegemonya olarak ortaya çıkmasının kökleri, 2. Dünya Savaşı öncesindeki ulusal ve uluslararası koşullarda yatıyor olsa da, bu savaş ABD'ye küresel hegemonyasını tesis etmek için tarihi fırsat sunmuştur.[23] ABD'nin küresel hegemonyası yalnızca ekonomik, politik ve askeri hâkimiyetin bir sonucu olmamıştır; aynı zamanda ABD'nin ahlaki ve entelektüel liderliğini geliştiren kültürel ve ideolojik yönelimlerin sahip olduğu etkinin bir yansımasıdır. ABD hegemonyasını dünyanın geri kalanına yükleme girişimindeki ideolojik yönelimler arasında, "Amerikan Yüzyılı" ifadesi de yer almıştır. ABD'nin 2. Dünya Savaşı'na girme arifesinde *Time-Life* dergilerinin editörü ve sahibi Henry Luce, *Life*'ın sayfalarında Amerikan Yüzyılı'nın geldiğini ilan etmiştir. Dünya genelinde mesihvari misyonlar üstlenmeye zorunlu, kurtarıcı bir ulus olarak görülen ABD'de, uzun süredir varlığını sürdüren inançları bir araya getiren Luce, ABD'nin uygarlığın sunmuş olduğu en iyi şeylerin gerçek mirasçısı olduğunu farz etmiştir. Doğal olarak bunu takip eden, ABD'nin kaçınılmaz küresel hâkimiyetinin, Amerikalıların üstün nitelikleri olan demokrasileri ve kültürleriyle taçlanacağıdır. Luce cesurca ABD'nin şunları yapması gerektiğini ilan etmiştir:

> Dünyadaki en güçlü ve en hayati ulus olma, bunun sonucunda uygun gördüğümüz amaçlar uğruna ve yine uygun gördüğümüz araçlarla nüfuzumuzu tüm gücüyle dünya üzerine yayma görevimize ve fırsatına dört elle sarılmalıdır.[24]

23. Birleşik Devletler'in küresel hegemonya olarak ortaya çıkması hakkında bkz. Michael H. Hunt, *The American Ascendancy: How the United States Gained and Wielded Global Dominance*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2007.

24. Luce'un alıntılandığı yer: Neil Smith, *The Endgame of Globalization*, Rout-

Dolayısıyla Luce'un Amerikan Yüzyılı vizyonu, dünya genelinde gelişim ve refahın bir garantörü olarak politik ve askeri gücünü tahakküm etmesinin, ABD'nin hem doğal hakkı hem de ona yüklenmiş bir sorumluluk olduğu inancına dayanmıştır. Bu yüzden "ABD'nin küresel hâkimiyeti, politik ekonomi gücünün rekabetçi bir ürününden ziyade, üstü kapalı olarak Avrupa medeniyetinin geldiği zirve ve tarihsel sürecin doğal bir sonucu olarak sunulmuştur."[25] Luce ve istisnacı yörüngeleriyle Amerikan Yüzyılı'nın savunucuları için, Birleşik Devletler "diğer herkesi 'tarih' içinde hapseden, olağan tarihi güçlerden muaf olmuştur."[26] Dahası ABD kendisini geleceğin cisimleşmesi şeklinde sunabilmiştir ve nitekim, sunduğu gelecek zorunlu olarak Birleşik Devletler'in idealleştirilmiş politik, ekonomik ve kültürel deneyimleriyle tanımlanmıştır. Tüm bunlara rağmen "Amerika'nın insanların geleceğine dair idealleştirdiği görüş" *Why Do People Hate America?* [Neden İnsanlar Amerika'dan Nefret Ediyor?] kitabının yazarlarını işaret etmekte,

> Araçlar ve amaçlar arasında sapkın, tehlikeli ve sık sık alabildiğine yıkıcı bir kopukluğa izin vermektedir. *Gelecek* olarak Amerika fikri, başkalarının özgürlüğünü ve bütün dünya üzerinde yaşayan insanların karmaşık tahayyülündeki alternatif gelecek yaratmada günümüz potansiyelini küstahça bir inkârıdır.[27]

ledge, New York, 2005, s. 18. "Amerikan Yüzyılı'nın" toplumsal bağlamına ilişkin kapsamlı bir analiz için bkz. Olivier Zunz, *Why the American Century?*, University of Chicago Press, Chicago, 1998. Kurtarıcı ulus olarak ABD için bkz. Ernest Tuveson, *Redeemer Nation: The Idea of America's Millennial Role*, University of Chicago Press, Chicago, 1968. Amerika'nın dünyadaki misyonlarına dair mesihvari kökenler hakkında bkz. Anders Stephanson, *Manifest Destiny and the Empire of Right*, Hill & Wang, New York, 1995.

25. Smith, *American Empire*, s. 20. "Amerikan Yüzyılı'nın" kökenlerine dair daha fazla tartışma için bkz. Luce'un 1941'de kaleme aldığı özgün denemesi, *Diplomatic History* 23 (2), Bahar 1999, s. 159-71. "Amerikan Yüzyılının" etkisi için a.g.e.deki makalelere bakınız, s. 172-370.

26. Charles Bright, "Where in the World is America? The History of the United States in the Global Age", bulunduğu eser: Thomas Bender (der.), *Rethinking American History in a Global Age*, University of California Press, Berkeley, 2002, s. 64.

27. Ziauddin Sardar ve Merryl Wyn Davies, *Why Do People Hate America?*, The

Aslında Amerikan Yüzyılı'nın bu versiyonuna ve bunun yakın zamanda yinelenmesine karşı çıkmak, muhalif bir politik söylemin parçası olagelmiştir; Immanuel Wallerstein'a göre, "ABD 1945 sonrasında dünya sisteminin egemen gücü haline geldiğinden beri böyle olmuştur. Büyük güce sahip olanlar ve böyle bir gücü elinde bulunduranlar için neredeyse kaçınılmaz şekilde doğal bir görünüm alan küstahlığa karşı bir tepkidir bu."[28] Bu bölümün geri kalanında gözler önüne sermek istediğim şey, Amerikan Yüzyılı ve Yeni Amerika Yüzyılı'nı savunanların ideolojik perspektiflerini nasıl bir çerçeve içine aldıkları ve ABD'nin küresel hegemonyasının doğurduğu karşıtlıklar ile aşağıdaki geniş kategoriler içine alınacak şekilde tanımlanabilen hegemonya karşıtı ifadelerin, bu ideolojik perspektiflere ve ABD egemenliğinin emperyal uygulamalarına nasıl meydan okuduğudur. Bu kategorilerden ilki "Avrupa Modeli"dir, ikincisi postkolonyal ve üçüncüsü postmodern modeldir. Karşıtlığa dair bu önceki kategoriler hiçbir şekilde, hegemonya karşıtı ifadelerin içini boşaltmaz. Gerçekte hegemonya karşıtı ifadeleri, antropolog Bruce Knauft'un önerdiği çizgi ışığında tanımlamak mümkündür: "Demokrasi yoluyla politik olanı da dahil olmak üzere kendi kaderini tayin etme hakkı, terörizm veya ayaklanma yoluyla ulusal, yerel ve ulusötesi muhalefet ile kapitalizmin alternatif biçimleri."[29] Knauft'un önerdiği kategorilerin çeşitli bileşenleri, özellikle de ulusal direnişler ve ayaklanmalar bu bölümde ve 2. Kısım boyunca irdelenecektir; ancak şimdilik Amerikan Yüzyılı'nın ideolojik ve kurumsal formasyonunca temsil edilen ABD hegemonyasının inşasına

Disinformation Co., New York, 2002, s. 10. Ayrıca bkz. Peter J. Taylor, "Locating the American Century: A World-Systems Analysis", bulunduğu eser: David Slater ve Peter J. Taylor (der.), *The American Century: Consensus and Coercion in the Projection of American Power*, Blackwell Publishers, Malden, MA, 1999, s. 3-16.

28. Immanuel Wallerstein, *The Decline of American Power: The U. S. in a Chaotic World*, The New Press, New York, 2003, s. 3.

29. Bruce M. Knauft, "Provincializing America: Imperialism, Capitalism, and Counter-hegemony in the Twenty-First Century", *Current Anthropology* 48 (6), Aralık 2007, s. 787.

ve onun Güneydoğu Asya ile Irak'taki ABD savaşlarında çözülmesine bakmak istiyorum.

Tarihin kınamasından muaf ve geleceğe sahip olduklarını düşünen, savaş sonrasında ABD politikalarını üreten kişiler ve onların ideolojik savunucuları, açık ve kapalı araçlarla ABD'nin dünyada üstün olması için uğraştı. Açık planları arasında, Birleşmiş Milletler, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi sayısız uluslararası ve çok taraflı örgütlerin kurulması olmuştur. Kapalı araçlar ise öncelikle, dünya genelinde tercih edilebilir hükümetlerin teşvik edilmesi ve Soğuk Savaş sırasında kültürel girişimlerin finanse edilmesi için yeni kurulmuş Merkezi Haberalma Teşkilatı'nın (CIA) rolüne odaklanmıştır. ABD müdahaleleri ve "rejim değişiklikleri" Amerikan Yüzyılı'nın işler hale getirilmesinden önce gerçekleşse de, ülke dışındaki bu maceraların sayısı Soğuk Savaş sırasında bir nevi "gizli emperyalizm" yoluyla artmış ve Berlin Duvarı'nın yıkılışından sonra daha sık, aleni ve pişkince yapılır olmuştu.[30]

Dünya üzerinde fiziksel müdahaleler yapılmasını savunanlar, Başkan John Kennedy'nin yankı uyandıran, özgürlüğün yayılması için "gereken her yükün omuzlanması" ve "her türlü bedelin ödenmesi" sözlerinden ilham almıştır. Ancak bu fiziksel müdahale Vietnam Savaşı'nda birden ve sert bir şekilde durdurulmuş, Amerikan Yüzyılı'nda hep içkin olmuş "zaferciliğin" krize girmesine sebep olmuştur.[31] "Özgür dünya" uğruna Vietnam'ı kurtarmak yerine, ABD ideolojik yankıları ve emperyal gerçekliği hâlâ Irak Savaşı'nda varlığını sürdüren şiddetli bir ölüm ve yıkım seferberliğine girmiştir. Bu emperyal gerçekliklere ilişkin şu kısa ama öz kıyaslama, ABD'nin

30. Sardar ve Davies, *Why Do People Hate America?*, s. 68. ABD'nin teşvik ettiği, yirminci ve yirmi birinci yüzyıllardaki rejim değişikliklerinin tarihi için bkz. Stephen Kinzer, *Overthrow: America's Century of Regime Change from Hawaii to Iraq*, Henry Holt & Co., New York, 2006. "Gizli emperyalizm" hakkında bkz. Chalmers Johnson, *Blowback: The Costs and Consequences of American Empire*, Henry Holt & Co., New York, 2000, s. 65-94.

31. Tom Engelhardt, *The End of Victory Culture: Cold War America and the Disillusioning of a Generation*, Basic Books, New York, 1995.

"Amerikalılara has savaşma biçimiyle" fiziksel müdahalesinin nasıl "sivil nüfusun katledilmesi ve cezalandırılmasıyla" ilgili olduğunu gözler önüne sermektedir.[32] Dolayısıyla ABD'nin bu türden emperyal müdahalelerine karşı zincirinden kurtulmuş direnişler, Amerikan ve Yeni Amerikan Yüzyılı'nın en azılı destekçileri tarafından takip edilen politik askeri stratejilerin sınırlılıklarını ve bunun sonucunda ABD'nin ahlaki ve entelektüel liderliğinin meşruiyetini kaybettiğini göstermektedir.[33]

Havadan ve karadan ABD emperyalizmi tarafından yürütülen cezalandırıcı seferler, Vietnam'dan Irak'a tüm ülkeleri ve halklarını yıkıma uğratmıştır. Güneydoğu Asya'daki savaşa dair yapılan birçok araştırma, 2. Dünya Savaşı'ndaki bütün askeri operasyonlarına kıyasla ABD'nin Vietnam, Kamboçya ve Laos'a dört kat daha fazla tonda bomba attığını belirtmektedir; ancak sadece birkaç kitap bu bombalamaları tam kapsamıyla analiz etmiştir. Yalnızca binlerce Vietnam köyü yok olmakla kalmamış, büyük oranda bu ayrım gözetmeyen bombalamaların sonucunda sayısı üç milyona yaklaşan kitlesel bir sivil kayba da yol açmıştır. Bombalama stratejisinin temel unsuru, napalm bombası ve insan öldüren parça tesirli bomba gibi uluslararası hukuku ihlal eden silahların kullanılmasıydı. Hastaneler de dahil her şeye ve herkese saldırıda bulunmanın mümkün olduğu serbest atış bölgelerinin tesisinin bir sonucu olarak, ABD'nin askeri operasyonları kasıtlı bir şekilde sivillerin katledilmesine yol açmıştır.[34]

Donald Rumsfeld ve Pentagon Irak'ta "temiz" silahların kullanılıyor, diye çığırtkanlık yaparken aslında gerçek, misket bombaları ve serbest atışın savaşın ilk yıllarındaki askeri operasyonların birer parçası olduğuydu. Irak'ın tüm köyleri,

32. Walden Bello, *Dilemmas of Domination: The Unmaking of the American Empire*, Metropolitan Books, New York, 2005, s. 60.

33. ABD hegemonyasının sarsılmasında Vietnam ve Irak'ın etkileri hakkında bkz. Giovanni Arrighi, "Hegemony Unravelling 1", *New Left Review* 32, Mart-Nisan 2005, s. 23-80.

34. ABD'nin Güneydoğu Asya'daki hava savaşına dair en aydınlatıcı tartışma için bkz. James William Gibson, *The Perfect War: Technowar in Vietnam*, Atlantic Monthly Press, New York, 2000.

Hilla'dan Felluce'ye kadar ağır sivil kayıplarla sonuçlanmış hava saldırılarına uğradı. Ara sıra, Irak'ta yerine getirilen emirlerin türlerine ilişkin eleştiriler ana akım ABD basınında da yer bulmuştur; özellikle sarı yemek paketleri gibi görünen artık misket bombaları çocukların ellerinde infilak ettiğinde veya seyreltilmiş uranyum silahları kazara İngiliz askerlerine atıldığında. Ancak "şoke edici ve dehşete düşürücü" bombalamaların ahlaksızlığına ilişkin kurumsal medyadaki sorular, genellikle bütün misket bombalarından daha derin bir yere gömülmüştür.[35]

Vietnam'da öncelikli savaş taktiklerinden biri, aşırı ceset sayılarıyla sonuçlanan "arama ve yok etme" görevleriydi. Christian Appy'nin zorla ispat ettiği gibi, bu tür taktiklerin canavarlıklarla sonuçlanmaması imkânsızdır.[36] Savaşan ABD'li alçakların perspektifinden Vietnam'daki savaşa ilişkin tüm eleştirel ve şahsi değerlendirmeler, aynı Ron Kovic'in *Born on the Fourth of July* [*Doğum Günü Dört Temmuz*] adlı eserinde olduğu gibi, bu canavarlıkların hem sivillere hem de Kovic gibi ABD askerlerine nasıl zarar verdiğini göstermektedir.[37] Elbette My Lai (ve Irak'taki Haditha) gibi belli başlı sansasyonel gaddarlıklar, medyanın ilgisini önemli ölçüde çekmeyi başarmıştır (ne var ki olayın üzerinden bir yıl sonra). Yine de My Lai hem bir yoldan sapma ve bu sebepten ötürü Phoenix Operasyonu gibi kanlı operasyonların dışında bir şey olarak, hem de yüzlerce kadın ve çocuğun katledilmesini emrettiği için ufak bir ceza alan Teğmen William Caley gibi birkaç çürük elmanın

35. John Donnelly ve Robert Schlesinger, "Military Criticized for Type of Ordinance", *Boston Globe*, 2 Nisan 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/headlines03/0402-7.htm (erişim tarihi 5 Kasım 2008); Robert Higgs, "Military Precision versus Moral Precision", *The Independent Institute* 23 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.independent.org/newsroom/article.asp?id=1154 (erişim tarihi 5 Kasım 2008). Neil Mackay, "U. S. Forces Use of Depleted Uranium is 'Illegal' ", *The Sunday Herald* 30 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/headlines03/0330-02.htm (erişim tarihi 5 Kasım 2008).

36. Christian Appy, *Working Class War: American Combat Soldiers and Vietnam*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1993.

37. Ron Kovic, *Born on the Fourth of July*, Pocket Books, New York, 1977.

eylemi olarak görülmüştür. "Amerikalıların %65'i katliamlar karşısında üzgün olmadıklarını dile getirdiğinde" Amerikan Yüzyılı'nın şiddete meyilli yurttaşlarınca özümsenmiş benmerkezcilik, kendileri adına gerçekleştirilen yıkımı kavramalarını engellemiş olmaktadır.[38]

Elbette ABD ordusunu Vietnam'daki her "yabancı"yı VK [Viet Kong] olarak görmeye iten ırkçılık, Irak'ta yeniden ortaya çıkmıştır. Irak'taki İngiliz komutanlardan birine göre, Amerikalı birlikler Iraklıları genelde "*untermenschen*: Nazilerin insandan aşağı mahluklar için kullandığı bir ifade" olarak görmekteydi. Sistemle iç içe geçmiş ABD'li haberciler bu ırkçı zihniyete nadiren ışık tutsa da *London Times*'tan Mark Francetti, "Iraklılar hasta insanlar ve biz de kemoterapiyiz" diyen bir Birleşik Devletler askerinin sözlerini alıntılamıştır.[39] Ve kemoterapide hasta insanlar öldüğünde, bu yalnızca onların iyileşmesine yardımcı olmak içindir. Bu bana, harabeye çevrilen o ülkede savaş sırasında bir ABD subayının bir Vietnam köyünü yok ederken yaptığı rezil açıklamayı hatırlatmaktadır: "Köyü kurtarmak için onu yok etmek zorundaydık."

ABD'nin Vietnam'da yenilgiye uğraması ve 1970'ler boyunca Amerika'nın diğer siyasal ve ekonomik başarısızlıklarıyla birlikte, Amerikan Yüzyılı sona eriyormuş gibi görünmüştü. (1970'lerden günümüze dek ABD egemenliğinin yeniden inşa edilmesine ve emperyal hâkimiyetin yeniden sağlanmasına yönelik açık ve kapalı çabalar 4. Bölüm'de sunulacaktır.) An-

38. Engelhardt, *The End of Victory Culture*, s. 224. My Lai ve Haditha arasındaki bağlantı hakkında bkz. Tom Englehardt, "The Real Meaning of Haditha", *Tom. Dispatch.com*, 6 Haziran 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.tomdispatch.com/month=2006-6 (erişim tarihi 12 Kasım 2008). Vietnam Savaşı ile Amerika'nın vahşi benmerkezci kültürü arasındaki ilişki hakkında bkz. Slotkin, *Gunfighter Nation*, s. 441-623.

39. Mark Franchetti, "Slaughter at the Bridge of Death", *London Times*, 31 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://counterpatch.org/franchetti03312003.html (erişim tarihi 12 Kasım 2008). Richard Norton-Taylor ve Rory McCarthy, "British Military Critical of U. S. Troops' Heavy-Handed Style with Civilians", *Guardian/UK*, 1 Nisan 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/headlines03/0401-4.htm (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

cak Reagan yönetiminin ideologları, niyetlerinin ABD'yi bir kez daha "en tepede parlayan şehir"e dönüştürerek dünyadaki Amerikan üstünlüğünü onarmak olduğunu duyurmuştur. Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte (ki tüm övgüleri Regancılar toplamıştır), bu ideologlar fiziksel dış politikaları için ikili meydan okumayla karşı karşıya gelmiştir: İlki ABD hâkimiyetinin temeli olan askeri-endüstriyel kompleksin nasıl sürdürülüp genişletileceği; ikincisi stratejik amaçlar doğrultusunda yapılan askeri müdahaleleri desteklemesi için Amerikan kamuoyunu nasıl ikna edecekleri. Bu meydan okuma sonucunda, yeni muhafazakârların Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi (YAYP) adıyla ABD hâkimiyetini tekrarlamaları gündeme geldi.[40]

1997 yılında formüle edilen YAYP, misyonunu Luce'un söylemine benzer retorik bir soruyla tanımlamıştı: "Birleşik Devletler Amerikan ilkeleri ve çıkarları lehinde yeni yüzyılı biçimlendirme azminde olmalı mıdır?"[41] Bu ilkesel beyannameye imza atanlar, George W. Bush yönetiminin esas üyeleri olacak Dick Cheney, Lewis Libby, Donald Rumsfeld ve Paul Wolfowitz'di. YAYP 2000'in "tam spektrumlu hâkimiyet" açıklamasını Bush Doktrini'nin tek taraflı ve önleyici savaşına çeviren, 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi [UGS] belgesi mesihvari misyonunu şöyle ilan etmişti:

> Birleşik Devletler bu fırsatı özgürlüğün yararlarını tüm dünyaya yaymak için kullanacaktır. ... Demokrasi umudunu, kalkınmayı, serbest piyasaları ve serbest ticareti dünyanın her köşesine götürmek için canla başla çalışacağız.

40. Reagancılık, Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi ve Bush Doktrini arasındaki ideolojik ve şahsi bağlantılar hakkında bkz. *Gary Dorrien, Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*, Routledge, New York, 2004 ve Mel Gurtov, *Superpower on Crusade: The Bush Doctrine in U. S. Foreign Policy*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2006, s. 28-36.

41. Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi, İlkeler Beyannamesi, 3 Haziran 1997. Çevrimiçi. Erişien kaynak: http://www.newamericancentury.org/statementofprinciples.htm (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Ira Chernus tarafından belirtildiği gibi, 2002 UGS açıklaması "tüm mistik anlamlarıyla küreselleşmiş Amerikan rüyasını, resmi Birleşik Devletler politikasına dönüştürmektedir."[42]

YAYP retoriğini politikaya dönüştüren Bush rejimi, Afganistan ve Irak'ta, ABD'nin küresel seviyede tek taraflı bir aktör olup olamayacağı veya olması gerekip gerekmediği sorusunu gündeme getiren savaşlar başlattı. Zbigniew Brzezinski gibi fiziki müdahalenin ve Francis Fukuyama gibi yeni muhafazakâr ideolojinin savunucuları dahi, Bush'un Amerikan Yüzyılı versiyonunun uygulanabilirliği hakkında şüphelerini dile getirdi.[43] Tüm bunlara rağmen eleştirmenler artık Amerikan Yüzyılı'nın sona erdiğini açık açık tartışırken dahi, revize edilmiş bir Amerikan Yüzyılı'na duydukları güveni ifade etmeye devam eden yeni muhafazakâr ideologlar vardır. Robert Kagan, bir yandan Bush Doktrini'ndeki bazı hatalara dikkat çekerken, *Of Paradise and Power* adlı eserinde dünyadaki ilerlemenin temel motoru olarak ABD gücüne duyulan derin ve köklü inancı vurgulamaktadır. ABD'yi "bilinçli dev bir yaratık" olarak adlandıran Kagan, "çifte standartla idare edildiğinde dahi Amerikan gücünün, insani gelişimi ilerletmenin en iyi aracı, belki de tek aracı olabileceğini" iddia etmektedir.[44] Buna karşıt olarak Immanuel Wallerstein, Birleşik Devletleri artık ABD hâkimiyetini gerçekleştirecek güçten yoksun bir ülke olarak görmektedir. Wallerstein şunu iddia etmektedir: "Asıl sorun, ABD hegemonyasının sona erip ermediği değil, Birleşik Devletler'in dünyaya ve kendisine en az hasar verecek şekilde kibarlıkla inişe geçmenin bir yolunu bulup bulamayacağıdır."[45]

42. Ira Chernus, *Monsters to Destroy: The Neoconservative War on Terror and Sin*, Paradigm Publishers, Boulder, CO, 2006, s. 167.
43. Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination or Global Leadership*, Basic Books, New York, 2004 ve Francis Fukuyama, *America at the Crossroads: Democracy, Power, and the Neoconservative Legacy*, Yale University Press, New Haven, CT, 2006.
44. Robert Kagan, *Of Paradise and Power: American and Europe in the New World Order*, Alfred A. Knopf, New York, 2003, s. 100 ve 41. Kagan'ın ve Bush Doktrini'nin bir eleştirisi için bkz. Carl Boggs, *Imperial Delusions: American Militarism and Endless War*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2005, s. 41-2.
45. Wallerstein, *The Decline of American Power*, s. 27.

Diğer eleştirmenlerse Bush yönetimi altındaki ABD'nin bu "yeni emperyalizmini", "küreselleşmenin son aşamasında" kaybeden bir strateji olarak görmektedir.[46] Bu eleştirmenlerin iddialarına göre Amerikan Yüzyılı ve YAYP, yalnızca Birleşik Devletleri'ndeki yönetici seçkin çevrelerinin azimli olmamasından ötürü değil, Amerikan gücü zirvesine ulaştığı ve artık emperyal kapasitenin aşıldığı kritik bir aşamasında olduğu için başarısız olmaya mahkûmdur.

Yüzeydeki iyimserliğe ve Amerikan Yüzyılı'nın faaliyete sokulmasına karşın emperyal kapasitenin aşılmasıyla ilgili gündeme gelen sorular ve kaygılar, geçmişte ve bugün Amerikan Barışı'nın [Pax Americana], emperyalizmin ne derece "müşfik" bir biçimi olduğunun altını sürekli çizmektedir. Madeline Albright'tan Condoleezza Rice'a, Birleşik Devletler'i hâlâ vazgeçilmez ulus olarak gören ve onun evrenselleştirici misyonuna inanan, politikacıları liberal ve yeni muhafazakâr yönetimlerde bulabilirsiniz. Bir eleştirmen tarafından belirtildiği gibi "yeni muhafazakâr ve liberallere ait enternasyonelist hikâyeler aynı sonuca varan iki farklı yoldan ibarettir; bu sonuçsa aslında ana akım Amerikan yaşamına hâkim olan tüm öykülerin temel dayanağıdır: Her zaman yok edilecek canavarlar olacaktır."[47] Bu politika üreticileri arasındaki ideolojik ayrım genelde, ABD'nin dünyada gerçekleşmesini istediği değişimleri tek taraflı bir şekilde hayata geçirmek için hareket edip etmemesi gerektiği üzerinedir. Robert Kagan gibi ABD'ye ait bir emperyal misyonun akademik destekçileri, böylesi bir misyonun başarıya uğramasının ülke içindeki ve dışındaki eleştiriler ile muhalefete bakılmaksızın, ekonomik ve politik yüklerin omuzlanmasına bağlı olduğunu iddia etmektedir. Böylesi bir emperyal misyonun muhaliflerine göre, onun yaratacağı "enkaz" ve "ıstırap" öyle devasa ve zayıflatıcıdır ki emperyal bir doğrultunun takip edilmesi bir yanılgı ve felaket olacaktır.[48] Emmanuel Todd gibi küresel ABD hege-

46. Harvey, *The New Imperialism* ve Smith, *The Endgame of Globalization.*
47. Chernus, *Monsters to Destroy,* s. 202.
48. Boggs, *Imperial Delusions* ve Johnson, *The Sorrows of Empire.*

monyasını eleştiren belli başlı Avrupalı eleştirmenler şunları iddia etmektedir:

> Birleşik Devletler ufak tefek hasımlarına saldırarak dünyanın vazgeçilmez süpergücü olarak kaldığını göstermek iddiasındadır. Ancak Amerika, dünya geneline kendi içindeki düzensizliği yansıtan bu militarist, tedirgin, tereddütlü ve telaşlı ülke, güçlükle iddia ettiği vazgeçilmez ulus olabilmektedir ve kesinlikle dünyanın geri kalanının şu anda ihtiyaç duyduğu ülke değildir.[49]

Todd gibi Avrupalı hasımlar, Avrupa'ya Yeni Amerikan Yüzyılı'nın ABD'li savunucularınca öne sürülen pervasız politikalara potansiyel bir karşıt gözüyle bakmaktadır. Şüphesiz Fransa ile Almanya'nın Bush'un Irak müdahalesine karşı çıkması, önleyici doktrine ve onun gerekçelerine dair eleştirel değerlendirmelerin bir yansımasıydı. Bu anlık ihtilafın ötesinde ABD egemenliğine karşı Avrupa karşıtlığını savunanlar, daha kapsayıcı ve devamlı çekişme tanımlamaktadır. Avrupa'nın en açık ve faal seslerinden biri, şu değerlendirmeleri yapan Susan George'tur:

> Şayet Avrupa faal ve bilinçli bir şekilde ekonomik, politik, sosyal ve ekolojik anlamda Birleşik Devletler'e karşı ağırlık oluşturma rolünü oynamazsa, önemli olan her şeyin kararı ve yönetimi, isterse kadife eldivenler giyse de hegemonik Amerikan liderliğinin demir yumruğunda olacaktır.[50]

"Amerikan Modeline Karşı Avrupa Modeli"ni tarif eden George, Birleşik Devletler'de emsali olmayan derecede güvenlik sağlayan sosyal demokrat politikaların çağrısını yapmaktadır.[51] George'a göre Avrupa "modeli, en iyi şekliyle dayanışmaya, katılıma ve gerek yurtiçinde gerek dışarıda çalışamayan,

49. Emmanuel Todd, *After the Empire: The Breakdown of the American Order*, İngilizce'ye. Çev. C. Jon Delogu, Columbia University Press, New York, 2003, s. xviii.

50. Susan George, *Another World is Possible If...*, Verso, New York, 2004, s. 110.

51. A.g.e., s. 119-23. Hatta George, Birleşik Devletler'de erişemediği eğitim ve sağlık hizmetleriyle yaşadığı deneyimi de aktarmaktadır.

talihsiz kimselere duyulan sorumluluk hissine dayanır."[52] Açıkça bu sosyal demokrat modelin kapsamını ve sürekliliğini idealize ederken, George Avrupa'yı Birleşik Devletler'e karşı çekişen başat güç olarak konumlandırmaktadır. Daha kesin ifadelerle iddiası şöyledir: "Avrupa'nın tercihi ya İmparatorluğa itaat etmeyi kabul etmek ya da diğerlerinin desteğini kendisine çeken ve yavaş yavaş ABD'yi yalıtan bir modelin inşasına yönelmektir."[53] George'un vatanı Fransa'da sağcı, göçmenleri kovmaya hazır ve Amerikan yanlısı Nicolas Sarkozy'nin Başkan olarak yakın zamanda elde ettiği başarı göz önüne alınırsa "Avrupa Modeli" belki de sağlıksız temellere sahiptir ve kendi emperyal, ırkçı hayaletleriyle doludur. Fakat ABD'nin politik ve özellikle ekonomik liderliğine karşı daha belirgin bir Avrupa seçeneği ararken, Sarkozy dahi kendi bağımsız sesini keşfetmiştir.

Diğer yandan George ve diğer eleştirmenlerin yorumunda bulunan, Amerikan İmparatorluğu'nun ve neoliberal "Washington Konsensüsü"nün uluslararası seviyede yavaş yavaş terk edilmesi (5. Bölüm'de daha detaylı olarak değinilecektir), bu süregiden çekişmeye işaret edebilir.[54] Ancak Yeni Amerikan Yüzyılı'na karşı çekişmede Avrupa'yı odak noktası olarak görmek yerine, asıl meydan okuma şu an Latin Amerika'dan, özellikle de Hugo Chavez'li Venezuela ile Evo Morales'li Bolivya'dan yükselmektedir. Chavez ve hatta ondan daha kuvvetli şekilde Morales'in temsil ettiği şey, Yankilerden ve kolonyal denetimden bağımsızlığın parça parça koparılması için verilen yerel, halkçı ve ulusal mücadelelerin geldiği son nokta olan bir nevi postkolonyal muhalefettir.

Aralık 2005'te, Bolivya'nın ilk yerli başkanı olarak seçilmesinden hemen sonra Evo Morales, "500 yılı aşkın zamandır bas-

52. A.g.e., s. 122.

53. A.g.e., s. 131.

54. George'un "Washington Konsensüsü"ne dair genel bakışı şurada bulunabilir: A.g.e., s. 14-28. "Washington Konsensüsü"nün yükselişi ve gerileyişine dair başka bir kısa ama öz değerlendirme için bkz. Jan Nederveen Pieterse, *Globalization or Empire?*, Routledge, New York, 2004, s. 9-15.

kı altında olan kişilerin büyük isyanı"na dikkat çekmiştir. Daha da ileri giderek şu iddiada bulunmuştur: "Bolivya halkının isyanı yalnızca petrol ve hidrokarbonlarla ilgili değildir, birçok sorunun iç içe geçmesidir: Ayrımcılık, marjinalleştirme ve en önemlisi neoliberalizmin başarısızlığı." Morales yorumlarını sonuca bağlarken şunu savunmuştur: "İnsanlığı savunmak istiyorsak sistemi değiştirmek zorundayız ve bu, ABD emperyalizminin alaşağı edilmesi anlamına gelmektedir."[55] Bir ay gibi kısa bir süre sonra Venezuela Caracas'ta, Başkan Hugo Chavez 2006 Dünya Sosyal Forumu'nun delegelerine seslenmiştir. İki buçuk saat süren konuşmasının bir bölümünde, Chavez George W. Bush'u "dünyanın en büyük teröristi" olmakla suçlamıştır. ABD emperyalizmini "tarihteki en sapkın imparatorluk" olarak kınamıştır. "Diğer ulusları işgal edip yok ederken, özgürlükten bahsediyor." Chavez'in bu suçlamalara dair kanısı cesur bir beyandı: "Bu yüzyıl ABD imparatorluğunu gömecektir."[56]

Chavez ve Morales, geçmişte Latin Amerika'da yaptığı müdahaleleriyle Birleşik Devletler'in emperyal politik projesini eleştirirken, ulusötesi sermayenin politik ekonomisi ile kendi ülkeleri ve bölgelerindeki içsel sınıf çatışmaları arasında yön bulma girişimleri esnasında birtakım açmazlara düşmektedir.[57] Sosyolog James Petras'a göre,

> Chavez ve Morales sadece, petrol-ulusdevlet ilişkilerini modernleştirmekte ve günümüzün dünya standartlarına yükseltmektedir; bir

55. Evo Morales, "I Believe only in the Power of the People", *Countercurrents*, 22 Aralık 2005. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.countercurrents.org/bolivia-morales221205.htm (erişim tarihi 12 Kasım 2008). Bolivya'daki toplumsal hareketlerin arka planına ve bunların Morales gibi yerli liderlerin yükselmesindeki rolüne dair bkz. Benjamin Dangl, *The Price of Fire: Resource Wars and Social Movements in Bolivia*, AK Press, Oakland, CA, 2007.

56. Chavez'in politikaları ve ABD'ye karşı meydan okuyuşu hakkında bkz. Nikolas Kozloff, *Hugo Chavez: Oil, Politics, and the Challenge to the U. S.*, Palgrave Macmillan, New York, 2006.

57. ABD'nin Latin Amerika'daki emperyal müdahaleleri hakkında, şuradaki ilgili kısımlara bakınız: Kinzer, *Overthrow.* Politik bir proje olarak emperyalizm ile onun moleküler politik ekonomik yapıları arasındaki ayrım hakkında bkz. Harvey, *The New Imperialism*, özellikle s. 26-36.

bakıma, suç ortağı devlet görevlileriyle yapılan yolsuzluk anlaşmalarının sonucu olan fevkalade ve beklenmedik kârlar karşısında, düzenleyici ilişkileri normalleştirmektedirler.[58]

Diğer yandan Chavez'in Washington Konsensüsü'ne doğrudan meydan okuyuşuna daha sempatik yaklaşan okumalar da vardır; böylesi bir meydan okumayı "yarım küre genelinde bir referans noktası" olarak görmektedirler.[59]

Oldukça kısa bir şekilde Morales ve Chavez'in politikalarındaki bu postkolonyal itirazın söyleniş biçimini ve çelişkilerini keşfetmek istiyorum. Bazı eleştirmenler Morales'i "devleti sömürge olmaktan çıkarmaya" uğraşan biri olarak görürken, diğerleri hâlâ Bolivya'daki doğalgaz kaynakları üzerinde denetim sahibi olan çokuluslu şirketlerden daha fazla gelir elde etme gayretinde biri şeklinde görmektedir.[60] Ancak su haklarının ticarileşmesine karşı (bu konuya ilişkin daha fazla detay 5. Bölüm'dedir), toprak reformu ve kaynakların millileştirilmesi için bir araya gelen yerli Bolivyalıların kitlesel toplumsal hareketi sayesinde, Morales'in eşi görülmemiş bir seçim zaferi elde ettiği inkâr edilemez. Resmi yemin etme töreni öncesinde antik bir İnka alanında yapılan olağanüstü yöreye özgü törende, Morales yerlilerden oluşan kalabalığa şu sözü vermişti: "Halkın gücüyle, sömürüye ve neoliberal modele bir son vereceğiz."

58. James Petras, "Is Latin America Really Turning Left?" *CounterPunch*, 3/4 Haziran 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.counterpunch.org/petras06032006.html (erişim tarihi 12 Kasım 2008). Latin Amerika'nın meydan okuyuşuna karşı çıkan, hatta Chavez ve Morales'ten gelen radikal darbe hakkında bkz. Greg Grandin, "Latin America's New Consensus", *The Nation*, 13 Nisan 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://thenation.com/doc/20060501/grandin (erişim tarihi 19 Kasım 2008).

59. Steve Ellner, "The Hugo Chavez Phenomenon: Anti-Imperialism from Above or Radical Democracy from Below", bulunduğu eser: Fred Rosen (der.), *Empire and Dissent: The United States and Latin America*, Duke University Press, Durham, NC, 2008, s. 222-3.

60. Morales ve "devletin sömürge olmaktan çıkarılmasına" dair olumlu bir görüş için bkz. Walter Mignolo, "Nationalization of Natural Gas in Bolivia", *CounterPunch*, 9 Mayıs 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.counterpunch.org/mignolo05082006.html (erişim tarihi 12 Kasım 2008). Eleştirel bir bakış açısı için bkz: Petras, "Is Latin America Really Turning Left?"

2006'da Caracas Dünya Sosyal Forumu'ndaki özel bir oturumda, Bolivya'dan gelen iki yerli lider Morales zaferi değerlendirmesinde bulunmuştur. Her ne kadar farklı sosyal hareketlerden gelen iki Bolivyalı eylemci, Morales'in neoliberalizme karşı çıkacağı ve devleti sömürge olmaktan çıkaracağını kabul etse de farklı politik alternatiflerden bahsetmişlerdir. Biri sosyalizmi tek alternatif olarak görürken, diğeri temel haklar için verilen komünal mücadelenin benimsenmesiyle geleneksel soldan farklılaşıldığını söylemiştir. Her ikisi de petrolün ve doğalgaz rezervlerinin millileştirilmesinin zorunlu olduğu ve Bolivya halkının beklentilerini temsil ettiğini kabul etmesine rağmen, Bolivya'nın Morales yönetiminde yoluna nasıl devam edeceği, onun ulusal ve popülist gündeminin ötesinde, hâlâ yanıtı aranan bir sorudur.

Chavez Venezuela'da geçmişteki tüm vizyonların ve pratiklerin ötesinde, yirmi birinci yüzyıl sosyalizminden bahsetmiştir. ABD emperyalizmini ve Bush rejimini keskin bir şekilde eleştiren Chavez hükümeti aynı anda, uluslararası forumlarda ABD egemenliğinin tekerine çomak sokmaya çalışırken, Birleşik Devletler'e sevk edilen petrolün önemli tedarikçilerinden olmayı sürdürmektedir. Dolayısıyla Chavez, Venezuela petrolünden elde ettiği gelirleri sağlık ocakları, sübvansiyonlu gıda mağazaları ve okuryazarlık kampanyaları gibi kendi ülkesindeki ve başta Karayipler olmak üzere diğer ülkelerdeki (hatta ABD'de Venezüela'ya bağlı bir kuruluş olan Citgo, New York ve Boston'daki fakir ev sahiplerine kalorifer yakıtı temin etmektedir) yoksul bölge sakinlerine yönelik sosyal programlar için kullanırken, gelirin ve denetimin bir kısmını bu ulusötesi şirketlerden daha yakın zamanda geri almaya başlamıştır. Ayrıca Venezuela hükümeti, ülkenin kuzeybatı bölgesinde yaşayan yerli grupların toprakları üzerindeki iddiaları ve onların çevresel güvenlikleri pahasına, bölgedeki kömür yataklarını sömürmek için aynı şirketlerden bazılarıyla çalışmayı sürdürmektedir.[61]

61. Bkz. Kozloff, *Hugo Chavez*. Chavez'in Venezuela'daki mirasına dair kısa bir değerlendirme için bkz. Christian Parenti, "Hugo Chavez and Petro Populism",

Chavez ve Morales, Yeni Amerikan Yüzyılı'na itiraz eden bu postkolonyal pratikleri hayata geçirme çabası içindeyken ABD'nin küresel hâkimiyetine karşı postmodern türden bir meydan okuyuş, kökenlerini Meksika'daki Zapatista deneyiminden doğan politik mücadelelere borçludur. Zapatistalar hemen hemen Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) hayata geçirildiği tarihte ortaya çıktı. Meksika hükümetinin ülkedeki yerli topluluklarla ilgili süregiden ihmalkârlığıyla birlikte ABD'nin ekonomik emperyalizminin empoze edilmesine karşı çıkan Zapatistalar, karşı hegemonyaya ilişkin başka türlü bir vizyon ve önem sunmuştur. Zapatista hareketi üzerine yazan Roger Burbach, bu mücadelenin postmodern momentine dikkat çekmektedir. Burbach'ın iddiasıyla "muhalefet",

> Bir yanda "modern" bir politik parti aracılığıyla veya devlet iktidarını ele geçirerek etkili olamayacağını kendiliğinden kabul ederken, faaliyetlerine dair açık bir mantık veya gerekçeleri olmamaları açısından postmoderndir. Mevcut tüm iktidara karşı taleplerini sürekli ortaya koyarken, işlevini neredeyse kesintisiz bir isyan olarak tabandan gelen bir iktidar gibi yürütmektedir.[62]

Gerçekte Zapatistalar, Latin Amerika'daki yerel ayaklanmaların unsuru olan devlet dışı ağlar ve başka bir dünya yaratmaya dönük yeni ulusötesi girişimler keşfetmektedir. (7. ve 8. Bölümlerde Zapatistalar ve diğer ulusötesi hareketler üzerinde daha fazla durulacaktır.)

Şurası kesindir ki Zapatistalar, 2001 yılında Brezilya, Porto Alegre'de başlatılan Dünya Sosyal Forumu'nun (DSF) geliştiril-

---

The Nation, 24 Mart 2005. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://thenation.com/doc/20050411/parenti (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

62. Roger Burbach, *Globalization and Postmodern Politics: From Zapatistas to High-Tech Robber Barons*, Pluto Press, Londra, 2001, s. 11. Zapatistalara değinmeyi ihmal etmeden postmodern politikaya dair başka bir değerlendirme için bkz. Gustavo Esteva ve Madhu Suri Prakash, *Grassroots Post-Modernism: Remaking the Soil of Cultures*, Zed Books, New York, 1998 ve Neil Harvey, "Beyond Hegemony: Zapatismo, Empire, and Dissent", bulunduğu eser: Rosen (der.), *Empire and Dissent*, s. 117-36.

mesine neden olan esas güçlerinden biridir. 1999'da Seattle'da başlayan Dünya Ticaret Örgütü'yle birlikte Brezilya'daki toplumsal hareketler ve çatışmalardan güç alan DSF, kısa süre içerisinde Yeni Amerikan Yüzyılı ve Washington Konsensüsü'ne karşı yürütülen postmodern bir mücadelenin temel sahalarından birine dönüşmüştür. Dahası DSF, entelektüel aydınlarından biri olan Boaventura de Sousa Santos'a göre, çoğulcu türden bir karşı-hegemonik küreselleşmeyi somut kılan "farklı hareketler için küresel bir bilinç yaratmıştır."[63] Ayrıca DSF, özgürlükçü ve tabandan gelişen demokrasinin açıkça dile getirilmesi için küresel bir mekân olarak, ABD'nin politik-askeri ve politik-ekonomik küresel hegemonyasına net bir şekilde meydan okuyan "tek hayır ve birçok evet"in telafi edici bir vizyonunu sunmuştur.[64]

Gelgelelim bu zaman zarfında Latin Amerika, devrimci bir şekilde olmasa da etkili bir şekilde, belli hegemonik modellere meydan okunan bir yer olmuştur. Henry Kissinger'ın "Güneyden kayda değer hiçbir şey gelemez" şeklindeki küstahça ve emperyal perspektifine tezat olarak; Arjantin'deki işçilerin özyönetimlerinden Bolivya ve Brezilya'daki suların ve arazilerin korunması için uğraşan yerli hareketlerine, kıta genelindeki toplumsal hareketlerin beslediği yeni deneyimler en azından bu bölgede daha adil bir dünyanın yaratılması için umut vermektedir. Ancak uzun vadeli hegemonyaya karşı çıkma ve hatta onu aşındırma meselesi (başta Kuzey'den olmak üzere), eleştirel anlamda hâlâ ucu açık bir sorundur; 2006'daki Caracas Dünya Sosyal Forumu boyunca ilham verici düşüncelerin

63. Boventura de Sousa Santos, *The Rise of the Global Left: The World Social Forum and Beyond*, Zed Books, New York, 2006, s. 128.

64. Naomi Klein, "Reclaiming the Commons", *New Left Review* 9, Mayıs-Haziran 2001, s. 89. DSF'nin epistemolojik, politik ve örgütsel bağlamlarına dair daha kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Santos, *The Rise of the Global Left*. DSF'nin geçmişine ve bugünkü durumuna dair daha özlü bir bakış için bkz. John L. Hammond, "The World Social Forum and the Emergence of Global Grassroots Politics", *New Politics* 42, Kış 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.wpunj.edu/~newpol/issue42/Hammond42.htm (erişim tarihi 19 Kasım 2008).

ortaya atılmasını sağlamıştır.[65] (Bu özel DSF'ye ve başka bir dünyanın olası bir tasarlayıcısı olarak bütün DSF kavramına dair daha kapsamlı tanımlamalar ve analizler 8. Bölüm'de yer alacaktır.)

ABD hegemonyasına karşı verilen ve dünya tarihini ilgilendiren bu mücadelenin nereye gittiğine açıklık getirmenin bir yolu olarak birkaç nihai hususa değinmek istiyorum. Michael Hardt ve Antonio Negri yerinden kopmuş iktidarın dağılışı ve postmodern küreselleşme altında karşı-hegemonik "çokluğun" büyümesi ile ilgili ilginç bir paradigma sunmuş olsalar da, özellikle en azılı haydut devlet yani Birleşik Devletler tarafından yeniden yerleşmenin gündeme gelmesini gözden kaçırmışlardır.[66] Doğrusunu söylemek gerekirse, "Amerikan militarizminin ve bitmek bilmez savaşın" politik stratejilerine dair yapılan araştırmalardan birine göre, "ABD'nin küresel hırslarının ortak normlara, yasalara, göreneklere ve anlaşmalara duyulan tüm umudu ortadan kaldırdığı bir noktaya gelmiş durumdayız. Beyaz Saray ve Pentagon'un beslediği kesintisiz savaş da dahil, ölümcül militarizm ve terörizm döngüsü, bu açmazı ancak daha da körükleyecektir."[67] Bu distopik geleceğe ilişkin bir onaylama da eski bir Birleşik Devletler istihbarat görevlisinin öngörülerinde görülebilir:

> Hâlâ daha zengin, kültürel olarak daha ölümcül ve gittikçe daha güçlü hale geleceğimiz yeni bir Amerikan Yüzyılı'na giriyoruz. Nefreti daha önce görülmemiş şekilde alevlendireceğiz. ... ABD silahlı kuvvetlerinin *de facto* [fiili] rolü, kendi ekonomimiz için dünyayı

65. Caracas Dünya Sosyal Forumu'na dair kısa ve öz bir genel bakış için bkz. Michael Blanding, "The World Social Forum: Protest or Celebration", *The Nation*, 16 Şubat 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://thenation.com/doc/20060306/blanding (erişim tarihi 19 Kasım 2008).

66. Michael Hardt ve Antonio Negri, *Empire* [İmparatorluk], Harvard University Press, Cambridge, MA, 2000 ve *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire* [Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi], Penguin Books, New York, 2004. Hardt ve Negri'nin yeniden yerleşim halindeki güçleri görmezden geldiğiyle eleştirilmesi hakkında bkz. Smith, *The Endgame of Globalization*, s. 51.

67. Boggs, *Imperial Delusions*, s. 190.

> güvenli kılmak ve kendi kültürel saldırılarımız için onu açık tutmak olacaktır. Bu amaçlar doğrultusunda, çok fazla cinayet işlenecektir.[68]

Bu cinayet ve sınırsız savaş döngüsünü durdurmak, yalnızca ABD'nin belli politik-askeri politikalarının yenilgiye uğratılmasını değil, Samir Amin'in belirttiği şu gerçeğin kabul edilmesini gerektirmektedir: "Birleşik Devletler'in hegemonik stratejisinin ... tüm gezegen üzerinde Washington'ın askeri denetimini sağlamanın dışında hiçbir amacı yoktur."[69] ABD hegemonyasına ve onun politik-askeri stratejisine evrensel ve idealist bir kılıf sunmak, her zaman Amerikan ve Yeni Amerikan Yüzyılı savunucularının bir işlevi olmuştur. Ancak Immanuel Wallerstein'ın öne sürdüğü gibi,

> Dünyaya medeniyet diye takdim ettiği tek taraflı bir değerlendirmeyle bakan bir Amerika ... dünyayla barış halinde yaşayamaz ve bundan ötürü kendisiyle de barış içinde yaşayamaz. ... Özgürlüğün ve ayrıcalığın toprakları, yok olmaktayken bile, dünyanın her yerinden herkesi eşit olarak gören bir ülke olmayı öğrenebilir mi?[70]

Gerçekte özgürlüğün, sırtımıza yüklediği gerçek yükün bizi "bir yaşam biçimi olarak imparatorluğun" içerisinde saklı olan zayıf düşürücü yapılardan kurtarmak ve bizi emperyal ABD'nin ötesine taşımak olduğunu fark edebilir miyiz? Michael Mann'la birlikte, "demokratik değerlerimizin, askeri saldırılarında güçlü ancak sonrasında düzeni, barışı ve demokrasiyi getirmekten aciz bir emperyalizmin alçak saldırısına uğradığını" kendimize itiraf edebilir miyiz?[71] Amerikan Yüzyılı'nın jeopolitik projesine ait mirasın, özgürlüğün ve demokrasinin

68. Alıntılandığı yer: Pieterse, *Globalization or Empire?*, s. 57.
69. Samir Amin, *Beyond U. S. Hegemony: Assessing the Prospects for a Multipolar World*, İngilizce'den Çev., Patrick Camiller, Zed Books, Londra, 2006, s. 12.
70. Wallerstein, *The Decline of American Power*, s. 215.
71. Michael Mann, *Incoherent Empire*, Verso, New York, 2003, s. 120. Bu militarizmin bir keşfi için bkz. Andrew J. Bacevich, *The New American Militarism*, Oxford University Press, New York, 2005.

yayılmasından çok, ölüm ve yıkım olduğunu en sonunda kabul edemeyecek miyiz?

Amerikan Yüzyılı'nın genişletilmesiyle ilgili tüm retorik derinlemesine düşünme ve eleştirel özfarkındalıkla masaya yatırıldığında, geçmişteki ve günümüzdeki koşullar dikkate alındığında bize bu tür genişlemenin ne mümkün ne de garanti olduğunu söyleyecektir. Belki de sonuç olarak yirminci yüzyıldaki Amerikan gücünün ve savaşının önemli yorumcularından biri olan Gabriel Kolko'nun tavsiyelerine kulak verilebilir:

> Şayet ABD hiçbir şey yapmamış, denizaşırı üslerini kapatmış, donanmasını her yerde geri çekmiş ve geri kalan dünyanın Amerikan silahlarıyla birlikleri olmadan yolunu çizmesine izin vermiş olsaydı, herkes –Amerikalılar ve onun yaptıklarından etkilenen tüm insanlar– çok daha iyi durumda olacaktı. ... Geçtiğimiz yarım yüzyılda olduğu gibi devam etmek, dünyayı yönetmek gibi mağrur ve mantıksız bir hırsa sahip olduğunu kabul etmektir.[72]

Ayrıca sonraki bölümde ele alındığı üzere, dünyayı yönetme girişimi yalnızca yurtiçindeki demokratik ruhu ve topluluğu harap etmekle kalmamış, kaynakların ve toplumsal varlıkların adil ve tarafsızca paylaşılmasına dair olanakları da aşındırmıştır. Doğrusu ABD'nin yurtdışında kurmayı tasarladığı imparatorluk kadar, imparatorluk tesisinin yurtiçinde yarattığı tepkiler de emperyal bir yaşam biçimi uğruna, çökmekte olan bir kale ve hızla çözülen bir dayanıklılıkla sonuçlanmıştır.

72. Kolko, *Another Century of War?*, New Press, New York, 2002, s. 150.

İKİNCİ BÖLÜM

Amerikan Kalesi Yeniden Canlanırken: Emperyal ve Sivil Parmaklıkları Kırmak

> Bizler burada, bildiğimizden çok daha fazla karmaşa tarafından yönetilmekteyiz; bu sebeple Amerikan rüyası şahsi, ulusal ve uluslararası seviyede karabasanı andıran bir şeye dönüşmektedir Şahsen, yaşamlarımıza katlanamıyoruz ve sorgulamaya cesaret edemiyoruz; yerel düzeyde ülkede olup bitenlere dair ... hiçbir sorumluluk almıyoruz (ve övünmüyoruz); uluslararası anlamda milyonlarca insan için katıksız bir felaketten ibaretiz.
>
> James Baldwin

> Hepimizin kabul edeceği gibi, modern devlet zayıflamış yurttaşlığa ihtiyaç duyar hale gelmiştir. İçerisinde yalnızca daha eski ve daha nevi şahsına münhasır bir sivil toplum hayaletinin hayatta kaldığı, yoksullaşmış ve sterilize edilmiş bir kamusal alanın sürdürülmesine daha fazla bağımlı hale gelmektedir.
>
> Retort

Yirminci yüzyılın sonunda siyasi gazeteci William Greider, "Amerikan Kalesi"ni meydana getiren kurumlara, özellikle de askeri-endüstriyel kompleks tarafından temsil edilenlere eleştirel bir bakış yöneltmektedir. Greider'e göre, "Bildiğimiz şekliyle ABD askeri-endüstriyel kompleksi, kelimenin tam anlamıyla ve somut bir biçimde kendi kendisini yok eden bir süreç içindedir. Silahlı güçlerinin muazzam bir şekilde birbirine kenetlenmiş yapısı, endüstriyel çıkarlar ve iki nesil boyunca Amerikalıların kamusal yaşamı ile amaçlarına sirayet etmiş politik ittifaklar, artık alışıldık biçimi ve ölçeğiyle varlığını koruyamaz."[1] Ancak yirmi birinci yüzyılın başında yeniden biçimlendirilen "Amerikan Kalesi" tekrar canlanıp askeri-endüstriyel kompleksi genişletmekle kalmamış, emperyal bir kültürde salgına dönüşmüş korku ve paranoyanın inşasına ilave katmanlar eklemiştir. Bu bölüm, yerel ve dış politikaların birbirleri arasındaki bağlara ışık tutmak amacını taşımaktadır, çünkü bu ikisi Amerikan Kalesi'nin fiziksel ve psikolojik parmaklıklarını aynı anda hem desteklemekte hem de aşındırmaktadır.

12 Nisan 2007'de bomba yüklü bir kamyon Bağdat'taki Sarrafiya Köprüsü'nde patladı ve bunun sonucunda birçok masum yaşamını yitirirken, kent eşit derecede çaresiz iki ayrı parçaya bölündü. Aynı gün, bir intihar bombacısı Bağdat'ın duvarlar, sayısız kontrol noktası ve monitörlerle çevrelenmiş bir alanı olan sözde "Yeşil Alan"ındaki, Irak Parlamento Binası'nın kafeteryasında üzerindeki patlayıcılarla infilak etti. Bir kez daha birçok kişi ölürken, sayısız kişi de yaralandı. Irak Savaşı'nın beşinci yılında, Bush yönetiminin ve onun Kongre ile medyadaki destekçilerinin yarattığı asılsız hayaller, böylesi küstah şiddet eylemleriyle parçalanmış oldu.

Bu esnada Pentagon'un "akını" Bağdat'ta, ayaklanma karşıtı agresif taktikler karşısında bile yoğun bir direnişle karşılaştı. Robert Fisk'in *The Independent*'taki Nisan 2007 raporuna

1. William Greider, *Fortress America: The American Military and the Consequences of Peace*, Public Affairs, New York, 1999, s. ix.

göre, karşı ayaklanma taktikleri şehir genelinde "kapalı siteler" oluşturma stratejisine temel dayanak olmuştu. Mahalleleri duvarlarla ayırarak ve geniş çaplı geçiş sistemleri kurarak, ABD ve Irak ordusu etnik temizliği kitlesel tarama ve sayısız tutuklamayla birleştiren bir süreç başlatmış oldu. Aslında zaten tıklım tıklım dolu olan hapishanelere atılmamış sivil nüfus, bu "kapalı siteler"e mahkûm edildi.[2]

Irak'a daha fazla asker ve Ulusal Muhafız sevk edilmiş olmasına rağmen, Bush yönetiminin emperyal tasarıları yıkıma uğramış durumdadır. Bu yıkıntılar kendisini yalnızca Bağdat'ın çökmüş köprüleri ve harap olmuş duvarlarında değil, Washington DC'deki politika üreticilerinin küstahlığı ve beceriksizliğinde, özellikle de Katrina Kasırgası yıkımından önce ve sonra federal hükümetin müthiş kabiliyetsizliğinden doğan ulusal hatalarda da gösterdi. Kısmen yetersiz setler ve eskimiş köprüler sebebiyle, Katrina New Orleans'a ve diğer kıyı şehirlerine çok büyük hasar verdi. Helene Moglen ve Sheila Namir'ın belirttiği üzere, "Katriana Kasırgası patlak verdiğinde",

> Bush'un terörizme karşı açtığı savaşın içyüzünü -cesaretini- açığa çıkarmıştır. Savaşın karmaşık toplumsal dayanaklarını, savaşa sevk eden açgözlülüğü, onu saklayan politik ikiyüzlülüğü ve neredeyse tüm yönleriyle onu biçimlendiren büyük acziyeti görebileceğimiz bir mercek sunmuştur.[3]

Katrina Kasırgası aynı zamanda Birleşik Devletler'deki sivil şiddetin içsel patlamalarına dair uyarıcı bir işaret oldu. ABD vatandaşlarını Irak'taki bağnaz şiddeti kınama noktasında duraklatan Katrina'nın yanı sıra, sayısız etnik/ırkçı düşmanlıklar ortaya çıktı. New Orleans'ın Katrina'nın darbeleriyle sarsıldığı günlerde, şehrin yüzlerce sakini Gretna banliyösüne gitmek

2. Robert Fisk, "Divide and Rule - America's Plan Bagdah" [Böl ve Yönet: Amerika'nın Bağdat Planı], *The Independent*, 11 Nisan 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://informationclearinghouse.info/article17515.htm (erişim tarihi 5 Aralık 2008).

3. Helene Moglen ve Sheila Namir, "War and the Diseases of Othering", *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies* 3 (2), Haziran 2006, s. 206.

üzere Crescent Bağlantı Köprüsü'nü geçmeye çalışarak sel sularından kaçtı. Ancak kaçmakta olan kalabalığa doğru uyarı atışları yapan Gretna polisi tarafından alçakça geri püskürtüldüler. Gretna polis şefi bu eylemi şu sözlerle savundu: "Köprüyü açmış olsaydık, kentimiz aynı şu an yağmalanmış, yakılmış ve talan edilmiş New Orleans gibi görünecekti."[4]

Gretna, paranoyak beyaz üstünlük yanlılarının tasarımlarında irinleşmiş karanlık sürüleri uzak tutmaya çalışan "kapalı siteler"in ABD'de aldığı biçimin yalnızca tek bir örneğidir. Bu paranoyak tasarımlar diğer karanlık sürülere, yani Birleşik Devletler'in güneybatı sınırlarını yasadışı yollarla geçen illegal ve esmer tenli göçmenlere karşı yükseltilen nativist tepkide de açıkça belirgindir. Nativist* güçlerce savunulan bilhassa çarpıcı bir strateji, ABD/Meksika sınırı boyunca devasa bir duvarın inşa edilmesi planıdır. Bir şekilde, *El Norte*'yi duvarla ayırmaya yönelik bu arzu, her şeyi şiddetle içine çeken bir emperyal sistemin başka bir örneğidir. Bu sistem, göçmenleri yabancılara karşı çok daha fazla düşmanlaşmış topraklara sığınmaya iten, küresel seviyede ekonomik ve toplumsal altüst oluşlara yol açmaktadır.

Şair Robert Frost'un bir zamanlar yazdığı gibi, "oradaki, bir duvarmış gibi görünmüyor." Bu hem ABD/Meksika sınırı boyunca hem de Bağdat'ın "Yeşil Alan"ında hâlâ doğrudur. Bu nedenle Bağdat'tan San Diego'ya kapalı toplulukların tecrit edilmişliği, gerçekliğin yüzleşilemeyecek kadar zorlu olduğunun bir itirafıdır. Gerek buradaki gerek yurtdışındaki bu kapalı siteler, kendi hayalleriyle körleşmiş kişilerce yaratılan aynı güçlere karşı sözde koruma sunabilir. Gerçekte kapalı sitelerin temsil ettiği baskı ve tecrit, yalnızca çürümeye ve patlamaya hazır şeyleri dışarıda tutmaktadır.

4. Katrina Kasırgası'nın etnik/ırkçı boyutlarına dair keskin analizler için bkz. Michael Eric Dyson, *Come Hell or High Water: Hurricane Katrina and the Color of Disaster*, Basic Civitas, New York, 2006 ve Chester Hartman ile Gregory D. Squires (der.), *There is Such Thing as a Natural Disaster: Race, Class, and Hurricane Katrina*, Routledge, New York, 2006.

* Nativist: Yerlilerin hak ve çıkarlarını koruyan. (y.h.n.)

Başka bir açıdan, kapalı siteler emperyal ve sivil parmaklıkları yansıtmaktadır. Tarihçi William Appleman Williams'ın belirttiği gibi, imparatorluk "topluluğun yerine paranoyakça bir birliktelik koymaktadır."[5] Gerçekte kapalı sitelerce sahneye konan paranoyakça birliktelik "dünyayı kontrol etmeye çalışan bir dış politikayı yansıtmakta ancak ... bunun yerine terörü ve istikrarsızlığı artırmaktadır."[6] Bu tür siteler aynı zamanda, korku üzerine temellenen ayrıştırılmış banliyöleşmenin bir başka temsilidir. Kapalı siteleri "şehrin askerileştirilmesi" içerisinde konumlandıran kent antropoloğu Setha Low, toplumsal olarak denetlenen bu kalenin nasıl "basitçe insanların evlerini ve mekânsal kimliklerini güvenli, kapalı, korumalı, kilitli ve tecrit edilmiş bir yere koyarak, korku ve kaygı yaratan bir toplumsal ilişkiler coğrafyasına hizmet ettiğini" gözlemlemektedir.[7] Bu şekilde, sınıf ve ırk temelli bir koruyucu mekânın beslediği sivil yalıtılmışlık ve sorumsuzluk, ABD'nin emperyal gündeminin başka türden bir "geri tepmesi" olarak görülmektedir.

ABD'nin Irak ve Afganistan'daki emperyal girişimleri, yeni muhafazakârların acil "demokrasi" ve "kalkınma" tasarımlarının yarattığı beklentiyi karşılamaktan çok uzakken, yurtiçindeki gündem belli hedeflere ulaşmıştır. Hükümetin sosyal programlara harcanan yurtiçi kaynakları en aza indirmesi için yapılan girişimler, yeni muhafazakârların küresel hâkimiyet, petrol kaynakları ve askeri üsleri ele geçirmek adına gerçekleştirdiği jeopolitik gasp, askeri harcamaları had safhasına çıkarmıştır. Bazı kaynakların tahminlerine göre, 2008 yılında emperyal projelere ve sözde "yurt güvenliğine" ayrılan federal

5. William Appleman Williams, *Empire as a Way of Life*, Oxford University Press, New York, 1982, s. 221.

6. Morris Berman, *Dark Ages America: The Final Phase of Empire*, W.W. Norton & Co., New York, 2006, s. 265. Berman ayrıca kapalı topluluklar ile "açık bir şekilde Amerikan toplumunun askerileştirilmesiyle ve emperyal dış politikamızla bağlantılı" SUV'lar ve Hummer'lar arasındaki bağlantıya da dikkat çekmektedir. A.g.e., 256.

7. Setha Low, *Behind the Gates: Life, Security, and the Pursuit of Happiness in Fortress America*, Routledge, New York, 2003, s. 17 ve 231.

doların toplamı 1 trilyonu bulmaktadır.[8] Bu yıkıcı paradigma içinde köprülerin, duvarların ve kapalı sitelerin inşası gerçekte, Halliburton ve Blackwater gibi tüzel ve paralı leş yiyici şirketlere teslim edilenler hariç, metaları teslim etme kapasitesini kaybetmiş emperyal bir haraççının korunmasında kazılan son hendeklerdir.

Bu emperyal parmaklıkların bir ironisi, yukarıda bahsi geçen hedeflenmiş inşa projeleri hariç, Birleşik Devletler'deki gerçek fiziksel altyapının tamamen harap halde olduğudur. Amerikalı Sivil Mühendisler Topluluğu'nun Eylül 2003'te çıkardığı raporun sonuç bölümünde yapılan yorumlarda şöyle bir iddia yer almaktadır: "Ulusal yollarımızın, köprülerimizin, içme suyu sistemlerimizin ve diğer kamusal işlerin durumu, 2001 yılında genel olarak D+ ile notlandırıldığından beri çok az gelişme kaydetmiştir ve bazı alanlarda daha da geriye gidilmektedir."[9] Aslında yurtdışındaki askeri ve emperyal projelere sürekli yapılan harcamalar, yurtiçinde adil ve sürdürülebilir bir toplumun inşasını bir kenara bırakın, gerekli yeniden inşa çabaları için olan ekonomik kaynakları da tüketmektedir. David Harvey'in iddia ettiği gibi, ancak "onun emperyalist gidişatının" geriletilmesi ve inkâr edilmesiyle ABD "sermaye akışını fiziksel ve sosyal altyapıların üretilmesine ve yenilenmesine" aktarabilir.[10]

Emperyalist gidişatının geriletilmesi ve inkâr edilmesi için, ABD vatandaşları emperyalizmin yurtiçi ve dışındaki sinsi etkilerini tam olarak kavramak zorundadır. Belki de günümüzdeki ekonomik kriz (5. Bölüm'de ve Sonuç bölümünde daha

8. Robert Dreyfuss, "Financing the Imperial Armed Forces: A Trillion Dollars and Nowhere to Go But Up" [Emperyal Silahlı Güçlerin Finansmanı: Harcanan Bir Trilyon Dolar ve Büyüyen Meblağlar], *TomDispatch.com*, 6 Haziran 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/archive/2007/06/06/1701/ (erişim tarihi 5 Aralık 2008).

9. Alıntı yapılan kaynak: Ismael Hossein-Zadeh, "Domestic Imperialism", içinde yer aldığı eser: Jerry Harris (der.), *Contested Terrains of Globalization*, Changemaker Press, Chicago, 2007, s. 204.

10. David Harvey, *The New Imperialism*, Oxford University Press, New York, 2005, s. 75.

derinlemesine üzerinde durulacaktır), imparatorluğun tüm maliyetleriyle ilgili olarak vatandaşlar için bir uyanma çağrısı işlevi taşıyacaktır. Diğer yandan Barbara Kingsolver'ın gözlemlediği gibi:

> Yazı aslında son birkaç yıldır duvarın üzerinde ancak bir ulus olarak bizler duvarın dilini okumaktan aciziz. Yazı gitgide daha da büyüyor. Bir şeyler eninde sonunda, dertsiz tasasız tüketmemizi ve ne istersek bize getiren gizli çirkinliği neşeyle bilmezlikten gelmemizi sağlayan o büyüleyici, çileden çıkaran Amerikan naifliğini yok *edecektir*.[11]

Emperyalizme ve onun tüm dallanıp budaklanışına ilişkin bu zorunlu ve eleştirel bilincin ötesinde, alternatif bir Amerika'yı tahayyül edip gerçekleştirmek için kolektif bir politik iradenin olması gerekir. Gar Alperovitz'in savunduğu gibi, "Farklı bir Amerika olmadığı sürece, eşitlik, özgürlük, demokrasi değerleriyle belki bir gün kendi topraklarımızdaki toplulukların taşıdığı değerleri yine hayata geçirmenin yolunu bulmadıkça, Amerika'nın dünyada farklı bir rol oynaması pek mümkün değildir."[12]

Fakat, farklı bir Amerika'nın hayata geçirilmesindeki zorluk, emperyalizmin politik ve psikolojik kalıntılarıyla mücadele etme zorunluluğudur. Mansour Farhang'ın isabetli bir şekilde işaret ettiği gibi,

> Görünüşe göre kendi nüfuzuna açık olmayan her şeyden korkmak, emperyalizmin doğasında var. Emperyalist ülkelerde her zaman varlığını sürdürmüş olan bu korku, devlet için işlevsel bir değere sahiptir. Kamuoyunda güvensizlik ve korkuyu beslemedikçe, bir yönetim biçimi olarak emperyalizm devam ettirilemez ve rasyonalize edilemez.[13]

11. Barbara Kingsolver, *Small Wonder*, HarperCollins, New York, 2002, s. 262-3.
12. Gar Alperovitz, *America Beyond Capitalism: Reclaiming Our Wealth, Our Liberty, and Our Democracy*, John Wiley & Sons, Hoboken, NJ, 2005, s. 239.
13. Mansour Farhang, *U. S. Imperialism: From the Spanish-American War to the Iranian Revolution*, South End Press, Boston, 1981, s. 69.

Gerçekte bu güvensizlik ve korkunun kurumsallaştırılması, ulusal güvenlik devletinin tesis edilmesiyle iç içe geçmiş bir olgudur. İç tehditleri dış aktörlerin işi olarak yaftalayan ve kökleri ülkenin ortaya çıkışına dek uzanan yasaların yanı sıra, yirminci yüzyılda iki dünya savaşının sürdürülmesi ulusal güvenlik devleti için daha verimli bir zemin yaratmıştır. Modern ulusal güvenlik devleti için daha merkezi konumda olan şey, 1947 Ulusal Güvenlik Yasası ile bu yasanın sadakat yeminleri yoluyla düşünce ayrılıklarının suç haline getirilmesine yönelik saplantısı ve Soğuk Savaş'ın bir unsuru olarak ABD vatandaşlarının şüphesi ile korkusunu uyandıran diğer federal mekanizmalardı.[14]

Ulusal güvenlik devletinde salgın hale gelmiş paranoyayı, Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK) Belge No. 68'den daha iyi yansıtan belki de hiçbir Soğuk Savaş belgesi yoktur. Sovyetler Birliği ve dünya genelindeki komünist tehdide karşılık verilmesine odaklanmış olsa da, 1949'da Sovyetlere ait bir nükleer bombanın patlaması ve aynı yıl Çin Komünist Partisi'nin zaferi sebebiyle, UGK-68 iç güvenliğe yönelik yenilenmiş girişimler konusunda da ısrarlı olmuştur. Bu Soğuk Savaş belgesi pek çok açıdan, anayasal hakların amansızca aşınması ve renk kodlu ikaz ölçekleri yoluyla korkunun kurumsallaştırılmasıyla birlikte Ulusal Güvenliğin inşa edilmesinde öncü konumdadır.[15] Sivil özgürlükler üzerindeki dehşet verici etkisiyle ABD Vatanseverlik Yasası'ndaki fıkralardan, FBI'ın yakın zamanda herhangi bir mahkeme emrine ve hatta işlenen suça dair hiçbir kanıt olmaksızın kamuoyunu gözlemesini kolaylaştıracak şekilde yeniden organize edilmesi, ulusal güvenlik devletinin tehlikeli ve her yere nüfuz eden yayılması olarak karşımıza

14. Ulusal güvenlik devletinin kökenleri ve gelişimine dair eksiksiz bir tablo için bkz. Douglas T. Stuart, *Creating the National Security State*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2008.

15. UGK-68'in içeriği ve bunun Bush yönetiminin Ulusal Güvenlik operasyonlarıyla bağlantısına dair bir tartışma için bkz. Andrew J. Bacevich, *The Limits of Power: The End of American Exceptionalism*, Metropolitan Books, New York, 2008, s. 107-19. Ayrıca UGK-68 hakkında bkz. Williams, *Empire as a Way of Life*, s. 187-91.

çıkmaktadır. Eski asker ve dış politika eleştirmeni Andrew Bacevich, ulusal güvenliğin yaklaşık altmış yıllık geçmişine dair yaptığı incelemesinde aşağıdaki yakıcı soruyu ve cevabı iletmektedir:

> Son altmış yılı aşkın zaman boyunca evrim geçirdiği ve büyüdüğü haliyle ulusal güvenlik devletini ele aldığımızda, katılan değer tam olarak nedir? Ve eğer bu sorunun yanıtı yoksa -aslında yatırımın getirisi özünde negatif durumdaysa-, belki açıkça hiçbir yararlı amaca hizmet etmeyen bir aygıtı söküp kaldırmayı düşünmenin vakti gelmiştir.[16]

Diğer yandan devlet baskısına dair bürokratik işlerin genişlemesinin ötesinde ideolojik bir aygıt olarak ulusal güvenlik devletinin, nüfusun emperyal devlete bağlanmasında çok önemli bir hizmeti olmuştur. Hint yazar ve eylemci Arundhati Roy tarafından ileri sürüldüğü gibi, "Birleşik Devletler'deki sıradan insanlar, kuşatma altındaki insanlar oldukları..., devlete sosyal hizmetler, kamu sağlığı veya istihdam garantisiyle değil, korkuyla bağlanmış insanlar oldukları hayaline kapılacak şekilde manipüle edildi."[17] Aslında sosyal ve psikolojik refahını besleyen sosyal hizmetlere daha fazla kaynak ayırmayı reddeden federal hükümet, emperyal gücünü yurtdışında tesis etmek ve emperyal meşruiyetini yurtiçinde desteklemek için trilyonlarca dolar harcamıştır. İdeolojik ve kurumsal düzenlemelerin çoğalmasıyla, korku ve paranoya üreten emperyal parmaklıklara ait bir kültür içinde tutsak düşmüş durumdayız.

Bu emperyal parmaklıkların birini veya tümünü kırmak, bunların hem fiziksel hem de psikolojik olduğunu kabul etmemizi gerektirmektedir. ABD emperyalizminin kalan duvarlarını inşa etmeye çalışacağı her yer, şüphesiz büyüyen isyan dalgalarıyla, göçmenlerle ve zulümle ölçeklendirilecektir. Bu duvarları yıkmaya çalışanlarla kendimizi özdeşleştirir-

16. A.g.e., s. 101.
17. Arundhati Roy, *Public Power in the Age of Empire*, Seven Stories Press, New York, 2004, s. 7-8.

ken, Doğu Los Angeles'dan dinamik bir rock grubu olan Los Lobos'un bir şarkısındaki şu sözleri hatırlayalım: "Bir gün o duvar sarsılıp yıkılacak / Ve güneş o gün parlayacak." Ancak o günün gelmesi için, emperyal parmaklıkların koyduğu engelleri analiz etmekten o engellerin aşılmasına kadar müdahalede bulunulması zorunludur. Rebecca Solnit'in etkili bir şekilde ifade ettiği gibi, "Kör umut karşısında, açılması için kendi içinde bir kapıyı bekleyen boş bir duvar bulur. ... Büyük özgürlük hareketleri duvarlara izinsiz kapılar açar."[18]

Emperyal parmaklıklarca yaratılan zihinsel peyzajın oyulup yıkılması için, Birleşik Devletler'de bizi çevreleyen emperyal ve sivil parmaklıkların unsurları olan örtbas edilmiş bilgilere, ketlenmiş iradelere ve sindirilmiş kalplere meydan okuyup bunların ötesine geçmemiz gerekir. Bu parmaklıkları yaratan, ideolojik mekanizmalar, medyanın yorumları ve emperyal ABD'nin popüler kültürüne derinden sirayet etmiş günlük sosyal pratiklerdir. Yöneten seçkinlerin teşvik ettiği ve kurumsal medyanın ritüelleştirdiği sorgusuz vatanseverlikten kültürel geri kafalılığa, ABD vatandaşları, gerçekliği tahrif eden ve "agresif militarizm" ile "tırmanan otoriterizm"i besleyen emperyal bir matris içindedir.[19] Carl Boggs'un savıyla, "Amerikan toplumunun askerileştirilmesi sürdükçe ulusal savaş ekonomisi ile küresel İmparatorluğun birleşimi, enerjik ve demokratik bir kamusal alanla uyumsuz popüler tutumlar doğurmaktadır: korku, nefret, şovenlik, ırkçılık ve saldırganlık. Vardığımız nokta, emperyal küstahlık ile kolektif paranoyanın tuhaf bir karışımı, şiddet dolu dürtüler ile sivil katılım normlarından kopuş ve vatansever enerjinin sadece yanlış ve geçici olarak getirdiği yükümlülüklerdir."[20]

18. Rebecca Solnit, *Hope in the Dark: Untold Histories, Wild Possibilities*, Nation Books, New York, 2004, s. 13-14.

19. Cornel West, *Democracy Matters: Winning the Fight Against Imperialism*, Penguin Books, New York, 2004, s. 5-8.

20. Carl Boggs, *Imperial Delusions: American Militarism and Endless War*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2005, s. 202. Modern ABD militarizminin yıpratıcı etkilerine dair daha fazla inceleme için bkz. Andrew Bacevich, *The New American Militarism*, Oxford University Press, New York, 2005.

Yanlış ve geçici suretteki vatanseverliğin, militarizm ile emperyalizmin saldırılarını nasıl gizlemeye çalıştığını fark eden bazı feminist muhalifler, eleştirel muhalefetin temel bir bileşeni olarak "matriotizm"i* öne atmıştır. Matriotizmin en önde gelen savunucuları arasında Cindy Sheehan da yer almaktadır. Savaş karşıtı Sheehan, oğlu Casey Irak'ta öldürüldükten sonra, Irak Savaşı muhaliflerini kendisine çeken bir paratoner haline gelmiştir. Sheehan'ın iddiası şöyledir: "Gerçek bir matriot masum erkekleri, kadınları ve çocukları öldürmek için, beyaz fosforla dolu bombalar veya atom bombası atmaz, şehirleri ve köyleri halı bombardımanına tutmaz veya millerce öteden insansız hava araçlarını kontrol etmez." Savaşa yönelik bu eleştirinin de ötesinde Sheehan, okurları arasından diğer matriotlara katılacak kişileri "kalkıp şunları söylemeye" teşvik etmektedir: "Hayır, tiksindirici ve alçakça kârlar uğruna etimi ve kanımı yiyen bu savaş makinesinin sahte vatanseverliğine çocuğumu vermeyeceğim."[21]

Şoven vatanseverlik yönetici seçkinlerin yalanlarına ve güçsüzlerin telafi edici statüsüne ideolojik bir kılıf sunabilirken, aynı anda emperyalizmin kendi kendisini kuşatmasını pekiştirmektedir. Şimdi ABD başkanları toplum önüne çıkarken onlara eşlik edenlerin falankslarından, zaman zaman sıradan vatandaşların evlerinin dışında asılmasına, bayrağın gösterilmesine duyulan vahim ihtiyaç, emperyal meşruiyet için sembolik bir ritüel sunmaktadır. Gerçekte,

> Halkın hayal gücüne ve kamusal söylemlere hükmeden vatanseverlik ne kadar sorgusuz sualsizse, Amerikan değerler sistemi, insanları o denli yalnız, yalıtılmış, özel ve farklı hissetirmektedir. Kendisine ve dünyanın geri kalanına ne kadar çok çarpık bir ayna tutarsa, dünyanın düşmanca unsurlarla dolu geri kalanı o denli kavranmaz ve anlaşılmaz hale gelir.[22]

---

* Erkek vatanseverliğinin kadın muadili. (y.h.n.)

21. Cindy Sheehan, "Matriotism", *The Huffington Post*, 22 Ocak 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.huffingtonpost.com/cindy-sheehan/matriotism/b/14283.html (erişim tarihi 10 Aralık 2008).

22. Ziauddin Sardar ve Merryl Wyn Davies, *Why Do People Hate America?*, The

Bu çarpık ayna yalnızca, Birleşik Devletler'i iyiliğin dünyadaki kaynağı olarak temsil eden emperyal anlatının bir unsuru değil, aynı zamanda kurumsal medyanın dünyayı sunma rolünün bir işlevidir. Çerçeveleme ve filtreleme araçlarının kullanılmasıyla, başta televizyon olmak üzere ABD kurumsal medyası, kayda değer yanlış anlaşılmalara yol açarak eleştirel perspektifleri daraltmayı ve dışlamayı başarmaktadır. Aslında 1991 Çöl Fırtınası Operasyonu sırasında Massachusetts Üniversitesi'nin televizyon izleyicileriyle yaptığı bir araştırmaya göre: "İnsanlar ne kadar çok televizyon izliyorsa, o kadar az şey biliyor. ... Aylarca medyada haber olmasına rağmen, birçok insan Ortadoğu'daki politik durum veya ABD'nin Irak'a yönelik politikalarının yakın geçmişi hakkında basit gerçekleri dahi bilmemektedir."[23] Medyanın çarpıtmalarına, yanlış temsillerine ve suçortaklığına ek olarak, Bush yönetiminin 2003'teki Irak Savaşı'na zemin hazırlarken kasıtlı olarak uyguladığı dezenformasyon politikası, kamuoyunun Ortadoğu ve Irak'taki durumu eleştirel bir şekilde kavramasını daha da güçleştirdi. Hatalı bir şekilde Saddam Hüseyin ve el-Kaide arasındaki bağlar ile Irak'ta kitle imha silahlarının mevcudiyetine dair ısrarcı olarak, Bush yönetimiyle suçortağı medya, Irak istilasının ve işgalinin şekillendirilmesine yardımcı oldu.[24] Bu yanlış algılar 2006'da dahi varlığını sürdürmüştür. Bu yılda yapılan bir Harris Pool'un bulgularına göre Amerikalıların %64'ü hâlâ Hüseyin'in el-Kaide'yle güçlü bağları olduğuna inanırken, %50'si ABD işgal

Disinformation Co., New York, 2002, s. 140. Sardar ve Davies, dünyanın geri kalanını şoven imgeler ve söylemlerle temsil eden, NBC'nin *West Wing*'i ve ABD'nin *Alias*'ı gibi televizyon yapımlarına ilişkin eleştirel okumalarıyla bu hususun altını çizmektedir. Bkz: A.g.e., s. 15-38 ve 63-5. Sardar ile Davies'in bakış açısının, ABD'nin kültürel aygıtı üzerindeki etkisine dair daha eleştirel bir inceleme 6. Bölüm'de yer almaktadır.

23. Alıntılandığı yer: Sheldon Rampton ve John Stauber, *Weapons of Mass Deception: The Uses of Propaganda in Bush's War on Iraq*, Penguin, New York, 2003, s. 175-6.

24. A.g.e. Ayrıca bkz. Danny Schechter, *When News Lies: Media Complicity and the Iraq War*, SelectBooks, New York, 2006.

ettiğinde Irak'ın kitle imha silahları olduğuna ikna olmuştur.[25]

Politikacılar ve uzmanlarca yayılıp medyanın güçlendirdiği bu dezenformasyon türü, ulusal ve emperyal mitlerimizden doğmaktadır ve bu bizi hem gerçekten hem de mecazi olarak dünyanın geri kalanından ayırmaktadır. Bu yeni bir fenomen olmasa da böylesi bir emperyal içe kapanma, şu anda yaşamakta olduğumuz küreselleşmiş ve iç içe geçmiş dünyada çok daha çarpıcı bir görünümdedir. Kültür eleştirmenleri Ziauddin Sardar ile Merryl Wyn Davies şunu iddia etmektedir: "Amerikan medyası küresel bir boyuta ulaştığından, eşzamanlı ve paradoksal olarak çok daha dar kafalı ve sığ hale gelmiştir."[26] Sardar ve Davies'e göre medya, "Üçüncü Dünya uygarlıklarına dair bilinmesi uygun ve gerekli şeylerin bekçisi" gibi davranarak, "kültürlü cehalet" olarak adlandırdıkları şeyi pekiştirmektedir.[27] Bu medya imgeleri arasında sıklıkla en belirgin hale gelen şeyler, ABD politikalarıyla ilgisi olmayan rastgele şiddet, yoksulluk veya hastalıktır. Ancak başkalarının yaşamlarını önemsizleştiren veya lekeleyen medya çerçevelerinden acı çekenler yalnızca, ister Birleşik Devletler tarafından başlatılmış olsun ister belli bir bölgede salgın hale gelmiş, çatışmalar içindeki o ülkeler değildir. Başka bir eleştirmenin belirttiği gibi, "Amerikan narsisizminin bir işlevi olarak Amerikan medyası, Birleşik Devletler hariç tüm ülkeleri sorunlu hale getirme eğilimindedir. ... Amerika'nın dünyadaki konumuna bakarken özdüşünümselliğin olmayışı veya mizah ile ironi duygusunun yokluğu, görünüşe göre kolektif habitusun bir parçası."[28]

---

25. *Harris Pool*, Temmuz 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.harrisinteractive.com/harris/poll/index.asp?PID=684 (erişim tarihi 12 Aralık 2008).

26. Sardar ve Davies, *Why Do People Hate America?*, s. 87. Morris Berman'ın belirttiği üzere, "kendimize dışarıdan bir gözle bakmak konusundaki isteksizlik veya yeteneksizlik, bizim tarafımızdan ezilip geçilmeye karşı çıkan insanları üçkâğıtçılar ve nankörler olarak görmek uzun bir geçmişe sahiptir." *Dark Ages America*, s. 107.

27. A.g.e., s. 12.

28. Jan Nederveen Pieterse, *Globalization or Empire?*, Routledge, New York, 2004, s. 138.

ABD vatandaşları hükümetleri ve dışarıda yaşananlar arasındaki bazı muğlak ilişkilerden haberdar olduğunda dahi, sebep sonuç ilişkilerinin anlaşılmasını engelleyen emperyal bir kültür içerisinde yaşama içkin olan bir tür fenomenolojik bağlantısızlık varlığını sürdürmektedir. ABD'nin finanse ettiği askerler ve paramiliter grupların Orta Amerika'daki köylülere karşı saldırıları ve bunun sonucunda ortaya çıkan kitlesel insan hakları ihlali üzerine yorum yapan Christian Smith şunları gözlemlemektedir:

> Amerikalıların çoğu muhtemelen, gerçekte bu sorunlar konusunda kaygılıydı. Ancak birçok ABD vatandaşı için bu adaletsizlikler ve zulümler, yaşamlarını biçimlendiren dolaysız bağlardan kopuk, temelde soyut ve uzaktır. Bu Amerikalıların çoğunluğu illa duyarsızlaşmış demek değildir. Basitçe bu saldırıları bir şahsi yakınlık ve önem duygusuyla donatacak, kültürel ve sosyal konumlanıştan yoksundurlar.[29]

Bazı ABD vatandaşlarının dünyayı kültürlü cehaletin dinamikleriyle bilgilendiren at gözlüğüyle görmeye devam edişinde, kültürel ve sosyal pozisyon alışının eksikliği açıkça ortadadır. ABD'nin dünyadaki rolüne ilişkin yanlış anlamalara verilecek iyi örneklerden biri, ABD vatandaşlarının büyük çoğunluğunun, hükümetlerinin dış yardımlarının büyüklüğünü abartmayı sürdürmesidir. Birçok vatandaş ABD'nin GSYH'sinin yaklaşık %10'unu dış yardımlara ayırdığına inansa da, ABD gerçekte yaklaşık %0,1'ini ayırmaktadır. Dahası bu yardımın büyük kısmı, İsrail, Mısır ve Suudi Arabistan'a gönderilen askeri materyallerdir.[30] Bu kültürlü cehaletin veya yurtdışındaki emperyal küstahlığın, temsili nitelikte olsa da, kurgusal bir örneği Barbara Kingsolver'ın 1998 tarihli *The Po-*

29. Christian Smith, *Resisting Reagan: The U. S. Central American Peace Movement*, University of Chicago Press, Chicago,1996, s. 186-7. 4. ve 7. Bölümlerde, ABD'nin Latin Amerika'daki müdahaleleri ve ABD'li eylemcilerin bu müdahalelere gösterdikleri tepkiler daha derinlemesine irdelenecektir.
30. Sardar ve Davies, *Why Do People Hate America?*, s. 79-80.

isonwood Bible romanındaki Evanjelik Baptist pederdir. Nathan Price inatçı bir ısrarla, ABD kültürü ile bahçeciliğinin her bir zerresinin, Soğuk Savaş'ın ortasındaki Kongo'da kolaylıkla aktarılabileceğini savunmaktadır. Bu türden bir emperyal at gözlüğü ve geri kafalı bir kavrayışla, tüm ailesini tehlikeye atar; bu kendi vefatıyla ve tek çocuğunun ölümüyle sonuçlanır.

Emperyal at gözlükleri ve dar görüşlü anlayış, ABD'ye ve vatandaşlarına gerek burada gerek yurtdışında bela olmayı sürdürdükçe, emperyal ve sivil parmaklıkları kırmaya çalışanlar çoğu kez çıkmaz sokağa sürükleyen bir labirentle karşı karşıyadır. Daha da önemlisi, emperyal parmaklıkların en amansız düşmanları bile, yanlış iyimserliklerden acı sinizme ve ketlenmiş iradeye kadar, zihinsel çıkmazlara sapmaktadırlar. Belki de dar görüşlü anlayışın bir sonucu olarak birçok barışçı ve savaş karşıtı, gerçek savaşların yokluğunun sistemdeki bir dönüşümü temsil ettiğini farz etmektedir. Gerçekteyse Retort kolektifince öne sürüldüğü gibi,

> Savaş karşıtı hareket ABD militarizminin dinamiklerini tam olarak fark etmedikçe -barışın belli düzenlemelerle savaşın farklı bir yolundan başka bir şey olmadığını anlamadıkça- tam teşekküllü askeri seferlerin arifesindeki kitlesel seferberlikleri kaçınılmaz olarak yılgınlık ve akıl karışıklığı takip edecektir.[31]

Şüphesiz Şubat 2003'teki kitlesel seferberliklerin, Bush yönetimi uluslararası görüşlere ve hukuka duyduğu su katılmamış horgörüyü, Irak Savaşı ve işgaliyle gözler önüne serdiğinde yılgınlığa yol açtığı doğrudur. (7. Bölüm'de 2003'teki bu gösterilere dair daha fazlasına değinilecektir.) Her şeye karşın Bush yönetiminin savaş aygıtı Irak'ta emperyal "barışını" tesis etme kapasitesinden yoksun olduğu belli olunca, savaş karşıtı hareket önemini ve popülerliğini yavaş yavaş yeniden kazandı. 2006 seçimleri öncesinde ve sonrasında yeniden canlanan gösteriler, Irak Savaşı'na karşı kamuoyunun beslediği yaygın

31. Retort, *Afflicted Powers: Capital and Spectacle in a New Age of War*, Verso, New York, 2006, s. 94.

düşmanlığı, Kongre'ye kaynakları kesecek özel yasaları çıkarması ve hızlı bir çekilmeyle birliklerin yurda döndürülmesi konusunda baskı yapmak için kullandı. 2006 yılındaki seçimlerle çoğunluk kuran Demokratların savaşı sonlandırmayı reddetmeleri, insanların gözlerindeki perdeyi biraz daha aralamış oldu. Buna verilen içten karşılıklardan biri, 2007 Anma Günü'nde savaş karşıtı hareketten çekildiğini ilan eden Cindy Sheehan'dan geldi. Benzer bir bakış açısı, Irak Savaşı'nın akademik eleştirmenlerinden biri olmuş, bir başka acılı ebeveyn olan Andrew Bacevich'ten de geldi. Beltway politikalarına yönelik suçlamalarında Bacevich, süregiden geri kafalı kavrayışa ve ket vurulmuş iradenin sinsi etkilerine dair daha güçlü bir ışık tutmuş oldu:

> Para, değersizleşmiş siyasetin Cumhuriyetçi/Demokrat düopolisini sürdürmektedir. ABD politikaları üzerine yapılan tartışmaları iyice tasarlanan kanallara hapsetmektedir. Tecritçilik, yatıştırma ve ülkenin "küresel liderlik" çağrısına dair 1933-1945 döneminden kalma klişeleri aynen korumaktadır. Irak'ta yol açtığımız belaların, tam olarak ne kadara mal olduğuna ilişkin tüm ciddi hesaplaşmaların önüne geçmektedir. Konuşma özgürlüğünü nerdeyse hoşnutsuzluğu kaydetmenin bir aracına indirgeyerek, demokrasiyi ortadan kaldırmaktadır.[32]

Başka bir bakış açısından, yeniden düzenlenmiş emperyal bir başkanlığın diktatöryel güçlerindeki birikim ile askeri-endüstriyel kompleksin genişlemesi, Kongre'nin çekingen protestolarının bile elini kolunu bağlamıştır. Gerçekte seçim siyasetini savaş aygıtını tersyüz etmenin anahtarı olarak görmek, savaş karşıtı hareketi meydana getiren çeşitli politik hiziplerin en büyük illüzyonlarından biridir. Emperyal başkanlıktan ve kalıcı savaştan koparılacak hukuki tavizler uğruna bir lobicilik faaliyetine indirgenmiş olmak, savaş karşıtı bir hareket gözüyle bakılan şeyi marjinalleştirmiştir. Dolayısıyla Washington

32. Andrew Bacevich, "I Lost My Son to a War I Oppose" [Oğlumu Karşı Çıktığım Bir Savaşta Kaybettim], *Washington Post*, 27 Mayıs 2007, B01.

DC'deki gösteriler ne kadar büyük olursa olsun, dar bir politik odak ve hayal gücü ile birlikte yalnızca sembolik bir alanı işgal etmektedir.

Savaş aygıtının Birleşik Devletler'in politik kültürüne ne kadar derinden sirayet ettiğiyle yüzleşememek, savaş karşıtı hareketin hukuksal ve seçime yönelik bir hattı takip etme konusundaki yanlış girişimlerini yoğunlaştırmaktadır. Pentagon'un kolları askeri-endüstriyel kompleksin ötesine geçip medya imgelerinin manipülasyonuna kadar uzanmış olduğundan, militarizm kendi değerlerini görünen toplumun damarlarına derinden enjekte etmiştir. Özellikle genç erkekleri militarist değerlerle kaynaştırmanın bariz araçlarından biri, video oyunlarıdır. Emekli askerler video oyunlarına danışman olarak, kalıcı savaşın sanal bir şekilde sergilenmesine dair gündemi hayata geçirmek için "şok ve dehşete" karşı besledikleri saplantıyı teknolojiye aktarmaktadır. Kasım 2002'de Pentagon, "America's Army" [Amerika'nın Ordusu] adlı ücretsiz bir video oyunu çıkardı. Pentagon için açık bir askere alım aracı olan bu oyunun bünyesinde, yerellerde askere alımlarla ilgilenen personellerin ayrı internet siteleri linkler halinde bulunmaktaydı. "Splinter Cell" adlı bir diğer video oyunu, terörist tehdidin etkisiz hale getirilmesi görevini, Cheney-Rumsfeld'in ıslak rüyaları gibi okunacak bir ilanla övmekteydi: "Yalnızca benim beşinci özgürlüğüm var: Amerikan özgürlüklerinin korunduğunu temin etmek için casusluk yapma, çalma, yok etme ve suikastler gerçekleştirme hakkı."[33]

Diğer yandan bu sanal militarizm bombardımanı, Irak ve Afganistan'daki güçsüz düşüren savaşların arifesinde girişilen askere alım çabalarını desteklemekten aciz kaldı. Şu an ekonomik sıkıntıların askere alımlarda bir artışa yol açmasına

33. "America's Army" ile diğer militarist video oyunlarına ve eğlence araçlarına yönelik eleştiriler için bkz. Nick Turse, "Bringing the War Home: The New Military-Industrial Entertainment Complex at War and Play" [Savaşı Eve Getirmek: Savaşta ve Oyunda Yeni Askeri-Endüstriyel Eğlence Kompleksi], *TomDispatch.com*, 17 Ekim 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/views03/1017-09.htm (erişim tarihi 10 Aralık 2008).

rağmen, verdikleri bonuslar ve vaat edilen diğer yardımlara karşı, asker alımı yapanlar Nisan 2005'teki hedeflerini %42 oranında tutturamadı. Okullarda gerçekleştirilen askere alımlara karşı mücadele etme çabaları, savaş aygıtının etkisine karşı çıkmanın önemli bir alanıyken, daha sinsi koşullandırmalar tüm hızıyla devam etmektedir. Dahası son derece özelleşmiş mekânların ve aşırı tüketimciliğin olduğu bir çağda, direniş topluluklarının yaratılmasına çalışmak imkânsız olmasa da elbette çok zordur. Aslında savaş karşıtı bir *hareketin* geliştirilmesi ve sürdürülmesi imkânının kendisi tartışmaya açıktır. Fakat hem kalıcı savaş aygıtının kültürel temsillerine hem de onun günlük maddi üretimine ve kültürel yeniden üretimine meydan okunmadıkça, her türden savaş karşıtı hareket gerçek direnişin basit bir gölgesi durumuna düşebilir.

Belirli düzeylerde bu gölge direniş ve onun gelip geçici varlığı bile, emperyal parmaklıkların ne derece yaygın ve sinsice olduğunun bir yansıması olabilir. Hatta bu emperyal parmaklıkların, 1999 yapımı *Matrix* filminde somutlaşan ve her şeyi saran teknolojik parmaklıklarla neredeyse aynı şey olduğu bile iddia edilebilir. Matristen kaçmış direnişçi insanların lideri olan ve geriye kalan az miktarda özgürlüklerini korumaya çalışan Morpheus karakterine göre, matris "her yerdedir. Etrafımızı tamamen sarmış haldedir. ... Seni gerçeğe karşı körleştirmek için gözlerinin önünden çekilmiş dünya, ... koklayamadığın veya tadıp dokunamadığın bir hapishanedir." Bu kelimelerin Lawrence Fishborne'un oynadığı siyahi bir adam tarafından telaffuz edilmiş olması hiç de yersiz ve önemsiz değildir. Matrisin temsil ettiği tutsaklığı tanımlama yeteneği, Afro-Amerikan yazar James Baldwin'in keskin sezgilerini hatırlatmaktadır: "Biliyoruz ki kendisine geçmişi hakkında doğruyu söyleyemeyen bir kişi geçmişinin tutsağıdır, keşfetmediği benliğinin hapishanesinde hareket edemez haldedir. Aynı şey milletler için de geçerlidir."[34]

34. Alıntılandığı yer: West, *Democracy Matters*, s. 80. Cornel West'in *Matrix* üçlemesinin ikinci ve üçüncü filmlerinde ekrana çıktığını görmek de oldukça yol göstericidir.

Morpheus ve *Matrix*'teki diğer karakterler matrisin fiziksel ve metafiziksel içerimleriyle boğuşurken bizim dikkat çektiğimiz şey, Baldwin'inkini takip edersek, günümüzdeki emperyal parmaklıkları çok daha yaygın ve aşılması zor hale getiren tarihsel koşulların bakılması zorunluluğudur. 1960'larda ortaya çıkan savaş karşıtı hareketle günümüzdeki sönük taklidi kıyaslanacak olursa, yalnızca gerçek bir örgütlenmenin ve hareket inşasının yokluğu değil, dönüşüme uğramış tarihsel koşullar da fark edilebilir. Celp karşıtı faaliyetlerden askeri itaatsizliklere, fabrika isyanlarından ikmal trenlerinin abluka altına alınmasına kadar, 1960'ın savaş aygıtına karşı saldırısını niteleyen direnişler, devletin bedenleri ve akılları sömürgeleştirmesine karşı yükseltilmiş kolektif bir isyanın parçasıydı. Kolej kentlerinde, askeri üslerin eteklerinde ve genel olarak renkli, genç insanların oluşturduğu topluluklarda alternatif kurumlar yeşerdi. Amerikan emperyal projesinin en son vücut buluşunda en önemli unsur olan askeri neoliberalizmi, olabilecek en radikal bir şekilde reddetmeye istekli o ABD'li güçler veya kesimler şimdi nerede?

Bırakın parçalarına ayırmayı, bu savaş aygıtını bozacak zihinsel ve maddi kapasitelerden yoksun olacak kadar mı, zekâmız köreldi, iradelerimize ket vuruldu ve toplumsal koşullarımız kötüleşti? "Zayıf vatandaşlığın" ve ileri derecede pasifize olmayla takip etmenin her yere sinen etkilerinin bir sonucu olarak, ABD'deki herhangi bir muhalefet hareketinin "özürlü bir güç" olduğu argümanı ele alındığında savaş aygıtının ortadan kalkmasına dair tek umut, belki de onun emperyal kapasitesini aşması sonucu kendi kendisini yok etmesidir.[35] Yine de uluslararası arenada etkin olan politik dinamikler ABD'nin emperyal gündemini aşındırabilecek olsa da, politik seçkinlere karşı ulusal meydan okuyuş, emperyal ve sivil parmaklıkların doğası sonucu sekteye uğratılabilir. Carl Boggs'a göre, "(yurtiçindeki) emperyal istikrarın yaygın apolitikleştirme, kitlesel duyarsızlık ve bireysel inziva dahil olmak üzere post-

35. Retort, *Afflicted Powers*, s. 20-21.

modern koşullarla pekiştirilmesi giderek daha muhtemel hale gelmektedir."[36]

Toplumsal eleştirilerin bir kısmı bu apolitikleşme, duyarsızlık ve inzivanın yalnızca tarihsel koşulların bir sonucu olmaktan ziyade seçkinlerin süregiden denetimlerinin bir aracı olduğunu iddia etmektedir. Filozof Cornel West'in itiraf ettiği gibi, "gerçeğe, dürüstlüğe ve ilkelere bağlılık, yerini yalanlara, manipülasyona ve yanlış bilgilere bıraktıkça" "politik nihilizm" olarak adlandırdığı şey yükselişe geçmektedir. West'e göre, "politik nihilizmin temel niteliği", "korku ve açgözlülüğe" başvurmaktır.[37] Bu korku borazanlığı, bir siyaset bilimcinin "yıpranmış vatandaş sendromu" olarak adlandırdığı şeye yol açmakta ve bu sendrom beraberinde daha fazla apolitikleşmeyi getirmektedir.[38] Örneğin bir Cindy Sheehan gibi en aktif vatandaşların bile, özel aile yaşamlarında politik ilişkilerden kaçınmaya çalışmalarında şaşırtıcı bir şey var mıdır?

Diğer yandan Sheehan örneğinde bu davranış, emperyal ve sivil parmaklıkların arasına dönüş değildir. Nitekim Sheehan "istifa" mektubunda şunları yazmıştır: "Amerika'nın eski iyi Birleşik Devletler'inin imparatorluğunca zarara uğratılmış dünya halklarına yardım etmeye çalışmaktan asla vazgeçmeyeceğim. Ancak artık sistemin içinde veya dışında çalışmak benim için sona erdi. Sistem zor kullanarak yardıma karşı direnmekte ve yardım etmeye çalışan insanları yiyip tüketmektedir. Beni ve sevdiğim başka insanları tamamen tüketmeden önce buradan çıkıyorum."[39] Gerçekte Sheeha, emperyal ve sivil parmaklıkların "sindirilmiş kalpler" olarak adlandırdığım şeye dolaylı olarak sebep olduğunun; böylelikle fedakârlık, yardımseverlik ve sevgiye eğilimlerin kısıtlanıp sınırlandığının

36. Boggs, *Imperial Delusions*, s.195.

37. West, *Democracy Matters*, s. 28-9.

38. James Bovard, *Attention Deficit Disorder*, Palgrave Macmillan, New York, 2005, s. 32-48.

39. Cindy Sheehan, "Good Riddance Attention Whore" [Gösteriş Düşkünlerine Şükürler Olsun], *Daily Kos*, 28 Mayıs 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.dailykos.com/story/2007/5/28/12530/1525 (erişim tarihi 10 Aralık 2008).

farkındadır.[40] Dahası Sheehan, ABD'nin emperyal politikalarının kurbanı olan kişilerle empatisini koruyarak, emperyalizmin zihinsel parmaklıklarında içkin olan etik engelleri aşma imkânını ortaya koymaktadır.

Emperyalizmin bu zihinsel parmaklıkları çoğunlukla birçok ABD vatandaşını, ABD'nin emperyalist politikalarının zalimce saldırılarına maruz kalmış insanlara duydukları empatiyi ifade etmekten alıkoymaya yaramaktadır. Robert Jensen'ın değerlendirmesiyle, "Acı ve ıstıraba hükümetimiz sebep olduğunda, empatiden... koparılıyoruz. Eğitilme ve eğlendirilme biçimimiz, bizi dünyanın geri kalanında başkalarının acılarını öğrenmek ve anlamaktan alıkoyuyor."[41] Filozof Wendy Farley "başkalarının şahsiyetine karşı duyulan bu kayıtsızlığı", hem bireyleri hem de onların topluluklarını belirleyen "illüzyonlar"ın veya ideolojilerin unsuru olarak ele almaktadır.[42] "Başka kişilere ait gerçekliğin yoğun bir yalan bulutu, yanıltıcı imgeler ve ahlaki heybetin tonlamalarıyla etkili bir şekilde gizlendiğine" dikkat çeken Farley, "erosu" veya kalbin empatisini, "aksi takdirde imkânsız olacak şekilde, başkalarına dair bir anlayışın doğmasına izin veren ve hâkimiyet kurmayan bir yakınlık" olarak tanımlamaktadır.[43] Son olarak psikanalitik bir açıdan bakarsak empati, "başkasının yerinde olmanın fark edilmesini, kişinin kendisini başkasının mekânında ve alanında tahayyül etmesini gerektirir. Bu hem içselliğin hem de dışsallığın derin bir kesişimidir."[44]

Açıkçası empatinin ifade edilmesi için kişi, yalnızca emperyal ve sivil parmaklıkları aşmakla kalmayıp, dar görüşlü

40. Duygusal emek seviyesinde, sindirilmiş kalp Arlie Russell Hochschild'ın "yönetilen kalp" denilen şeye denktir. Bkz: Hochschild, *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*, University of California Press, Berkeley, 2003.

41. Robert Jensen, *Citizens of the Empire*, City Lights Books, San Francisco, 2004, s. 98.

42. Wendy Farley, *Eros for the Other: Retaining Truth in a Pluralistic World*, The Pennsylvania State University Press, University Park, 1996, s. 17-25.

43. A.g.e., s. 30 ve 69.

44. Moglen ve Namir, "War and the Dis-eases of Othering", s. 212.

anlayışla sindirilmiş kalplerin sinsiliğinin de farkında olmalıdır. Politik arenadaki nihilizmin ötesinde, Birleşik Devletler'de etkin olan sosyoekonomik koşullar, emperyal ve sivil parmaklıkların ötesine geçmeyi aşırı derecede zorlaştırmaktadır. Özellikle, kapalı topluluklardan vergi korumalarına bu tür parmaklıklar, başta Birleşik Devletler'deki sosyal ayrımlara dair sınıfsal, cinsel ve ırksal fay hatlarını açığa vurarak ayrıcalıklı olanları ödüllendirmek, geri kalanları ise aşağılamak ve dışlamak için dikilmiştir. Mali yıkımın kıyısında olma ve marjinalleşme, kalplerin kapatıldığı bir toplulukla sonuçlanan bir korkuyu kışkırtmaktadır. Her hanede ortalama kredi kartı borcu 9.000 dolar civarındayken ve 2004 yılında mortgage borçları 7,5 trilyon dolara çıkmışken, sıradan vatandaşların kalıcı hale gelen ekonomik dehşet tarafından tüketilmesi şaşırtıcı mıdır?[45]

The Godfather [*Baba*] ve *The Sopranos* gibi suç ailelerinin yakınlıkları ile ilgili popüler eğlence ürünlerinin cazibesi, belki de ailenin korunması için gerekli her türlü aracın kullanılmasına duyulan bastırılmış arzuyla yakından ilişkilidir; aynı bu ailelerin genellikle maskülinist koruma haraççıları olarak hareket ettiklerinin, bu süreçte onları örtbas eden güvenlik devletini taklit ettiklerinin görülmesiyle ilişkili olduğu gibi.[46] Başka bir perspektiften *The Sopranos* daha kritik olmasına rağmen, günümüz ABD'sinin popüler kültüründe yer etmiş ve en güçlü olanların sağ kalmasının yalnızca en acımasız olanların sağ kalması anlamına gelen sosyal Darwinci mesajın başka bir örneğini oluşturmaktadır. Sosyal Darwinci mesajı ön plana alan, *Survivor* gibi "realite" televizyon programlarının popülerliği üzerine yorum yapan Zygmunt Bauman şu sonuca varmaktadır: "Sağ kalma oyununda, güven, şefkat ve merhamet... intiharla eşanlamlıdır. Diğer herkesten daha sert ve daha az

45. Kevin Philips, *American Theocracy: The Peril and Politics of Radical Religion, Oil and Borrowed Money in the 21st Century*, Viking, New York, 2006, s. 328.
46. Iris Marion Young, "The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State", *Signs* 29 (1), Güz 2003, s. 1-25.

vicdanlı değilseniz, vicdan azabı olsun veya olmasın onlar tarafından alt edilirsiniz."[47]

Aynı zamanda aile yaşamı içindeki sindirme, yalnızca bir arada kalabilen bu ailelere sürekli "kaybedenler" oldukları hatırlatılmasına rağmen, toplumun geniş kesiminde "kazananlar" olmaya yönelik kültürel itkiyi yansıtmaktadır. Bu sebeple Amerikan ailelerinde çoğalan kültürel patolojiler, emperyal ve sivil parmaklıkları yansıtıp yaymaktadır. Bununla birlikte paniğe kapılmış ebeveyn, kendi özelleşmiş varlıklarına daha fazla odaklanmanın çocuklarını günlük yaşamın tahribatlarından koruyabileceğini sanar. "Kaygılar çağında annelik" üzerine yaptığı isabetli araştırmasında Judith Warner şunu öne sürer:

> Saplantılı içe dönüklüğümüzün sakladığı şey, bir çeşit umutsuzluktur. Dışımızdaki dünyanın değişebileceğine dair umudun yokluğudur... Bakış açımız, bilişsel davranışçıların "öğrenilmiş çaresizlik" dediği şeye çok benzeyen bir şeydir; gerçek güçten yoksun olduklarını düşünür hale geldiklerinde, zorluk karşısında insanların bir nevi içgüdüsel olarak ümitsizliğe kapılmalarıdır.[48]

Bu işlenmiş "öğrenilmiş çaresizlik" duygusu, ayrıca kendimizi değişimin sosyal failleri olarak tahayyül etme yeteneğimizi baltalayıp, emperyal ve sivil parmaklıkların çoğunlukla görünmez olan sınırlarını aşma konusunda bir kadercilik ve umutsuzluk duygusuna yol açmaktadır. Sindirilmiş kalplerin bir panzehri olarak umudun, yahut Vaclav Havel'in adlandırdığı gibi "kalbe doğru bir yönelmenin" beslenmesi gerekir.[49] Şair, deneme yazarı, çiftçi ve çevreci Wendell Berry şunları yazmaktadır:

> Umut görevlerimizden biridir. Kendi varlığımıza ve bizim soyumuzdan gelenlere karşı taşıdığımız yükümlülüklerden biri, daima umu-

47. Zygmunt Bauman, *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*, Polity Press, Cambridge, 2003, s. 88-89.
48. Judith Warner, *Perfect Madness: Motherhood in the Age of Anxiety*, Riverhead Books, New York, 2006, s. 54.
49. Vaclav Havel, *Disturbing the Peace*, Knopf, New York, 1990, s.181.

> dun sahici dayanaklarını arayıp yaşamlarımızı ve koşullarımızı inceleme altına almaktır. Şayet bakarsak, bu dayanaklar hâlâ bulunabilir.[50]

Tarihsel ve kültürel bağlamımız içinde umut için belki de en sağlam dayanak, Cornel West'in "trajikomik umut" dediği şeydir. Bu umut, "kökleri özgürlük aşkında yatan", Afro-Amerikanların deneyiminde saklı olan muazzam dirençten doğup büyümüştür. "Kökleri özgürlük aşkında yatan" trajikomik umut,

> Kötüye kullanılan gücün ve zincirini koparmış kör açgözlülüğün acıklı ama nazik bir şekilde itham edilmesidir. Amerika'nın başkaları üzerine yüklediği terörü ve dehşeti inkâr etmesine karşı, melankolik ama iyimser bir duruştur. İntikam veya kırgınlık duygusuna yer vermeksizin, tüm imkânsızlıklara karşı her şeyin düzeleceğini umut etme cesareti verir.[51]

Emperyal ve sivil parmaklıkların aşılması için umuttan daha uygun ne olabilir! Kendi ötemizde daha iyi veya başka bir dünyayı gerçek kılacaksak, kökleri özgürlük aşkında yatan trajikomik umuda ihtiyacımız vardır.

Cornel West'in trajikomik umuda örnek olarak bahsettiği, özgürlüğe âşık insanlardan biri de James Baldwin'dir. Birleşik Devletler'de özgürlüğün elde edilmesi önündeki zorluklara dair en sağlam tartışmalardan biri, hâlâ Baldwin'in *Fire Next Time* kitabıdır. Beyaz üstünlük yanlılarına yönelttiği eleştirel meydan okuyuşla birlikte, modern sivil haklar hareketi içindeyken kitabını kaleme alan Baldwin, yalnızca beyaz üstünlüğünü devam ettiren ulusal mitlere değil, ülkenin beyaz vatandaşları arasındaki aldatıcı masumiyet duygusuna da kafa yormaktadır. Geçmişin trajik gerçekliğini ve aslında "yaşamın trajik olduğunu" anlayamadığı için beyaz Amerika'yı ayıplayan Baldwin, şu iddialarla devam eder:

50. Wendell Berry, *Sex, Economy, Freedom and Community*, Pantheon, New York, 1993, s. 11.
51. West, *Democracy Matters*, s. 216.

> Belki de tüm dertlerimizin (insani dertlerin) kökeninde, sahip olduğumuz tek gerçek olan ölümü inkâr etmek için kendimizi totemlere, tabulara, haçlara, kurban etmelere, kilise kulelerine, camilere, ırklara, ordulara, bayraklara ve milletlere hapsederek yaşamımızın tüm güzelliklerini feda etmemiz yatmaktadır. Bana öyle geliyor ki, kişi ölüm *gerçeğinden* zevk almalıdır; aslında hayatın bilmecelerine duyulan tutkuyla yüzleşerek, kişinin kendi ölümünü *hak etmeye* karar vermesi gerekir.[52]

Trajikomik umudun anlaşılmasında West'in hem kahince hem de gerekli bir rehber olarak övdüğü bir diğer Afro-Amerikan edebiyatçı Toni Morrison'dır. Morrison'ın özellikle Melville'ın *Moby Dick*[*] romanı ve Ahab karakteri üzerine yaptığı yorumlar, kendi emperyal acziyetlerimizi tespit edeceğimiz bir yer konumundadır. Cornel West, Toni Morrison'ın Melville'daki Ahab karakterine dair görüşlerini, ister ölüm ister yıkım olsun, zarar görmezlik ve emperyal inkârların illüzyonlarına dair mirasın ifşası olarak görmektedir. Morrison'ın Ahab ile geçmişin eziyetli ırksal dinamiklerine dair fikirlerine kafa yoran West şu yorumlarda bulunur: "Morrison'ın imgeleminde, Ahab gibi emperyal seçkinlerin dogmatizmine ve nihilizmine kaynaklık eden korku ve güvensizlik iken, emperyal iktidar ve kudretin saldırılarına karşı demokratik toplulukları bir araya getiren sevgi ve umuttur."[53]

Emperyal seçkinlere ait dogmatizmi ve nihilizmi yenip, ayakları yere basan bir sevgi ile umudu inşa edeceksek, dogmaları ölümsüzleştiren ve daha iyi, başka bir dünyaya duyulan umudu ketleyen bu emperyal ve sivil parmaklıkları kırmamız gerekmektedir. James Baldwin'in anlamlı bakış açısından, aradığımız değişim "yalnızca yüzeysel değil, derinden, yenilenme anlamında bir değişimdir ve insan aslında öyle olmadığı halde bazı şeyleri kalıcı olarak görmeyi sürdürdükçe bu imkânsız

52. James Baldwin, *The Fire Next Time*, Dell, New York, 1963, s. 123-4.

[*] Herman Melville, *Moby Dick*, Wordsworth Editions Ltd, Hertfordshire, 1999 [*Moby Dick-Beyaz Balina*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Mina Urgan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999]. (y.h.n.)

53. West, *Democracy Matters*, s. 96.

hale gelir."[54] Zaman ve mekân içinde karşımıza dikilen parmaklıklar değişime karşı dayanıklıymış gibi görünebilir, ancak dar görüşlü anlayışımızla, ketlenmiş iradelerimizle ve sindirilmiş kalplerimizle yüzleşirsek, fiziksel ve psikolojik anlamda ortadan kaldırılabilir. Bunu yapmak için gerekli olan şey, West'in trajikomik görüşe ait eleştirel bir unsur olarak tanımladığı şeydir: intikam ve kırgınlık duygusuna kapılmadan tüm olanaksızlıklara karşı daha iyisini umma cesareti.

Emperyal bir kültüre ait parmaklıkların aşılmasındaki zorluklar göz önüne alındığında, kökten değişimlerin hemen gerçekleşmediği gerçeğini de akılda tutmamız gerekmektedir. Gerçekten de, yirminci yüzyıl Amerika'sında sivil haklar için yürütülen çetin ve uzun soluklu mücadele sırasında, ekonomik, politik ve şahsi alanlardaki ırkçı baskıları aşmaya dönük yoğun çaba, sayısız geri çekilmenin yanı sıra birçok fedakârlığı da zorunlu kılmıştır. Bu ufak geri çekilmelerin bir örneği Aralık 1963'te, Mississippi Oxford'ta bir federal jürinin, hapishanede sivil haklar eylemcilerini dövmekten sorumlu beş sanığı beraat ettirmesinde yaşanmıştır. Bu eylemcilerden Lawrence Guyot, bu düzmece hükmü alenen suçlamıştır. Sayısız sivil haklar örgütünün ilham verici annesi Ella Baker, Guyot'a şu tavsiyede bulunmuştur: "Bu ahmaklığın ötesine bak. Bunun seni durdurmasına izin verme."[55]

Emperyal bir kültürün ahmaklığının ötesine bakmak, aynı siyahilerin özgürlük mücadelesinde bir derece olduğu gibi, çeşitli seçmenler, ülkeler ve kıtalar arasında dayanışmayı örgütlemek ve sahici direniş ile dönüşüm toplulukları inşa etmek gibi zorlu ve günlük bir görevi gerekli kılar. Böylesi bir çaba için gerekli olan sabır ve uzun soluklu adanmışlık, özellikle

54. Baldwin, *The Fire Next Time*, s. 124-5.

55. Alıntılandığı yer: Taylor Branch, *Pillar of Fire: America in the King Years, 1963-1965*, Touchstone, New York, 1999, s. 193. Ella Baker'ın göz çarpıcı yaşamı ve ilham verdiği siyah özgürlük hareketi hakkında bkz. Barbara Ransby, *Ella Baker and the Black Freedom Movement*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2003. Guyot ve Mississippi özgürlük hareketinden diğerleri sonrasında, Güney'deki ırkçı adaletsizlik ortamını dönüştüren diğer taban örgütleriyle Mississippi Özgürlüğü Demokratik Partisi'ni kurmuştur.

emperyal kültürün yarattığı korku ve paranoya ile beslediği hareketsizliğe meydan okurken bunaltıcıymış gibi görünebilir. Ancak özelleşmiş bir varoluşta yatan yabancılaşmayı daha da büyütme riskini almadan, sosyal katılımdan kaçınamayız. Zayıf vatandaşlık olgusunun karşısında, emperyal ve sivil parmaklıkların cürufu ve cebrine maruz kalınsa da; Birleşik Devletler'deki vatandaşların birbirleriyle ve dünyanın geri kalanında adaletsizlik ile baskıdan uzak bir yaşamı gerçek kılmak için mücadele eden kişilerle bağlar kurmak istediklerine dair bulgular hâlâ vardır. Çünkü Paul Rogat Loeb'in iddia ettiği gibi, "Zulüm, adaletsizlik ve baskı karşısında sessiz kalırsak, ruhumuzun bir kısmını feda ederiz. Bu bağlamda bizler eylemlerimizi sürdürüyoruz; çünkü bu sayede insanlığımızı yani olduğumuz şeyin özünü ve başkalarıyla aramızdaki ortak yönleri olumluyoruz."[56] Yerel ve küresel seviyede bu ortak bağlantıları bulmak, sonraki bölümde ele alınan yurttaş hareketi çabalarının temel çıkış noktasıdır.

56. Paul Rogat Loeb, *The Impossible Will Take a Little While*, Basic Books, New York, 2004, s. 12.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sorunlu Dayanışmalar: Yerel ve Küresel Yurttaş Hareketlerindeki Çelişkiler

Dayanışma, ortak bir insanlık ile küresel vatandaşlığın farkındalığı ve bununla bağlantılı olarak sorumlulukların gönüllü bir şekilde kabul edilmesidir. Hem ülke içinde hem de ülkeler arasındaki eşitsizlikleri düzeltmeye yönelik bilinçli adanmışlıktır. Her şeyin birbirine bağımlı olduğu bir dünyada, herhangi bir yerdeki yoksulluğun ve baskının, her yerdeki refaha ve istikrara tehdit oluşturduğunun görülmesi üzerinde temellenir.

Küreselleşmenin Sosyal Boyutu Dünya Komisyonu

Yoksullarla dayanışmak, ülkemizi şiddet ile sömürüye etkili bir şekilde meydan okuyup onları ortadan kaldırabilecek bir topluluk vizyonuna tekrar götürebilecek tek yoldur. Bu bizi, ayakta kalmamızı ve dünyayla uyum içinde yaşamamızı sağlayacak olan merhamet ve birliğin ruhunu yenileyecek paylaşımıyla şefkat değerlerini benimsemeye davet etmektedir.

bell hooks

Emperyal kültür, vatandaşlarını çeşitli fiziksel ve psikolojik kapalı siteler içine hapsetmeye çalışsa da insanlar hâlâ sosyal bağlara hasrettir. Bu bağları sosyal katılımla kurmaya çalışmak yerel, ulusal ve ulusötesi seviyelerde dayanışma biçimlerini harekete geçirmektedir. Ancak bu yerel ve küresel dayanışma eylemlerinde dahi, ulusal emperyalizm kuluçkamız içerisinde yerleşik olan çelişkilerden kaçmak zordur. ABD'nin yurtdışındaki emperyal hâkimiyetine eşlik eden felaketler, yani iktidarın küstahlığı, kendini beğenmişliğin misyonerce coşkunluğu ve kapasitesinin ötesindeki sahte özgüveni, yurtiçindeki yurttaş hareketlerinin iyi niyetli dayanışma gayretlerinde de sık sık tekrarlanmaktadır. Bu bölüm, hem ölmekte olan bir imparatorluktaki yaşamlara sirayet eden sorunlu dayanışmaları, hem de bu imparatorluğu aşmaya ve hatta dönüştürmeye çalışan diğer dayanışma türlerini ele alarak, yerel ve küresel yurttaş hareketlerindeki çelişkiler üzerinde duracaktır.

New Orleans'ta Habitat for Humanity tarafından finanse edilen barınak inşaatlarından, ilk olarak Birleşik Devletler'de kötü çalışma şartlarına karşı başlatılan seferberliklere kadar, belli başlı gönüllü yurttaş hareketleri incelenmeden önce, bu yurttaş hareketlerini motive eden bir nevi ahlaki ve siyasi sorumluluklar arasındaki ilişkiyi kısaca açıklamak istiyorum. Sayısız tarihsel ve sosyal engel karşısında ortak bir insanlığın bulunması, önceki bölümde belirtildiği gibi emperyal engellerin yaygınlaşması göz önüne alındığında hiç de kolay değildir. Yine de dayanışma, empati ve ahlak algısıyla başlayıp, sosyal ve ekonomik bağların farkındalığına doğru evrilme yoluyla, yerelden küresele ifadesini bulabilir. Ahlaki sorumluluk suçlulukla tedavülden kaldırılıp hayırseverlikle sınırlandırılabilse de, güç ve ayrıcalık etkenlerinin dayanışma ve politik sorumluluk biçimleriyle aşılabileceği bir algı haline gelebilir.[1]

1. Etik ve politik sorumluluk ile dayanışma hakkında görüşler için bkz. Zygmunt Bauman, *Liquid Love: On the Fragility of Human Bonds*, Polity Press, Cambridge, 2003; bell hooks, *Where We Stand: Class Matters*, Routledge, New York, 2000; Paul Rogat Loeb, *Soul of a Citizen*, St. Martin's Press, New York, 1999

Politik sorumluluğu emperyal bir kültürün sınırları içinde ortaya koymak, insanları bir dizi baş döndürücü yurttaş kampanyasına yöneltebilir. "Küresel düşünüp yerel hareket etmek" sloganının ötesinde yatan asıl mesele, yerel ve küresel olanın, kendilerini tamamen adamış politik eylemcilere dahi meydan okuyan koşullar ve çelişkilerce nasıl yorumlandığıdır. Emperyal politikaların en berbat ihmalkârlıkları ve görevlendirmeleriyle yüzleşme arzusu, bu yüzleşmenin taşıdığı sınırların farkında olunduğunda bile takdire şayandır. New Orleans'taki Habitat for Humanity ve terhane karşıtı hareketin sayısız kampanyasıyla kurduğum bağlantıyı gözden geçirirken, niyetim yalnızca bu yurttaş hareketlerinin dinamiklerini ve zorluklarını açığa çıkarmak değil, yerel/küresel dayanışmaların çelişkilerini ve sorunlarını ele almaktır.

2007 yazında acil ihtiyaç halindeki barınakların inşasında gönüllü olmak için, Katrina Kasırgası'nın yıktığı New Orleans'a gitmemin arkasında bir ahlaki/politik sorumluluk duygusu vardı. New Orleans'ın Upper Ninth Ward'daki Musician's Village'ta, Habitat for Humanity gönüllüsü olarak çalıştığım ilk güne ait, hayali YouTube video günlüğünün tanıtım filmindeki anlık görüntülerden akılda kalanlar şunlardı: Afro-Amerikan bir kadın siyah erkeklere su şişeleri verirken ve dökün tüleri toplarken sokaktaki bir çöp kamyonunun arkasında kuzenimin arabasında beklemem; sahada çalışırken beyaz Baptist kilisesi gönüllülerinin ortalığı doldurması ve aralarında, ismi deneyimsiz Yanki kulaklarıma Sissy Spacek'teki Loretta Lynn'in cırtlak biçimi gibi gelen, Mississippili Buffy olan genç bir kadının olması; "shot-gun"[1] tarzıyla yapılan Habitat ekibimizin tamamlamakta olduğu evin dışına yaptığım boyaya terimi karıştırarak kavurucu güneş ve soldurucu nemle merdivende dikilişim; bir grup Baptist İncil okuma oturumu düzenlerken, Minneapolis banliyösünden gelen bir öğretmen

ve Iris Young, "From Guilt to Solidarity: Sweatshops and Political Responsibility", *Dissent* 59 (2), Bahar 2003, s. 39-44.

[1] Amerika'ya özgü bir ev mimarisi. (y.h.n.)

grubuyla öğle yemeğini paylaşmam; ikindi vakti kısa sürmüş bir işgünü sonrasında kuzenimin evine geri dönüşüm ve yolda iki irkıyım silah polisin benim on sekiz metre önümde üç Afro-Amerikan genci ite kaka götürmesine tanık olmam.

Yani kısaca karşınızda şöyle bir durum vardı: kibarlık, görev, hayırseverlik, dindarlık ve polis tacizi; 11 Haziran 2007'nin altı saatlik bir diliminde sınırdaki bir millik bir alanda, kutsal olan ile dünyevi olanın, olağanla olağandışının karışımı olan New Orleans'ta bir Habitat gönüllüsü olarak geçirdiğim ilk günüm. O günkü deneyimlerimde ve Habitat'ın yeniden inşa etme çabalarının doğasında açıkça görülen bir diğer şey de ırk, sınıf, cinsiyet ve dinin sahip olduğu rollerdir. Çoğunluğu siyahlardan oluşan bir mahallede beyaz olmamın, düşük gelirli bir yerde orta sınıf statüsünden gelmemin ve bir yabancı olarak varlığımın göz ardı edilemez gerçekliği, aynı diğer Habitat gönüllülerinin çoğu gibi, yardımsever bir ziyaretçiden yalnızca biraz daha fazlası olduğumu hatırlatmaktaydı. Tüm iyi niyetlere rağmen, temelden değinmemin çok zor olduğu sosyal, politik ve ekonomik sorunlar vardı. O halde Habitat deneyimi bir dereceye kadar, yalnızca New Orleans'ın yeniden inşasının değil, başka bir dünyanın hayalini kurmanın ve onu kurma iradesinin olasılıkları ve engelleri için bir şablon olarak görülebilir.

Hem New Orleans'ın yeniden inşasında, hem de başka bir dünyanın kurulmasında temel bir manevi bileşen vardır ve bu ahlaki sorumluluğun ayrılmaz bir unsurudur. Ancak bu maneviyatın dini dogmalarla ne derece beslenip sınırlandırılacağının ayırt edilmesi elzemdir. Özellikle Habitat'ın kökleri özel bir Hıristiyan dinselliğine uzanmaktadır. Örneğin Habitat'ın düşük gelirli insanlara uygun fiyatlı ev temin etme görevi ile gönüllülerine hizmet olanakları sunması arasında, yansımasını "çekiç teolojisi" [*theology of the hammer*] olarak adlandırılan şeyde bulan yakın bir bağ vardır. Habitat'ın kurucusu Millard Fuller'e göre, çekiç "Tanrı'nın sevgisini açığa çıkarmada bir araç olarak" görülmektedir.[2] Bu inanç temelli

2. Millard Fuller, *No More Shacks: The Daring Vision of Habitat for Humanity*, Word Books Publisher, Waco, TX, 1986, s. 127.

yönelim, çeşitli derecelerde dini, kurumsal ve bireysel desteği kendisine çekmeyi başarmıştır. Fuller'in 1976 yılında Georgia, Americus'ta kurduğu Habitat for Humanity, on ülkede iki yüz bini aşkın ev inşa eden milyar dolarlık bir faaliyet haline gelmiştir. Elbette Habitat'ın bir gönüllü organizasyonu olarak sahip olduğu bu tanınırlığı destekleyen önemli unsurlardan biri eski Başkan Jimmy Carter'ın ilişkisidir. Ayrıca Katrina Kasırgası ile Asya'daki tsunamiler barınmaya yönelik ivedi ihtiyaçla ilgili kamuoyu farkındalığını artırmıştır.

Beş yıllık "Baptist Kavşaklar Projesi" girişiminin 2007'de adeta duyurulmasıyla, New Orleans'ta Habitat ile kilise arasındaki yakınlık son zamanlarda çok yüksek bir seviyeye ulaştı. Musician's Village'ta geçirdiğim sürede zaten orada olan, hem insan hem de mali kaynaklarını harekete geçiren New Orleans'taki ve Güney'deki Baptist kiliseler, önümüzdeki beş yıl içinde altmış ev inşa edeceklerinin sözünü verdi. "Kavşaklar Projesi"ni başlatan, New Orleans'taki İlk Baptist Kilise'nin papazı, bunu "İsa Peygamber'in bize verdiği komşularımızı kendimiz kadar çok sevme görevine bir yanıt" olarak adlandırdı. Dini bağlılığın ötesinde, Kavşaklar Projesi'nin "çalışkan insanların kiradan kurtarılıp ev sahibi yapılmalarına yardımcı olarak, cemaatlerindeki yetersiz barınma ve yoksulluk sorunlarının üzerine gideceğini" ekledi.[3]

Gerek Habitat gerek Kavşaklar Projesi sosyal bir dini hakikatin belli özelliklerini açığa çıkarsa da, sosyolog Ananta Kumar Giri'nin bakış açısından "benliğin ve toplumun temelden dönüşümü yerine bireysel kurtuluşa ve insanın kendisini gerçekleştirmesine" vurgu yapan bireyci maneviyat ile "orta sınıf paternalizmine" ait açık unsurlar taşımaktadır.[4] Diğer yandan, Habitat'a ilişkin başka bir çalışma şunu iddia etmektedir: "Habitat'ın, yoksullar için barınma davasının geliştirdiği ma-

3. Leslie Williams, "Baptists Pledge to Build 300 Houses in 5-Year Period" [Baptistler 5 Yılda 300 Ev Yapmanın Sözünü Verdi], *The Times-Picayune*, 12 Haziran 2007, B1-2.

4. Ananta Kumar Giri, *Building in the Margins of Shacks: The Vision and Projects of Habitat for Humanity*, Orient Longman, New Delhi, 2002, s. 254.

halle temelli bir konutlaşma yapısına dönüşmesini beklemek mantıksızdır."[5] Buna rağmen Giri'nin iddia ettiği gibi Habitat içinde, "vicdan söylemi, haklar söyleminden daha açık bir şekilde ifade edilmektedir."[6] Habitat "kişisel çıkar ile materyalizmi yücelten bir toplumda çoğunlukla görünür olmayan bir şefkat damarını açmışken, kendi barınma sorunlarıyla kolektif halinde uğraşmaları için düşük gelirli toplulukları güçlü kılacak çok az şey yapmaktadır."[7] Dahası, "Habitat'ın diktiği evler yalnızca Tanrı'nın sevgisi için yapılan sunaklar değil, orta sınıf değerleri ile denetiminin bir panoptikonudur."[8]

Habitat'ın, yirmi yıllık ve faizsiz 75.000 dolarlık mortgage kredisi vermek için aileleri seçme süreci çok sıkıdır; öyle ki başvuran her on kişiden neredeyse (kredi alabilirliğini ispat edemeyen) dokuzu elenmektedir. Elbette birçok düşük gelirli aile ve beyaz olmayan insanlar için ekonomik sistem, mali ödeme gücü bir kenara, servet birikimine karşı da ayrımcılık yapan içkin mekanizmalara sahiptir.[9] Özellikle müzisyenler mali sorumluluğun sürdürülmesinde, hatta sağlanmasında çok sayıda zorlukla karşılaşmışlardır. Bu sebeple bazı New Orleans'lı müzisyenlerin Musician's Village'taki Habitat evleri için yaptığı başvuruların reddedilmesi şaşırtıcı değildir. Eleştirilere cevap olarak Habitat, müzisyenlere kredi oranları ve kredi kuruluşlarıyla ilgili yardım sunan bir program başlatmıştır.

Musician's Village'ın kurulmasına ilham verenler, New Orleans'lı müzisyenlerden Harry Connick Jr. ile Branford Marsalis oldu. Aralık 2005'te projelerini duyurduktan he-

5. R. Allen Hays, "Habitat for Humanity: Building Social Capital through Faith-Based Service", *Journal of Urban Affairs*, 24 (3) ve 4, Güz 2002, s. 266.
6. Giri, *Building in the Margins of Shacks*, s. 94.
7. Hays, "Habitat for Humanity", s. 267.
8. Giri, *Building in the Margins of Shacks*, s. 123.
9. Örnek için bkz. Meizhu Lui vd, *The Color of Wealth: The Story Behind the U. S. Racial Wealth Divide*, New Press, New York, 2006. New Orleanslı müzisyenlerin kredi sorunları ve Musician's Village'ın inşasıyla ilgili tartışmalar için bkz. Katy Reckdahl, "Sour Note" [Acı Notalar], *The Times-Picayune*, 2 Ocak 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.soros.org/resources/multimedia/Katrina/projects/Struggling/story/SourNote.php (erişim tarihi 9 Mart 2009).

men sonra, Habitat Upper Ninth'ta sekiz akre arazi satın aldı. Habitat gönüllüsü olarak Musician's Village'ta geçici olarak kaldığım haziran ayı boyunca, planlanan toplam yetmiş üç tek ailelik evden, yaşlıların kullanımına uygun beş çift katlı binadan, küçük çocuklara uygun bir park ve Ellis Marsalis Müzik Merkezi'nden yaklaşık kırk adet ev tamamlanmıştı. Gönüllü olarak çalıştığım sürede, tamamlanmış veya tamamlanmak üzere olan tek ailelik evler müzisyenlere tahsis edildi. Musician's Village'ın kurulmasında kullanılan para, Dave Matthews Band ve Little Feat gibi grupların konserlerinden geldi. Petrol şirketleri BP Amerika ve Shell gibi firmalar da dahil olmak üzere, ticari sponsorlar da bağışlar yaptı.

Bilhassa ticari şirketlerden gelen bağışlar, Habitat konutlarına başvurulanların seçilmesi sürecinde kullanılan sıkı düzenlemelerin ışığında, Habitat'ın bu tür bağışları görece ayırt etmeksizin kabul etmesine dair kaygılar doğurdu. Habitat NOLA, New Orleans bölgesinde bu türden çevresel yıkımlardan sorumlu petrol şirketlerinin parasını kaygısızca kabul ettiğinde, bir şeylerde terslik varmış gibi görünüyordu. New Orleans'ın güneyindeki sulak arazilerin yok edilmesi ve Baton Rouge'dan New Orleans'a kadar uzanan, "Kanser Yolu" olarak bilinen bölgede süren kirlilik, belki Habitat'ı ticari şirketlerden bağış alırken birazcık daha titiz ve çevresel anlamda bilinçli kılmalıydı.

Başka bir seviyeden bakıldığında, Habitat'ın inşaat faaliyetleri evlerin inşasında kullanılan malzemelerin kökeni veya Habitat'ın gönüllülerin dışında istihdam ettiği emeğin türüne eşlik edebilen çelişkileri görmezden geliyor gibidir. Örneğin Musician's Village'ta gönüllü olduğum dönemde ekip bitmek üzere olan evlerden biri için alçı levha indirdi. Alçı levhaları depodan getiren Habitat şoförü, tüm levhaların Çin'den geldiğini söyledi. Sendikalı emek istihdam eden ABD'de sayısız alçı levha üreticisi varken, Habitat'ın neden levhaları Çin'den aldığını sorguladığımda, Habitat'ın levhaları düzenli olarak çalıştığı bir tedarikçiden satın aldıklarını söylediler. Alçı lev-

haların Habitat evlerine kurulumuna dek, tüm süreç taşeronlara bırakılmıştı. Habitat'ın sahadaki koordinatörüne göre, taşeron Meksikalı Amerikalı bir firmaydı; alçı kaplama yapan Meksikalı Amerikalıların sayısı düşünüldüğünde bu hiç de şaşırtıcı değildi. Ancak bu şirkette çalışanların başta evraklı mı, yoksa evraksız işçilerden mi oluştuğu açık değildi. Boalt Hall ile Tulane Üniversitesi'nin 2006 yılında beraber gerçekleştirdiği ve New Orleans'ta Katrina sonrası alçı levha kurulumu yapan evraksız işçilerin sayısının iki kat arttığını gösteren "New Orleans'ta Emek ve İnsan Hakları" araştırması göz önüne alındığında, Habitat'ın dolaylı olarak istihdam ettiği kişilerin evraksız işçiler olması muhtemeldir.[10]

Habitat evleri için kazma ve temel atma gibi diğer işlerin taşeronlara verilmesi, adaletsiz emek uygulamalarına da kapı aralamıştır. New Orleans bölgesindeki taşeronlar, kolaylıkla eyalette asgari ücret yasalarının olmayışından ve Bush yönetiminin evraksız işçilerin alınmasının ve onlara asıl oranın üçte birinden yarısına kadar daha az maaş verilmesinin yanı sıra, sağlık bakımı ve diğer sosyal faydaların kesilmesini sağlayacak şekilde federal ücret standartlarını yürürlükten kaldırmasından avantaj sağlayabilmişlerdir. Habitat iletişim müdürü düzenli olarak nitelikli taşeronlarla çalıştıkları konusunda bana güvence verse de, Musician's Village'ta kazı ve temel atma işlerinde çalışan Latin kökenli personelin büyük çoğunluğu, rahatlıkla evraksız işçilerden oluşabilmektedir. Habitat gibi söz-

10. Katrina sonrası New Orleans'ta hem evraklı hem de evraksız göçmen işçilerin etkilerine dair daha fazla analiz için bkz. Katharine M. Donato vd, "Reconstructing New Orleans after Katrina: The Emergence of An Immigrant Labor Market" bulunduğu eser: *The Sociology of Katrina: Perspectives on a Modern Catastrophe*, David L. Brunsma vd (der.), Rowman & Littlefield, Lanham: MD, 2007 ve Elizabeth Fussell, "Latino Immigrants in Post-Katrina New Orleans", Emek Hakları Bölgesel Seminerine sunulmuş makale, New Orleans, 19-22 Ekim 2006. (İkisinin de kopyası yazarda bulunmaktadır. İlki için Nicole Trujillo-Pagan'a, ikincisi için Elizabeth Fussell'a teşekkür ederim.) Buradaki temel odağım, evraklı olsun veya olmasın göçmen emeğinin kullanılmasının yanlış olup olmadığı değildir. Kaygım daha çok, görünüşte kendisini sosyal adalete adamış Habitat gibi bir örgütün, göçmen emeğinin sömürülmesini hiçbir şekilde kolaylaştırmaması gerektiğidir.

de bir sosyal adalet örgütü için, kiralanan yardımın statüsü ve buna yapılan muameleye özel ilgi göstermemek, kanaatimce çok ciddi bir husustur.

Elbette Habitat aynı zamanda, evlerin inşası için hem uzun hem de kısa vadeli çalışan gönüllülere de dayanmaktadır. Katrina'nın sebep olduğu yıkım ile başta federal hükümetin ihmalkârlığı ve beceriksizliği yüzünden, Habitat New Orleans bölgesinde önemli ölçüde büyümüştür. Personeli Katrina öncesi tam zamanlı iki kişiden, yirmi beşi AmeriCorps elemanıyla birlikte elli kişiye çıkan Habitat, hem kilise gruplarını hem de çok sayıda öğrenciyi kendisine çeken kitlesel bir örgüttür. Özellikle bahar tatili esnasında, binlerce öğrenci New Orleans Habitat'a akmıştır. Hizmet vermeye yönelik bu ilgi, kısmen Habitat'ın ününden, kısmen New Orleans ile Körfez Bölgesi'nin karşı karşıya kaldığı trajediden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan Craig Rimmerman'ın belirttiği gibi, "Hizmet faaliyetleri politikadan uzaktır ve bu sebeple, ilk anda bu faaliyetlere sebep olan koşullardan doğan karmaşık ve yapısal sorunlarla uğraşmanın görece boş bir yoludur."[11] Habitat ile gönüllülerinin yerel, ulusal ve hatta küresel seviyede bu karmaşık yapısal hususların farkında oldukları doğru olsa da, apolitik yönelim verilen hizmetin bir sadaka bölgesi içinde sınırlanmasını garantiye almış gibidir. Başka bir deyişle aktif bir taraf olmadığı için Habitat'ın sivil katılımı politik olarak sınırlanmaktadır.

Öte yandan şirket CEO'larının ve hatta Başkan Bush'un bile New Orleans'taki Habitat sahalarına inebilmesi, kafalarda Habitat'ın gerçek politik ve pratik etkisinin ne olduğuna dair sorular doğurmaktadır.[12] Sürekli devirdaim eden gönüllüler ve

11. Craig A. Rimmerman, *The New Citizenship: Unconventional Politics, Activism, and Service*, Westview Press, Boulder, CO, 1997, s. 105.

12. Bush 29 Ağustos 2006 tarihinde Musician's Village'ta bir ev tahsisine çıkıp geldiğinde, yeni evin sahibiyle birlikte aslen Honduraslı olan New Orleans müzisyeni Fredy Omar'ı ziyaret etti. Sempatik görünmeye çalışarak, Omar'a yardımcı olabileceği bir şeyin olup olmadığını sordu. Fredy Bush'a odanın bir tarafından diğerine mobilyalardan birini taşıyabileceğini söyleyince, Bush seve seve yapmak zorunda kaldı. Bu Bush'un iki dönemlik Başkanlığı boyunca

benim gibi vasıfsız gönüllülerin katılımı, yeni evlerin hızlı ve etkili bir şekilde inşa edilmesi önünde sorunlar doğurmaktadır. Birçoğumuz kiriş döşemelerini çakarken, hatalı ölçümler ve belli seviyede kabiliyetsizlikten ötürü panelleri tekrar yapmak zorunda kaldığımız sayısız an oldu. Farklı seviyelerden becerilerin ötesinde, birbirinden farklı politik yönelimler ve görev duyguları, federal çapta düşük gelirlilerin barınma sorunlarına yönelik daha büyük bir adanmışlığa dönüşemedi. Doğrusu, Tulsa'dan gelen muhafazakâr bir finansal planlamacıyla yaptığım bir öğle yemeği tartışmasını hatırlıyorum: İş hizmet tedarikine geldiğinde özel sektörün çok daha etkili çalıştığına inanıyordu ve ben de buna Sosyal Güvenlik gibi federal programlarına ile Enron gibi özel sektör şirketlerine gönderme yaparak karşılık verdim. Her halükârda, farklılaşan politik görüşlerden bağımsız olarak, insanlar ihtiyacı olanlara yardım etmek gibi temel bir kaygıdan hareketle Habitat'a gelmişti.

New Orleans Habitat'a çekilenler arasında, kentte aile üyeleri yaşayan insanlar olduğu gibi, hiç kimseyi tanımayanlar veya New Orleans'a dair hiç bilgileri olmayanlar da vardı. İki gönüllüyle birlikte çalıştım: Biri ailesi New Orleans'ta yaşayan ve Katrina'nın etkilerini yeni atlatmış olan, LSU'da [Louisiana State University] tıp öğretimi gören bir öğrenciydi; diğeri ise Philadelphia'da fizyoterapist olarak çalışan ve ailesi New Orleans'ın dışında yaşayan Honduras kökenli bir kadındı. Her ikisi de kendisini New Orleans'ın yeniden inşa edilmesi düşüncesine adamıştı. New Orleans'ı daha önce yalnızca turistik gezilerle tanıyanlarımız, düşük gelirli insanlara uygun barınma sorunlarının aşılması ve şehri kurtarmak adına bir şeyler yapmak için Habitat'a gelmişti. Boston'daki Berklee Müzik Okulu'ndan sekiz personellik bir grup ile Minneapolis'in dışından gelen on okul çalışanı, Giri'nin sözleriyle kendilerini tamamen şuna adamışlardı: "son yirmi yıl içinde ekonomi ve

yaptığı en yapıcı eylem olabilir. (Fredy'nin salsa grubunda eskiden saksofon çalan kuzenim Eric Shuman'a, bu hikâye için teşekkür ederim. Sondaki editör görüşü bana aittir.)

politikadaki yapısal dönüşümlerin ikisi –yoksulluk ve zenginlik– arasındaki farkı önemli ölçüde genişlettiği bir toplumda yurttaş ve insan olma kimlikleriyle uzlaşma."[13]

New Orleans için bu son yirmi yıl, yoksulluğun artışına ve buna bağlı olarak başta Afro-Amerikanlar arasında ortaya çıkan sorunlara tanık oldu. 2004'teki ABD nüfus sayımına göre fakirlik oranı New Orleans'ta %35'ti; ABD'deki en yüksek oranlardan biri olmasının yanı sıra bu insanların %80'i siyahlardı. New Orleans ve Louisiana'nın eyalet yasama organları yeni gelir kaynakları ve kestirme çözümler (ve ayrıca masa altından alınan rüşvetler) için kumarhanelere bakarken, kamu hizmetleri ve okullar gerilemeye terk edildi. Ekonomik sıkıntıların sürmesi ve olanaksızlıklar sonucunda, suç ve cinayet oranı New Orleans'ta büyük artış gösterdi. Bir şair ve New Orleans sakini olan Andrei Codrescu, bir araba kaçırma hadisesinin kurbanı olan ve olayda oğlunu kaybeden bir kişinin şu sözlerini aktarmaktadır: "New Orleans Amerika'daki en güzel şehirdir, en tarihi şehirdir ve çok fazla potansiyeli vardır. Ancak aynı zamanda hastalıklı bir şehirdir."[14] Katrina öncesi nüfusunun yalnızca yarısına sahip olmasına rağmen, cinayetler şehre bela olmayı sürdürmektedir. Kuzenimle New Orleans'ın Bywater bölgesinde kaldığım sırada, yakınımda iki cinayet işlendi; bunlardan biri Musician's Village'tan kuzenime doğru yürürken geçtiğim yere çok yakın bir yerde gündüz vakti oldu.

Her gün yaptığım gibi Upper Ninth boyunca yürürken, Katrina'nın üzerinden neredeyse iki yıl geçtikten sonra bile sakinleri olan sayısız FEMA* römorku ve terk edilmiş evler gördüm. Katrina, New Orleans'ta şehir sakinlerinin üçte ikisinin yaşadığı bir alana hasar vermişti. Lower Ninth gibi, bu alanların büyük kısmı ağırlıkla, hâlâ kalacak yeri olmayan Afro-Amerikanlarca iskân edilmişti. Tahmini iki yüz bin New

13. Giri, *Building in the Margins of Shacks*, s. 246.

14. Andrei Codrescu, *New Orleans, Mon Amour*, Algonquin Books, Chapel Hill, NC, 2006, s. 165-6.

* Federal Emergency Management Agency [Federal Acil Durum Yönetim Kurumu]. (y.h.n.)

Orleans'lı bölgedeki Houston ve Atlanta gibi şehirlere dağılmış haldedir. Birçoğu öncesinde New Orleans'ta ev kiralamıştı ve hâlâ şehre geri dönmelerini sağlayacak maddi yardımlar alamamaktadır. Uygun ücretli barınma koşullarının olmayışı ve sosyal konutların tamamen terk edilmesi, bir Habitat gönüllüsünün sorduğu ve acı gayretlerim sebebiyle rahatsız edici bulduğum şu soruyu kuvvetlendirmektedir: "İnşa edeceksek kimin için ve ne inşa ediyoruz?"

İnşa edilmiş çevre ile ırksal, ekonomik adalete bağlılık olmadığı takdirde, New Orleans'ın riskli ekolojisi elbet şehrin ve bölgenin uzun vadeli yaşayabilirliğine dair farklı kaygılar doğuracaktır. Set sisteminde gelişmeler ve taşkın duvarları ile pompalarda güçlendirmeler olsa da, aynı mahallenin büyük kısmı kasırga ve taşkınlar karşısında hâlâ risk altındadır. Hollandalıların kendi düşük rakımlı arazileriyle yapmayı başardığı gibi, ciddi bir çevre koruma planı olmadan New Orleans'ın geleceği iç karartıcıdır. Dan Baum'un öne sürdüğü gibi, New Orleans'lılar "an itibariyle kaybedilmiş yaşam sanatında mükemmel iş çıkarsalar da", şehri yalnızca Bourbon Sokağı'yla, sarhoş olmak ve sevişmekle ilgilenen zenginlerin veya turistlerin bahçesi olmayacak şekilde yeniden inşa etmeye kararlı kişiler geleceğe ilişkin birtakım planlamaları üstlenmek zorundadır. Yeniden inşa edilmiş bir oyun bahçesi olarak New Orleans'la ilgili eleştirilerden biri, Tulane Üniversitesi'nden Profesör Lawrence Powell'ın şu distopik görüşünde görülebilir:

Bu alışılmadık ve sınırsız derecede büyüleyici yer, yetişkinlere yönelik bir Disneyland'e, 18 yaş üstü tema parkına mı dönüşecek? Kaderi, Orlando'nun Las Vegas'ı sardığı bir yer olmak mı? Gördüğüm şey, Ponchartain Gölü'nde birikmiş zehirli atıklardan yükselen Amerikan Pompeii'si: yapay bir kent, hakiki bir ucuzluk ve dehşet.[15]

15. Alıntılandığı yer: Manuel Roig-Franzia, "A City Fears for its Soul", *The Washington Post*, 3 Şubat 2006: A01. Dikkatimi buna çektiği için meslektaşım Julie Klein'a teşekkür ederim.

Açıkça, New Orleans'ı sürdürülebilir ve adil bir şehir olarak yeniden inşa etmek, ne yazık ki, en azından yöneten sınıflarda var olmayan türden bir hayal gücü ile politik irade ve sorumluluk gerektirmektedir.

Tabanda açıkça, daha adil ve kapsayıcı bir New Orleans'ın inşa edilmesine yönelik gayretler vardır. Gönüllü çalışmamın ikinci gününde, Musician's Village'taki müzisyenlerden biri öğle arasında, parlak pastel renklerle boyanmış *shot-gun* stili evinin verandasından ufak bir konser verdi. Aslen Brezilyalı olsa da, son sekiz yıldır bir New Orleans sakini ve yerel müzisyen olarak yaşamaktaydı. Habitat gönüllüleri için çalarken, "Stairway to Heaven" ve "Knockin' on Heaven's Door" şarkılarını peş peşe yorumlaması karşısında hayran kaldım. Sözleri Dylan'a ait olan ikinci şarkı, Portekizce söylenmesine rağmen, o an bende büyük yankı uyandırdı ve halen uyandırmaya devam etmekte. Diğer Habitat ev sahipleri gibi, o da yüzlerce saatini "alın teri ile oluşturulmuş sermaye"ye harcamışken, o gün ve hafta boyunca alnımdan süzülen terleri hissederken şunu fark ettim: Habitat ile New Orleans'ın başına bela olan tüm çelişkilere rağmen ne kadar hırpalanmış ve hasarlı olsa da, cennetten bir parçayı dünyanın New Orleans olarak bilinen müphem noktasına getirmek için onun kapılarını çekiçle dövmeye hazır birçok iyi insan vardı.

Diğer yandan New Orleans'ı yeniden inşa etmek için çekiçlere sarılan, daha topluluk temelli ve radikal Common Ground örgütü de dahil, iyi insanlar New Orleans'ın fakirlerini ve özellikle renkli vatandaşlarını derhal daha fazla sömürmek için harekete geçen "felaket kapitalizmi"nin farklı biçimleri altına boğulmaktadır. Bu "felaket kapitalizmi"nin etkilerini ele alan Naomi Klein şunu belirtmektedir: "Ülkenin en fakir vatandaşları taşeronları iki kez zengin etmişlerdir; ilki Katrina yardımları kontrolsüz şirket sadakalarına dönüşüp, ne düzgün işlerin ne işlevsel kamu hizmetlerinin sağlandığı zaman; ikincisi doğrudan ulus genelindeki işsizlere ve çalışan fakirlere yardım eden birkaç program şişirilmiş faturalar ödenmesiyle

tüketildiğinde."[16] Halliburton'dan Blackwater'a, Katrina sonrası New Orleans'ın trajedisinden doyasıya beslenen bir dizi parazit şirket, Irak'taki emperyal uygulamalarla derin bağlantıları açığa çıkarmış oldu. Ancak ticari "yeniden inşa" çabalarını eleştirenlerden birinin belirttiği gibi, bu tür "mekânda üzerinden gerçekleşen ayrımcılık ve ırkçılığın" kültürel kökleri, Bush yönetiminin görevini suiistimal etmesinden ve beceriksizliğinden daha derinde yatmaktadır. Doğrusu "New Orleans'ın yıkımı ve yeniden inşası bizi, bu toplumda gerçekten nasıl yönetildiğimize dair acı verici gerçekle yüzleşmeye ve sonuçlardan biri olarak etrafımızı saran taksitlendirme planındaki kıyametle karşı karşıya gelmeye mecbur bırakmaktadır."[17]

Yalnızca New Orleans'ta yaşananları değil, konut balonunun patlamasıyla açığa çıkan ekonomik ve sosyal tahribatı da ortaya çıkaran "taksitlendirme planı felaketi", konutlaşma ve kapitalizmle ilgili, iyi niyetli reformcuların dahi göz ardı ettiği süregelen çelişkilere işaret etmektedir. Modern Amerika'da konut sahipliğindeki en çarpıcı artışın, Amerikan Yüzyılı'nın tesis olduğu dönemde, yani 2. Dünya Savaşı'nı takip eden ve Birleşik Devletler'in emperyal hâkimiyetini başlatan dönemde gerçekleşmesi hiç şaşırtıcı değildir.[18] Bu konutlaşma patlamasına eşlik eden şey, banliyöleşmeyi daha da kolaylaştıran kapsamlı bir otoban sisteminin federal seviyede fonlanmasıydı. Ancak konut sahiplerine yönelik federal fonlar başta, siyahlar pahasına beyazları kayıran ve süreç içinde ek eşitsizlikler yaratan ayrımcı pratiklerle doluydu. Yakın dönemdeki talancı borç verme pratiklerinin bir sonucu olarak bu eşitsizlikler kendisini Afro-Amerikan haneleri olumsuz etkilemiş kapsamlı ipotekler şeklinde göstermiştir. Beyazlara nazaran talancı borçlara kur-

16. Naomi Klein, *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Metropolitan Books, New York, 2007, s. 413.

17. George Lipsitz, "Learning from New Orleans: The Social Warrant of Hostile Privatism and Competitive Consumer Citizenship", *Cultural Anthropology* 21 (3), Ağustos 2006, s. 464 ve 454.

18. Konut balonu ve konut sahipliği altında yatan modern çelişkilere dair kısa ve öz bir genel bakış için bkz. Max Fraser, "The House Folds", *The Nation*, 15 Aralık 2008, s. 29-33.

ban düşme olasılıkları üç kat daha fazla olmasından öte, Afro-Amerikan ve Latin haneleri 2008'de United for a Fair Economy [Adil Ekonomi Birliği] tarafından yapılan araştırmaya göre 200 milyar doların üzerinde varlıklarını kaybetmiştir.[19]

Bir yanda, Habitat for Humanity gibi gönüllü girişimlerin bu bunaltıcı eşitsizliklere nasıl değinebildiklerini tahayyül etmek çok zorken, düşük gelirli aileleri konut sahibi yapmanın, böylesi bir konut sahipliğini çevreleyen çevresel sürdürülemezlik ve kültürel aldatmadan uzaklaşmayı nasıl kolaylaştıracağını görmek de zordur. Habitat'ın evleri genelde makul bir alana sahip olmasına rağmen, "evlerin içinde yaşayan insanların sayısı düzenli surette azalırken dahi, 1970'den beri yeni evlerin sayısı ortalama iki katına çıktı ve Amerika'da en son yapılan konutların ortalama yoğunluğu akre başına yalnızca iki kişidir."[20] Bu çevresel sürdürülebilirliğin formülü olamaz! Konut sahipliğine ilişkin süregelen aldatmalar, sahiplenici bireyciliğin sıklıkla, Zygmunt Bauman'ın "samimiyet adaları" olarak adlandırdığı şeyde aranan yalıtılmışlık hissini meydana çıkardığı emperyal bir kültüre özgüdür. Bauman'ın daha da detaylı olarak belirttiği gibi, "Evler, paylaşılan sevgi ve dostluk ortamlarından bölgesel çarpışmaların yaşandığı sitelere, sitelerse birlikteliğin inşa edildiği yerlerden müstahkem sığınakların birliğine dönüşmüştür."[21] Bauman'ın görüşlerindeki bir miktar içli efkârın ve bazı topluluk merkezli konut gruplarında görülen "birlikteliğin inşa edilmesine" yönelik sınırlı çabaların ötesinde, aldatıcı kapitalist pratikler, mortgage'lar ve emperyal politikalar sebebiyle kamusallığın ve toplulukların aşınması arasındaki bağlantı artık çok açıktır. Dolayısıyla Klein'ın "felaket kapitalizmi"ne zehirli "aldatıcı kapitalizm" karışımı da eklenmek zorundadır.

19. Valeria Fernandez, "Communities Foreclosed", *ColorLines*, Ocak/Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://colorlines.com/article.php?ID=475 (erişim tarihi 1 Mart 2009).
20. Bill McKibben, *Deep Economy: The Wealth of Communities and the Durable Future*, New York, Holt, 2007, s. 97.
21. Bauman, *Liquid Love*, s. 64.

Bu aldatıcı kapitalizm, Birleşik Devletler'de küresel terhanelere karşı yürütülen yurttaş seferberliklerine dair de bilgi vermektedir. Ulusötesi şirketlerin ürünlerini satın alan kişiler olarak politik sorumluluk almaya çalışarak, ABD vatandaşları açıkça küresel dayanışmaya yönelik girişimlere dahil olmuştur. Öte yandan, "Tüketim kriterine ve halkla ilişkilere dayanan bir protesto modeli illa konfeksiyon imalatçılarını halka karşı daha sorumlu kılacak veya çalışma koşullarını iyileştirecek diye bir şey yoktur."[22] Gerçekte aşağıdaki tartışmada da göreceğimiz gibi, Birleşik Devletler vatandaşlarının küresel terhanelere karşı protestoları ve seferberlikleri, çoğu kez, sayısız stratejik ve politik çelişkilerle dolu olmuştur. Bunlar, emperyal bir kültür içinde aynı kültürü belirleyen ayrıcalıklara ve mistifikasyonlara karşı çıkanların zorunlu mücadelesini baltalarken dahi, küresel dayanışmanın dışavurumlarını yaralayan çelişkilerdir.

Terhane karşıtı hareketi büyüten olgu, kapitalizmin emek fiyatlarını düşürme mantığıyla hareket eden konfeksiyon imalatçılarının, fabrikalarını insanların fakir olduğu ve çalışma koşullarının kötü olduğu ülkelere taşıdığı gerçeğini, Birleşik Devletler'deki tüketicilerin ve sendikacıların daha net kavramalarıdır. 1990'ların sonunda Levi Strauss'un "yeniden organizasyonu", başta Teksas El Paso olmak üzere ABD fabrikalarının kapatılması ve altı binin üzerinde insanın bu süreçte kapı önüne konmasıyla sonuçlanmıştı. Daha sonra Levi Strauss, başta insan hakları ihlalleriyle ilgili yükselen sorular sebebiyle operasyonlarını sonlandırmış olduğu Çin olmak üzere, ücretlerin düşük olduğu ülkelere taşeronluk vermeye başladı.[23] Ancak Çin'in 1998 tarihli bir araştırmaya göre ücretlerin saat başına 13 ile 35 sent arasında olduğu özel ekonomik alanlarında, müthiş derecede düşük ücretlerin yarattığı cazibe, Levi Strauss ve Wal-Mart, Ralph Lauren, Ann Taylor, Liz Claiborne,

22. Ethel Brooks, *Unraveling the Garment Industry: Transnational Organizing and Women's Work*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2007, s. xv.
23. Naomi Klein, *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*, Picador, New York, 2000, s. 200.

K-Mart, J. C. Penney ve the Limited gibi ABD'li giyim firmaları ile perakende kumaş dağıtımcıları için oldukça kışkırtıcıydı.[24] Ardından bu ABD şirketlerinin çoğu, başka taşeronlar işin içinde olduğundan denizaşırı fabrikalardaki koşulları denetleme yükümlülüklerinin olmadığı gibi aldatıcı bir mantığın arkasına saklanmıştır. Disney kıyafetleri üreten bir Haiti fabrikasındaki eleştirilere karşılık veren bir Disney sözcüsü, küstahça şu itirazda bulunmuştu: "Haiti'de kimseyi istihdam etmiyoruz."[25]

ABD'li giyim imalatçıları gelişmekte olan dünyanın genelinde, terhane karşıtı seferberlikleri ortaya çıkıncaya dek ABD müşterilerinin haberdar olmadığı serbest üretim bölgelerinin (SÜB) oluşturulmasından fayda sağlamıştır. Bu SÜB'lerin örneklerinden biri, Nike ayakkabıları, Gap pijamaları ve Old Navy kotları gibi imalat ürünlerinin çoğunlukla, çetin koşullarda günde en az on iki saat çalışan kadınlarca üretildiği, Filipinler'deki Manila'nın doksan mil güneyinde bulunan ve duvarlarla çevrelenmiş Rosario kentidir. Gözlemcilerden birine göre, "İki tane on beş dakikalık ara haricinde tuvaletlere asma kilitler takılıdır. Bu aralar sırasında tüm işçiler giriş ve çıkış yapmalıdır; böylece yönetim onların üretim dışında geçirdikleri vakti takip edebilmektedir. Gap, Guess ve Old Navy için kıyafetler diken dikişçiler... bazen makinelerinin altındaki poşetlere işemek zorunda kalmıştır."[26] Bu türden tedip edici idareler genellikle, ulusal hükümetin yönelimini veya ihmalkârlığını yansıtmaktaydı.

İşin aslı birçok ABD firması, hükümetleri emperyal hâkimiyetin etkisi altında olan veya otoriterce yönetilen ülkeleri tercih etmiştir. Bu açıdan, düşük ücretli bir ülkeden diğerine geçip durduğundan, Nike'ın izlediği yolu takip etmek

24. A.g.e., s. 212.
25. A.g.e., s. 198. Bir terhane karşıtı eylemcisinin daha sonra belirttiği gibi, Disney CEO'su Michael Eisner saatte 9,783 dolar kazanırken, Haitili bir işçi saatte 28 sent kazanmaktaydı ve o işçisinin Eisner'ın saatlik gelirini kazanması için 16,8 yıl çalışması gerekiyordu. Ayrıca bkz. A.g.e., s. 352.
26. A.g.e., s. 211, 202-3 ve 205.

oldukça bilgilendiricidir. Uluslararası bir güvenlik firmasınca yapılan analizlerden biri şunları belirtmektedir: "Nike güçlü hükümetleri destekleme eğilimindedir. Örneğin Kore ve Tayvan askeri yönetimle yönetilirken, Nike her iki ülkede de başlıca üreticilerden biriydi."[27] Dahası gerek Kore gerek Tayvan askeri yönetim ve ABD hâkimiyetinden uzaklaşıp militan sendikacılığa kaydıkça, Nike daha "istikrarlı" hükümetler bulmak üzere arayışa çıkıp, Endonezya, Vietnam ve Çin'deki otoriter ve düşük ücretli ortamlara yöneldi. Birleşik Devletler'de medyanın kızgın bakışları ve şirketin emek uygulamalarına dönük müşteri seferberlikleri Nike'ı halkla ilişkilerinde bir karşı atak politikası benimsemeye zorladı ve bu politika, Jimmy Carter'ın başkanlığında BM elçiliği yapmış ve meşhur bir sivil haklar savunucusu olan Andrew Young'ın düzenlediği sansasyonel turu ön plana çıkardı. Young, Vietnam, Endonezya ve Çin'de gezdiği tüm Nika fabrikalarında "işçilere yönelik yaygın veya sistemli bir suiistimale veya yanlış davranışa dair... kanıtın" olmadığını söylerken; Vietnam Labor Watch [Emek Savunucusu] yöneticisi Thuyen Nguyen şu yorumları yapmıştı: "Turlar yönetim tarafından düzenlendi ve onun konuştuğu işçilerin sözlerini Nike çalışanları tercüme ediyordu. Özellikle fesatçı olarak yaftalanan işçilerin kovulup hapse atılabildiği otoriter ülkelerde, işçiler patronlarının önünde şikâyetçi olamaz."[28]

STK'lar Nike'ın iddialarını çürüttükçe, 1990'ların sonunda Nike'a karşı büyüyen seferberlik, şirketi kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) departmanını doksan kişinin üzerine çıkarmaya zorladı. Küresel toplantılarda boy gösteren ve fabrikaları için denetimler ayarlayan Nike ile diğer ABD'li giyim imalatçıları, terhane karşıtı hareketi etkisizleştirmek ve yanıltmak amacıyla uzun soluklu kandırmacalar tertipledi. Diğer yandan grev yapan Vietnamlı Nike işçileri ve Çin'deki emek hakları eylemcileri, düzgün maaşlar ile çalışma koşul-

27. Alıntılandığı yer: Arnie Alpert, "Bringing Globalization Home is No Sweat", yer aldığı eser: John Feffer (der.), *Living in Hope: People Challenging Globalization*, Zed Books, Londra, 2002, s. 42.
28. A.g.e., s. 43-4.

larının süregiden yokluğuna ilgi çekmeye çalışıyordu. Çinli gözlemcilerden birine göre, "Perakendeciler ve tedarikçileri karmaşık bir oyun oynamakta. Koşulları düzeltmeye değil, sadece müşterileri rahatlatmaya çalışıyorlar."[29] ABD'deki terhane karşıtı hareketin baskısı sonucu Nike'ın, özellikle 1990'lı yıllarda Endonezya'da asgari ücretlerini artırdığı anlar oldu. Ancak Endonezyalı işçiler daha iyi koşullar için grev yaptıklarında, Nike tarafından liderleri kovuldu ve yerel gazetelerde "fesatçı" olarak suçlandı.[30] Böylelikle Birleşik Devletler'de KSS arkasına saklanan Nike, yurtdışındaki çalışanlarına hayatı zindan etmeyi sürdürdü.

1990'larda ses getiren bir diğer terhane karşıtı seferberliği, ABD temelli Ulusal Emek Komitesi (UEK) tarafından Gap Inc.'e ve onun El Salvador'daki giyim tedarikçisi Mandarin International'a karşı örgütlendi. Mandarin'de çalışan kadın işçilerin çoğunluğu bağımsız bir sendika kurduktan sonra, şirket yalnızca sendikanın tanınmasına karşı çıkmakla kalmayıp önde gelen sendika üyelerine karşı misilleme yapar oldu. UEK-Gap seferberliği, 1995'te Mandarin International'ın kovduğu kadın işçilerden birini ön plana çıkaran bir turu finanse ederek daha da hız kazandı. Etkili bir medya kampanyasının baskısı altında kalan Gap, El Salvador'daki her türlü emek ihtilafının adilce çözüldüğünü denetlemek ve Mandarin'de insanca çalışma koşullarının oluşması için çabalamak hususunda UEK ile anlaşma imzaladı. Ancak sahadaki işçilerin başına aslında neyin geldiğini açıklayan araştırmalardan birine göre,

> Kampanya, getirdiği çözüm ve bağımsız gözetim projesi, Gap Inc.'in marka isminin sağlamlığını korumaya hizmet etmiş ve şirketin perakende satış yerlerini ilerici zihniyette alışveriş için bir kez daha güvenli hale getirmiş oldu; ancak çalışanlar açısından etkileri ya muğlak ya da bazı açılardan mutlak surette olumsuz olmuştur.[31]

29. Jeff Ballinger, "No Sweat: Corporate Social Responsibility and the Dilemma of Anti-Sweatshop Activism", *New Labor Forum* 17 (2), Yaz 2008, s. 95 ve 92.
30. A.g.e., s. 98.
31. Brooks, *Unraveling the Garment Industry*, s. 42-3. UEK-Gap seferberliğine

1990'ların sonunda kolej öğrencileri, okul giysilerini üreten küresel terhanelere karşı mücadeleye başladı. Kampüslerdeki yerel terhane karşıtı seferberliklerinin büyümesiyle ortaya çıkan başlıca ulusal örgüt United Students Against Sweatshop (USAS) [Terhane Karşıtı Öğrenci Birliği] 1998'de kuruldu. 180'den fazla kampüs grubunu bir araya getiren USAS eylemcileri, North Carolina-Chapel Hill Üniversitesi'ndeki terhane karşıtı protestocularından birinin sözleriyle, "üniversitenin kendisini öğrencilerin tükettiği bir marka, bir logo olarak düşünebileceklerini" fark etti.[32] Üniversite logosunun ötesinde, tüketim kapitalizmi ile şirket reklamcılığı için gençlik pazarının taşıdığı merkezi önem, USAS'taki birçok kişinin bilincini ve politik hassasiyetini canlandırmış oldu. Santa Clara Üniversitesi'nden Liana Molina'ya göre, "Sistem tamamen dışarı çıkıp tüm bu saçma sapan şeyleri satın almamıza bağımlı halde."[33] Her şeye karşın, Birleşik Devletler'de müşterilerin ayrıcalıklı konumunu ön plana alan, bu tür terhane karşıtı hareketleri,

> Eylemliliğin Birleşik Devletler'de temellenmiş olduğu ve çekişmelerin sadece politik ekonominin en yüksek alanlarında vuku bulduğu görüşünü güçlendirme potansiyeline sahip olmuştur. Ayrıca potansiyel olarak, yerel koşulların tüm sahalardaki mücadeleler ve pazarlıklardan ziyade küresel güçler tarafından yaratıldığı fikrini de güçlendirmektedir.[34]

Diğer yandan, Kuzey Amerikalı öğrencilerin toplu halde, Güney'deki küresel terhane sahalarını ziyaret etme ve giyim

ilişkin eksiksiz bir bakış için bkz. A.g.e., s. 27-44. UEK seferberliğinin daha olumlu bir değerlendirmesi için bkz. Andrew Ross, *Low Pay, High Profile: The Global Push for Fair Labor*, The New Press, New York, 2004, s. 34-5.

32. Liza Featherstone, *Students Against Sweatshops*, Verso, New York, 2002, s. 30. USAS'ın ulusal ve yerel ölçekte gelişimine ilişkin tam bir değerlendirme için bkz. A.g.e. Ayrıca bkz. Altha J. Cravey, "Students and the Anti-Sweatshop Movement", *Antipode* 36 (2), Mart 2004, s. 203-8 ve Ross, *Low Pay, High Profile*, s. 43-5.

33. A.g.e., s. 10.

34. Brooks, *Unraveling the Garment Industry*, s. 159.

endüstrisindeki işçilerle uzun soluklu ilişkiler geliştirmeye yönelik çabaları, terhane karşıtı seferberliklerin yalnızca ABD'li müşterilerin tasarrufunda olduğu inancını bir yere kadar zayıflatmıştır. Giyim fabrikalarının içindeki ve dışındaki koşulları öğrenmek amacıyla, 2000'in ilk altı ayında Meksika, Nikaragua ve Honduras'a yapılan gezilere ek olarak, USAS delegeleri işçilerin iş içinde ve dışında kendi kaderlerini tayin etme mücadelelerine dikkat çekmiştir. Üçüncü Dünya işçilerine yönelik imgelere sık sık eşlik eden mağduriyet söyleminden kaçınan USAS eylemcisi Molly McGrath, örgütün "terhane işçilerinin daha fazla eylemliliğe ve güce sahip olduğunu göstermek amacıyla mevcut retoriği değiştirmeye çalıştığını" vurgulamaktadır.[35] Güney'e yapılan bu ziyaretleri USAS internet sitelerinde paylaşanlardan bir kısmı, belli başlı işçilerin bağımsız sendikalar kurulmasındaki rollerine vurgu yapmakta ve emek mücadelesine genç kadınlar ve erkekler olarak katılmaları üzerine yorumlarda bulunmaktadır. "Çektikleri acılardan ziyade insanlıklarına ve güçlerine yapılan vurguyla, bu şekilde temsil edilen terhane işçileri, ayrıcalıklı Birinci Dünya seyircilerinin gözüne dahi daha gerçekçi görünmektedir."[36]

Güney'deki küresel terhanelere yapılan ziyaretlerle birlikte, USAS eylemcileri 2000'de terhane karşıtı oturma eylemlerine girişti. Penn'den Oregon'a, Wisconsin'den Tulane'e öğrenciler, yalnızca kampüslerle Nike gibi firmalar arasındaki ticari ilişkilere ve "logolarının" üniversitelere satılmasına karşı değil; kolejlerin daha şirket yanlısı olan Adil Emek Birliği'nin (AEB) yerine İşçi Hakları Konsorsiyumu'na (İHK) yakın olmaları doğrultusunda gösteriler yaptı. Birçok üniversite yönetimi AEB'yi bırakıp İHK'ye katılmayı reddetmesine, hatta bazıları daha da ileriye gidip USAS'ın oturma eylemlerini vahşi polis müdahaleleriyle dağıtmaya çalışmasına rağmen; diğer üniver-

35. Featherstone, *Students Against Sweatshops*, s. 72 ve 54.

36. A.g.e., s. 73. Orta Amerika'ya yapılan bu ziyaretin 1980'lerdeki dayanışma seferberlikleri üzerindeki etkisinin analizi için bkz. Christian Smith, *Resisting Reagan: The U. S. Central America Peace Movement*, University of Chicago Press, Chicago, 1996, özellikle s. 154.

siteler İHK'yle anlaşma imzalamıştır. Bununla birlikte, Nike gibi firmaların ekonomik lobicilik faaliyetleri ve politik güçleri, belli yüksek öğretim kurumlarıyla yaptıkları giyim anlaşmalarını dayatmak konusunda baskıların artmasıyla sonuçlanmıştır. Nike'ın zorbalığının en çarpıcı örneklerinden biri, Oregon Üniversitesi İHK'ye katıldıktan sonra, Nike CEO'su Phil Knight'ın yeni bir stadyumun yapılması için Oregon'a önerdiği 30 milyon doları geri çekmesidir. Oregon yönetimi İHK üyeliğini iptal edince Knight teklifini yenilemiştir.[37]

Nike, Portland'tan New York'a Birleşik Devletler'in çeşitli kentlerindeki vatandaşların ve gençlerin iyi niyetlerini satın almaya da çalıştı. Nike, borç batağına saplanmış Portland Okul Kurulu'na nakit halde yarım milyon dolar ve atletik teçhizatlardan oluşan bir hediye teklif etti. Sonunda Kurul Nike'ın teklifine yenik düşse de, yoğun bir tartışma ve fikir ayrılığı vardı. Kurulun Asyalı üyelerinden biri şu sözleriyle kendi "ahlaki ve etik ikilemini" itiraf etmişti: "Nike çocuklarım daha iyi eğitim alabilsin diye bu parayı bağışladı ama ne pahasına? Saatte altı sent için çalışan çocukların pahasına mı?"[38] Nike'ın yurtdışındaki operasyonları ile ABD'deki koşullar arasındaki çelişkiler özellikle, gençlerin Nike'ın pazarlama faaliyetlerinin ve sponsorlu spor programlarının özel hedefi olduğu şehir merkezindeki kasvetli mahallelerde özellikle ortadadır. Bronx'taki bir topluluk örgütleyicisi şunları iddia etmektedir:

> Çok kızgınız çünkü onlar [Nike] burada bizden çok fazla para alıyor ve sonra diğer ülkelere gidip oradaki insanları daha kötü sömürüyor. ... Çocuklarımızın, bu sokaklarda olanların kendilerini nasıl etkilediğini ve ayrıca bu sokakların Güneydoğu Asya'daki insanları nasıl etkilediğini görmesini istiyoruz.[39]

37. A.g.e., s. 44-5 ve 19-27. AEB'e yönelik daha fazla eleştiri ve İHK'nin karşılaştığı zorluklara yönelik tartışmalar için bkz. Ballinger, "No Sweat?", s. 93 ve 96-7. Öğrencilerin terhane karşıtı ve kampüs kıyafeti seferberlikleri için ayrıca bkz. Klein, *No Logo*, s. 397-401, 405-10 ve 432-7.
38. Klein, *No Logo*, s. 368.
39. A.g.e., s. 372.

Bu öfkenin bir sonucu olarak Bronx'tan ve New York'un diğer yerlerinden Latin ve siyah gençler, eski Nike ayakkabılarını toplayıp şehrin ortasındaki Manhattan'da bulunan Nike mağazasına boşaltmak üzere bir seferberlik örgütledi. Sosyetik Fifth Avenue'de gerçekleşen bu çarpıcı gösteriyle neredeyse aynı anlarda, şehrin başka bir yerinde genç bir oğlan Nike Air Jordans ayakkabıları yüzünden başka bir genç tarafından öldürüldü.[40]

Bu trajediler karşısında, Nike'ın gerek yurtiçinde gerek yurtdışındaki istismarcı pratiklerine yönelik müşteri farkındalığı, 1990'ların sonunda Birleşik Devletler genelindeki şehirlerde ve kasabalarda, kent idarelerini polis ve itfaiye de dahil olmak üzere tüm kamu çalışanlarına terhanelerde üretilmeyen üniformalar almayı şart koşan yerel kanunlar çıkararak, terhane karşıtı seferberliklere katılmaya dönük artan çabalarla sonuçlandı.[41] USAS ve terhane işçileri bir dereceye kadar, Güney Yarımküre'deki taşeronların sahasında, Nike gibi dev şirketlere karşı marjinal zaferler elde etti. Bu başarılardan biri, Meksika Atlixco de Puebla'daki Kukdong International fabrikasında yaşandı. Oregon ve Michigan dahil olmak üzere sayısız üniversiteye pamuklu kazak üretmek için Nike ve Reebok'la sözleşme yapmış Kukdong işçileri, USAS eylemcileriyle temas kurarak kötü yemekler, ücretler ve çalışma koşullarıyla ilgili sıkıntılarını dile getirmek için bağımsız bir sendika kurdu. İşçiler greve başladıktan sonra, USAS'tan öğrenciler birçok şehirde Nike mağazalarının etrafında grev hatları oluşturdu; Nike ve Reebok'la görüşme yapmak amacıyla üniversite idarelerinden destek sağlamak için İHK anlaşmalarını kullandılar. Bu baskı ve ek politik müdahalelerle, Kukdong işçileri kolektif bir pazarlık anlaşması elde etti.[42] USAS ile Meksikalı giyim işçileri arasındaki sembiyotik dayanışmanın bir başka örneği, cinsel tacizi yasaklayan ve sendika görevlileri arasında eşit temsili garanti eden bağımsız bir

40. A.g.e., s. 373-4.
41. A.g.e., s. 412.
42. Featherstone, *Students Against Sweatshops*, s. 80-3.

sendika sözleşmesinin ilave edilmesi ve kadın işçilerle ilgili meselelerin düzeltilmesiyle sonuçlandı.[43]

Elbette bu örnekler ve başkaları, başta kadınlar olmak üzere küresel terhanelerdeki Üçüncü Dünya halklarının eylemliliğini hiçe saymayan bir dayanışma iradesini yansıtmaktadır. Diğer yandan belli başlı ses getirmiş öteki terhane karşıtı seferberlikleri, emperyal tüketimin ırkçı ve cinsiyetçi çelişkileri ile sakatladığı dayanışmaları da aydınlatmaktadır. Bu tür çelişkilerin ve sorunlu dayanışmaların belki de en kötü örneği, söyleşi programı sunucusu Kathie Lee Gilford ile Walmart'ın Orta Amerika'da ve Birleşik Devletler'de taşeronluğunu verdiği terhanelerde üretilen giysileri hedef alan tüketici kampanyasıdır.[44] 1990'ların ortasında UEK'den Charles Kernaghan'ın yönettiği kampanyanın tüm ayrıntılarına girmeksizin vuku bulan mevzunun güçlendirdiği algı, hikâyenin tamamen iyi niyetli ABD müşterileri ve ulusötesi şirketlerle ilgili olmasıydı. Latin ve Asyalı kadın işçilerinin eylemliliklerine vurgu yapmak yerine, Gifford değişimin temel faili haline geldi. Akademisyen ve araştırmacı Ethel Brooks'un açıkça özetlediği gibi, "Bütün tartışma, bütün kampanya, Amerikan iktidarının, Amerikan idealizminin ve Amerikalıların demokratik fikirlerinin kurtarılıp kurtarılamayacağına dönüştü. Kurtuluş sembolikti ve onu ete kemiğe büründüren Kathie Lee Gifford'tı"; "ulusötesi, kurtarıcı beyaz kadınlığın pratikleriyle, sapkın mekânlar olan küresel terhanelerin nasıl medenileştiğinin" sembolü oldu.[45]

Güney Yarımküre'deki giyim endüstrisinde yürütülen yerel mücadeleler ve eylemlerle gerçek bir dayanışmanın nasıl geliştirileceğine yönelik odak noktasının yerini alan ABD'deki emperyal kültür ve onun ayrıcalıklı müşterileri, aldatıcı kapitalizm ile onun küresel basın sözcülerinin müjdelediği, Üçüncü Dünya halklarının yaşam standartlarının yükseldiği

43. A.g.e., s. 70. Küresel terhanelerde kadın konfeksiyon işçilerinin rolü hakkında bkz. Brooks, *Unraveling the Garment Industry,* özellikle s. 114-37.
44. Bu seferberliğin incelikli ve geniş çaplı incelemesi şurada bulunabilir: Brooks, *Unraveling the Garment Industry,* s. 54-81.
45. A.g.e., s. 61.

yalanını pekiştirmektedir. Bir kez daha Brooks, bu iddialarda yatan emperyal ve misyoner küstahlığı ortaya koymaktadır: "Dayanışma adına bu kurtuluş süreci... daha önceki (sömürgeci) kurtuluşların, 'beyaz adamın yükü omuzlamasıyla' ilgili tüm tarihin, yeniden sahnelenmesidir."[46] Bu emperyal bela karşısında duran tek şey, küresel adalet hareketinde yer alan USAS eylemcileri ile beraber mücadele ettikleri işçilerin geçici de olsa, yerel ve küresel arasındaki dayanışmacı bağları fark ettikleri o ilham verici anlarda bulunan, alternatif bir etik ve politik sorumluluktur. USAS'a yazdıkları 1 Mayıs mektuplarında, Meksika'daki Kukdong işçileri etik ve politik sorumluluğun getirdiği sahici dayanışmayı şöyle ifade etmiştir:

> Biliyoruz ki inancımızı kaybettiğimiz anlar oldu; ancak birlikte yan yana olduğumuz sürece, birbirimize daha da ilerleyecek ruhu veriyoruz çünkü yaptıklarımızın dünyanın başka yerlerinde yaşayanlar için yararlı olacağını biliyoruz.[47]

Dolayısıyla bu güçlü dayanışma algısı, artık küreselleşmiş ve ulusötesi bir varoluş içerisinde birbirimize önemli ölçüde bağımlı halde yaşadığımıza dair temel farkındalıkla ilgilidir. bell hooks'un iddia ettiği gibi, "Yoksullarla kurulan böylesi samimi bir dayanışmanın temelinde, yerel ve küresel olarak fakirlerin kaderinin son ana dek sınıfsal ayrıcalıklarla doğacak kadar şanslı olanların yaşam kalitesini belirleyeceğini bilmemiz yatıyor."[48] Bu sınıfsal ayrıcalığın yanı sıra, karşılıklı dayanışma duygusunu ifade etmeyi ve buna uygun harekete geçmeyi zorlaştıran bir emperyal kültür içinde yaşamanın getirdiği sıkıntılar karşımıza çıkmaktadır. Sınıfsal ayrıcalığa sahip olanların yapması gereken, sosyolog Alberto Melucci'nin "fedakâr eylem" dediği şeydir. Fedakâr eylemi, "Katılan kişiler arasındaki gönüllü dayanışma bağıyla ve katıldıklarından ötürü doğrudan ekonomik fayda elde etmemeleriyle nitelenen

46. A.g.e., s. 24.
47. Featherstone, *Students Against Sweatshops*, s. 85.
48. hooks, *Where We Stand*, s. 130.

bir eylem biçimi" olarak tanımlar.[49] Ancak fedakârca dayanışma biçimleri bile, emperyal bir ülkede yaşayan vatandaşlar ile Üçüncü Dünya ülkelerindekiler arasındaki ilişkilerde saklı olan iktidarın ve ayrıcalıkların sürekliliğini kıramamaktadır. Dahası, ezici sosyal ve ekonomik eşitsizlikler karşısında karşılıklı dayanışmayı mümkün kılacak müşterek ilişkilerin hayata geçirilmesi çok zordur.[50]

Diğer yandan fedakâr eylemler ile özellikle yurtiçindeki ve dışındaki fakir insanlarla dayanışmanın merhametli ifadeleri, etik ve politik sorumluluğa olan bağlılığı yansıtmaktadır. Fakat küresel emek pazarında yurttaş seferberliklerine katılmanın çelişkileri her şeye rağmen çok büyüktür. Naomi Klein'ın gözlemlediği gibi,

> Küresel bir emek pazarının getirdiği zorluklar, müşteriler olarak çıkarlarımız tarafından belirlenemeyecek veya sınırlanamayacak kadar muazzamdır... Ve Batılılar ayakkabılarla tişörtlerin hangilerinin ahlaken satın almaya en uygun oldukları üzerine ter dökerken, fabrikalarda ter döken insanlar yatakhanelerini McDonald's reklamlarıyla süslemekte, kapılarına "NBA Homeboy" resimleri boyamakta ve "Meeckey"li ne varsa sevmektedir.[51]

Ahlaklı müşteriler olarak vicdanımızı UEK aleyhindeki *Mickey Mouse Goes to Haiti* [Mickey Fare Haiti'ye Gidiyor] belgeseli canlandırırken, ABD şirketleri ile emperyal küreselleşmenin süregelen yağmaları ve ayartmaları, uluslararası ve ulusötesi dayanışmaya yönelik en iyi çabalarımızı bile bozguna uğratıp sarsmaktadır. Bundan dolayı bu kitabın ikinci kısmının başlığı olan "Kimin Küreselleşmesi?" sorusu, ekonomik ve jeopolitik emperyal politikalarla uygulamaların dünya genelinde yurttaşları nasıl tehdit edip tuzağa düşürdüğünü sorgula-

49. Alberto Melucci, *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age*, Cambridge University Press, New York, 1996, s. 167.
50. Fedakâr ve karşılıklı dayanışmanın biçimleri üzerine bkz. Thomas Olesen, *International Zapatismo: The Construction of Solidarity in the Age of Globalization*, Zed Books, New York, 2005, s. 107-11.
51. Klein, *No Logo*, s. 429.

mak için gereklidir. Tepeden bir bakış açısıyla küreselleşmenin emperyal etkenlerini anlamak ve onlara karşı koymak, ulusötesi ve karşılıklı dayanışma üzerine temellenmiş bir küreselleşmenin aşağıdan biçimlendirilmesini ve gelişmesini kolaylaştıracaktır.[52]

52. Örnek için bkz. Jeremy Brecher, Tim Costello ve Brendan Smith, *Globalization from Below: The Power of Solidarity*, South End Press, Cambridge, MA, 2000.

İkinci Kısım

Kimin Küreselleşmesi?

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ABD'nin Askeri Emperyalizmi ve Küresel Hâkimiyet Arayışı

Yeni çağda, askeri gücümüzün daha az dikkat çekerek ve farklı şekillerde de olsa, küresel dengelerin temel direklerinden biri olarak kalacağını öngörmekteyiz. Bize göre, askeri güçlerimizin kullanılmasına yönelik en muhtemel talepler Sovyetler Birliği'ni değil, yeni imkânların ve yaklaşımların gerekebileceği Üçüncü Dünya'yı kapsayacaktır.

1990 yılı Ulusal Güvenlik Stratejisi

Birleşik Devletler'in hegemonyası, ekonomik sisteminin avantajlarından çok, aşırı gelişmiş askeri gücüne dayanmaktadır.

Samir Amin

Thomas Friedman, küreselleşme şaşaasına afaki ve taşkın methiyeler düzdüğü *The Lexus and the Olive Tree*'de Amerikan Yüzyılı ideologlarının uçarı zaferciliğini anımsatmaktadır. Aynı Henry Luce gibi Friedman da bilgisayarlaştırılmış yeni dünya düzeninde yol almak için gerekli liderliği sadece Birleşik Devletler'in sunabileceğine inanmaktadır. Dahası Friedman, adeta Luce'a kanal açarcasına şunu öne sürmektedir: "Amerika, en iyi halinde sadece bir ülke değildir. Manevi bir değer ve rol modelidir."[1] Küreselleşmenin yeni çağını ve Birleşik Devletler'in süpergüç olarak hâkimiyetini Berlin Duvarı ile Sovyetler Birliği'nin çöküşüne dayandıran Friedman, neoliberalizmin ekonomik mantığını, onu takip eden küresel eşitsizlikleri göz önüne almadan, serbestleştirme ve özelleştirmelerle birlikte benimsemektedir. (5. Bölüm'de bu husus üzerinde daha çok durulmaktadır.) Diğer yandan Friedman, Yeni Amerikan Yüzyılı'nın yeni muhafazakârlarına benzer bir şekilde, ABD'nin askeri hünerleri ile ekonomik gücü ve prestiji arasındaki bağlantıları kabul etmekte ve bundan zevk almaktadır. Friedman şunu ileri sürmektedir: "Piyasaların gizli eli gizli bir yumruk olmadan asla çalışamaz. McDonald's, ABD Hava Kuvvetleri'ndeki F-15'leri tasarlayan McDonell Douglas olmadan gelişemez. Silikon Vadisi'ndeki teknolojilerin gelişmesi için dünyayı güvende tutan gizli yumruksa, ABD Ordusu, Hava Kuvvetleri, Donanması ve Deniz Piyadeleridir."[2]

Bu küstah ifadede saklı olan şey, bir hâkim sistem olarak hegemonyanın operasyonlarını tanımlayan, baskı ve rıza arasındaki üstü kapalı karşılıklı ilişkidir. Ayrıca bu ifade, emperyal jeopolitik ve askeri stratejilerin makro düzeydeki operasyonları ile emperyal kapitalizmin mikro düzeydeki işlevleri arasındaki kritik diyalektiği de ifşa etmektedir. Bu diyalektik ilişkinin, 1970'lerin ortasından itibaren ABD hegemonyasının

1. Thomas L. Friedman, *The Lexus and the Olive Tree*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 1999, s. 378.

2. A.g.e., s. 373, 8 ve 11. Friedman'ın zaferciliğine dair daha kapsamlı bir eleştiri için bkz. Mark Engler, *How to Rule the World: The Coming Battle Over the Global Economy*, Nation Books, New York, 2008, s. 170-87.

çözülmesine ve bu dönemden günümüze küresel hâkimiyetin belli biçimlerini yenilemeye dönük girişimlere ait bir tarihsel bağlam içinde konumlandırılması, bu bölümle sonraki bölümün temel odak noktası olacaktır. Sermayenin nüfuz edişi ile finansal sabotajların ekonomik işlevleri görmezden gelinmese de (5. Bölüm'de ele alınacaktır) bu kısımda detaylıca incelenecek olan, Birleşik Devletler'in 1970'lerden günümüze dek hayata geçirdiği, başta Latin Amerika'daki ve Irak (2003 işgaline kadar) ile Afganistan savaşlarındaki çeşitli jeopolitik ve askeri stratejileridir. Bu stratejilerin, gizli operasyonlardan, düşük yoğunluklu savaşlara ve doğrudan askeri müdahalelere kadar birçok çeşidi vardır. ABD hegemonyasının zayıflamakta olduğu bir dünyada, öncelikle diğer ülkelerin egemenliklerine yapılmış belli emperyal müdahaleleri inceleyerek ABD'nin emperyal ve küresel hâkimiyetini tesis etmeye dönük kalıcı çabaları saptamak için gereken zemini sunma niyetindeyim.

Elbette ister doğrudan ister dolaylı müdahaleler yoluyla olsun, askeri stratejilere dayanmak küresel hegemonyanın uygulanmasını ortadan kaldırmasa bile karmaşık hale getirmektedir. Daha cesurca bir emperyalizm ile militarizmin, ABD'nin son dönemlerdeki jeopolitik stratejisinin temel özellikleri olduğu konusunda şüphe yoktur. Eleştirmen Carl Boggs, "ABD'nin bu yeniden canlanmış emperyalizmi ve militarizmi"ni bir dizi faktöre bağlamaktadır:

> Uluslararası ilişkilerde büyüyen bir Amerikan istisnacılığı, ABD politikalarında askeri gücün öncelikli konumu, dünya geneline müdahale etme konusundaki haksız iddiası, yabancılara düşman vatanseverliğin yayılması, (ve) kalıcı savaş sisteminin daha da sağlamlaştırılması.[3]

3. Carl Boggs, *Imperial Delusions: American Militarism and Endless War*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2005, s. x. ABD emperyalizmi ile mitarizminin yükselişi ve düşüşüne dair son derece keskin ve sert bir eleştiri için bkz. Andrew J. Bacevich, *The Limits of Power: The End of American Exceptionalism*, Metropolitan Books, New York, 2008.

Ancak, Boggs ve ABD emperyalizminin diğer eleştirmenlerince kabul edildiği gibi, bu emperyalizm ve militarizm, yalnızca yerel isyanları kızıştırmakla ve/veya yaratmakla kalmamakta; ABD'nin sürekli savaş tehditlerinde bulunması, Şubat 2003'te ABD'nin Irak'taki askeri işgali arifesinde milyonlarca kişinin kitlesel ve yaygın seferberliğine benzeyen küresel direnişler doğurmaktadır. Aslında jeopolitik militarizmle emperyal hâkimiyete yönelik çabalar, yurtdışındaki hegemonya ile yurtiçindeki meşruiyeti daha da zayıflatan ve bu süreçte imparatorluğun krizini güçlendiren çelişkiler barındırmaktadır. Walden Bello'nun iddia ettiği üzere, imparatorluğun bu krizi, "Yalnızca dünyanın geri kalanının hayrına değildir. Bundan Birleşik Devletler'in vatandaşları da faydalanabilir. Amerikalıların diğer insanlarla, efendileri olarak değil, eşitleri olarak yakınlaşma olasılığını genişletmektedir."[4]

Yine de başta Latin Amerika ve Ortadoğu'dakiler olmak üzere ABD dış politikasının son yirmi-otuz yılı incelendiğinde, Washington'daki yönetici seçkinlerin başkalarının kaderini belirlemeye hakları olduğuna inanmaya devam ettiği açıktır. Aslına bakılırsa DC'deki karar alıcıların hayata geçirdiği politikalar, kendi kaderlerini tayin etme hakkını kullanma cüretini gösteren diğerleri göz önüne alındığında daha rahatsız edici ve acımasız hale gelmiştir. Vietnam'daki ezici yenilgiyle ABD'deki hâkim çevrelerin karşı karşıya kaldığı meşruiyet krizinden sonra, emperyal politikalar 1973 Savaş Güçleri Yasasındaki kongre ile ilgili maddeyle emperyal başkanlığa verilen ayrıcalıkların aşınması da dahil belli ölçüde gerilemiştir. Bununla beraber jeopolitik askeri stratejilere dönük çabalar belli başkanlarca benimsenen yumuşak veya sert emperyalist politikalara göre belli derecede farklılık gösterse de, ne başkanlar ne Pentagon kongrenin kısıtlamaları karşısında kendilerini sı-

4. Walden Bello, *Dilemmas of Domination: The Unmaking of the American Empire*, Metropolitan Books, New York, 2005, s. 217. Askeri güce dayanma ve hegemonyanın sürdürülmesi arasındaki çelişki hakkında bkz. Boggs, *Imperial Delusions*, s. 193-212. Küresel hâkimiyetin tesisindeki zorluklara dair farklı bir perspektif için bkz. Engler, *How to Rule the World*, s. 51-74.

nırlanmış gibi hissetmiştir. Hatta Latin Amerika'da, iki partili müdahale geleneği sık sık bu farkları geçersiz kılmıştır.

Washington'ın Latin Amerika'da isyan karşıtı önlemleri ve gizli müdahaleleri desteklemeye devam etmesi, hem Kennedy hem de Reagan'ın başkanlığı döneminde, El Salvador ve Guatemala gibi ülkelerdeki paramiliter ve militer ölüm tugaylarını finanse etmesinde açıkça belirgindi. Ancak Kennedy'nin bu ölüm tugaylarına yönelik görünen desteği Castro benzeri devrimlerin etkisine karşı bir hareket olarak verilirken, Reagan'ın desteği Latin Amerika hükümetlerinin ABD'nin emperyal hâkimiyetinden bağımsız bir politika benimseme girişimlerine karşı çok daha saldırgan bir geri püskürtme hamlesiydi. Tarihçi Greg Grandin'in öne sürdüğü üzere,

> 1970'lerde yalnızca Amerika'nın Vietnam'daki yenilgisinin değil, derin bir ekonomik durgunluğun ve savaşla birlikte yayılan kuşkucu antimilitarizm kültürü ile politik hoşnutsuzluğun da ateşlediği krize karşılık vermek için muhafazakâr eylemciler bu bölgeleri kullandığından, asi bir Yeni Sağ'ın ilk kez tek vücut olduğu yer Orta Amerika, daha geniş ölçekte ise Latin Amerika'ydı.[5]

Burada belirtmek istediğim, krizin kökenlerinin ekonomik ve jeopolitik küresel çerçeveyi yeniden düzenleme girişimindeki Nixon yönetiminin politikalarında da saptanabileceğidir. Indochina'daki savaşa yapılan yoğun harcamaların sebep olduğu enflasyonist sarmalın sonucunda, Nixon altın standardını bırakıp ABD dolarının dalgalanmasına izin vererek Bretton Woods anlaşmasını terk etti. Bu "dolar diplomasisi"nin uzun vadeli içerimleri, sadece kendisine eşlik eden Üçüncü Dünya'daki borçlulukla birlikte ABD yönetimindeki kumarhane kapitalizminin ortaya çıkmasında değil (sonraki bölümde bu daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır), petrodolarların başat

5. Greg Grandin, *Empire's Workshop: Latin America, the United States, and the Rise of the New Imperialism*, Metropolitan Books, New York, 2007, s. 5. Başkan Kennedy ve Reagan'ın paramiliter politikaları ile ayaklanma karşıtlarının desteklenmesine yönelik, Grandin'in tartışması için bkz. A.g.e., s. 87-120.

konuma gelmesinde ve Ortadoğu'dan akan petrol ve sermaye üzerinde etkili olmasında da çok derin ve şiddetliydi.[6] Ancak daha dolaysız ve jeopolitik terimlerle, Nixon ve güvenlik danışmanı Henry Kissinger, iki hâkim ideolojik kamptaki yakınlıklarda gerçekleşen her türlü sapmayı yok etme tehdidinde bulunurken, büyük güçlere ve iki kutuplu politikalara ayrıcalık veren bir yatıştırma stratejisini benimsedi. Dolayısıyla bu iki kampın Latin Amerika'da veya başka yerlerde ABD veya Sovyet yörüngesinden farklı bir çizgi oluşturmaya dönük her türlü girişimi, bu emperyal çerçeveye yapılan doğrudan bir meydan okuma şeklinde görülmekteydi.

Özellikle Nixon ve Kissinger kendilerini ABD'nin, Şili'deki Salvador Allende liderliğindeki reform hükümetini raydan çıkarabilecek her şeyi yapmasına adadı. Daha 1970'te Allende'nin seçildiği ilk günlerde, Nixon ekonomiyi tahrip edecek operasyonlar tertiplemesi ve Şili ordusundaki sağcı unsurlarla kurulan bağları geliştirmesi için CIA'e talimatlar verdi. Şili'deki sivil topluma nüfuz edebilecek Allende'nin ve diğer çeşitli hükümet kurumlarının ortadan kalkmasında mali çıkarları olan ABD'deki bir dizi iş çevresini koordine eden Kissinger, Şili'nin "istikrarını bozma"ya dönük son derece gizli yürütülen operasyonu yöneten kişiydi. Kissinger'ın Ulusal Güvenlik Konseyi'ndeki personelinden birine göre, Kissinger, "Allende'yi Castro kadar ciddi bir tehdit olarak görüyordu. Latin Amerika çözülecekse, bu asla tek bir Castro'yla olmazdı. Allende Latin Amerika'daki demokratik toplumsal reformların yaşayan bir örneğiydi... Şili onu korkutmuştu."[7] Nixon yönetiminin başvurduğu inatçı ve sinsi eylemler, 11 Eylül 1973'te General Augusto Pinochet yönetimindeki ordunun Allende'yi devirip

6. Petrodolarlar ve ABD'nin dolar hegemonyası için bkz. Vassilis K. Fouskas ve Birlent Gokay, *The New American Imperialism*, Praeger, Westport, CT, 2005, özellikle s. 24-7.

7. Alıntılandığı yer: Grandin, *Empire's Workshop*, s. 60. İstikrarsızlaştırma kampanyasına ilişkin kısa ve öz bir değerlendirme için bkz. William I. Robinson, *Promoting Polyarchy: Globalization, U. S. Intervention, and Hegemony*, Cambridge University Press, New York, 1996, s. 159-63.

onunla birlikte binlerce Şililiyi öldürdüğünde meyvesini verdi. Birçok Şilili vatandaşın trajik ölümüne eşlik edense, her türlü reform olanağının imhası ve Naomi Klein'ın ekonomik bir "şok doktrini" olarak tarif ettiği, "serbest pazar" kapitalizminin ideolojik açıdan çok sert bir biçiminin kurumsallaşmasıydı.[8]

Ancak Allende hükümetinin devrilmesi, Latin Amerika'daki diğer ülkeleri popüler olmayan ve diktatöryel hükümetlere karşı isyanlara arka çıkmaktan alıkoymadı. Bu açıdan 1979'da Sandinistlerin Nikaragua'daki zaferi, Somoza gibi ABD destekli diktatörlerin nüfusun geniş kesimlerine yayıldığında devrimci bir isyana karşı koyamadıklarını göstermişti. Carter yönetimi Sandinistlerin iktidara gelmelerinin önüne geçmeye çalışmışsa da, Sandinist reformların başarılı olma potansiyelini yok etmek için gücü dahilindeki her şeyi yapmak için uğraşan Reagan yönetimiydi. Özellikle kırsal kesimdeki ve kentlerdeki fakirleri hedefleyen bu reformlar, seçkinlerin Nikaragua'da on yıllarca süren hâkimiyetini alaşağı etmekle kalmamış, Orta Amerika'nın tümü üzerindeki emperyal hâkimiyetlerinin bir unsuru olarak ABD'nin bel bağladığı yakın bağımlılık ilişkilerine de baş kaldırmıştır. Dolayısıyla Sandinistlerin ABD'deki rakiplerinin, Nikaragua'da tehlikede olan şey hakkında patavatsız olmaları şaşırtıcı değildir. Reagan yönetiminin muhafazakâr bir kilise savunucusu, "Washington'ın şuna inandığını" iddia etmiştir:

> Devasa ekonomik ve politik maliyetlerden ötürü, ABD hegemonyasına bir daha asla meydan okumamaları için, Nikaragua Orta Amerika'nın geri kalanına bir uyarı teşkil etmelidir. Nikaragualı yoksulların acı çekmek zorunda kalması büyük talihsizliktir ancak tarihte yoksullar hep açı çekmiştir. Nikaragua diğerlerine bir ders olmalıdır.[9]

8. Naomi Klein, *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*, Metropolitan Books, New York, 2007, s. 75-87. CIA'in Allende karşıtı seferberliği ve Pinochet'nin darbesine ilişkin en detaylı belgeleri içeren çalışma için bkz. Peter Kornbluh, *The Pinochet File: A Declassified Dossier on Atrocity and Accountability*, New Press, New York, 2004.

9. Alıntılandığı yer: Robinson, *Promoting Polyarchy*, s. 201. Sandinistler öncesi

Sandinist hükümetin altını oymada temel unsur, Reagan casuslarının teşvikiyle Sandinist destekçileri öldürüp onlara işkence ederek ülkeyi kasıp kavuran, Somoza'nın ulusal muhafızlarının kalıntılarından oluşan Kontraların desteklenmesiyken; ABD Sandinistlere karşı olan politik muhalefeti desteklemek ve büyütmek için sivil topluma etki edecek bir strateji takip etmiştir. Dini gruplar ve barış grupları ile Kongre'deki müttefiklerinin yurtiçindeki aktif muhalefeti sebebiyle, başta Sandinistlere karşı gizli kampanyalara başvurmak zorunda kalan Reagan yönetimi, ekonomik ambargolardan yasadışı kaynak yaratmaya, (adı çıkmış İran-Kontra şebekeleri biçimini alan) silah komisyonculuğundan Nikaragua limanlarının uluslararası camiada kınanan mayınlanmasına dek geniş yelpazede eylemlere girişmiştir. Aynı dönemde "demokrasinin geliştirilmesi" kılıfıyla Sandinist hükümet kuşatma altında tutulmuş, bu süreçte verdiği vaatleri yerine getirme kapasitesini büyük oranda kaybetmiştir. Reagan yönetiminin entrikaları Sandinistlerin, uluslararası destekçilerinin ve Witness for Peace [Barış Şahitliği] gibi ABD merkezli dayanışma şebekelerinin dirençli muhalefetiyle karşılaşsa da, yönetim nihayetinde Nikaragua'ya kan kaybettirmeyi ve kuşatma altındaki nüfusunu onları terk edecek kadar Sandinist hükümetten uzaklaştırmayı başarmıştır.[10]

Sözde düşük yoğunluğu çatışmalar sonucunda Nikaragua'daki kan kaybı sinsice fakat istikrarlı bir şekilde sürerken, El Salvador ve Guatemala'daki kayıplar 1980'li yıllarda çok daha belirgin ve kitlesel haldeydi. Bu iki ülkede gerilla hare-

ve sonrasında, ABD'nin Nikaragua'daki müdahalelerinin arka planına ilişkin kapsamlı bir tartışma için bkz. A.g.e., s. 201-55.

10. Reagan yönetiminin, Nikaragua'da düşük yoğunluklu çatışmalar ile demokrasinin geliştirilmesine verdiği destek hakkında bkz. A.g.e., s. 215-39. Robinson'un tahminlerine göre, Nikaragua'daki bu düşük yoğunluklu savaşın sonucu, "yıllık GSYH'leri 2 milyar civarında olan yaklaşık 3,5 milyon insanın yaşadığı bir toplumda, 50.000 kayıp ve 12 milyar dolarlık zarar (220)" olmuştur. Sandinist devrimin arkasındaki ABD'li destekçilerin muhalefeti üzerine bkz. Christian Smith, *Resisting Reagan: The U. S. Central American Peace Movement*, University of Chicago Press, Chicago, 1996.

ketlerinin büyümesini durdurmak amacıyla, Reagan yönetimi ayaklanma karşıtı gaddar rejimlere bel bağladı. Bunların arasında, 1981 yılında Salvador'daki El Mozote kentinde yaptıkları katliamları, kadın ve çocuklar dahil olmak üzere yedi yüz elli kişinin vahşice infazıyla sonuçlanan ABD eğitimli Atlacatl Taburu da vardı. Bu tür katliamlar Guatemala'da daha rutin bir görünüm almıştı. 1981 ile 1983 yılları arasında Guatemala ordusu, gerillaları desteklemekle itham edilen ve bu sebeple ordunun kanlı öfkesini hak eden yüz bini aşkın yerli köylüyü infaz etti. Greg Grandin'e göre, "Reagan'ın başkan olduğu iki dönem boyunca, ABD'nin Orta Amerika'daki müttefikleri üç yüzden fazla insanı katletti, yüz binlercesine işkence etti ve milyonlarcasını sürgün etti."[11] Bu korkunç katliamlarla kargaşanın tümü, Reagan yönetimi ve özellikle BM elçisi Jeanne Kirkpatrick tarafından, dünyayı Birleşik Devletler'in emperyal hâkimiyetine alçakça meydana okuyan tüm bu kötü güçlerden arındırmaya yönelik politik ve ahlaki azimlerini göstermek için son derece elzem eylemler olarak rasyonelleştirildi.[12]

Emperyal şiddeti Latin Amerika'daki askeri ve paramiliter rejimlere devretmek, ABD'nin bölgedeki hâkimiyetini tekrar sağlamanın bir stratejisi olarak belli bir ehemmiyet kazanırken, ABD ordusunun açık müdahalelerinin gerekli görüldüğü anlar da oldu. Eski bir müttefik olup CIA tarafından korunan Manuel Noriega, Japonya tarafından inşa edilecek başka bir kanal olasılığıyla birlikte, Panama'ya kanal üzerinde tam denetim verilmesi konusunda ısrarcı olmaya başlayınca, Başkan George H. W. Bush sözde Noriega'nın devrilmesi amacıyla yirmi altı bin ABD askerinin ülkeyi işgal etmesini emretti. Bu süreçte, özellikle de Panama şehrinin ayrım gözetmeksizin bombalanması sırasında binlerce Panamalı sivil katledildi. "Adil Savaş" yalnızca, kanal inşaatındaki çıkarları kayba uğra-

11. Grandin, *Empire's Workshop*, s. 71. El Salvador ve Guatemala'daki katliamlar üzerine bkz. A.g.e., s. 90 ve daha birçok yerde. Ayrıca bkz. Noam Chomsky, *Turning the Tide: U. S. Intervention in Central America and the Struggle for Peace*, South End Press, Boston, 1985.

12. Kirkpatrick üzerine bkz. A.g.e., özellikle s. 71-80.

yacak Amerikan inşaat firması Bechtel'in sırasıyla yöneticiliğini yapmış olan Casper Weinber ile George Shultz'un Savunma ve Dışişleri Bakanı olduğu bir hükümetin ikiyüzlülüğünü ifşa etmiş oldu.[13] Bu dolaysız ve basit nitelikteki araçsal bağlantının ötesinde işgal, ABD'nin askeri müdahalede bulunma hakkını kanıtlamak amacıyla ABD Başkanı'nın doğrudan askeri gücünü kullanmaktan çekinmeyeceğinin ibretlik bir ispatı olmuştu. Greg Grandin'in iddia ettiği gibi, "Adil Savaş, Washington'ın on yıllar boyunca, Latin Amerika'daki vekillerine Yarımküre'yi idare etme hakkını devretme politikasından vazgeçmekle kalmayıp" ilk Körfez Savaşı'ndaki seferberliğe dönük olarak Pentagon'un hazırlanmasına da olanak sağladı.[14]

Pentagon Ocak 1991'e kadar saldırılarını başlatmayacak olsa da, Saddam Hüseyin Başkan George H. W. Bush'a 1990 yazında Irak'a savaş açılması için gereken bahaneyi sunmuş olacaktı. Saddam, 1963 yılında solcu bir Irak hükümetine karşı yapılan Baas Partisi darbesinden bu yana ABD'nin bir müttefikiydi ve CIA'in değerli varlıklarındandı. Irak ile İran arasındaki uzun savaş boyunca (1980-8), Reagan yönetimi, 1990'larda yaptırımların getirilmesinde ve oğul Bush yönetiminin takındığı ideolojik tutuma gerekçe olarak gösterilen kimyasal silahlar ve çift kullanımlı teknolojilerle Saddam'ı donatarak, ağırlığını Irak'tan yana koydu. Irak-İran savaşı sona erdikten sonra bile, Kuzey Irak'taki Kürtler başta olmak üzere insan haklarına yönelik açık saldırılara rağmen, Saddam Hüseyin Washington tarafından kayırılmaya devam etti. Irak, Kuveytlilerin Irak sınırlarında yaptıkları sondaj çalışmalarına ve Kuveyt'in OPEC tarafından ham petrol için konulan fiyatları kırmasına karşılık olarak, Haziran 1990'da on binlerce askerini Kuveyt sınırına seferber ettiğinde, ABD'nin Büyükelçi April Glaspie tarafından iletilen karşılığı, Irak'ın petrol üretimini ve fiyatlandırmayı koruma çabalarında haklı olduğuydu. Sınır meselele-

13. John Perkins, *Confessions of an Economic Hit Man*, Plume, New York, 2006, s. 203-10 ve Charles Johnson, *The Sorrows of Empire: Militarism, Secrecy, and the End of the Republic*, Owl Books, New York, 2004, s. 69.
14. Grandin, *Empire's Workshop*, s. 192.

riyle ilgili açık çatışmalar üzerine, Büyükelçi Glaspie ABD'nin "görüşü olmadığını" belirtmişti. Bunu işgal için "bir yeşil ışık" olarak gören Irak ordusu, bir hafta sonra sınırın diğer tarafına geçti. Bush yönetiminin sürekli altını oyduğu, aylarca denenen açık ve arka kapı diplomasisine rağmen, bu işgalin sonucunda ABD, bölgede büyük bir askeri varlık oluşturdu. Saddam'ın Kuveyt'te, yönetimin propagandaları ve ana akım medyanın manipülasyonlarıyla çarpıtılan eylemlerine ilişkin uluslararası ve ulusal görüş birliği bir derece sağlandıktan sonra, ABD başta İngiltere'nin olduğu birkaç müttefikiyle birlikte, 16 Ocak 1991 tarihinde Irak güçlerine ve Irak'a saldırdı.[15]

Bu saldırıyı takip eden Körfez Savaşı yalnızca, evrensel olarak kabul görmüş bir kanunsuzla yüzleşen örgütlü bir ekibin başındaki uluslararası şerif rolünün oynanmasına örnek teşkil etmiyordu. Petrol akışı ve İsrail'le aralarındaki "özel ilişki" konusundaki saplantılarıyla birlikte, ABD'nin bölge üzerindeki iki partili emperyal politikasının açık bir yansıması olmasına rağmen, Irak'a açılan savaş, dikkatin yurtiçindeki krizden başka yöne çekilmesinden doyumsuz askeri-endüstriyel kompleksin taleplerini karşılamaya kadar birçok farklı etkene sahipti. Bu kompleksin, özellikle Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte, Pentagon'a aktarılmaya devam eden savurgan harcamaların haklı çıkarılması için yeni düşmanlara gereksinimi vardı. Dahası Pentagon ve Ulusal Güvenlik Devleti, özellikle, ordunun geniş çaplı jeopolitik müdahalelerde bulunmasına yönelik ulusal bir isteksizliği, "Vietnam sendromu" olarak adlandırılan şeyin aşılmasını saplantı haline getirmişti. Ancak Douglas Kellner'in belirttiği gibi, Körfez Savaşı'nda ironik bir şekilde ortaya çıkan şey, "Vietnam sendromunun politik sorunların çözümünde ABD askeri gücünün kullanılmasına duyulan militarist baskının klasik bir ifadesiydi."[16] Savaş öncesinde fikir ayrılığına düşmüş bir ülke ve Kongre arasında görüş birliği

15. Körfez Savaşı'nın arka planı ve özellikle ABD'li medya şirketlerinin rolüne dair keskin bir değerlendirme için bkz. Douglas Kellner, *The Persian Gulf TV War*, Westview Press, Boulder, CO, 1992, s. 12-108.
16. A.g.e., s. 386.

inşa etmek amacıyla, Bush yönetimi ile itaatkâr medya şirketleri, Saddam'ı yalnızca bölgeyi değil dünyayı da tehdit eden ikinci bir Hitler olarak resmetti.

> "Kötü" Saddam ve tehditkâr Iraklılara karşı, medya "iyi" Amerikan askerlerinin ve güçlü ABD teknolojisinin görüntülerini koydu. Yabancı bir ülkeyi saldırılardan cesurca koruyan ABD askerlerinin olumlayan görüntüleri her akşam tekrar tekrar izletilerek, güçlü bir orduya duyulan ihtiyaç, tekrar tekrar kamuoyunun zihinlerine sokulmuş oldu.[17]

Amerikan kamuoyu askerlerinin arkasında toplanırken, dünyanın geri kalanı Bush yönetiminin savaşa yönelik çabaları için iddia ettiği tüm meşruiyeti yok eden yüksek teknolojili bir katliama, teknolojik savaşın vahşice zincirlerinden kopuşuna tanık oldu. Bunun tüm çıplaklığıyla görüldüğü yer, Kuveyt'ten geri çekilen Iraklıların "Ölüm Yolu" olarak bilinen yerde toplu olarak katledilmesiydi. ABD medyası ordunun sıkı denetiminde olsa da, bu katliamın görüntüleri çok kısa da olsa televizyon haberlerinde kendisine yer buldu. CNN, Kuveyt şehrinden Irak sınırına giden yola saçılmış araç ve insan parçalarını göstermişti. Bununla birlikte CNN, en azından ABD'li seyirciler için olayı, Iraklı işkenceciler ve hırsızlardan alınan haklı bir intikam olarak sunmuştu. Ancak kaçan erlerden ve sivillerden oluşan bu konvoyun, misket bombaları ve anti-personel silahlar kullanan ABD uçakları tarafından devamlı bombalanmış olduğu, diğer haberciler için yalın bir gerçekti. İngiliz subaylar bile, ABD pilotlarının "Hindi Avı" olarak adlandırdıkları şeye katıldıkları için böbürlenmelerine kızarak, bu katliamı kınadı.[18]

Teknolojik savaşın gaddarca sonuçları ve Bush yönetiminin Irak işgali ve Saddam'ın devrilmesiyle ilgili kaçamaklı politik açıklamaları, eylemlerine gerekçe olarak sunduğu ahlaki meşruiyetin altını oyarken, Körfez Savaşı'nın sürdürülmesi siviller,

17. A.g.e., s. 72.
18. A.g.e., s. 404-8.

askerler ve tüm Körfez bölgesinin çevresi üzerinde korkunç, uzun vadeli ve fiziksel zararlara yol açmaktaydı. Özellikle Pentagon'un, tank ve uçak roketlerinin sertleşmesi amacıyla radyoaktif bir madde olan seyreltilmiş uranyum kullanması, doğrudan bombalanan bölgelerdeki herkes üzerinde onulmaz hasara yol açmıştı. Pentagon'un Seyreltilmiş Uranyum Projesi'nde yöneticilik yapmış Profesör Doug Rokke'ye göre Körfez Savaşı'nda,

> 300 tondan fazlası atılmıştı. Tek bir A-!0 Warthog saldırı uçağının ateşlediği mermi 900.000'den fazlaydı. Her bir mermide, 300 gram katı uranyum 238 bulunmaktaydı. Bir tankın ateşlediği her top, 4.500 gramdan fazla katı uranyum barındırıyordu. ... Körfez'de olanlar bir çeşit nükleer savaştı.[19]

Bu nükleer savaş, Iraklı çocuklar arasındaki kanser vakalarını ve Körfez Savaşı gazilerinin engellilik seviyeleri ile çocuklarındaki fiziksel bozuklukları artırak, on binlerce Iraklı sivile ve hatta ABD askerine bulaşmış oldu. Nihayetinde bir kitle imha silahı olduğu gerekçesiyle BM tarafından kınanmış olsa da, seyreltilmiş uranyum Pentagon'un cephaneliklerinde kalmaya devam etti ve 1999 yılında ABD'nin Balkanlar'daki bombalama seferinde kapsamlı şekilde kullanıldı.[20]

Seyreltilmiş uranyumun uzun vadeli etkilerinin ötesinde, ABD'nin 1990'lı yıllar boyunca Irak'ta sürdürdüğü politikalar, İngiliz hükümeti hariç uluslararası destek almadan yapılan periyodik bombalamalar ve dayatılan ekonomik yaptırımlarla ülke üzerindeki savaş durumunu sürdürdü. Sayısız insan hakları örgütü tarafından çoğunluğu beş yaşın altındaki savunmasız çocuklardan oluşan yarım milyon kişinin ölümüne sebep olduğu tahmin edilen hava taarruzları ve tartışmalı yaptırımlarla ilgili Clinton'ın takındığı uzlaşmaz tutum, Saddam Hüseyin'i iktidardan indirmekten ziyade Irak'taki sivil nüfu-

19. Alıntılandığı yer: John Pilger, *The New Rulers of the World*, Verso, New York, 2002, s. 49.

20. A.g.e., s. 46-8 ve Chalmers Johnson, *The Sorrows of Empire*, s. 100-2.

sun zararına olduğudur. Devam eden yaptırımlardan bıktığı için BM'den istifa eden yardım koordinatörü Dennis Halliday'e göre, "Şu an bütün bir toplumu imha etmekteyiz. Bu kadar basit ve dehşet verici."[21] Irak toplumunun yavaş yavaş kan kaybına uğratılması Clinton'un Dışişleri Bakanı Madeleine Albright tarafından "buna değer" bulunarak haklı çıkarılmıştı; ancak 1998'de Clinton'a yazdıkları mektupta Saddam rejiminin yok edilmesi için baskı yapan, Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'ndeki yeni muhafazakârlar için bu yeterli değildi. "Amerikan politikalarının BM Güvenlik Konseyi'nde oybirliğinin sağlanmasına yönelik yanlış ısrar nedeniyle artık felce uğratılamayacağını" iddia eden bu yeni muhafazakârlar, 2000 yılında George W. Bush'un ihtilaflı bir şekilde seçilmesiyle iktidara gelecekti. Irak işgali için çoğunluk oyunu alma konusunda başarısız olduktan sonra BM Güvenlik Konseyi'nden yan çizen Bush yönetimi, "rızadan çok baskıya, daha açık bir emperyal vizyona ve meydan okunmaz askeri gücüne duyduğu güvene" dayanan tek taraflı bir tutumu benimsedi.[22]

Bu askeri güç ilk olarak sözde Taliban'ın Usame Bin Ladin'e verdiği desteğe karşılık olarak Afganistan'da mevzilenmiş olsa da, ABD'nin Afganistan'daki geçmiş müdahaleleri ve savaşın gidişatı, hegemonyasının zayıfladığı bir dönemde hâkimiyet arayışında olan emperyal bir politikanın ikiyüzlülüğünü ve tahribatını bir kez daha göz önüne serdi. Kökeni Soğuk Savaş kurallarında yatan bu politika, Kabul'deki komünist destekli hükümete karşı CIA'in Afgan savaş lordları ile Müslüman gerillaları desteklediği 1979 yılında örtük bir mefhuma sahipti. 1980'lerde Pakistan Silahlı Kuvvetler Arası İstihbarat (SKA)

21. Yaptırım politikasının etkilerine ilişkin farklı görüşlere genel bir bakış için bkz. David Rieff, "Were Sanctions Right?" [Yaptırımlar Doğru mu?], *New York Times Magazine*, 27 Temmuz 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://nytimes.com/2003/07/27/magazine/were-sanctions-right.html (erişim tarihi 28 Aralık 2008).

22. David Harvey, *The New Imperialism* [Yeni Emperyalizm], Oxford University Press, New York, 2005, s. 75. Clinton'ın Irak politikası ve Albright'ın yaptırımların trajik sonuçlarını rasyonelleştirmesi üzerine bkz. Bacevich, *The Limits of Power*, s. 55-8.

ajansıyla birlikte çalışan Reagan yönetimi, SKA'nın en uygun gördüğü ve aralarında Usame Bin Ladin'in de olduğu Müslüman köktencilere kaynak akıtmaya başlamıştı. Tehlikeli ve köktenci gruplardan biri olan Taliban 1990'lardaki gerilla savaşında ehemmiyet kazanınca, Clinton yönetimindeki ABD, kendi petrol firmalarının İran'dan geçmeyecek bir boru hattı inşa etmesine yardımcı olmak amacıyla, başka sebeplerin yanı sıra sırf istediği için desteğini devam ettirmiştir.[23] Taliban'la ve Orta Asya'daki diğer gerici hükümetlerle yapılan anlaşmalarda rol oynamış önemli Amerikan petrol şirketlerinden biri Unocal'dı.

Unocal, dünya genelinde petrol ve doğalgaz rezervleri arayışında olan gerici hükümetlerle aktif olarak ticari ilişkiler içinde olmuştur. Unocal'ın petrolle sıvanmış kolları, Burma ve Endonezya'daki askeri diktatörlüklerle kurduğu bağlardan tüm Üçüncü Dünya ülkelerine kadar yayılmış haldedir. Orta Asya'daki potansiyel doğalgaz ve petrol yataklarını keşfeden, ABD'li petrol şirketlerinin oluşturduğu bir konsorsiyumun parçası olan Unocal, 1990'larda dikkatini Afganistan'a çevirdi. Taliban'la iş yapmak konusunda isteksiz olmayan Unocal, 2001 yazı gibi geç bir tarihe dek Taliban'ı ülke üzerinden geçecek büyük bir boru hattı anlaşmasına ikna etmek için uğraştı ancak başarılı olamadı. İlişkiler kopunca, Washington'da Taliban'ın daha uysal bir yönetime yol vermek zorunda kalacağına dair gürültüler kopmaya başladı.[24] Bin Ladin'in Afganistan'da olduğunun tespit edilmesi, militarist zihniyete sahip ve petrole kafayı takmış Bush yönetiminin işine gelmişti. Bush yönetiminin Afganistan'da Bin Ladin ve el-Kaide'ye karşı bir intikam saldırısından ziyade daha büyük bir gösteri savaşının başlatılmasına ihtiyaç duyması, Afgan halkı ve CIA'in eski Afgan müttefikleri için talihsizlikti.

23. CIA'in Afganistan'daki gizli savaşı ve Taliban'ın yükselişi üzerine bkz. Steve Coll, *Ghost Wars*, The Penguin Press, New York, 2004 ve Ahmed Rashid, *Taliban*, Yale University Press, New Haven, CT, 2001.

24. Unocal ve 1990'larda ABD'nin Afganistan politikaları için bkz. Rashid, *Taliban*, s. 157-82.

Birleşik Devletler'in Afganistan'da amaçladığı şey, bir yanda retorik seviyede hassasça yapılacak bombalamalardan bahseden ancak gerçekte acımasız bir katliamdan ibaret olan, bir çeşit cezalandırıcı emperyalizmdi. İlk yıl boyunca ve günümüze dek, Afgan köylerindeki düğünlere ve aile toplantılarına yapılan bombalı saldırılara ilişkin çeşitli raporlar birikmiş haldedir. Bunun bir örneği, Kandahar'ın kuzeyindeki bir köyün AC-130 helikopterleriyle bombalanması sonucu en az doksan üç sivilin ölümüdür. Bir Pentagon subayının verdiği pervasız yanıtsa şöyledir: "İnsanlar öldü çünkü ölmelerini istedik." Olaya yönelik ek soruşturmalardan kaçınmaya çalışan dönemin Dışişleri Bakanı Donald Rumsfeld şunu söylemişti: "O tek köyle uğraşamam." 28 Haziran 2002 tarihinde *Los Angeles Times*'ta yayımlanan bu sivil kayıplarla ilgili bir haberde, ABD'nin köyünü bombalaması sonucu karısını, annesini ve yedi çocuğunu kaybeden bir Afgan öfkeyle şöyle yakarmıştı: "Bunu yapan Amerikalılara beddua ediyorum. Benimki gibi bir trajedi yaşasınlar diye dua ediyorum." Ayrım gözetmeden yapılan bu katliamlar göz önüne alındığında, ABD'nin Afganistan'daki politikalarının, yenilenmiş bir Taliban'ın yönettiği bir gerilla ayaklanmasının yeniden meşru hale gelmesinden, dolayısıyla da Afgan halkı ve ABD'nin emperyal politikaları için daha fazla trajediye sebep olmaktan daha fazlasını başaramamış olması hiç şaşırtıcı değildir.[25]

ABD teknolojisinin antiseptik hassasiyetine ve ister ulusal rejimler ister devletsiz ayaklanmaların ardına gizlenmiş olsun, azgın teröristleri cezalandırmak için devlet terörüne başvurmanın haklı bulunmasına dair aldatmacaların örttüğü bu emperyal politika, başkanlara tanınan ayrıcalıklardaki taktiksel

25. Ahmed Rashid, *Descent into Chaos: The United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia*, Viking, New York, 2008, s. 61-106, 125-44 ve 349-73. Kandahar ve Aftanistan'ın diğer köylerinde sivillerin katledilişine dair detaylı bir bakış için bkz. Marc Herold, "A Dossier on Civilian Victims of United States Aerial Bombing of Afghanistan" [ABD'nin Afganistan'daki Hava Saldırılarının Sivil Kurbanları Üzerine Bir Dosya], Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://cursor.org/stories/civilian/deaths.htm (erişim tarihi 28 Aralık 2008).

farklılıklardan bağımsız olarak, ABD'nin jeopolitik stratejisinin değişmez bir unsuru olmayı sürdürmektedir. Başkan Bush, Nisan 2003'te Bağdat'ın düşürülmesiyle elde edilen ve kısa süreli olacak zaferin verdiği keyifle, ABD'ye "düşman kuvvetleri süratle ve akıl almaz bir kesinlikle bozguna uğratma" olanağı veren "yeni teknolojik güçlerden" övgüyle bahsetti. "Yaratıcı stratejilerin ve gelişmiş teknolojilerin birleşimiyle, savaşı kendi koşullarımıza göre yeniden tanımlamaktayız."[26] Bu hülyalı sözlerde ifade edilen emperyal gurur ve böbürlenme, bize ABD ve onun Ortadoğu'daki stratejik müttefiki İsrail gibi süpergüçlerin temel politik düşüncesi hakkında, özellikle de sivil nüfusun yok edilmesine sebep olan "istenmeyen hasar"lardan duygusuzca bahsetmeleri ve bunları küstahça haklı çıkarmaları ile ilgili çok şey anlatmaktadır. ABD ve İsrail açısından jeopolitik askeri stratejinin paralellikleri üzerine yapılan aşağıdaki tartışmada belirtildiği gibi,

> Sivil ve askeri hedeflerle kayıplar arasındaki ayrım aşınmış, kolektif cezalandırma kabul gören bir pratiğe dönüşmüş ve direniş eylemlerine (örneğin Felluce ve Gazze) yönelik anlamsız derecede orantısız karşılıklar, yalnızca İsrail Savunma Güçleri'nin değil, "kuşatma altındaki Amerika'nın" da önemli bir niteliği haline gelmiştir. Tüm direnişler terörizmdir. Tüm devlet şiddeti ise meşru müdafaadır.[27]

Dolayısıyla küresel hâkimiyeti amaçlayan jeopolitik strateji, emperyal ayrıcalıkları reddeden her türlü küresel direnişi saplantı haline getirmiş durumdadır. Ira Chernus'ın belirtti-

26. Bacevich, *The Limits of Power*, s. 127. Bacevich, teknolojiyle "silahlı çatışmaları yeniden tanımlamaya" yönelik bu vizyonu, ABD'nin yakın zamandaki emperyal savaşlarıyla ilgili temel illüzyonlardan biri olarak tanımlamaktadır. "Askeri işlerdeki devrim" (AİD) olarak adlandırılan şeye ve bunun çelişkilerine dair daha fazla analiz için bkz. Michael Hardt ve Antonio Negri, *Multitude: War and Democracy in an Age of Empire* [Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi], Penguin Books, New York, 2005, s. 41-8.

27. Retort, *Afflicted Powers: Capital and Spectacle in a New Age of War*, Verso, New York, 2006, s. 123-5. Yazarlar, ABD ile İsrail arasındaki stratejik ittifakın ve taşıdığı gelecek içerimlerinin değişimlerini ve çelişkilerini incelemede mükemmel bir iş çıkarmıştır. Bkz. A.g.e., s. 108-31.

ği gibi, "Dünyanın herhangi bir yerinde ABD hegemonyasına meydan okuyacak bir değişim kaos ve sürekli alarm haliyle eşanlamlıdır."[28] Chernus'a ve ABD emperyalizmini eleştiren diğerlerine göre, küresel hâkimiyetin sağlanmasına dönük süreç kısmen, ortalıkta yok edilecek canavarların görülmesiyle ve hatta bu canavarların yaratılmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu canavarların komünist veya terörist biçimini alması belli söylemsel değişimleri beraberinde getirse de, ABD'nin emperyal politikasındaki süreklilik, ideolojik nüanslar ne olursa olsun önemli ölçüde tutarlı bir görünümdedir. Bush yönetiminin çıkardığı son Savunma Bakanlığı yönergelerinden biri, başkanlık seçimlerini kazanan Obama'nın şu iddiasıyla destek bulmuştur: "Öngörülebilir gelecekte, vahşi aşırılıkçılara karşı verilen Uzun Savaş'ın kazanılması ABD politikasının temel hedefi olmayı sürdürecektir." Yalnızca kalıcı savaş olarak açıklanabilecek bir şeye sıkı sıkıya bağlı olan, ABD'nin emperyal politikası böyle bir görüş birliğini, tam da imparatorluk bir Amerikan yaşam biçimine dönüştüğü için kazanmaktadır. Uzun Savaşı ABD emperyalizminin uzun yörüngesine yerleştiren bu temanın bir varyasyonu, Andrew Bacevich'in aşağıdaki şu açık ve kesin ifadesidir:

> Uzun Savaş gerçekte, Amerikan yaşam tarzının korunması için verilen bir savaş... ile aynı anda (dünyayı Amerika'nın imgeleminde yeniden inşa etme hayalleri üzerinde temellenen) Amerikan hâkimiyetini genişletmek için verilen bir savaş niteliğinde olup; ilki yaygın ölçüde ikincisinin şartı olarak kabul edilmektedir.[29]

Uzun Savaş, ABD'nin emperyal militarizminin derin kökleri üzerinde gelişmiş olmakla birlikte, amaçlanan küresel hâkimiyetin en son ifadelerinden biri haline de gelmektedir. Bu küresel hâkimiyet ağırlıkla, başta ABD hegemonyasının

28. Ira Chernus, *Monsters to Destroy: The Neoconservative War on Terror and Sin*, Paradigm, Boulder, CO, 2006, s. 202.

29. Bacevich, *The Limits of Power*, s. 11. Obama'nın ABD'nin "küresel liderliğine" olan bağlılığı üzerine bkz. A.g.e., s. 79-80. Kalıcı savaş üzerine bkz. Retort, *Afflicted Powers*, s. 78-107.

sürdürülmesinde elzem olan petrol ve diğer değerli kaynaklarla dolu bölgeler olmak üzere dünya genelinde, askeri gücün ileriye dönük konumlandırılışına dayanmaktadır. Ancak ABD'nin emperyal politikası ile ABD askeri gücünün yayılmasındaki jeopolitika arasında ekonomik bir bağlantı olabilse de, emperyal militarizmin küresel hâkimiyet uğruna kendisini saldırmaya iten içsel bir mantığa nasıl sahip olduğunu anlamak çok önemlidir. Henüz Amerikan kamuoyu bunu fark edememiş olsa da, dünyanın stratejik olarak önemli bölgelerinde yaşayan insanlar, ABD ordusunun varlığının hangi kılıkta olursa olsun, küresel hâkimiyete yönelik hayali veya gerçek bir arayışı nasıl somutlaştırdığını derhal anlamaktadır. Hint eylemci ve yazar Arundhati Roy'a göre, "Teröre karşı yürütülen savaşın aslında terörle hiç ilgisi olmadığı, Irak Savaşı'nınsa sadece petrolle ilgisi olmadığı apaçık ortadadır. Bu bir süpergücün üstünlük kurma, mutlak güç ve küresel hegemonya olmaya dönük, kendisini yok edecek bir dürtüyle ilgilidir."[30]

Askeri emperyalizm ile ABD'nin zayıflayan küresel hegemonya olma hedefi arasındaki bağları daha iyi kavramak için, Chalmers Johnson'ın askeri emperyalizmi tanımlayan "Soğuk Savaş sonrası beş göreviyle" birlikte "üsler imparatorluğu" olarak tarif ettiği şeye değinmek istiyorum. Pentagon'un yabancı ülkelerde sahip olduğu ve idare ettiği askeri üslerin gerçek sayısına ilişkin dalgalanmalar ve gizlilik dikkate alındığında, üslerin sayısı dünya genelinde yüz otuz ülkede yedi yüz elli ile sekiz yüz arasında veya daha fazlası gibi görünmektedir. Askeri karakollardan oluşan böylesi yaygın bir şebekenin sürdürülmesinde harcanan ve tahminen yüz milyarlarca doları bulan masraflar, bu askeri üslerin nihai değeri olarak ABD imparatorluğunun stratejistleri neyi görüyorsa, o şey sayesinde kolayca makul gösterilmektedir. 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesine göre,

30. Arundhati Roy, *An Ordinary Person's Guide to Empire*, South End Press, Cambridge, MA, 2004, s. 34. "Derin bir stratejik proje" olarak ABD'nin emperyal militarizmi üzerine bkz. Retort, *Afflicted Powers*, s. 81-2.

> Amerikan güçlerinin denizaşırı ülkelerdeki varlığı, ABD'nin müttefikleri ve dostlarına olan bağlılığının en sağlam sembollerinden biridir. Kendi savunmamız ve başkalarının savunması için güç kullanma isteklilığimizle, Birleşik Devletler özgürlüğü gözeten bir güç dengesinin korunması hususundaki azmini gözler önüne sermektedir.[31]

Bu özgürlük retoriğinin operasyonel terimlerle, ABD'nin emperyal politikası açısından taşıdığı anlam, Johnson'a göre aşağıdaki beş işlevdir:

> İmparatorluğun hiçbir parçasının yulardan kurtulmadığına emin olmak için emperyal kolluk faaliyetleri; yurttaşların, müttefiklerin ve düşmanların haberleşmelerini gizlice dinleme ...; mümkün oldukça çok petrol kaynağının kontrolünü ele geçirmeye çalışma...; askeri-endüstriyel kompleks için iş ve gelir sağlama...; ve ordu mensupları ile ailelerinin yurtdışında hizmet verdikleri sürede rahat bir hayat sürdürdüklerinden emin olma.[32]

Petrol ve doğalgazın üretildiği alanlardaki kolluk faaliyetlerinin işlevi, başta Hazar Havzası'ndaki ülkeler olmak üzere, öncesinde Sovyetler Birliği'nin unsurları olduğu için erişilemeyen Orta Asya ülkelerinden bazılarına ABD ordusunun sokulmasıyla sonuçlandı. Açgözlü Çin pazarına stratejik derecede yakın olan bu bölgedeki petrol ve doğalgaz alanları, tahminen dünyadaki petrol rezervlerinin %6'sına, doğalgaz rezervlerininse %40'ına sahiptir. Özbekistan ve Türkmenistan

31. Alıntılandığı yer: Johnson, *The Sorrows of Empire*, s. 151. Johnson'ın askeri emperyalizmin temel bileşenleri olarak, "üsler imparatorluğunun" etkilerine yönelik eksiksiz incelemesi için bkz. A.g.e., s. 151-85. Üslerle ilgili sayısal verilerin daha yakın zamanlı ve güncel halleri için bkz. Chalmers Johnson, "Mission Creep: America's Unwelcome Advances" [Görevde Sapma: Amerika'nın Hoş Karşılanmayan İlerlemeleri], *Mother Jones*, 22 Ağustos 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.motherjones/politics/2008/08/americas-unwelcome-advances.html (erişim tarihi 28 Aralık 2008). Bu üslerin toplam masrafları üzerine bkz. Nick Turse, "It's Time for a Trillion-Dollar Tag Sale at the Pentagon" [Pentagon'da Trilyonluk Künye Satışı Yapmanın Tam Zamanı], *AlterNet*, 29 Ekim 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.alternet.org/story/105106 (erişim tarihi 28 Aralık 2008).

32. Johnson, *The Sorrows of Empire*, s. 151-2.

gibi Orta Asya cumhuriyetlerini yöneten, insan hakları ihlallerine ilişkin korkunç rekorlara sahip liderler, yakınlarındaki Afganistan'da süren operasyonlar için Pentagon'un eski Sovyet üslerini kullanmasına veya hava tesisleri kiralamasına ses çıkarmamıştır. Bölgede ABD askeri üslerinin kuruluşunda özellikle dikkatleri çeken unsur, Chevron, Unocal ve Exxon-Mobil gibi Amerikan enerji şirketlerinin, söz konusu bölgeler ve ülkelerde, hem Rusya'nın hem de İran'ın etrafından dolanacak boru hatlarının inşası için sarf ettiği toplu çabadır. Ayrıca Kellogg Brown & Root gibi ABD'li inşaat firmalarının, ABD askeri üsleri için geçici veya kalıcı her türlü anlaşmaya tedarik hizmetleri sunmada ve yeni tesislerin inşasında doğrudan bir payları vardı.[33]

Elbette ABD ordusunun bölgesel çatışmalara ve savaşlara yaptığı müdahaleler, daha kalıcı askeri üslerin kurulması için fırsatlar sunmuştur. Hâlâ Almanya, İtalya ve Japonya'da İkinci Dünya Savaşı'ndan kalan askeri üsleri ve Soğuk Savaş döneminden beri faaliyetlerini sürdüren önemli karakolları bulunmaktadır. Bu ülkelerden Güney Kore'de ABD tesislerinin, ABD ordusunun 1945'te ele geçirdiği ve Seoul'un merkezinde bulunan Japon üssünün yerini alacak şekilde Seoul'un güneyine doğru genişletilmesi önerisi, büyük protestolarla karşılanmıştı. Özellikle Kuvvetler Statüsü anlaşmalarının sağladığı korumayla, ABD askerlerinin İtalya'dan Okinawa'ya kadar çeşitli yerlerde işledikleri suçlar sonrasında, askeri emperyalizmin dikkat çekici diğer dışavurumlarına karşı, dönem dönem protestolar baş göstermişti. Irak'ta, kalıcı ABD askeri üslerinden meydana gelen kapsamlı bir şebeke olacağı vaat edilen şey, şimdi Bush'un acemi ve rezil işgalinin unutulup giden başka bir hedefi gibi görünmektedir. ABD ordusunun, genişleyen NATO tesislerinin bir unsuru olarak Doğu Avrupa'ya girişi daha başarılı olmuştur. Balkanlar'daki NATO operasyonlarından sonra, Kosova ve Bosna'da kurulan ABD askeri üsleri muhtemelen, bazı eleştirmenlere göre, sözde barış gücü ma-

33. A.g.e., s. 168-85.

nevralarının genişletilmesinden ziyade, olası petrol boru hatlarının gözlenmesiyle daha yakından ilgilidir.[34]

Askeri emperyalizmin kara üsleriyle sınırlı olmayan başka bir biçimi de, Birleşik Devletler'in girişiminde süren ve Pentagon'un muazzam bütçesini büyütmeyi sürdüren kapsamlı deniz operasyonları olup; söz konusu bütçe federal hükümetin keyfi harcamalarının neredeyse yarısına mal olmaktadır ve dünyadaki tüm diğer ülkelerin toplam bütçelerine denktir. Bu yayılmacı deniz operasyonları için kilit önem taşıyan, bu emperyal filolarda barınan askeri personelin ötesinde yüzlerce uçak ve helikopter taşıyan on iki uçak gemisidir. Gücün denizlerdeki emperyal izdüşümü olan bu gemiler, Carter petrol akışını tehdit edecek her türlü gücün püskürtüleceğini ilan ettiği doktrininden bu yana, üzerlerindeki denetimin ABD dış politikası için hayati bir unsur olduğu, Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'nda çok daha belirgindir. Arno Mayer'ın gözlemlediği gibi,

> Küresel üslerde önceden yerleşmiş olan ve hayati deniz rotalarını sürekli gözleyen ABD donanması, yeni model imparatorluğun omurgasını ve arterlerini oluşturmaktadır. Gemiler askerlerle ekipmanların başlıca stratejik ve taktiksel tedarikçisi olarak, uçakların yerini almaktadır.[35]

Tüm bunlara rağmen, çeşitli ülkelerdeki hükümetlerin ve vatandaşların direnci, Pentagon'a ABD'nin askeri emperyalizmini onların topraklarında kurumsallaştırma çabalarının her zaman itaatle karşılanmayacağını göstermiştir. Pentagon'un Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nde anti-balistik tesislerin kurulmasına yönelik çabası karşısında yumuşak hükümetleri bulmuş olsa da, bu ülkelerdeki öfkeli vatandaşlar emperyal bir

34. A.g.e., s. 155 ve 187-215.

35. Arno Mayer, "The U. S. Empire will Survive Bush" [ABD İmparatorluğu Bush'u Atlatacak], *CounterPunch*, 29 Ekim 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: htttp://www.counterpunch.org/mayer/10292008.html (erişim tarihi 15 Aralık 2008).

süpergücün etki alanı dışında olma arzusunun etrafında toplanmıştır. Askeri emperyalizmi sebebiyle Birleşik Devletler'e karşı kayda değer meydan okumalardan biri Ekvador'dan geldi. 2006 yılında reform yanlısı Rafael Correa'nın seçilmesinden sonra, ABD Ekvador'a Miami'de kendi askeri üslerini kurma hakkı vermediği takdirde, 2009 yılına dek Manta'daki Pasifik limanının yakınlarında bulunan Eloy Alfaro Hava Üssü'nü kiralamış olan ABD'nin anlaşmasını yenilemeyeceğini duyurdu. Mart 2008'de Kolombiya ordusunun, muhtemelen Eloy Alforo Hava Üssü'ndeki askeri istihbaratın yardımıyla Ekvador'daki Kolombiyalı asilere yaptığı saldırı, Correa'nın kararını daha da acil hale getirdi. Ayrıca Correa, ABD'nin Galapagos'ta bir üs kurma talebini de reddetti. Daha tahrik edici hamleler Venezuela Başkanı Chavez'den gelmişti. 2000 yılında Batı Yarımküre'si Güvenlik İşbirliği Enstitüsü olarak adlandırılan, kötü şöhretli Amerika Okulları'nda verilen eğitimler de dahil olmak üzere, Venezuela ordusunun ABD'yle olan tüm bağlantılarını sona erdirmenin ötesinde, Chavez askeri sözleşmeleri ABD'li firmalardan alıp Rus ve Çin şirketlerine vermekle kalmayıp, Rusya'yla Rus donanmasından gemileri Venezuela'ya getiren yeni bir askeri ittifak kurdu. Gerçekte Venezuela ve Ekvador, artık ABD'nin egemenliklerine yönelik her türlü askeri ve hatta ekonomik tecavüzlerine karşı direnişe geçen Latin Amerika ülkelerinin, gittikçe kabarıklaşan listesine dahil olmuştu.[36]

Buna rağmen Pentagon, özellikle casusluk merkezleri olarak faaliyet yürüten yaygın iletişim mevkileriyle, ülkelerin ve bireylerin egemenliklerini ihlal etmenin daha sinsi yollarını bulmak konusunda ısrarcıdır. Gizlilikle perdelenmiş olsa da, bu casusluk ağlarını Ulusal Güvenlik Ajansı (UGA) ve Ulusal Keşif Ofisi (UKO) gözetlemektedir. Kapsamlı uydu sistemlerinden faydalanan UGA, birçok farklı biçimde gerçekleşen elektronik iletişimi izleyebilme ve kesebilme kapasitesine sahiptir. Fiber optik kabloların kullanılması, hem denizaltılarını hem de dünya genelindeki üslerini algılayıcı cihazlarla donat-

36. Johnson, "Mission Creep."

ma konusunda donanmayı teşvik etmiştir. Özellikle son derece gizli tutulan "Echelon" programıyla müttefiklerle yapılan bilgi paylaşımı, burnunu askeri olmayan meselelere de sokmuş, bunun sonucunda Birleşik Devletler ve dünyadaki diğer ülkelerde yaşayan vatandaşlar gözetlenir olmuştur. Chalmers Johnson'ın ileri sürdüğü gibi,

> Echelon'un ölümcül kusuru, tam bir gizlilik içinde süren ve bu sebeple koruduklarını iddia ettikleri halkların temsilcilerinin sorumluluğunun çok ötesinde olan, İngilizce konuşulan temel ülkelerin istihbaratları ve askeri kurumları tarafından yönetilmesidir.[37]

Kapsamlı casus uydu ağlarıyla doğrudan ilgili olan bir şey de, Pentagon'un uzayı militarize etmeye dönük artan çabalarıdır. Sızdırılan ve karadaki hedeflere füze saldırısı gerçekleştirebilmek için uzay platformlarının kurulmasını savunan 2002 tarihli bir Pentagon belgesi, ağırlıkla halihazırda kullanımda olan uydulara dayanmaktadır. ABD Uzay Komutanlığı'nın Afganistan ve ordunun öyle olduğuna karar verdiği diğer ihtilaflı bölgeler üzerinden uçan insansız hava araçlarına yardım etmesini sağlayan mekanizmalar hayata geçirilmiştir. Uzay Komutanlığı'nın gelecekteki rolüne ilişkin kendi tanımı, "ABD çıkarları ile yatırımlarını korumak amacıyla askeri operasyonların uzay boyutuna hâkim olma" hedefini vurgulamaktadır.[38] Ayrıca "teknolojik savaşın" daha da geliştirilmesine yönelik saplantı da devam etmektedir. Askeri analiz uzmanı William Arkin'e göre, "Gezegen üzerinde Amerikan saldırılarına kapalı hiçbir hedef kalmayacak. Birleşik Devletler nerede ve ne zaman tehdit algılarsa, uyarı yapmadan o noktaya o vakitte saldıracak."[39]

Askeri operasyonların yayılmasında ve askeri emperyalizmin mesuliyetten yoksun tutulmasında göze çarpan bir diğer

37. Johnson, *The Sorrows of Empire*, s.167 ve 155-67.
38. A.g.e., s. 81.
39. Alıntılandığı yer: Noam Chomsky, *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance*, Metropolitan Books, New York, 2003, s. 229.

özellik, yabancı orduların eğitilmesi gibi başta Pentagon'un sorumluluğunda olan şeylerde dış kaynak kullanılmasını ve bunların özelleştirilmesini içermektedir. DynCorp'tan Vinnell ve Blackwater'a, personelleri genellikle eski ABD subaylarından oluşan bu özel askeri üstleniciler, çoğu kez çalışma faaliyetlerini kamu denetiminden uzak tutabilmektedir. Ancak Suudi Arabistan'da Vinnell çalışanlarına yapılan saldırılar ve Blackwater'ın kötü şöhretli saldırıları ile Irak'ta Blackwater çalışanlarına yapılan saldırılar gibi, kamuya yansıyan belli başlı hadiseler faaliyetlerini rahatlıkla yürütmelerini sağlayan dokunulmazlık hakkında sorular doğurmuştur. Blackwater'ın Irak'taki faaliyetlerinden ötürü, yeni Kuvvetler Statüsü anlaşması onları Irak yasalarına karşı sorumlu hale getirmiş durumdadır. Fakat askeri özelleştirmeler, tahsis edildiklerinde yüz milyonları bulan vergi gelirleri elde etmeye devam etmektedir. Bu dış kaynak kullanımları, gerek Kongre'de gerek ordu içindeki bazı unsurlarda öfkeye ve denetleyici girişimlere yol açmıştır. Askeri eleştirmenlerden birine göre, "Özelleştirmeler Kongre'yi aşmanın ve kamuoyuna hiçbir şey anlatmamanın bir yoludur. Dış politika gıyaben, elde edecekleri nihai kârla harekete geçen özel askeri danışmanlarca belirlenmektedir."[40]

Afganistan ve Irak gibi ülkelerin "özelleşmiş savaş ve yeniden inşa" adına nasıl temel pazarlara dönüştüklerini daha iyi görmek için, bu ülkelerdeki savaşlarda görev alan özel paralı askerlerin sayısındaki önemli artışın göz önünde tutulması gerekir.[41] Naomi Klein'ın tahminine göre, ilk Körfez Savaşı'nda her yüz askere bir paralı asker düşmekteydi. ABD'nin Irak iş-

40. Alıntılandığı yer: Johnson, *The Sorrows of Empire*, s. 142. Vinnell, DynCorp ve diğer askeri üstlenici firmaları için bkz. A.g.e., s. 135-49. Blackwater'la ilgili son hadiselerin değerlendirilmesi için bkz. Jeremy Scahill'in *AlterNet*'teki 2008 yılında listelenen makaleleri. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.alternet.org/authors/5434 (erişim tarihi 24 Aralık 2008).

41. Klein, *The Shock Doctrine*, s. 382. Klein'ın Irak'taki özelleşmiş savaş ile yeniden inşa çalışmalarına yönelik tartışması için bkz. A.g.e., s. 326-82. Afganistan üzerine bkz. Ann Jones, "The Afghan Scam" [Afgan Dümeni], *TomDispatch.com*, 12 Ocak 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/view/2009/01/12 (erişim tarihi 14 Ocak 2009).

galini sürdürdüğü dördüncü yılın sonunda, bu oran başabaştı. İhaleye açılmayan sözleşmelerle Halliburton'a ve Blackwater ile diğer ABD firmalarının üstlendiği kapsamlı güvenlik operasyonlarına milyarlarca doların üzerinde kaynak akıtan Bush yönetimi, ABD firmalarının önce altyapıyı yıkıp sonra aynı altyapıyı çoğu kez baştan savma ve denetimsiz yöntemlerle yeniden inşa etmesini kolaylaştıran, bir tür felaket kapitalizmini yüceltmiş oldu.[42] Ann Jones Afganistan'dan, DynCorp firmasının Afgan polisi ve ordusuna verdiği üstünkörü eğitimlerin ABD'li vergi mükelleflerine yaklaşık 2 milyar dolara mal olduğunu bildirmektedir. Daha da tuhafı, 389 mil uzunluğundaki Kabul/Kandahar otoyolunu yeniden inşa etmesi için Louis Berger Group'a giden harcamalardır. Tahmini gider miktarı, mil başına 1 milyon dolar olarak belirlenmiştir.[43]

Kuşkusuz bu rakam, askeri-endüstriyel kompleks askeri Keynesçilikten, ona eşlik eden özelleştirme ve serbestleştirmeyle birlikte askeri neoliberalizme dönüşmüş olsa bile, bu kompleks ile askeri emperyalizmi beslemeye devam eden Kongre'nin gönül rahatlığıyla yaptığı danışıklı dövüşle birlikte gerçek kârdır. Çıkarların "Demir Üçgen"ine (yani Kongre'ye, savunma şirketlerine ve askeri liderliğe) gönderme yapan gazeteci William Grieder, isabetli bir şekilde bu Demir Üçgen içindeki etkileşimlerin her yıl düzenli olarak federal vergileri nasıl emmekte olduğunu göstermektedir. Grieder Pentagon'un bütçesindeki dalgalanmalara dikkat çekmekle birlikte, Sovyetler'in devrilmesinden sonra bile devam eden ve bütçe üzerinden yapılmış mecburi taahhütlerden de bahsetmektedir. Askeri bütçe işlemlerini gözleyen bir başkasından alıntı yapan Grieder, dış ülkelerde silah satmaya yönelik imalatın, nasıl askeri emperyalizmin motorlarından biri olduğunu vurgulamaktadır.

> Bir Lockheed görevlisi ifadesinde... ABD yapımı F-15 ve F-16 gibi yüksek performanslı savaş uçaklarının yaygın olarak üretilmesine

42. A.g.e., s. 380 ve daha birçok yerde.
43. Jones, "The Afghan Scam."

bir karşılık olarak, F-22'lerin yapılması için ABD'nin milyarlarca dolar harcama yapmak zorunda kaldığını belirtti. ... Bu argümana göre, Sovyetler Birliği çöktükten sonra etkili bir şekilde kendimize karşı bir silah yarışı içine girmiş durumdayız.[44]

Bu silah yarışı ve askeri emperyalizm arasındaki bağlar, ekonomist Ismael Hossein-Zadeh'in "yeniden dağıtılan militarizm" olarak adlandırdığı şeyle bir kez daha vurgulanmaktadır. Şunları ileri sürmektedir: "Son yıllarda ABD dış politikasının hızla militaristleşmesindeki asıl etken, birtakım genel/soyut ulusal çıkarlar veya Büyük Petrol ile diğer askeri olmayan ulusötesi şirketlerin çıkarları değildir..., asıl etken, savaş endüstrisine verilen güçlü özel çıkarlar ile kamu kaynaklarından aldıkları aslan payını haklı çıkarmak için bir savaş ve militarizm atmosferine ihtiyaç duyan, savaşı teşvik eden ve bu endüstriye yakın şirketlerdir."[45]

Tüm tali harcamalar hesaba katıldığında sadece 2008 yılı için 1 trilyon dolara yakın olduğu tahmin edilen, ABD'nin şoke edici savunma bütçesini şişirmenin ötesinde, Demir Üçgen dünyadaki silah satışlarının yarısından fazlasını ele geçirmeyi de başarmıştır. ABD'nin askeri ekipmanlarını satın alan başlıca müşterilerin başında İsrail gelmektedir; nitekim İsrail'in Lübnan (2006) ve Gazze'deki (2008) sivilleri bombalarken F-16 ve Apache'leri kullanması, "teröre karşı savaşta" stratejik bir müttefik olmanın ne demek olduğunu bir kez daha göstermektedir. Önde gelen ABD'li silah imalatçılarıyla İsrail'e gönderilen askeri mühimmatlar ve ekipmanlar, çeşitli füze sistemleri için Raytheon'la 2007'de yapılan 1,3 milyar dolarlık sözleşme ve uranyum oksitli GBU-39 bombaları için 2008'de yapılan 777 milyon dolarlık sözleşmenin yanı sıra, Ge-

44. William Grieder, *Fortress America: The American Military and the Consequences of Peace*, Public Affairs, New York, 1999, s. 106, 52 ve daha birçok yerde.
45. Ishmael Hossein-Zadeh, "Escalating Military Spending: Income Redistribution in Disguise" [Tırmanan Askeri Harcamalar: Gelirin Gizlice Yeniden Dağıtımı], *CounterPunch*, 16 Nisan 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak http://www.counterpunch.org/hossein04162007.html (erişim tarihi 29 Aralık 2008).

neral Dynamics Şirketi tarafından üretilen beyaz fosfor bombalarında da görülebilmektedir. Gelecek on yıl boyunca 30 milyar dolarlık silah sevkiyatının yapılmasına ilişkin 2007'de imzalanan anlaşmayla, ABD ve İsrail arasındaki silahlanma ilişkisine yönelik uzun vadeli taahhüdün altı çizilmiştir. Militaristleşmenin, hem İsrail'in hem de Birleşik Devletler'in dış politikasındaki mecburiyetlerini belirliyor olmasında şaşılacak bir şey var mıdır ki?[46]

Askeri emperyalizmin hem küresel hem de ulusal ölçekteki politikalara nasıl yön verdiğini gösteren karmaşık ilişkiler, ABD'nin yurtiçinde ve dışındaki emperyal hâkimiyeti ile hegemonyasını sürdürme kapasitesine yönelik büyük sorular doğurmaktadır. Bu bölümde ve Birinci Bölüm'de ele alınan bilgilerden hareketle, şu hususun tüm çıplaklığıyla görülmesi gerekir: Thomas Friedman'ın "Amerika'nın gerçekten de yumuşak bir hegemon güç ve isteksiz bir yaptırımcı" olduğunu iddia etmesi, ideolojik bir karartmadan biraz daha fazlasıdır.[47]

Belki de daha önemlisi, askeri emperyalizmin ıslah edici rejimi altında Birleşik Devletler'in oynayacağı jeopolitik rol, zayıflayan ekonomik hegemonyasını çökmekten kurtarmaya dönük bir girişim olarak görülebilir. Ulusötesi sermayenin

46. Yabancı ülkelere yapılan silah satışlarının, ABD'nin askeri-endüstriyel kompleksi için oynadığı rolün titiz bir değerlendirmesi için bkz. Greider, *Fortress America*, s. 97-110. İsrail'e ve dünyadaki diğer ABD müttefiklerine yapılan silah satışlarının güncel detayları için bkz. William D. Hartung ve Frida Berrigan, *U. S. Weapons at War 2008*, Yeni Amerika Politikası Makalesi. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.newamerica.net/publications/policy/u/s/weapons/war/2008/0 (erişim tarihi 28 Aralık 2008). İsrail'in 2009 Ocak ayında Gazze'ye yaptığı saldırı sırasında, beyaz fosfor ve GBU-39 gibi silahları ayrım gözetmeden kullanmasına dair etkili bir değerlendirme için bkz. Amira Hass, "Is Israel Using Illegal Weapons in Its Offensive in Gaza?" [İsrail Gazze Saldırısında İllegal Silahlar mı Kullanıyor?], *Haaretz*, 16 Ocak 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/headline/2009/0116-0 (erişim tarihi 17 Ocak 2009).

47. Friedman, *The Lexus and the Olive Tree*, s. 375. Belki Friedman, başta şevkle onayladığı Irak'taki savaşta neler olduğunu görünce kendine gelmiştir. Yine de, hâlâ ABD emperyalizminin ideolojik amigolarından biridir.

ulusdevletlerin sınır koyamadığı küresel işlevleri yerine getirmekte olduğu bir ölçüde doğru olsa da, Birleşik Devletler'in küresel hâkimiyeti ve hegemonyasını uygulamaya dönük hesapları, onun askeri emperyalizm pratiğiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Aslında bazı açılardan, Emmanuel Todd'un Birleşik Devletler'e ilişkin belirttiği şu ifadeye katılmak mümkündür:

> Askeri gücünü Avrasya'nın kalbinde sembolik bir şekilde göstererek dünyanın finansal merkezi olma konumunu sürdürmek için mücadele vermekte; böylelikle Amerika'nın endüstriyel zayıflığını, finansal ihtiyaçlarını ve talancı niteliğini başkalarının görmezden gelmesini ve unutmasını ummaktadır.[48]

Todd'a göre, ABD hegemonyasını kaybetmiş durumdadır ve "teröre açtığı savaş"la ancak "tiyatral mikromilitarizm"inin havasını atabilir.[49] Her ne kadar Todd'un bakış açısıyla benzer bir şekilde, ABD hegemonyasının dışavurumu "ekonomik sisteminin avantajlarından ziyade kapsamlı askeri gücüne daha çok dayansa" da, Samir Amin gibi diğer eleştirmenler ABD hegemonyasının yitip gitmesi konusunda daha kötümserdi.[50] Amin yorumunu şöyle devam ettirmektedir:

> Birleşik Devletler emperyalizmine ve onun militarist görüşlerine yönelik mücadele herkesin mücadelesidir; onun başlıca kurbanları Asya, Afrika ve Latin Amerika'dadır, itaate mahkûm edilmiş Japon ve Avrupa halkları, hatta Kuzey Amerika halkıdır.[51]

Amin *Beyond U. S. Hegemony* [ABD Hegemonyasının Ötesinde] adlı kitabında, ABD emperyalizmine karşı potansiyel ve

48. Emmanuel Todd, *After the Empire: The Breakdown of the American Order*, İngilizce'ye Çev. C. Jon Delogu, Columbia University Press, New York, 2003, s. xviii.
49. A.g.e., s. 134 ve 202.
50. Samir Amin, *The Liberal Virus: Permanent War and the Americanization of the World* [Liberal Virüs: Sürekli Savaş ve Dünyanın Amerikanlaştırılması], Monthly Review Press, New York, 2004, s. 76.
51. A.g.e., s. 83.

gerçek bir alternatif olarak, "Güney'de Dayanışma" yaratmanın yollarını aramaktadır.[52]

Sonraki bölümler ABD emperyalizminin yol açtığı ekonomik mağduriyetlerle yol açtığı hasarı ve başka bir dünya olanağı doğrultusunda Güney'den yükselen alternatifleri değerlendirmeyi sürdürecektir; ancak bu bölümü, askeri emperyalizmin yalnızca küresel hâkimiyet karşısında değil, askeri-endüstriyel kompleksin temelinde yatan ideolojik hegemonyanın devam etmesi karşısında da büyük çelişkiler doğurduğunu fark ederek sonlandırmak gerekir. Sayısız eleştirmen Sovyetler Birliği'nin çöküşünü, "tarihsel olarak eşi benzeri olmayan, küresel bir politik hegemonya" amacıyla ABD'nin "tek kutuplu askeri hâkimiyetinden" yararlandığı tarihsel bir an olarak vurgulamıştır.[53] Ancak Andrew Bacevich'in sorduğu aşağıdaki sorular, özellikle küresel hâkimiyet ve hegemonyanın tahkim edilmesine yönelik kesintisiz çabalar ışığında, yeterince kavranmamış gibi görünmektedir. Bacevich şunu sorgulamaktadır:

> Herkesçe övülen Soğuk Savaş sonrası askeri üstünlüğümüz, nasıl olur da güvenliği değil de açık uçlu çatışmaların olasılığını artırır? Barış ve özgürlük adına kaslarımızı gerdiğimizde, sınırlarımızın dışındaki dünya neden daha hırçın ve allak bullak hale gelmektedir?[54]

Garry Dorrien'in bu yeni muhafazakâr politik güçler üzerine yaptığı çalışma, Birleşik Devletler'deki belli politik güçlerin yararlanmak istediği tek kutupluluk ve asimetrik gücü kesin surette kabul ederken, istisnacılık ve ABD emperyalizminin uzun yörüngesinin inkârına ilişkin olarak, hem yönetenlerin hem de yönetilenlerin paylaştığı süregelen yanılgıların altını çizmektedir.[55] Bunlara rağmen, yurtdışında emperyal

52. Samir Amin, *Beyond U. S. Hegemony: Assessing the Prospects for a Multipolar World*, İngilizce'ye Çev. Patrick Camiller, Zed Books, Londra, 2006, s. 84-111.
53. Gilbert Achar, *The Clash of Barbarisms: The Making of the New World Disorder*, İngilizce'ye Çev. Peter Drucker, Paradigm, Boulder, CO, 2006, s. 97.
54. Bacevich, *The Limits of Power*, s. 156.
55. Garry Dorrien, *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*, Routledge, New York, 2004, s. 18-22, 223 ve daha birçok yerde.

hâkimiyet kurma ve yurtiçinde belli bir meşruiyet oluşturma amaçlarıyla militaristleşmenin artması, temel bir sorunun yanı sıra temel bir çelişkiyi de ortaya atmaktadır. Carl Boggs'un öne sürdüğü gibi,

> Küresel hâkimiyet, istikrarlı bir... özel ekonomi matrisi içerisinde geniş ve sağlam bir popüler desteğe gereksinim duyuyorsa, ağırlıklı olarak askeri güce dayanmak... en nihayetinde kendisi için zararlı bir şeydir. ABD dış politikasının (ve toplumun) sivilleştirilmesi daha rasyonel bir stratejiyse, önümüzdeki sorun, militarizmin bir bütün olarak Amerikan toplumunda oldukça yaygın bir hale gelmiş olması... ve bunu geri çevirmenin çok zor olmasıdır.[56]

Bilhassa Irak ve Afganistan'a açılan savaşların bir sonucu olarak ABD askeri emperyalizminin karşı karşıya olduğu bir diğer gerçek ikilem, imparatorluğun kapasitesini aşmış olmasıdır. Yalnızca Irak'taki savaşta trilyonlarca doları bulduğu tahmin edilen olası harcamalar ve askeri personelin sürekli güçten düşmesi açısından, bu savaşlar ABD'nin askeri emperyalizminde içkin olan çelişkileri bir kez daha vurgulamıştır. Ulusal Muhafızlar ve Takviyeler de dahil edildiğinde sayısı iki milyonu geçen aktif birlikleriyle dahi, ABD ordusu öyle tükenmiş haldedir ki, birliklerin moralini düşürecek ve intikallere ilişkin daha içsel hoşnutsuzluklar doğuracak şekilde, görev sürelerinin uzatılmasına başvurmak zorunda kalmıştır. Daha yüksek teşvik ödemeleri, sayının artırılması ve özel paralı askerlerin kullanılmasıyla bu sorunların aşılmasına yönelik girişimler, ABD askeri emperyalizmi tarafından somutlaştırılan küresel garnizonların idame ettirilmesinde saklı tüm çelişkileri daha da şiddetlendirmiştir. Dünya sistemleri üzerinde çalışan Giovanni Arrighi'ye göre, savaş ve Irak işgali, "ABD askeri gücünün sahip olduğu itibarı tehlikeye atmanın" ötesinde, ABD'nin "dünyanın rakipsiz askeri gücü olma" rolünü azaltmasa bile, "ABD hegemonyasının ölümcül krizinin"

56. Boggs, *Imperial Delusions*, s. 207.

altında yatan temel bileşenlerden biri olabilir.[57] Bununla birlikte diğer akademisyenlerin de belirttiği gibi, önceki imparatorlukların çöküşünde kapasitenin aşılması hep temel bir sebep olmuştur ve aynı olgu bugün, kendisini zayıflatan ve zarar veren savaşlar yürütmeye meyilli olan ABD imparatorluğunu ölümle tehdit etmektedir.[58]

Kuşkusuz bu tür savaşlarla meşgul olmak aynı zamanda, yurtdışında direnişi, yurtiçindeyse potansiyel hoşnutsuzlukları kışkırtan bir unsurdur. Ancak ikincisi nedenlerin ve savaşa neden devam edildiğinin kökten bir kavranışına bağlıdır. Bu bölümde ve kitabın başka yerlerinde belirtildiği gibi kesin olan şudur ki, askerileşmiş bir ABD dış politikasına karşı gösterilen direniş ister Caracas ister Bağdat sokaklarında tüm çıplaklığıyla ortadadır. Terör faaliyetleriyle iç içe geçmiş isyanlar da dahil olmak üzere, bu direnişler hangi biçimi alırsa alsın, ABD dünyada kendi düzen anlayışını dayatmakta ısrarcı olduğu sürece direnişle karşı karşıya gelecektir. Aslında, "Çoğunlukla askeri güce ve hatta güç tehdidine dayanan bir küresel hâkimiyet sistemi, büyük düzen içerisinde, hâkimiyetini meşrulaştırıcı inançlar veya değerler üzerinde pekiştiremez."[59] Diğer yandan ister yönetici elitlerin, ister medya şirketlerinin, ister genel kamuoyunun olsun; ABD'nin direnişe yönelik algısı, direnişi

57. Giovanni Arrighi, "Hegemony Unravelling - I," *New Left Review* 32, Mart/Nisan 2005, s. 80. Dünya sistemleri üzerinde duran bir başka akademisyenin ilgili bir analizi için bkz. Immanuel Wallerstein, *The Decline of American Power: The U. S. in a Chaotic World*, The New Press, New York, 2003. Hegemonya ve gerileyiş üzerine başka bir perspektif için bkz. David C. Hendrickson, "The Curious Case of American Hegemony: Imperial Aspirations and National Decline", *World Policy Journal* 22 (2), Yaz 2005, s. 1-22.

58. Johnson, *The Sorrows of Empire*, s. 310 ve Michael Mann, "The Fist Failed Empire of the 21st Century", *Review of International Studies* 30 (4), Ekim 2004, s. 641. İmparatorluğun kapasitesinin dışına çıkmasındaki kusurlara yönelik başka bir formülasyon şu bakış açısında bulunabilir: "ABD ordusu dünyayı üst üste birkaç kez yok edecek güce sahip olmasına ve cephanesini sürekli genişleterek finansal açıdan kendisini batırıyor gibi olmasına rağmen, sınırlı ve bölgesel çatışmalarda bile denetim sağlamaktan acizdir." Bkz. Engler, *How to Rule the World*, s. 79.

59. Boggs, *Imperial Delusions*, s. 198.

ya "terörizm" ya da bilgisizce bir Amerikan karşıtlığının ilkel biçimi olarak yaftalayan ideolojik bir perdenin süzgecinden geçmektedir. Başkalarının yaşamlarını neyin biçimlendirdiğine ilişkin gerçekliği fark edememek kısmen, ABD müdahalesi ve işgalinin yol açtığı gerçekler ortadayken dahi, ABD'lilerin kendilerini cömert veya masum olarak görme ısrarındandır.[60] Bunun yanı sıra, yüzleşmesi hâlâ ihtilaflı ve zor olan bir unsur da, ABD'nin özellikle askeri militarizmle küresel hâkimiyet kurma çabası esnasında, Walter Hixson'ın tabiriyle "savaş devletine, savaşları başlatmaya ve kurumsallaştırmaya meyilli bir ülkeye" dönüştüğüdür.[61] Hixson'a göre bu savaş devletinin sürdürülmesi, yurtiçindeki kültürel hegemonyası "ulus inşası, kirli rejimlerin yardımına koşmak, yüz binlerce masumu bombalamak, ateşe tutmak, kirletmek, onlara işkence etmek ve düşman olarak nitelenen ötekileri yok etmek için" gereken ideolojik kılıfı sağlayabilecek bir ulusal kimliğin yeniden onaylanmasını gerektirir.[62] Ancak ceset yığını biriktikçe, hegemonyayı yurtdışında ve hatta yurtiçinde devam ettirme kabiliyeti aşınmaktadır.

Dünya genelindeki insanların bilinçlerine olmasa da vicdanlarına musallat olan, yalnızca ABD askeri emperyalizminin katlettiği insanların ölü bedenleri değildir. Doğrusu, birçok başka bedenin, Friedman ile ABD yönetimindeki küresel hâkimiyeti savunan diğerleri tarafından övülen bir emperyalizmin, ekonomik emperyalizmin "görünmez el"iyle saklanmakta olduğu söylenebilir. Şayet onların mağduriyetleri, ABD'nin askeri emperyalizmi tarafından yok edilen kişilerinkinden daha az gerçek değilse, her şeyden çok, hangi kılıkta

60. Dorrien, *Imperial Designs*, s. 257. ABD'nin emperyal hâkimiyetine karşı yükselen çeşitli muhalefet ve direniş biçimleri üzerine bkz. Bruce M. Knauft, "Provincializing America: Imperialism, Capitalism, and Counterhegemony in the Twenty-First Century", *Current Anthropology* 48 (6), Aralık 2007, s. 787-92.
61. Walter L. Hixson, *The Myth of American Diplomacy: National Identity and U. S. Foreign Policy*, Yale University Press, New Haven, CT, 2008, s. 14.
62. A.g.e., s. 304.

olursa olsun ABD emperyalizmine meydan okuyan ve sürekli büyüyen halk kitlelerinin bir parçasıdırlar. Bu mağduriyet ve temsiliyet sonraki bölümün odak noktası olacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ABD'nin Ekonomik Emperyalizmi ve Küresel Eşitsizlikler

Demokrasi umudunu, kalkınmayı, serbest pazarları ve serbest ticareti dünyanın her köşesine götürmek için faal olarak çalışacağız.

2002 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi

İnsana karşı işlenen suçlar, doğaya karşı işlenen suçlar: Savaşın efendilerinin sahip olduğu dokunulmazlık ikizleri tarafından yeryüzünde doğayı, gökyüzünde ise ozon tabakasını yiyip tüketen endüstrinin açgözlü efendileri tarafından da paylaşılmaktadır. Dünyadaki en başarılı şirketler, aynı zamanda onu öldürmek için en çok şeyi yapan şirketlerdir; gezegenin kaderine karar veren ülkelerse, onu imha etmek için ellerinden gelenin en iyisini yapan ülkelerin ta kendisidir.

Eduardo Galeano

Muzu düşünün. Bir zamanlar egzotik olan bu meyve, Birleşik Devletler'deki ortalama vatandaşın beslenme düzeninin temel bir gıda maddesi haline gelmiştir. Ancak muz, büyük ölçüde hâlâ gizemini korumaktadır; belki kabuğu, seçici bir okura üretildiği ülke veya muzu Amerikalı müşterilere getiren şirket hakkında bazı bilgiler iletebilmektedir. Peki dikiminden dağıtım için toplanmasına dek, muza eşlik eden üretim ve dağıtım ilişkilerinin karmaşık ağı hakkında ne söylenebilir? Birleşik Devletler'deki vatandaşlar ucuz fiyatı dışında, muzun yetiştirilmesi ve toplanmasında çoğunlukla sömürücü ve hatta tehlikeli nitelikte olan koşullardan haberdar mıdır veya bunlar ilgilerini çeker mi? Bu katmanları kaldırıp, birçok Kuzey Amerikalının gamsızca habersiz olduğu eşitsizlikleri açığa çıkarmak için gerekli olan nedir?

Kuşkusuz, Birleşik Devletler'deki birçok kişi "muz cumhuriyetleri"ne yapılan göndermelere ve yozlaşmış, diktatöryel Latin Amerika ülkeleri olarak bilinmelerine aşinadır. Hatta, on dokuzuncu yüzyılın sonundaki kuruluşundan, 1954 yılında Guatemala'da usule uygun olarak seçilmiş hükümetin CIA'in tertiplediği darbeyle devrilmesinin azmettiricilerinden biri olarak oynadığı role kadar, United Fruit firmasının menfur tarihi hakkında bir şeyler bilen az sayıda vicdanlı müşteri de olabilir. Ancak Chiquita, Dole ve Del Monte gibi önde gelen ABD'li muz şirketlerinin yakın geçmişi, yozlaşmış iş pratikleri sebebiyle dönem dönem adları kötüye çıksa da hâlâ gizemini korumaktadır. Bu sebeple ABD ekonomik emperyalizminin pratikleri açısından muzun farklı içerimlerini açığa çıkarmak, ABD'li ulusötesi firmaların, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi ABD denetimindeki küresel finans örgütlerinin ve ABD'nin ekonomi politikalarının meydana getirdiği daha büyük ve çelişkili besin zincirine dolaysız bir bağlantı sunmaktadır.

Muz ihracatı yakın zamanda taşeronların kullanılmasıyla daha da karmaşık bir hale gelmesine rağmen, ABD'li üç büyük firma, Chiquita, Dole ve Del Monte, nakliyat ve liman tesisleri

üzerindeki denetimlerini sürdürürken, hâlâ küresel ithalatın büyük kısmını ellerinde tutmaktadır. Taşeronların kullanılması bu şirketlerin genellikle, şirket birlikleri lehine mevcut sendikaları atlatmalarına izin vermektedir. Böylelikle Latin Amerikalı 400.000 muz işçisinin çoğunluğu, bu üç şirketle dolaylı bağları olan plantasyonlarda emek vermektedir. Tehlikeli çalışma koşulları ve düşük ücretlerle mücadele etmenin ötesinde, sendikalı işçiler paramiliter grupların, özel güvenlik güçlerinin ve özellikle Kolombiya'da gemi azıya alan sağcı ölüm tugaylarının tacizleri ve tehditleriyle yüz yüze kalmaktadır. 1999 yılında Guatemala'da yaşanan bir olay, bu paramiliter grupların nasıl faaliyet yürüttüklerini göstermektedir. Bir Del Monte plantasyonundan birkaç sendika lideriyle birçok üyeyi kaçıran paramiliterler, sendika faaliyetlerini terk etmezlerse işçileri öldürmekle tehdit etmişti. İşçilerse can korkusundan sendikadan istifa etmiş ve kaçmıştı. Yine de bu tehditler, ölüm tehditleri karşısında örgütü ayakta tutmaya çalışan kadın sendika liderini caydıramamıştı.[1]

Sağcı askeri diktatörleri ve milisleri destekleme konusunda daha dikkat çekici olan şirketse, bir zamanlar dünyadaki hâkim muz ithalatçısı olan Chiquita'dır. Standard Oil ve Phelps Dodge gibi doğal kaynakların çıkarılmasıyla uğraşan firmalarla birlikte, kökenleri ABD'nin yirminci yüzyılın başında Latin Amerika'daki emperyal yayılmacılığına dek uzanan Chiquita'ya, belli Latin Amerika ülkelerinin altyapıları ve politikalarına geniş müdahale imkânları miras kalmıştı. Chiquita, 1954 yılında Guatemala'daki Arbenz hükümetinin CIA destekli bir darbeyle alçakça devrilmesine yakından dahil olmuştu.[2] Ancak daha yakın zamanda Chiquita, 1997 ile 2004 yılları arasında Kolombiya Birleşik Öz Savunma Güçleri (*Autodefensas Unidas de Colombia*-AUC) olarak bilinen adı çıkmış, sağcı bir paramiliter gruba para aktarmakla suçlandı. 2001 yılında

1. Dana Frank, *Bananeras: Women Transforming the Banana Unions of Latin America*, South End Press, Cambridge, MA, 2005, s. 2-3 ve 9-13.
2. Greg Grandin, *Empire's Workshop: Latin America, the United States, and the Rise of New Imperialism*, Holt Paperback, New York, 2007, s. 42-4 ve 187.

ABD Adalet Bakanlığı tarafından terörist örgüt olarak yaftalandıktan sonra, AUC Chiquita'nın Kolombiya'daki alt kuruluşu Banadex aracılığıyla para almaya devam etmişti. Kendisi de AUC tarafından tehdit edilmiş, Kolombiya'nın başlıca muz yetiştiren bölgelerden birindeki en büyük şehrin belediye başkanına göre, bu paramiliter örgüt, kuşkusuz işçi sendikaları da dahil olmak üzere, "Sözde yatırımcıların ve çokuluslu şirketlerin istikrarsızlığına katkıda bulunan solcuların ve tüm diğer toplumsal grupların imha edilmesi için çağrıldı."[3] Chiquita'nın Washington DC'deki politik bağlantılarına rağmen (oğul Bush'un Adalet Bakanlığı'ndaki suç dairesinin başında olmuş ve Ulusal Güvenlik Bakanlığı yapmış Michael Chertoff ile eskiden hukuk ortağı olan, eski Güvenlik ve Mübadele Komisyonu başkanıyla bağlantısı gibi), AUC'a yaptığı ödemelerden ötürü Chiquita ABD hükümetine 25 milyon dolar ceza ödemeye zorlandı. (Chiquita'nın bu davadaki avukatı, bugün Obama yönetiminde Adalet Bakanı olan Eric Holder'dı.)[4]

Diğer yandan Chiquita, Avrupa Birliği'nin gümrük rejimine karşı mücadele yürüttüğü 1990'lardaki politik bağlantıları ve lobicilik faaliyetlerinde çok daha başarılıydı. Chiquita, dünya muz ticaretinin neredeyse çeyreğini kontrol ederken, aşırı üretim yapması onu Avrupa'ya daha fazla muz ithal etmeye zorlamaktaydı. Chiquita, ilk başlarda AB'nin kapılarını kendi ürünlerine açmadıkları takdirde bir dizi yaptırım uygulama tehdidinde bulunmayı 1974 ABD Ticaret Anlaşması'nın bir paragrafına dayandırmaktaydı. Hem Cumhuriyetçilerin desteğini hem de Clinton idaresindeki Beyaz Saray'ın himayesini (hepsi 1990'larda toplam iki milyarı bulan politik katkılar sonucunda kazanılmıştır) alan Chiquita, AB'nin yalnızca muzları değil, ABD ürünü sığır etleri ile GDO'lu mısır ve soya fasulyesi gibi tarım ürünlerini de içeren ticaret engellerine karşı

3. Kevin Gray, "The Banana War" [Muz Savaşı], *Portfolio.com*, Ekim 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.portfolio.com/newsmarkets/internationalnews/portfolio/2007/09/17/Chiquita-Death-Squads (erişim tarihi 25 Şubat 2009).
4. A.g.e.

geniş çaplı bir ABD saldırısının parçası olarak Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurdu. Neticesinde 1999 yılında DTÖ, ABD hükümeti ile Chiquita'nın dayattığı yaptırımları onaylamış oldu. Chiquita kısa süre sonra üretimindeki sorunlar sebebiyle 11. Madde kapsamında iflasa zorlanmış olsa da, Dole AB ile anlaşma yaparak çözüm getirmiş olmasına rağmen bu finansal muz savaşında büyük avantaja sahipti.[5]

Peki muza ilişkin bu kısa örnek vaka, ABD'nin ekonomik emperyalizminin rolü hakkında bize ne söylemektedir? Her şeyden önce ABD şirketleri, onlar için mümkün olan en düşük masraflarla çıkarılacak hammadeler aramakta, bu süreçte belli coğrafi bölgelerdeki kaynaklarla emeği alabildiğince sömürmektedir. (Bu bölümün devamında göreceğimiz gibi emperyal ekonomilerin tüm ilgisini üzerine çeken, yalnızca bu kaynakların çıkarılması değil, yeni pazarlar ve sermaye akışlarıdır.) Bu hammaddelerin denetimi ile ilgili kendilerine meydan okunduğunda, ABD'li şirketler yatırımlarını korumak için ya askeri ya da ekonomik müdahalelere bel bağlayacaktır. Ancak David Harvey'in bize hatırlattığı gibi, zaman zaman iç içe geçseler de, "devlet ve imparatorluk politikalarını", "sermayenin mekân ve zamandaki moleküler birikiminden" ayıran iki ayrı emperyal "mantık" vardır.[6] Başka bir deyişle zaman zaman ABD dış politikası ile belli ekonomik sektörler ve şirketlerin çıkarları arasında mutabakatın sağlandığı anlar olabilse de tüm sektörler ve şirketlerin devlet tarafından destekleneceği sonucu çıkarılamaz. Kuşkusuz bu uyum belli anlarda, muzun geçmişinde ve bilhassa Chiquita'nın rolünde açıkça ortadadır. Ancak ekonomik emperyalizme ilişkin kavrayışımızı çetrefilleştiren belli başlı anlarda uyuşmazlıklar da vardır. Doğrusu, başta rekabet halindeki ulusötesi şirketler ile çıkarların perde arkasına karşı, pazarlarla sermaye akışı üzerinde denetim kurmanın zorlukla-

5. Chiquita ve muz savaşlarına ilişkin daha kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Gordon Myers, *Banana Wars: The Price of Free Trade*, Zed Books, New York, 2004, s. özellikle 75-82 ve 83-100.

6. David Harvey, *The New Imperialism* [Yeni Emperyalizm], Oxford University Press, New York, 2005, s. 26 ve daha birçok yerde.

rı, çeşitli ekonomik ve kurumsal yapılar arasında çelişkilere yol açmaktadır.[7] Son olarak ABD sermayesi ile şirketlerinin ekonomik müdahalelerine karşı gösterilen direnişin boyutu, devletlerin veya tek tek şirketlerin ekonomik hedeflerine ulaşma derecesini derinden etkileyecektir.

İkincisine bir örnek olarak ABD merkezli şirketlerin biri Bolivya, diğeri Hindistan olmak üzere dünyanın iki farklı bölgesinde dahil olduğu su savaşlarına değinmek istiyorum. Yüz kırk ayrı ülkede on dokuz binden fazla projesiyle dünyanın en büyük inşaat firmalarından olan Bechtel Corporation, 1990'ların sonunda Bolivya Cochabamba'daki şehir suyunu satın aldığında, büyüyen bir örgütlü direnişle karşılandı.[8] Ancak ilk başta Bolivya hükümeti, diğer su dağıtım mekanizmalarını yasaklayarak ve yağmurdan su toplamak da dahil tüm su toplama yöntemlerini metalaştırarak, suyun Bechtel tarafından özelleştirilmesine olanak sağladı. Bechtel'in alt kuruluşu *Aguas del Tunari* konutlarda kullanılan suyun fiyatının oranını, birçok yerde suya yapılan harcamaların aylık ücretin (60 dolar) çeyreğine veya üçte birine varacak şekilde artırmasından sonra, Cochabamba bölgesinin tamamında Bolivyalılar yeni su fiyatlarına ve kanunlarına karşı muhalefet örgütlemeye başladı. Direnişe katılan genç kadınlardan biri olan Rosseline Ugarte'ye göre, "Su yasaları kırsal topluluklarda size ait bir kuyunuzun olmasını yasaklıyor. Kendi kuyunuz için belli bir ödeme yapmanız gerekiyor. Suyumuz için bize nasıl fiyat biçebilirler? Sırada bize havayı satacaklar."[9]

Bu öfkeyle harekete geçen kent ve kır sakinleri, Ocak 2000'de barikatlar dikmeye başladı. Cochabamba'daki büyük meydan, su faturalarının törenlerle yakıldığı bir alana dönüş-

7. Ellen Meiksins Wood'un bu çelişkili dinamiğe ilişkin bakış açısı konuyla yakından alakalıdır. Şöyle yazar: "Küresel bir kapitalist ekonomide emperyal hâkimiyet, rekabetin bastırılması ile rekabet halindeki ekonomilerde pazar ve kâr üreten koşulları sürdürmek arasında hassas bir denge gerektirmektedir." *Empire of Capital*, Verso, New York, 2003, s. 157.

8. Benjamin Dangl, *The Price of Fire: Resource Wars and Social Movements in Bolivia*, AK Press, Oakland, CA, 2007, s. 57-73.

9. A.g.e., s. 60.

tü. Bu protestolar karşısında hükümet, fiyat artışlarını durdurdu fakat sakinlerin neredeyse tamamı iptalden yana olmasına rağmen Bechtel'le yaptığı sözleşmeyi iptal etmeyi reddetti. Direniş büyüyünce, hükümet politik baskı yöntemlerine başvurdu ve bunu nisan ayında sıkıyönetimin ilan edilmesi takip etti. Bu önlem, daha da kitlesel bir seferberlikle karşılık veren, kararlı ve örgütlü Cochabamba sakinlerini caydıramadı. Katılımcılardan birinin anımsattığı gibi,

> Şehirdeki tüm mahalleler örgütlüydü. Direniş hissiyatıyla başardılar... protestolar gece gündüz sürdüğünden, şehir merkezinde direnenlere yemek getiriyorlardı... Bu devasa bir dayanışma hareketiydi.[10]

Böylesi kararlı bir muhalefet karşısında, hükümet sözleşmeyi iptal etti. Daha sonra Bechtel kaybettiği gelir için dava açsa da ulusal ve dünya genelindeki baskı, şirketi iddialarından vazgeçirmeye zorladı.

Su kaynaklarının sömürülmesine karşı verilen mücadelenin bir başka örneğinde, Hindistan'ın kırsal kesimlerindeki kadınlar, şişeleme fabrikaları için doyumsuzca suya saldıran Coca-Cola'ya meydan okudu.[11] 1990'larda Hindistan'da yapılan sözde serbest pazar reformlarının sonucunda, Coke 1992'de Hindistan pazarına müdahale edebilmekteydi ve bir yıl içerisinde şişeleme firmaları ile onların dağıtım ağlarının önemli bir miktarını satın almıştı. 2000 yılında Coke, güneydeki Kerala eyaletinde bulunan Plachimada'ya geldi. Günde bir buçuk milyon litreden fazla su çıkaran Coke, bölgedeki yeraltı sularını geniş çapta sömürmeye başladı ve bunun sonucunda yerel kuyulardaki su düzeyi 150'den 500 fite düştü.

10. A.g.e., s. 67.

11. Vandana Shiva, *Earth Democracy: Justice, Sustainability, and Peace*, South End Press, Cambridge, MA, 2005, s. 168-72 ve Shivali Tukdeo, "Mapping Resistance: Coca-Cola and the Struggle in Plachimeda, India", yer aldığı eser: Jerry Harris (der.), *Alternative Globalizations*, ChangeMaker Publications, Chicago, 2006, s. 291-305.

Ayrıca Coke bölgedeki diğer su kaynaklarını kirletmekteydi. Bu durum, özellikle evde kullanmak üzere geçmişten beri su toplayan kadınlarla çiftçilerin başını çektiği yerel sakinlerce örgütlenen bir muhalefetle sonuçlandı. 2002 yılında, Coca-Cola'ya Karşı Halk Kolektifi bayrağı altında toplanan bu kadınlar, Plachimada'daki Coke fabrikasının kapıları önünde eylem başlattı. Bu eylem kısa sürede, fabrikanın kapıları dışında kalıcı bir grev gözcülüğüne dönüştü. Hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunun ilgisini çeken bu durum, çevrecilerin, emekçilerin ve öğrenci aktivistlerin oluşturduğu küresel ağların Coke üzerindeki baskısını yoğunlaştırmış oldu.

2003 güzünde Coke, Kerala'daki politik ve hukuki kurumlar da dahil bir dizi çevrenin saldırısına maruz kaldı. 16 Aralık 2003'te Kerala Yüksek Mahkemesi, Coke için Plachimada'nın sularını yağmalamakla suçlayan kadın protestocular ve ötekiler lehinde karar aldı. Coke'un faaliyetlerini durdurmasını ve çekilmesini emreden, Kerala Yüksek Mahkemesi Yargıcı Balakrishnana Nair şu hükmü vermişti:

> Kamu güveni öğretisi, en başta hava, su ve ormanlar gibi belli kaynakların bir bütün olarak halk için, özel mülkiyetin nesnesi olarak görülmesi bütünüyle haksızlık olarak sayılacak kadar büyük önem taşıdığını söyleyen ilkeye dayanmaktadır. ... Bu öğreti hükümete, bu kaynakların özel mülkiyet veya ticari amaçlar doğrultusunda kullanılmasına izin vermek yerine, bunların kamunun genelince tasarruf edildiğini garanti altına almayı buyurmaktadır.[12]

Bu karardan hemen sonra, Kerala hükümeti Plachimada'daki Coke fabrikasını kapatmıştır. Kerala'daki zafere rağmen, Hindistan genelinde Coke ve Pepsi'nin işlettiği fabrikaların faaliyetlerini sürdürmekte oluşu, ek direniş çabalarını doğurmaktadır.

Bu girişimlerden biri 2 Aralık 2004'te gerçekleşen, Bhopal trajedisinin yirminci yıldönümünde zehirli maddelerin çevreye yayılmaya devam ettiğine dikkat çeken "Toksinsizleştirme"

12. Alıntılandığı yer: Shiva, *Earth Democracy*, s. 169.

konferansıydı. Bhopal'da yaşananları ve hâlâ devam etmekte olan serpintilerini, ABD ekonomik emperyalizminin yol açtığı trajik sonuçların başka bir örneği olarak gözden geçirmek yol gösterici olabilir. 3 Aralık 1984'te Hindistan Bhopal'da, en korkunç endüstriyel kazalardan biri meydana geldi. Union Carbide'ın sahip olduğu bir böcek ilacı fabrikasında yaşanan kimyasal sızıntı sonrasında gerçekleşen bu kaza, binlerce kişinin ölümüne, yüz elli bini aşkın insanın ağır şekilde yaralanmasına yol açtı.[13] Herhangi bir işlevsel güvenlik sisteminin kurulmasında kısıntıya giden Union Carbide, atmosfere salınan yirmi yedi tonu aşkın ölümcül gazdan sorumluydu. Union Carbide 1989 yılına dek işlediği suçları itiraf etmedi. Sonrasında dahi, kurbanlara teklif edilen tazminat 500 dolardan fazla değildi ve bunun karşılığında Carbide tüm gelecek hukuki sorumluluklardan kaçmış oldu. Zehirlenme yüzünden o anda yaşanan ölümlerin ötesinde, yirmi yıllık süreden sonra hâlâ on binlerce insan aciz durumdadır. Dahası Union Carbide'ın boşalttığı diğer kimyasallar, bölgede yaşayanların içme suyunu da lekelemiştir. Dow Chemical 2001'de Union Carbide'ı satın aldıktan sonra, herhangi bir sorumluluk almaktan kaçınmış, sahaları temizlemeyi ve doğrudan veya kalıcı etkilerden zarar görenlere tazminat ödemeyi reddetmiştir. Ayrıca Dow-Corbide, 3 Aralık 1984'te salınan zehirli gazların bileşimi ve kapsamı hakkındaki önemli bilgileri açıklamayı reddederek, "ticaret sırları" savunmasının arkasına saklanmayı sürdürmektedir.

Birçok insan Bhopal'daki yıkıcı felaket karşısında dehşete düşmüş haldeyken, başta ABD ekonomik emperyalizminin medya sözcüsü *The Wall Street Journal* olmak üzere, Union Carbide'ın ideolojik savunucuları da vardı. 13 Aralık 1984 tarihli yayınındaki yorumunda, *Journal* şöyle görüş bildirmekteydi:

13. Bu hadise, ardından yaşananlar ve devam eden etkileriyle ilgili aktardıklarım çoğunlukla Students for Bhopal web sitesine ve şu makaleye dayanmaktadır: "No More Bhopals" [Artık Bhopal Yok], Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.studentsforbhopal.org/.WhatHappened.htm (erişim tarihi 2 Mart 2009).

> Union Carbide'a ait böcek ilacı fabrikası ile etrafındaki insanların zorunlu sebeplerden ötürü orada olduklarını hatırlamak faydalı olacaktır. Hindistan'ın tarımı hızla gelişmekte ve kırsal kesimdeki milyonlarca insana daha iyi bir yaşam getirmektedir; bunun bir sebebi de böcek zehirlerinin kullanılmasını da içeren modern tarım teknolojisinin kullanımıdır. ... Kalkuta'daki yoksunluk manzaraları, ülke Batı'daki endüstriyel devrimin ve pazar ekonomisinin yararlarını ne kadar hızlı ihraç ederse o kadar çabuk ortadan kalkabilir.[14]

Görünüşe göre *Journal*'ın Batı teknolojisi ile ABD şirketlerinin faydalarına yönelik savunması Union Carbide'ın kurbanlarını ikna edememiştir. Bhopal'da yaşayanların hukuki davalarına destek olmak için sürdürülen, özellikle 2002 yılında sağ kalan kadınların açlık greviyle vurgulanan protestolar, bugün Bhopal'da Adalet İçin Uluslararası Kampanya olarak anılan küresel ağın bir parçasıdır.

Ancak nasıl ABD ekonomik emperyalizminin kurbanları şikâyetlerini ifade etmek için yeni ulusötesi forumlar bulmuşsa, ABD merkezli ulusötesi şirketler de gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarını sömürmeye ve yağmalamaya devam etmek için ek pazarlar ve müttefikler bulmuştur. Bu ticari küreselleşme çağının temsil ettiği şey, belki de en iyi şekilde ekonomist William Tabb tarafından özetlenmektedir:

> Yirminci yüzyılın son üçte birlik diliminde, büyük şirketler kendi ülkelerini birçok kâr merkezinden yalnızca biri olarak görüp operasyonlarını küreselleşmiş bir dünya ekonomisi vizyonuna uygun düşecek şekilde yeniden örgütleyerek, çok daha kararlı bir şekilde ulusötesi bir odak geliştirmiştir.[15]

---

14. Alıntılandığı yer: David Watson, "We All Live in Bhopal", yer aldığı eser: *Watson, Against the Megamachine: Essays on Empire & its Enemies*, Autonomedia, Brooklyn, NY, 1998, s. 42.

15. William K. Tabb, *Unequal Partners: A Primer on Globalization*, The New Press, New York, 2002, s. 2. ABD ekonomik emperyalizmi, imparatorluk ve ticari kurumsallaşma arasındaki bağlara dair yakın zamanda önemli bilgiler sunan diğer yararlı metinler şunlardır: Mark Engler, *How to Rule the World: The Coming Battle Over the Global Economy*, Nation Books, New York, 2008; Jeff Faux, *The Global Class War*, John Wiley & Sons, Hoboken, NJ, 2006; Vassilis K. Fous-

Bu ticari küreselleşmenin büyük miktarı bugün, özellikle ABD'de üretimin gelişmekte olan ülkelere yaptırılması sonucu işlerini kaybeden insanlar tarafından çok iyi bilinmektedir. Dış kaynak kullanımının yoğun olduğu sektörlerden biri olan giyim sektörü, detaylarıyla 3. Bölüm'de ele alınmıştı. Böyle bir dış kaynak kullanımının ne anlama geldiğine ilişkin kısa bir örnek için, Jeff Faux'un naklettiği şu trajik ize bakalım:

> Sunbeam Corporation 1998'de Mr. Coffee'yi satın aldıktan iki yıl sonra, üretimini elektrik aletlerini üreten işçilerin saatte 21 dolar kazandığı Cleveland'tan, işçilerin ortalama 2,36 dolar kazandığı Meksika, Metamoros'a kaydırdı. Bundan da bir üç yıl sonra, Mr. Coffee üretimini, saatte 47 sente işçi tutabildiği Çin'e sevk etti.[16]

Dış kaynak kullanımına dair dehşet verici ek bilgiler yerine bu bölümün geri kalanında değinmek istediğim şey, ABD merkezli ulusötesi şirketler ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve IMF gibi uluslararası finans örgütleri arasındaki kesişen bağlantıların, süregelen küresel eşitsizlikleri üreten bir ekonomik emperyalizmin yüceltilmesinde nasıl işlev gördüğüdür.

Muhtemelen başlanacak en aşikâr yer, 1970'lerde ve 1980'lerde Yapısal Uyum Programları (YUP) olarak adlandırılan gelişmedir. Hem düşen kârlarından endişe eden seçkinlerin temel çıkarlarıyla ilgili bir sınıf stratejisi olan hem de gelişmekte olan ülkelerdeki kaynaklar, pazarlar ve sermaye akışları üzerinde ek denetim kurmaya dönük bir emperyal stratejisi olan YUP'nin, özelleştirme ve deregülasyon talepleri sayısız ülke ve halkları için yıkıcı etkiler doğurmuştur.[17] Bu

---

kas ve Birkent Gokay, *The New American Imperialism*, Praeger, Westport, CT, 2005; James Petras ve Henry Veltmeyer, *Globalization Unmasked: Imperialism in the 21st Century*, Zed Books, New York, 2001; Jan Nederveen Pieterse, *Globalization or Empire?*, Routledge, New York, 2004; Robert Pollin, *Contours of Descent: U. S. Economic Fractures and the Landscapes of Global Austerity*, Verso New York, 2003 ve Wood, *Empire of Capital*, özellikle s. 130-42.

16. Faux, *The Global Class War*, s. 137.

17. SAPRIN, *Structural Adjustment: The Policy Roots of Economic Crisis, Poverty and Inequality*, Zed Books, New York, 2004.

etkiler Mike Davis'in parlak ve rahatsız edici kitabı *Planet of Slums*'ta [Gecekondular Gezegeni] çarpıcı bir şekilde aktarılmaktadır. Davis'in belirttiği gibi, IMF ve Dünya Bankası'nın önayak olduğu Yapısal Uyum Programları sadece kırsal kesimdeki yoksulların kentteki büyüyen gecekondulara göç etme sürecini hızlandırmakla kalmamış, devletin özelleştirmeler ve borç planlarıyla kamusal yatırımlar ile kalkınmayı finanse etme kapasitesini de aşındırmıştır. Davis, YUP'nin Afrika'daki tarımsal gelişme üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmacıdan alıntı yapmaktadır:

> Sübvansiyonlu, gelişmiş tarımsal girdi paketleri ve kırsal altyapı inşaatları çarpıcı bir şekilde azalmış halde... Köylüler uluslararası mali kuruluşların "ya batarsın ya çıkarsın" zihniyetindeki ekonomik stratejilerine maruz kalmış durumda. Ulusal piyasanın deregülasyonu tarımsal üreticileri, fakir köylülerin yanı sıra orta halli olanların da rekabet etmekte güçlendiği küresel meta pazarlarına itmiş halde.[18]

Bu ekonomik dinamiklerin bir diğer sonucu olarak, Davis dünya genelinde büyüyen yoksullaşma ile dayatılan azgelişmişliği vurgulamaktadır. Şöyle yazar: "Toplam hane halkının dörtte birinin kişi başı tüketimi günde 75 sentten az olan Luanda'da, (beş yaş altı) çocukların ölüm oranı, 1993 yılında binde üç yüz yirmi gibi dehşet verici bir rakamdı; nitekim bu dünyadaki en yüksek orandı."[19] Davis, IMF'nin şart koştuğu YUP'lerin nasıl Nijeryalıları "yeniden köleleştirme"nin bir aracına dönüştürdüğüyle ilgili olarak Fidelis Balogun'den alıntı yapmaktadır:

> Bu ekonomik programın garip mantığı sözde ölmekte olan ekonomilere tekrar hayat kazandırmakken, YUP'lerle ilk olarak yurttaşların sosyal haklardan yoksun çoğunluğunun elinden bütün enerjileri çekilip alınmaktadır. Orta sınıf hızla ortadan kaybolmuştur ve sayıları gittikçe azalan zenginlerin çöp yığınları, sefil halde yoksul olan ve kalabalıklaşmış bir nüfusun sofrası haline gelmiştir. Petrol zengi-

18. Mike Davis, *Planet of Slums*, Verso, New York, 2006, s. 15.
19. A.g.e., s. 25.

ni Arap ülkelerine ve Batı dünyasına yönelik beyin göçü bir sel gibi büyümüştür.[20]

Elbette bu sel doğal felaket değil, IMF ve Dünya Bankası'nın kaldırdığı setlerin mantıksal bir sonucudur. IMF ve Dünya Bankası'nın arkasında, finanse ettiği ihraç ürünlerine yeni pazarlar bulmaya ve zaten borç batağına saplanmış Üçüncü Dünya ülkeleri için zehirli hale gelecek borçları artırmaya niyetli ABD hükümeti durmaktadır. 1985'te ABD Hazine Bakanlığı Baker Planı olarak adlandırılan şeyi yürürlüğe soktu (plan ismini o dönemin hazine bakanı olan James Baker'dan almıştı). Baker Planı, en borçlu on beş Üçüncü Dünya ülkesinden, ihtiyaç duydukları uluslararası borçları alabilmeleri için kalkınma önlemlerinden ve her türlü devlet sübvansiyonundan vazgeçmesini istedi. Davis'in fazlasıyla açıkladığı getirdiği gibi,

> Büyük bankaların kâhyası gibi hareket eden ve Reagan ile George H. W. Bush yönetimlerinin desteğini alan IMF ile Dünya Bankası, her yoksul ülkeye devalüasyon, özelleştirme, ihracat denetimleriyle gıda sübvansiyonlarının kaldırılması, sağlık ve eğitimde zorunlu maliyet kurtarmaları ve kamu sektörünün amansızca küçültülmesiyle dolu zehirli bir kadeh sundu.[21]

Kuraklık gibi gerçek doğal felaketlerle yükselen faizler ve düşen meta fiyatları gibi imal edilmiş altüst oluşların birleşimi, Afrika'dan Latin Amerika'ya tüm kıtaları Büyük Bunalım'dan çok daha yıkıcı sonuçlara maruz bıraktı. Bu yıkıma ilişkin tek bir örnek olarak Davis, 1991 yılında YUP sebebiyle Harare'deki yaşam maliyetlerinin bir yılda nasıl %45 arttığını ve yıkımın yeterli beslenemeyen yüz bin kişinin hastanelere yatırılmasıyla sonuçlandığını aktarmaktadır.[22]

Küreselleşmenin orta sınıfları genişletiyormuş gibi göründüğü bölgeler ve şehirlerde bile, bu yoksullaştırmanın büyük bölümü ya kent gecekonduları veya toplumsal altüst oluşlar

20. A.g.e., s. 152.
21. A.g.e., s. 153.
22. A.g.e., s. 160 ve 155.

içinde ihmal edildiğinden ya da kırsal kesimde daha kötü olduğundan saklı kalmaktaydı. Bir gözlemci, Bangalor'da yüksek teknolojili endüstrinin büyümesiyle ilgili olarak şunu belirtmişti: "İleri teknoloji (patlaması) yoksulluk denizinin yanında devede kulak kalmakta."[23] Çeşitli istatistiklere ve araştırmalara atıfta bulunan Davis, Bangalor'daki sokak çocuklarının sayısına (doksan bin) ve Bangalor'un etrafını saran gecekonduların tamamında temiz su ile tuvalet tesislerinin yokluğuna işaret etmektedir. Bangalor'da bulunan bir BM danışmanı şunları belirtmektedir: "Çocuklar ağırlıkla ishal ve kurt istilasından mustariptir; büyük bir bölümü yetersiz beslenmektedir ve gecekondulardaki bebek ölüm oranları ülke ortalamasının çok yukarısındadır."[24] Bu esnada Hindistan'ın tarım eyaletlerinden Andhra Pradesh'te, sadece Haziran 2004'te "beş yüz çiftçi..., çoğu kez ödeyemedikleri borçlarla satın aldıkları böcek ilaçlarını içerek intihar etmişti."[25]

2004'ün altı ayı içerisinde tek bir eyalette iki bine, aynı yıl boyunca Hindistan'ın tamamındaysa on altı binin üstüne çıkan bu intiharların arkasında ABD'nin ekonomik emperyalizmiyle bağlantılı YUP'lerin farklı bir öyküsü vardır. Hint yazar ve eylemci Vandana Shiva'nın ifşa ettiği gibi,

> 1998 yılında Dünya Bankası'nın yapısal uyum politikaları, Hindistan'ın tohumculuk sektörünü Cargill, Monsanto ve Syngenta gibi küresel firmaların pazarına açmaya zorladı. Küresel firmalar girdi ekonomisini bir gecede değiştirdi. Çiftçinin ayıkladığı tohumların yerini, suni gübre ile böcek ilaçlarına ihtiyaç duyup ayıklanamayan şirket tohumları aldı.

Shiva ardından şunları belirtir:

> Şirketler tohum korunmasını, patentler ve mühendislik yoluyla tohumlara kısırlık özelliği kazandırarak önlemektedir. Sonuç olarak yoksul köylüler her ekim mevsiminde yeni tohumlar almak zorunda

23. A.g.e., s. 173.
24. A.g.e., s. 172.
25. Gazeteci Edward Luce şurada alıntılanmıştır: A.g.e., s. 171.

kalmakta ve geçmişten beri bedava olan ve mahsulün ufak bir kısmının kenara ayrılmasıyla elde edilebilen bir kaynak artık metaya dönüşmektedir. Bu yeni masraf yoksulluğu artırmakta ve daha fazla borçlanmaya yol açmaktadır.[26]

Ayrıca ABD'nin tarım endüstrisi Afrika'daki pamuk üretici ülkelerin yanı sıra Hindistan'daki sübvanse edilen pamuğun fiyatını kırmakta, bu da gelişmekte olan ülkelerdeki küçük köylülerin geçimlerini daha da kötüleştirmektedir. Hindistan'daki bazı çiftçilerin, Shiva'nın "Dünya Bankası ile DTÖ'nün dayattığı, intihara sürükleyen/yok edici tarımsal endüstri ekonomisi"[27] olarak bahsettiği şeyden bir çıkış yolu bulmak için örgütlenmesine rağmen, çoğunluk hâlâ ekonomik emperyalizm ve toplumsal altüst oluşların yarattığı etkilerden mağdur olmaktadır.

ABD'li tarım endüstrisi, YUP'ler ve DTÖ'nün yardımsever hükümleriyle tarımsal üretimi yıkıma uğrayan bir diğer ülke de Jamaika'ydı. Geçmiş yıllardan 1990'lara kadar, Jamaika'nın GSYH'si içinde tarım gelirlerinin oranı %30'dan %8'in altına düştü. Bu düşüşün altındaki etmenlerden biri uzun süren kıtlıklar olsa da, YUP'ler ve Jamaika ekonomisi üzerindeki diğer ekonomik yaptırımlar tarım ithalatında artan rekabete yol açtı. ABD merkezli muz şirketleri ile yine ABD merkezli pancar şekeri firmalarının lehindeki DTÖ kararları, Jamaika'daki muz ve şekerkamışı endüstrisini mahvetti. 2001 yılında Stephanie Black'in hazırladığı *Life and Debt*'te [Yaşam ve Borç] grafiklerle gösterildiği gibi, ister hayvansal ürünler ister meyve veya sebze üretimiyle uğraşıyor olsun küçük Jamaikalı çiftçiler, ağırlıkla Kuzey Amerika'dan gelen ucuz tarım ithalatı karşısında tarumar olmuştur. Jamaika hükümetinin 1980'li yıllarda benimsediği neoliberal politikalar ve özelleştirmeler, Jamaika'nın tarımsal üretimini yok eden yangını beslemekle kalmıştır.[28]

26. Shiva, *Earth Democracy*, s. 121.
27. A.g.e., s. 67-8 ve 121-3.
28. Tony Weis, "Restructuring and Redundancy: The Impact and Illogic of Neo-

ABD ekonomik emperyalizminin getirdiği yıkım ve tahribatta aynı oranda rolü olan diğer unsursa açık bir şekilde, belli başlı ülkelerdeki istekli hâkim sınıflardı. Birçok örnek hadisede, yabancı hükümetler ile iştirak ettikleri politik ve ekonomik elitler, bir dizi yurtiçi ve dışı ekonomik çıkara müsait ancak fakir çoğunluk için zararlı olan mali ve politik düzenlemelerin inşasına yardımcı olmuştur. Örneğin Meksika hükümeti ve çeşitli bankacılar, neredeyse temerrüde düştüğü 1982 ile 1990'ların ortasındaki mali yıkım arasında, Reagan ve Clinton dönemlerindeki Hazine Bakanlıkları ile IMF ve özel bankaları birbirine bağlayan "Washington Konsensüsü"ne yardımcı oldu. (Clinton döneminde Hazine Bakanlığı yapmış, eski bir Citibank ve Wall Street yöneticisi olan Robert Rubin ile Citibank da dahil olmak üzere özel bankalar, kötü ekonomik yatırımlarını kurtarmak için hem Meksika hem de ABD hükümetlerini kullanmıştır.) Bu dönem boyunca başta Carlos Salinas de Gortari olmak üzere tüm Meksikalı başkanların tam katılımıyla, diğer değişikliklerle birlikte, eskiden ortak kullanılan çiftlikleri özelleştiren ve bu süreçte Meksikalı köylüleri şehirlere veya ABD sınırının ötesine göç etmeye zorlayan neoliberal politikalar ve programlar benimsenmiş oldu. Dahası geçimlik tarım ve mısır yetiştirme amacıyla kullanılan arazilerin satın alınmasıyla, ABD'den ithal edilen daha az besleyici ve GDO'lu sarı mısırlar Meksika pazarlarını istila etmiş oldu. Zapatistalar ile Meksika sivil toplumu içerisinde diğer muhalefet gruplarının oluşmasına ve direnişe geçmesine sebep olmasına rağmen, NAFTA özellikle ABD destekli tarım ithalatını büyük oranda hızlandırdı.[29]

liberal Agricultural Reforms in Jamaica", *Journal of Agrarian Change* 4 (4), Ekim 2004, s. 461-91.

29. Meksika ekonomisi, ABD ekonomik emperyalizmi ve bunların toplumsal ve politik etkileri üzerine bkz. David Harvey, *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*, Verso, New York, 2006, s. 48-9 ve 63; Neil Harvey, "Beyond Hegemony: Zapatismo, Empire, and Dissent", yer aldığı eser: Fred Rosen, *Empire and Dissent, The U. S. and Latin America*, Duke University Press, Durham, NC, 2008; s. 124-6 ve Carlos Marichal, "The Financ-

Diğer yandan özellikle ABD merkezli ulusötesi şirketlerin öncü rolünü koruduğu uluslararası sektörlerde, gür bir muhalefet ile mücadeleci bir direnişin yokluğu ve ABD ekonomik emperyalizminin nüfusu her yere yayılmış haldedir. Enerji şirketlerinden savunma endüstrisine, finansal hizmetlerden ilaç endüstrisine, ekonomik emperyalizmin mantığı ulusal ve ulusötesi rakiplerin yükselmesine karşın genişleyen bir küreselleşmenin unsuru olarak faaliyet yürütmektedir.[30] Bilhassa gelişmekte olan ülkelerde, bu emperyalist mantık o ülkelerdeki yerel sakinler pahasına ABD merkezli ulusötesi şirketleri zenginleştirmiştir. Özellikle Exxon Mobil ve Texaco gibi enerji firmaları, Çad ve Ekvador gibi ülkelerdeki hevesli hükümetlerle anlaşmalar yapmış; bu anlaşmalar o şirketlere aşırı miktarda petrol kârları getirmekle kalmayıp o ülkelerdeki insanların daha da fakirleşmesine, topraklarınsa daha çok yağmalanmasına yol açmıştı.[31] Önceki bölümde gözler önüne serildiği gibi, petrol ve doğalgaz örneğinde askeri emperyalizm, özellikle Ortadoğu ve Orta Asya'da bu tür enerji kaynaklarının tespit edilmesi ve korunmasında son derece aktiftir. Ancak bu yalnızca ABD merkezli ulusötesi enerji şirketlerinin kârı için petrolün çıkarılmasından ibaret bir mesele değildir; çünkü sermaye akışları ile ticaret pratiklerinin de işin içine girdiği, ekonomik emperyalizmin daha geniş bir bağlamına aittir. İlaveten, Irak'ta açıkça görüldüğü gibi, enerji şirketleri askeri emperyalizm ve sözde yeniden inşa çabaları veya "Petrol, Silahlar ve Para" arasında yakın bir bağ vardır. *Afflicted Powers*'ta ikna edici bir şekilde öne sürüldüğü gibi, "Chevron ve Texaco'yla ilgilidir; ancak aynı zamanda Bechtel, Kellogg,

es of Hegemony in Latin America: Debt Negotiations and the Role of the U. S. Government, 1945-2005", yer aldığı eser: a.g.e., s. 101-7. "Washington Konsensüsü"nün bileşenlerine dair kısa bir genel bakış için bkz. Susan George, *Globalization or Empire?*, s. 9-15.

30. William H. Marling, *How "American" is Globalization*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2006, s. 66-79 ve Petras ve Veltmeyer, *Globalization Unmasked*, s. 61-73.

31. Tabb, *Unequal Partners*, s. 162-4.

Brown & Root, Chase Manhattan, Enron, Global Crossing, BCCI ve DynCorp'la da ilgilidir."[32]

Bu kesişen ekonomik çıkarların ötesinde, mevcut küresel eşitsizlikleri ağırlaştıran bir ekonomik emperyalizmi yüceltmekte olan belli endüstriler vardır. Yalnızca Afrika kıtasında kırk milyonu aşkın insanı etkisi altına alan AIDS salgınıyla umutsuzca baş etmeye çalışan bu kıtada, ABD'li ilaç endüstrisinin oynadığı rolden daha açık başka hiçbir örnek bulunamaz. ABD merkezli ilaç şirketlerini ve onların mülkiyet "haklarını" korumak amacıyla, ABD hükümetinin uluslararası arenadaki ticareti ve patentlerin uygulanmasına dönük düzenlemeleri manipüle etmesi sonucu, başta Güney Afrika olmak üzere Afrika ülkelerinin AIDS tedavisi için jenerik ilaç geliştirme çabalarına hemen zorluklar çıkarılmaktadır. Brezilya gibi Afrika'nın dışındaki ülkeler, daha az pahalı AIDS ilaçları üretip dağıtmaya giriştiğinde, konu ABD tarafından DTÖ'ye taşınmıştı. Güney Afrika'daki ve dünyanın genelindeki AIDS eylemcileri haklı bir öfkeyle, yirmi birinci yüzyılın başında, dikkatleri bu ilaç firmalarına ve ABD hükümetinin bu şirketlerin kârlarını korumaya yönelik kampanyasına çeken bir seferberlik başlattı. Uluslararası baskı ABD ilaç firmalarının birtakım tavizler vermesiyle sonuçlandı. Buna rağmen fikirsel mülkiyet haklarını korumaya yönelik ısrarlarındaki ironi, araştırmaların pazara aktarılması sürecinin tamamında apaçık ortadadır. Ekonomist William Tabb'in iddia ettiği gibi,

> AIDS'in tedavisine yönelik birçok ilacın hükümetin finanse ettiği araştırmaların sonucunda ortaya çıktığının belirtilmesi çok önemli. Glaxo Wellcome AZT'yi geliştirdiğini iddia etse de, hem AZT'nin insan hücrelerindeki canlı AIDS virüsünü baskı altına alabildiğini, hem de ne türden bir yoğunluğun insanları istenen şekilde etkileye-

32. Retort, *Afflicted Powers: Capital and Spectacle in a New Age of War*, Verso, New York, 2006, s. 71. Petrol ve savaşın rolüne ilişkin eksiksiz bir değerlendirme için bkz. A.g.e., s. 38-77.

ceğini belirleyen teknolojiyi geliştiren, Duke Üniversitesi'ndeki personelle çalışan Ulusal Kanser Enstitüsü idi.[33]

Her şeye rağmen AIDS ile ilgili küresel eşitsizlikler, ABD'li ilaç firmalarının ayrıcalıklarını ve kârlarını korumaya yönelik sürdürdükleri çabalarla çetrefilleşmiş bir halde devam etmektedir. Amerikan Afrika Komitesi'nin yöneticisi olan Salih Booker'a göre, "AIDS aslında olduğu şekliyle görülmelidir: kaliteli sağlık hizmeti almak da dahil, temel insan haklarının insanların ten rengine göre inkâr edildiği küresel bir Güney Afrika ırkçılığının sonucu."[34]

Kuşkusuz küresel Güney Afrika ırkçılığının sağlığa zararlı bütün etkilerinin üstesinden gelmek, yalnızca küresel ırkçılığı biçimlendiren emperyal politikalara meydan okumayı değil (örneğin kamusal su arıtma sistemlerinin uluslararası finansmanına karşı ABD'lilerin direnişi gibi), ABD'li ekonomi politikalarını üreten kişilerin küstah zihniyetine karşı çıkmayı da gerektirir. Bu zihniyetin en kötü tezahürlerinden biri, 1991 yılında Dünya Bankası'nın baş ekonomistiyken Lawrence Summers'ın yazdığı ve daha tehlikeli atıklarla taşınabilir kirliliğin başta Afrika olmak üzere Üçüncü Dünya ülkelerine atılmasını uygun bulan dile düşmüş bildiriydi. (Summers, sonrasında Clinton yönetiminde hazine bakanı oldu ve bugün Başkan Barack Obama'nın ekonomi başdanışmanıdır.) Bildiri uzun uzadıya alıntılanmayı hak etmektedir; çünkü Summers'ın küstahlığını ifşa etmekte ve ABD ekonomik emperyalizminin düşünce tarzını yansıtmaktadır:

> Sağlığa zararlı kirliliğin maliyetinin ölçülmesi, artan ölüm ve hastalık oranlarından elde edilen önceden belirlenmiş kazanımlara bağlıdır. Bu bakış açısından hareketle, sağlığa zararlı kirliliğin belli bir oranı, en düşük maliyetlere sahip ülkelerde, en düşük maliyetlere sahip olacak ülkelerde yapılmalıdır. Kanaatimce, zehirli atık yüklerinin düşük

33. Tabb, *Unequal Partners*, s. 112-13. AIDS'in politik ekonomisine dair kapsamlı bir analiz için bkz. A.g.e., s. 107-20.
34. A.g.e., s. 120.

maliyetli ülkelere atılmasının altında yatan ekonomik mantıktan şüphe edilemez ve hepimizin bununla yüzleşmesi gereklidir.
Kirlilikteki ilk artışlar muhtemelen çok düşük maliyetlere sahip olduğundan, kirliliğin maliyetleri muhtemelen doğrusal nitelikte değildir. Her zaman Afrika'daki az nüfusa sahip ülkelerin büyük oranda YETERİ KADAR kirlenmediğini düşünmüşümdür, hava kalitesi muhtemelen Los Angeles'a veya Meksiko'ya göre verimsiz biçimde düşüktür. İçler acısı olan olgular, bu kadar kirliliğe ticareti yapılamaz endüstrilerin sebep olması (ulaşım, elektrik üretimi) ve katı atıkların birim taşıma maliyetlerinin, dünya refahının hava kirliliği ve atık ticareti yapmasını geliştiremeyecek kadar yüksek olmasıdır.
Estetik ve sağlık gibi sebeplerden ötürü temiz bir çevreye yönelik talep, genellikle çok yüksek bir gelir esnekliğine sahiptir. Prostat kanserinin bir milyon ihtimalinden birinin değişmesine yol açan bir unsur üzerine duyulan kaygılar, beş yaş altı ölüm oranlarının binde iki yüz olduğu bir ülkeye kıyasla, prostat kanseri olacak kadar sağ kalan insanların olduğu bir ülkede daha yüksek olacaktır. Ayrıca endüstriyel gazların atmosfere salımı ile ilgili kaygıların çoğu, görünebilen zararlı parçacıklarla ilgilidir. Belki de bu salımların, doğrudan sağlığa etkisi çok düşüktür. Açıkça estetik kirlilik kaygılarını somutlaştıran metaların ticareti, zenginliğin artırılmasına yol açabilir. Üretim taşınabilirken, güzel havanın tüketimi alınıp satılamıyor.[35]

Bildiri açıklama gerektirmeyecek kadar açık; ancak ABD ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki emperyal eşitsizliklerin gizli boyutlarını ifşa etmek ve ekonomik emperyalizmin tüm ulusal ve küresel içerimleriyle birlikte göz önüne almak gereklidir. Tahminlere göre ortalama bir ABD vatandaşı, ortalama bir Nijeryalıdan iki yüz elli kat daha fazla kaynak kullanmaktadır. Bu ortalama ABD vatandaşı, 1990'larda doğan ve yetmiş beş yıl yaşayacak bir bebekse, elli iki ton çöp üretecek ve yaklaşık dört bin varil petrol kullanacaktır. Ortalama bir ABD vatandaşının tükettiği enerji miktarı, beş yüz otuz bir Etiyopyalının kullandığına eşittir. Bu esnada gelişmekte olan on binlerce çocuk her

35. A.g.e., s. 48-9. Ayrıca bkz. Eduardo Galeano, *Upside Down: A Primer for the Looking-Glass World*, İngilizce'ye Çev. Mark Fried, Metropolitan Book, New York, 2000, s. 219.

gün kirlenmiş sular yüzünden ölmektedir.[36] Bu eşitsizlikler bize, Üçüncü Dünya ülkelerinin süregelen azgelişmişliklerinin yanı sıra ABD ekonomik emperyalizminin tarihine dair de çok şey anlatmaktadır. UNICEF 2002'de yaptığı gibi bugün, beş yaşından küçük on milyon çocuğun yetersiz beslenme, kirli sular ve en temel sağlık hizmetlerine ulaşamama gibi önlenebilir sebeplerden öldüğünü bildirse, yapmamız gereken ahlak filozofu Peter Singer'ın sözleriyle, "Başkalarının çok daha muhtaç durumda olduğunu bilmek... ve yüksek tüketim seviyesine yol açan güçleri eleştirel bir şekilde düşünüp bu yaşam tarzının çevresel maliyetlerinden haberdar olmaktır."[37]

Kuşkusuz tüm "yaşam tarzı"mızın yanı sıra ABD'deki sürdürülemez tarımsal üretimi besleyen, ucuz ve emperyal enerji kaynaklarının mirası arasındaki karşılıklı ilişkilere kafa yoran çevreciler de vardır. Sürekli azalan ve çevreyi kirleten fosil yakıtlara olan bu bağımlılığa ilişkin hesaplamalar, Bill McKibben'ın ABD'deki endüstriyel tarıma yönelik şu eleştirisinde şüphe götürmez bir biçimde açıktır:

> Bir kile [36,5 kg] Ortabatı ürünü melez mısır üretmek için yarım galon benzin harcanıyor; bunun çeyreği gübrenin yapımında, %35'i tarım makinelerinde, %7'si arazilerin sulanmasında, gerisiyse böcek ilaçlarının yapımında, tanelerin kurutulmasında ve endüstriyel tarımın tüm diğer işlerini gerçekleştirmede kullanılıyor.[38]

McKibben ve diğer çevreciler, ABD ekonomik emperyalizminin rolünden ve yurtiçi ile dışındaki yankılarından her zaman haberdar olmasa bile, çokuluslu petrol şirketleriyle beslenen emperyal bir yaşam tarzının üzerindeki vurguyu azaltmanın ve yapıbozuma uğratmanın, gezegenin uzun vadede

36. Galeano, *Upside Down*, s. 219; Paul Kingsnorth, *One No, Many Yeses*, The Free Press, Londra, 2003, s. 133 ve Shiva, *Earth Democracy*, s. 59.
37. Peter Singer, *One World: The Ethics of Globalization*, Yale University Press, New Haven, CT, 2002, s. 164 ve 151.
38. Bill McKibben, *Deep Economy: The Wealth of Communities and the Durable Future*, Holt Paperbacks, New York, 2007, s. 64.

sağkalması için ne kadar önemli olduğuna ilişkin bir kavrayışın temelini sunmaktadır.

Diğer yandan ABD'nin ekonomik emperyalizminin daha dolaysız kolları, özellikle çoğu kez ABD şirketleri ile ABD hükümetinin isteklerini yerine getiren ABD'li ulusötesi şirketlerin ve uluslararası finans kuruluşlarının koyduğu tuzaklardan kaçmak için mücadele verenler tarafından hissedilmektedir. Vandana Shiva bunu şöyle belirtmektedir: "Kâr güdümlü küreselleşme, bir bolluk kültürü yerine dışlama, mülksüzleştirme ve kıtlık kültürü yaratıyor. Gerçekte küreselleşmenin tüm varlıkları ve kaynakları metalara dönüştürmesi, farklı türlerin ve insanların ekolojik, kültürel, ekonomik ve politik alanları paylaşma hakkını ellerinden alıyor."[39] İster YUP'ler, ister IMF, DTÖ ve Dünya Bankası direktifleri olsun ABD'nin dayattığı ekonomik düzenlemelerin ötesine bakma ve insanların kendi ekolojik, kültürel, ekonomik ve politik alanlarını geri kazanma arzusu dünya genelinde açıkça ortadadır. Brezilya'da Topraksız Köylüler Hareketi'nin üyeleri, başarısız IMF politikalarına karşı çıkmak üzere harekete geçmiştir. Brezilya Topraksız Köylüler Hareketi'nin örgütleyicilerinden biri olan Rogerio Mauro, ABD'nin küreselleşmiş kapitalizmine karşı direnmeye dönük bu motivasyonu şöyle açıklamakta: "Sermayenin bu ikiyüzlü küreselleşmesine karşı savaşmak ve onun yerine ülkemizin geleceğine karar verme mücadelemizi küreselleştirmek istiyoruz."[40] Başka bir bakış açısıyla bir Oxfam sözcüsüyse şunları belirtmekte: "Yalnızca fakir ülkeler pazarlarını açtığında, bu serbest ticaret değil küresel plantasyondur."[41] Gezegeni kendi plantasyonuna çevirme konusunda yalnız olmasa da, ABD'nin ekonomik emperyalizmi özellikle II. Dünya Savaşı ve öncesinden itibaren, muz gibi belli metalarda görüldüğü gibi, hem küresel ekimlerde hem de küresel Güney Afrika ırkçılığında başat aktörlerden biri olmuştur.

---

39. Shiva, *Earth Democracy*, s. 2.
40. Tabb, *Unequal Partners*, s. 31.
41. A.g.e., s. 96.

Bugün görünen odur ki ABD ne ekmişse onu biçiyor. ABD'nin ekonomik emperyalizmi çökmemiş olsa da, ekonomik emperyalizmi sürdürme becerisi ulusötesi rakiplerden, ABD'nin kendi finansal kapitalizmine ait nihai çelişkilerin karşısına dikilen ulusal ve ulusötesi direnişçilerine dek sayısız güç tarafından aşındırılmakta. Özellikle mamul malların üretiminde, II. Dünya Savaşı sonrasındaki döneme kıyasla hızlı bir gerileme söz konusu. 1950'de dünya genelindeki mamul malların yaklaşık %60'ını ABD üretiyordu. Yirminci yüzyılın sonundaysa, bu oran %25'e düşmüş durumda. Yüzyılın ortasında ABD elektronik ve elektrik malzemelerinin endüstriyel üretimine hâkim olmuşsa da, yirmi birinci yüzyılın başında ABD'li olmayan şirketler en büyük on şirketten dokuzunu oluşturuyor. Bankacılık sektöründe bile, dünyadaki en büyük yirmi beş bankadan on dokuzu Birleşik Devletler'in dışında yer almakta.[42]

Dolar dünyadaki başat rezerv para olma özelliğini hâlâ korusa da, yakın zamanda uluslararası finans sektöründeki büyük fiyaskolar, ABD ekonomik emperyalizminin 1970'den beri desteklediği finansallaşmanın doğrudan bir sonucudur. Çöküşün altında yatan emperyal mantığın etkisi Will Hutton tarafından şöyle belirtilmektedir:

> Birleşik Devletler, ABD'nin finansal özerkliğinin kapsamını dışa yayılacak şekilde iterek, New York pazarlarının rolünü finansal aracı konumunda genişleterek ve doların merkezi rolünde ısrarcı olarak, aslında dünyanın geri kalanının ABD tarafından yapılan ekonomik tercihlere uyduğu ve ABD'nin hâkim finansal, ekonomik ideolojisine köle olduğu bir ortam yaratmıştır.[43]

42. Marco A. Gandasequi, Jr., "Latin America and Imperialism in the 21st Century", *Critical Sociology* 32 (1), Ocak 2006, s. 51.

43. Will Hutton, *A Declaration of Interdependence: Why America Should Join the World*, W. W. Norton & Co., New York, 2003, s. 173. Finans krizini Marksist bir bakış açısıyla değerlendirenler için bkz. John Bellamy Foster ve Fred Magdoff, *The Great Financial Crisis: Causes and Consequences*, Monthly Review Press New York, 2009. Krize ilişkin Marksist olmayan bir yaklaşım için bkz. Kevin Philips, *Bad Money: Reckless Finance, Failed Politics, and the Global Crisis of American Capitalism*, Viking, New York, 2008.

Bugün tüm bu finansal düzenlemeler zehirli hale gelmiştir; öncesinde gözleri bağlanmış olan köleler bile isyan içindedir. Ayaklanmalar İzlanda ve Letonya'da hükümetlerin düşmesine yol açmıştır. Yunanistan'dan Martinik'e kadar protestocular, ABD hâkimiyetindeki küresel sistemin kusurlu mantığının infilak etmesinde suç ortaklığı eden kendi hükümetlerine meydan okumak üzere sokaklara dökülmüştür.

Bu bölümü neticelendirmek ve kitabın Sonuç bölümünde daha detaylıca ele alınan tartışmaya kapı aralamak maksadıyla, çok kısa bir şekilde, yakın zamandaki küresel mali krize yol açan ABD emperyal kapitalizminin temel ekonomik bileşenlerini vurgulamak istiyorum. Bankalarla yatırım firmalarının batışıyla açığa çıkan sistemik ve kökleri derinlerde yatan sorunlar, 1970'ler ve 1980'lerde ön plana çıkan ekonomik stratejilerle ilişkilidir. Özellikle finansallaştırma stratejisi bize, yirminci yüzyılın son otuz yılı ile yirmi birinci yüzyılın başlangıcında hâkim olan neoliberalizmin ayrılmaz parçası olan kurgusal pratiklerin tümünü göstermektedir. Başta Birleşik Devletler olmak üzere, sermaye varlıklarındaki trilyonlarca doların kaybı doğrudan, teminat altına alınmış ve güvenli borçlara yönelik sözde karmaşık ve teknolojik yaklaşımlarıyla yapılandırılmış borç mekanizmalarının patlak vermesine dayandırılabilir. Doğrusu, gelişmekte olan ülkelerin üzerine ek borçlar konmasını amaçlayan, kitlesel ve toplumsal altüst oluşlarla gecekondu gezegenine yol açan üstünkörü gayretler ile bir yanda ABD'deki yoksullar ve işçiler pahasına zenginleri kayıran vergi politikaları benimsenirken gittikçe artan müşteri borçlarını rasyonelleştirmeye yönelik parasalcı stratejiler geri tepmiştir. Bugün artık çok doğru bir şekilde, bir piramit yapısının son biçimi olarak kavranan şey yıkılmaktadır.[44]

44. Bellamy ve Magdoff, *The Great Financial Crisis*, s. 130. Mevcut ekonomik krize dair kısa ve öz bir genel bakış için bkz. Mike Whitney'in John Bellamy Foster ile röportajı, "The Great Financial Crisis" [Büyük Mali Kriz], *Information Clearing House*, 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://informationclearinghouse.info/article22116.htm (erişim tarihi 2 Mart 2009).

Yeni pazarlara yönelik emperyal bir kapitalist arayış ile onunla birlikte hem yurtiçindeki hem de yurtdışındaki çalışan çoğunlukların sömürülmesi ve marjinalleştirilmesi, zenginliği kesin olarak Birleşik Devletler toplumundaki en üst dilime kaydırmıştır. Özellikle Reagan'dan oğul Bush'a dek sürdürülen ulusal ekonomik politikaların bir sonucu olarak, ABD nüfusunun en üst %1'lik dilimi, en aşağıdaki %80'in elindekilerinden iki kat daha fazlasına sahiptir. 2002 tarihli bir Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu'na göre, gittikçe zayıflasa da varlığını sürdüren ekonomik emperyalizmin sonucuna göre, ABD nüfusunun en üst %10'luk diliminin geliri, dünya nüfusunun en fakirlerden oluşan %43'ünün gelirine eşittir. Uluslararası Emek Örgütü'nün yaptığı hesaplamalara göre, üç milyar civarında insan yoksulluk içinde perişan haldeyken, en zenginlerle en fakirler arasındaki uçurum son kırk yılda iki katına çıkmış haldedir.[45]
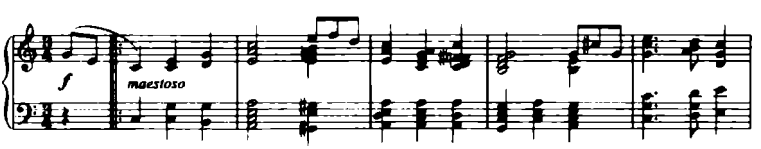
ABD ekonomik emperyalizmi, yeni pazarlara yönelik çaresiz arayışının yanı sıra, daha ucuz hammaddelerle eşyalara duyduğu obsesif kompulsif bozukluktan ötürü gezegeni talan etmesiyle, bir yıkım ve umutsuzluk mirası bırakmıştır. Ancak bu umutsuzluk içerisinden, Hint kadınlarından tutun Meksikalı köylülere kadar uzanan olağanüstü direniş biçimleri doğmaktadır. (Bu direnişlere ilişkin daha fazlası 3. Kısım'da yer alacaktır.) Yine de, emperyalizmin çok daha sinsi bir biçimi, ABD ekonomik emperyalizminin kurbanı olan birçok kişiyi ayartmayı başarmıştır. İster eğlence endüstrisi ister Amerikan tarzı tüketim kalıplarıyla olsun, ABD kültürel emperyalizmi değerlerini ve alışkanlıklarını küreselleşmiş dünyaya zerk etmiştir. Eduardo Galeano'nun içe işleyen gözleminde olduğu gibi: "Herkese açık bir ziyafet veren dünya, birçoklarının suratına kapılarını kapatır; aynı anda hem eşitleyicidir hem eşitsizdir: dayattığı fikirler ve alışkanlıklarda eşitleyici, sunduğu fırsatlardaysa eşitsiz."[46] Aşılanan bu fikirlerle alışkanlıkların,

45. George, *Another World is Possible If*, s. 23 ve 21.
46. Galeano, *Upside Down* [*Tepetaklak*], s. 25.

yüzyılın son otuz yıldan fazla bir süresi boyunca nasıl ABD kültürel emperyalizminin bir parçası olduğunu ve hangi araçlarla aktarılıp azaltıldığını kavramaya çalışmak, sonraki bölümün odak noktası olacaktır.

ALTINCI BÖLÜM

ABD'nin Kültürel Emperyalizmi ve Küresel Ahenksizlik

2001 yılında Twentieth Century Fox tarafından vizyona sürülen, Avusturyalı yönetmen Baz Luhrmann'ın *Moulin Rouge* filmi, belirgin Amerikan özelliklerine sahip ancak genel yapısı olarak kuşkusuz melez bir kültürün, küresel popüler kültürün etkileriyle sarmalanmış bir müzikaldir. Ancak tüm Bollywood brikolajına karşın, film hem müzikal tiyatro *merak-*

larının hem de MTV hayranlarının bildiği popüler Amerikan şarkılarından kapsamlı fragmanlar içermektedir. Carol Channing ve Marilyn Monroe ("Diamonds are a Girl's Best Friend") gibi Broadway ve Hollywood yıldızlarının meşhur ettiği müzikal numaralardan, pop rock'ın Monroe özentisi Madonna'ya ("Like a Virgin") ve Nirvana'nın grunge rock'ına ("Smells Like Teen Spirit") kadar, Luhrmann kardeşlerce örülen müzikal pastiş, neredeyse duyulara aşırı yüklenme seviyesindedir. İzleyiciler yalnızca titreşimli sesle değil, Paris'ten (the Can-Can) Buenos Aires'e (a Tango danced to "Roxanne") ve Hindistan'a olan mesafenin öbür ucuna ulaşan koreografi ile süzüldü. Ancak temel noktasında, *Moulin Rouge* Yunanların Orpheus miti ve Verdi'nin *Traviata*'sı ile ufak tematik bağlar taşıyan opera tarzıyla, trajik bir aşk öyküsüdür. Eklektik kökenleri ve büyük iddiaları göz önüne alındığında film, özellikle *The Sound of Music*'e yaptığı kısa ve parçalı göndermelerde, kendi postmodern nostaljik aşk ilişkisini Hollywood müzikaline nakletmeyi yine de başarmaktadır.[1]

The Sound of Music sadece bir yıl öncesinde yayınlanan ancak daha bütünlüklü ve ironik göndermeye sahip başka bir trajik müzikal görünümündedir. Danimarkalı yapımcı Lars von Trier'in yönettiği *Dancer in the Dark*, klasik Hollywood müzikallerinin gerçekten hoşnutça kaçışını altüst etmekle kalmayıp, bu müzikallerin birçoğuna ve daha geniş kültürel bağlamlara sinen Amerikan Rüyası alt metnine de meydan okumaktadır. Von Trier'in baş kahramanı olan, İzlanda'nın dünya müzik fenomeni haline gelmiş Björk tarafından oynanan Sel-

1. Gittikçe yaygınlaşan bir kültürel emperyalizmin unsuru olarak, ABD film endüstrisinin tarihsel rolüne ilişkin özlü ve ilgi çekici bir genel bakış için bkz. William H. Marling, *How "American" is Globalization*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2006, s. 18-40. Hollywood'un küresel etkisine ilişkin daha taraflı bir bakış şurada bulunabilir: Matthew Fraser, *Weapons of Mass Distraction: Soft Power and American Empire*, Thomas Dunne Books, New York, 2005, s. 35-80 ve 92-111. *Dancer in the Dark* ve *Moulin Rouge* filmlerinin daha eleştirel bir değerlendirmesi için bkz. John Kenneth Muir, *Singing a New Tune: The Rebirth of the Modern Film Musical*, Applause Theatre and Cinema Books, New York, 2005, s. 156-82.

ma karakteri, 1960'ların başında genç oğluyla birlikte Birleşik Devletler'de yeni bir yaşam kurmak amacıyla Avrupa'daki memleketi Çekoslavakya'yı terk etmiştir. Görme duyusunun kaybına yol açan kalıtsal bir hastalıktan mustarip olmasına rağmen, oğlunun aynı kaybı yaşamasını önleyecek bir ameliyat için para biriktirmeye kararlıdır. Ne yazık ki onun zorla biriktirdiği paralar, komşusu ve ev sahibi, paraya çok ihtiyacı olan Amerikan şerifi Bill tarafından çalınır. Selma işlediği suç sebebiyle Bill'in karşısına çıktığında, kazara Bill'in kendi kendisini vurmasına neden olan bir boğuşma yaşanır. Bill Selma'ya acısına son vermesi için yalvarır ve Selma da kederli bir panik içerisinde bunu yapmak zorunda kalır. Nihayetinde yakalanan, birinci dereceden cinayetle yargılanan ve ardından savcının antikomünist ve göçmen karşıtı retoriğiyle dolu bir mahkemede idam cezası alan Selma, artık asılarak infaz edileceği anı beklediği ölüm hücresine kapatılmıştır.

Yukarıdaki kısa özet hiçbir şekilde, filmin tüm melodramatik inişlerini ve çıkışlarını aktarmaya yeterli olmaz. Björk'ün sersemletici şarkılarıyla tetiklenen, Selma'nın kurduğu hayaller esnasında von Trier'in çektiği fantastik karelerin ihtişamının da hakkını veremez. Fakat yüzleşilmesi zorunlu olan, von Trier'in Hollwood müzikalleri ve onların ideolojik yüklerine ilişkin eleştirisinin temel taşı olarak neden ve nasıl *The Sound of Music*'i kullandığıdır. Sınırlı serbest zamanının bir kısmında, Selma *The Sound of Music*'in yapımında rol oynayan amatör oyunculara katılır. Bill'in ölümünden sonra Maria rolünü başarıyla oynamak için mücadele eden Selma, müzikalin provası esnasında tutuklanır. Hapishanede ölümle yüz yüzeyken, özlemle "These Are a Few of My Favorite Things" şarkısını söyler. Maria'nın kaçışı ve mutlu sonunun aksine, Amerika ve müzikalleri Selma'yı ancak trajik ölümüne mahkûm edebilecektir.

ABD'li olmayan iki yönetmen tarafından yönetilen bu kısa iki çağdaş müzikal uyarlaması, Baz Luhrmann'ın ABD pop kültürü ve müzikallerinin bir hayranıymış gibi olması, Lars

von Trier'in ise bu eserde (ve sayısız başka Danish Dogma filminde) ABD emperyalizmi ve kültürünün inatçı bir eleştirmeni olmasından öte, ABD'nin kültürel emperyalizmi hakkında ne ifşa edebilir? *The Sound of Music*'in bağlayıcı örgüsü ve yalnızca bu müzikale değil ABD kültürünün dünyadaki hâkim rolüne yaptığı dokundurmalar ele alındığında, ABD kültürel emperyalizmine ilişkin olarak savucuları veya eleştirmenlerinin kabul etmeye hazır olduğundan daha karmaşık ve ahenksiz bir tabloya bakılıyormuş hissiyatı uyanmaktadır. *The Sound of Music* 1959 yılında genel olarak Birleşik Devletler'de, özel olaraksa New York'ta ilk olarak Broadway'de sahnelendiği göz önüne alındığında dünyanın kültürel merkezi olarak görünmekteydi. Ayrıca Hollywood tarafından 1965'te film versiyonu yapıldığında, ABD ile onun askeri ve ekonomik maharetleri yenilmez bir görünümdeydi; Hollywood stüdyoları ile ABD yapımı kültürel eserler üstünlük kurmuş haldeydi. *The Sound of Music*'in dünya genelindeki büyük tiyatrolarda yankılandığı andan beri geçen yarım yüzyılda çok şey meydana gelmiştir. ABD'nin küresel hâkimiyetinin aşınması ve küresel kültür endüstrisinin çoğunlukla ulusaşırı mülkiyet elinde olmasından ayrı olarak, ABD kültürünün süregelen cazibesi ve bu kültüre direnme meselesi, *The Sound of Music*'in zirvede olduğu günlere nazaran daha çekişmeli bir konudur.

Peki... ABD'nin kültürel emperyalizmi gibi bir sorunu nasıl ele alırız? Genel olarak kültürel emperyalizm meselesine yaklaşmanın belki de tek yolu, müziğin yapımına veya daha temel bir bakış açısından hareketle şarkıların yaratılması ve yayılmasına odaklanmaya devam etmektir. Şarkılar insanların deneyimleriyle geleneklerinden doğar ve değerlerle yaşam tarzlarının kültürel bir repertuarını ifade eder. Şarkılar kültürlerarası değiş tokuşun parçası olarak sürekli akış halinde olduğundan, genellikle incelikli veya incelikli olmayan biçimlerde dönüşüme uğrar. Aslında herhangi bir şarkının melodisi ve sözlerindeki değişim, sonrasında uyumdan ziyade daha büyük bir ahenksizlik yaratan melez şarkılara dönüşebilecek yeni

bir karışıma eklenir. Ancak şarkılar bir müzik endüstrisinin parçası oldukça, endüstrinin yapısal düzenlemelerinde yaygın olan iktidar, ayrıcalıklar ve kültürel homojenleşme ağır basar. Yeni aktarım tekniklerinin yardımıyla, belli bir şarkı ayrıcalıklı bir işitme alanı meydana getirebilir, böylelikle sınırlı ve tartışmaya açık bir hegemonya olarak adlandırılabilecek bir şeyi tesis edebilir. Tam da bu noktada, özellikle de bu şarkı onun frekansı ile ses yüksekliğini güçlendiren belli aktarım araçlarıyla uyumlu olarak çaldığında, bir kültürel emperyalizm formuyla karşı karşıya geliriz.[2]

Bir an için şarkılara yapılan vurguyu arkamızda bıraktığımızda, daha büyük bir mesele olan kültürel emperyalizm hakkında ne söylenebilir? John Tomlinson'ın işe yarar tanımını takip edersek, kültürel emperyalizmi "özünde değerlerin ve alışkanlıkların yüceltilip yayıldığı, *ekonomik* iktidarın araçsal rol oynadığı bir pratik" olarak nitelendirebiliriz.[3] Belli kültürlerin veya kültürel ürünlerin yüceltilip yayılmasında, hegemonyanın rolü kritiktir. Dolayısıyla herhangi bir kültürün genellikle farklı etkilerin bir sonucu olarak, bu hegemonyayı sağlama derecesini belirleyen, bu alım asla tek boyutlu olmayıp potansiyel direniş odaklarından yoksun olmasa da, ayrıcalıklı bir aktarım ve alım sağlama kapasitesidir. "Güçlü devlet-

2. Popüler müziğin akışkanlığı ve melezliğine dair en keskin analizlerden biri için bkz. George Lipsitz, *Footsteps in the Dark: The Hidden Histories of Popular Music*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2007. Müzik endüstrisi ve kültürel emperyalizme kısa bir bakış için bkz. David Hesmondhalgh, *The Cultural Industries*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 2. baskı, 2007, s. 235-9. Ayrıcalıklı aktarım araçları, kültürel emperyalizm ve sömürgecilik karşıtlığı arasındaki bağlar üzerine bkz. Frantz Fanon, "This is the Voice of Algeria", yer aldığı eser: *Fanon A Dying Colonialism*, İngilizce'ye Çev., Haakon Chevalier, Grove Press, New York, 1967, s. 69-97. İhtilaflı bir kavram olarak hegemonyanın anlamına dair eleştirel bir açıklama için bkz. Raymond Williams, *Marxism and Literature*, Oxford University Press, New York, 1977, s. 108-14. "Hegemonik süreçlere meydan okunan bir alan" olarak popüler müzik üzerine bkz. Robin Balliger, "Sounds of Resistance", yer aldığı eser: Louise Amoore (der.), *The Global Resistance Reader*, Routledge, New York, 2005, s. 424 ve daha birçok yerde.

3. John Tomlinson, *Cultural Imperialism: A Critical Introduction*, Pinter Publishers, Londra, 1991, s. 3.

lerdeki bu hegemonik kültür, belli koşullar altında, söz konusu ülkenin sınırları ötesine yayıldığında 'emperyal' bir hareket içine girebilir. Yirminci yüzyılın sonlarında 'emperyalizme' ait dinamiklerin daha karmaşık ve içsel olarak daha çelişkili hale geldiğini kabul etmek, altta yatan iktidar farklılıklarını ve eşitsizlik biçimlerini keşfetmekten vazgeçmemiz gerektiği anlamına gelmez."[4] Bu sebeple küreselleşme kesin surette kültürün hegemonik ve emperyal inşasını karmaşıklaştırsa da, kültürel emperyalizme yönelik çabaları ve özellikle ABD kültürel emperyalizminin aktarımıyla etkisini anlama çabalarımızı ortadan kaldırmaz.[5]

ABD kültürel emperyalizmin aktarımı ve etkisinin, ister hükümet desteğinde ister ABD merkezli ulusaşırı şirketlerin stratejilerinin bir parçası şeklinde olsun, ABD ekonomik emperyalizmiyle sayısız şekilde yakından bağlantılı olduğunu akıldan çıkarmamak önemlidir. ABD hükümetinin "kültürel ihracatı teşvik etmedeki" rolünü göz önünde tutulduğunda, Mel van Elteren bu bağlantıları "yalnızca bir ihracat geliri kaynağı olarak değil, doğası gereği ABD merkezli şirket kapitalizminden yana inançları, değerleri ve pratikleri ihraç etmenin bir aracı olarak" tanımlar.[6] Ancak önceki bölümde belirtildiği gibi, ABD hükümeti ve belli ulusaşırı şirketler veya herhangi bir tarihsel andaki çıkarlar arasındaki bağlantılarda, kuşkusuz aykırılıklar ve çelişkiler vardır. Diğer yandan van Elteren'in başka bir kavrayışı, ABD kültürel emperyalizminin daha evrenselci savlarını aktarmaktadır. "Amerikanlaşmış kültürel

4. Mel van Elteren, "U. S. Cultural Imperialism Today: Only a Chimera?", *SAIS Review* 23 (2), Yaz-Güz 2003, s. 172.

5. Küreselleşme ve ABD kültürel emperyalizmi üzerine temel diyalektik ve eleştirel okumalar için bkz. A.g.e., s. 169-88; Douglas Kellner, "Theorizing Globalization", *Sociological Theory* 20 (3), Kasım 2002, s. 285-305; Marling, *How "American" is Globalization*; David Morley, "Globalization and Cultural Imperialism Reconsidered: Old Questions in New Guises", yer aldığı eser: James Curran ve David Morley, *Media and Cultural Theory*, Routledge, New York, 2006, s. 30-43; Manfred B. Steger, *Globalism: Market Ideology Meets Terrorism*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2. baskı, 2005 ve Tomlinson, *Cultural Imperialism*.

6. Van Elteren, "U. S. Cultural Imperialism Today", s. 174.

metaların ve pratiklerin küresel yayılımı, sınırsız, niceliksel büyüme ve ekonomik-teknolojik genişleme biçimindeki 'ilerlemeye' yaptığı ağır vurgusuyla birlikte, ABD tarzı gelişime ait toplumsal vizyonların yayılmasını da içerir."[7] Bu evrenselci savlar göz önüne alındığında, ABD merkezli ulusaşırı şirketlerin, onların seyyar reklamcılarıyla propagandacılarının, politik seçkinlerin ve birçok yurttaşın derinden paylaştığı şöyle bir algı vardır: "Tüm insanlık Amerikan değerlerini paylaşmaktadır veya yakın gelecekte paylaşacaktır."[8]

Dünyanın "Coca-Kolonizasyonu" örneğinden hareketle, ABD'nin reklam kültürü ile ABD kültürel emperyalizminde saklı belli alışkanlıklar ve değerlerin aktarımı arasındaki bağlantıları takip etmek, şu noktada oldukça bilgilendirici olacaktır.[9] Önceki bölümde Coca-Cola'nın Hindistan'daki ticari pratiklerinin zararlı etkisiyle zaten karşılaşmıştık (5. Bölüm). Diğer yandan Coke kendisini gezegendeki herkesin istemesi gereken bir içeceğin tedarikçisi gibi görmektedir. 1993'teki yıllık raporunda Coca-Cola şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

> Coca-Cola ailesindeki her birimiz her sabah, dünyadaki 5,6 milyar insandan her birinin o gün susayacağını bilerek uyanıyoruz... Bu 5,6 milyar insanın Coca-Cola'dan kaçmasını imkânsız kılarsak... gelecek yıllar boyunca başarımızın devamını garanti ederiz. Başka bir şey yapmak bizim için bir seçenek olamaz.[10]

Şirketlerin motivasyon konuşmaları ve ticari zorunlulukları ötesinde, Coke muhtemel müşterilerinin ilgisini çekmeyi amaçlayan reklam müzikleri tasarlamıştır. 1970'lerin başlarındaki müzikli Coke reklamlarında, bu içecek markasını yal-

7. A.g.e., s. 180.
8. John Gray'in alıntılandığı yer: Jeff Faux, *The Global Class War*, John Wiley & Sons, Hoboken, NJ, 2006, s. 100.
9. Bu Fraser'ın terimidir. Coke'un küresel başarısı ve küresel hâkimiyet için Pepsi'ye karşı verdiği savaşa dair değerlendirmesi şurada bulunabilir: *Weapons of Mass Distraction*, s. 223-40.
10. Alıntılandığı yer: Paul Kingsnorth, *One No, Many Yeses*, The Free Press, Londra, 2004, s. 126.

nızca insanların susuzluğunu dindirecek bir şey olarak değil, dünyayı "mükemmel bir uyum" içinde bir araya getiren bir örnek olarak tanıtmaktaydı. Müzikli reklamların görsel sunumlarında mükemmel uyum fikri, bir yanda mutlaka mükemmel içeceği yani Coca-Cola'yı tüketirken, yerel elbiseleri içinde "dünyaya mükemmel bir uyumla şarkı söylemeyi öğretmek" hakkında sözler söyleyen yüzlerce ayırt edilebilir etnik yapıdaki insanla pekiştirilmektedir.

Bu reklamın ideolojisi yalnızca ABD kültürel emperyalizmi ile ilgili bazı ilginç çelişkileri değil, Coke içme alışkanlığı ile Amerikanlaşmış bir müşteri olmanın değerinin yayılmasında reklamın rolü hakkında bir şeyleri de ifşa etmektedir. Bu Coke reklamları neredeyse, Birleşik Devletler'in 1973'te Vietnam'da yenildiği tarihle aynı dönemde ortaya çıkmıştı. Bir Üçüncü Dünya ülkesiyle milyonlarca yurttaşı üzerinde yol açtığı kitlesel ve emperyal yıkımla birlikte bu savaş, kuşkusuz Birleşik Devletler'in saygınlığını dünya genelinde lekelemişti. Coke reklamları bir açıdan, ABD'nin Güneydoğu Asya'da yol açtığı yıkımın gerçekliğini yok sayıp onun yerine, mükemmel uyum içindeki farklı bir dünyanın idealleştirilmiş ve ütopyacı bir vizyonunu koyarak, Amerikan ürününe dair bir barış, sevgi ve kavrayış vizyonunu geri kazanma girişimindedir. Böylelikle Coke, kendisini dünyayı iyileştirmenin bir aracı olarak tanıtmakta, yahut en azından meta fetişizmi ile kültürel homojenleştirme amacıyla dünyayı bütünleştirmektedir. Reklam şarkısı, Coke'un ironik olarak etnik ve kültürel olarak farklı kişilerden oluşan bir koro içerisindeki ruhani kişiliğinden gelen bir "hediye" olduğu fikrini aşılamaktadır. Kuşkusuz Coke, bir hediye olarak değil, çoğunlukla kişinin doğal kaynakları ve genel beslenmesi pahasına satın alınan ticari bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla müzikli reklamlar, subliminal kültürel emperyalist amaçların yanı sıra, dinleyiciler ile izleyicileri Coke'un düzenli bir müşterisi haline getirmek için ayartmayı ummaktadır.[11]

11. Reklamcılığın tuzağı, "gerçekliğin estetikleştirilmesi" ve kültürel emperyalizm üzerine bkz. van Elteren, "U. S. Cultural Imperialism Today", 182-4. Coke'un

Tüketimcilik, reklam gibi ticari pratikler ve eğlence endüstrisinin karmaşık bir şekilde iç içe geçmesi, kültürel emperyalizmin yapısal ve ideolojik parametrelerini meydana getirir. Bu parametrelerin derinlikli bir şekilde keşfedilmesi için, ABD kültürel emperyalizminin iki farklı yorumuna, özellikle McDonald's, film, televizyon ve popüler müziğe ilişkin çelişkili bakış açılarının incelenmesine değinmek istiyorum. *Weapons of Mass Distraction* [Kitle Oyalama Silahları] eserindeki metinlerden birinin yazarı olan Matthew Fraser, ABD'nin dünyadaki kültürel etkisine ilişkin görüşleri Amerikan zafercileri Henry Luce ile Thomas Friedman'ınkilerle bağdaşan Kanadalı, muhafazakâr bir siyaset bilimci ve gazetecidir. Diğer yandan *Why Do People Hate America?* kitabının yazarları Ziauddin Sardar ve Merryl Wyn Davies, Büyük Britanya'da yaşayan, İslam ve Batı'daki oryantalist ideolojiler konusunda uzman, eserlerinde sürekli ABD emperyalizminin tüm yönlerini eleştiren kültürel çalışmalar araştırmacılardır. Her iki kitap da ABD kültürel emperyalizmine yönelik önemli bir kavrayış sunsa da, bu kültürel emperyalizmin etkisine dair aşırı belirlenmiş okumaları, kültürel üretim ile alımın içsel diyalektik oyununu daha iyi ayırt edebileceğimiz gerekli dışsal sınırları sunabilir.[12]

Önceki paragrafta tarif edilen konulara yönelik özgün ve farklılaşan analizlerine geçmeden önce, kültürel emperyalizme dair teorik bakış açılarını vurgulamak gerekir. Fraser, ABD'li siyaset bilimci Joseph Nye'ın temel metaforu olan Amerikan "yumuşak gücünü" derinleştirir. Nye bu gücü, "uluslararası ilişkilerde istenen sonuçları baskıdan ziyade cazibe yoluyla başarabilme becerisi (18)" olarak tanımlar. (Yu-

reklamındaki insan uyumu hayali ile Rolan Barthes'ın "The Great Family of Man" makalesinde "Tarihin belirleyici ağırlığını baskı altına almayı amaçlayan" "muğlak insan 'ortaklığı' miti" arasında bazı benzerlikler vardır. Bkz. Barthes, *Mythologies*, İngilizce'ye Çev. Annette Lavers, Hill & Wang, New York, 1972, s. 100-2.

12. Fraser, *Weapons of Mass Distraction*; ve Ziauddin Sardar ve Merryl Wyn Davies, *Why Do People Hate America?*, The Disinformation Company, New York, 2002. Her iki kitaba yapılan göndermelerin tümü ilgili kısmın içinde yapılacaktır.

muşak ve sert güç şeklindeki ayrım, ABD'nin emperyal politikalarının genelde ikisinin birleşiminden meydana geldiği gerçeğini belli derecede göz ardı etmektedir.) Fraser'a göre, "Amerikan İmparatorluğu'nun hâkim olduğu yeni dünya düzeninde yumuşak güç gittikçe daha önemli bir araç haline gelmektedir (9)." Yumuşak gücün kültürel bileşenlerini "filmler, pop müzik, televizyon, fast food, moda, tema parkları" olarak tanımlayan Fraser, Tomlinson'ı onaylayarak, yumuşak güce ait kültürel emperyalizmin "ayartacak" ve "ikna edecek" şekilde, "ortak normlar, değerler, inançlar ve yaşam tarzlarını yaydığını, onayladığını ve pekiştirdiğini" kabul eder (10). Amerika'nın yumuşak gücü "huşu ve haset uyandırırken", aynı zamanda "kırgınlık ve düşmanlığı da kışkırtır (11)". Luce ve Friedman'ın aksine, Fraser dünyanın kaderinde her biçimiyle Amerikan kültürünü arzu etmek ve istemek olduğuna inandığı için, "Amerika'nın yumuşak gücünün... kavgacı olsa da dünyanın nihai faydasına olan değerleri ve inançları yücelttiğini" doğrulamaya çok heveslidir (260).

Diğer yandan Sardar ve Davies, ABD kültürel emperyalizminin dünyanın zararına olmakla kalmayıp, etkisinin direnmek için çok az bir kapasite bırakacak kadar baskın ve bütüncül olduğunda ısrarcıdır. ABD kültürel emperyalizminin karşı konulmaz doğası her iki kitabın da ortak konusuymuş gibi görünse de, Sardar ve Davies bu kültürel emperyalizmin kötücül doğasını vurgulayan metaforları ima eder. Avusturyalı bilim yazarı ve kültür eleştirmeni Margaret Wertheim'ın referanslarından alıntı yaparak şunların kıyaslamasını yaparlar:

> Amerikan kültürü ile AIDS virüsü HIV. Ustalıklı bir şekilde uyum sağlayan bu organizma gibi, ABD kültürü de sınırsızca kendisini kopyalamakta ve dehşetli bir şekilde içine yerleştiği vücuttaki üretim sistemlerini asimile etmeyi becermekte... Dolayısıyla Amerikan fast food kültürü, pop müzik, filmler ve televizyon diğer ulusların kültürel yapılarına bulaşmakta ve taklit etmeye dönük çabalara odaklanmaları için yerel üretim sistemlerini asimile etmektedir (117).

Sardar ve Davies'e göre, Amerika'daki bolluk ve zenginliğin evrensel cazibesinden ötürü, bu virüsün kendisini kopyalama biçimleri öyle sinsicedir ki (117-18),

> Amerikan bolluğunun taklit edilmesi -izin verdiği eşyaların, hizmetlerin ve yaşam tarzlarının seçilmesi- araçların serbestçe seçimini içermek yerine, "virüs"ün kısıtlamalarına uyum sağlamayı gerektirir. Bu virüs ise kaçınılmaz olarak girdiği vücudun "bağışıklık sistemi"ni tehlikeye atacak belli türden bir ekonomik örgütlenmeyle siyasi ve toplumsal formlardır (118).

Aslında Sardar ve Davies, ABD kültürel emperyalizmi virüsüne karşı vücudun karşı koyabilme olasılığını reddetmekte, böylelikle failin rolünü ortadan kaldırmaktadır.

ABD kültürel emperyalizminin kurbanlarındaki çaresizliği ve hatta suç ortaklığını pekiştiren Sardar ve Davies, İngiliz sosyolog Steve Fuller'ın "biyoterörizm" metaforundan alıntı yapmaktadır (118). Aynı zamanda bu, Fraser'ın "anti-Amerikan aşırılıkçılarını" temsil ettiğini iddia ettiği bir metafordur (256). Fuller'in belirttiği gibi biyoterörizm, "günlük etkileşimleri içinde birbirlerine virüs veya mikrop bulaştıran... kurbanlara" yol açar. Biyoterörizm modelini McDonald's'a uyarlayan Fuller şunları belirtir:

> Burgerlerin yayılması, yerlileri Amerikan kültürünün pratiklerini benimsemeye zorlamaktan, onların kültürel ve fiziksel ortamlarını kurutmaya dek, dünyanın birçok yerinde yıkıcı etkiler doğurmuştur. Aslında yerliler burger devleri gibi davranmaya ve kendilerine onların tutumlarıyla davranışlarını (sabırsızlık, obezite, kalp hastalıkları vb) bulaştırmaya başladıklarında Amerikan müdahalesine daha da fazla hedef olur (131).[13]

McDonald's restoranlarının 2007 yılında, dünya genelindeki yaklaşık 120 ülkede toplam gelirleri 23 milyar doları bulan

13. McDonald's'ın etkisine dair daha kapsamlı bir değerlendirme için şu eserdeki makalelere bakınız: Barry Smart (der.), *Resisting McDonaldization*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 1999.

otuz binin üstüne çıkan çoğalışı düşünüldüğünde, biyoterörizmin en üst metaforik seviyesinde olmasa bile, kötücül etkisi ortadadır.

Fraser McDonald's'ın küresel etkisini inkâr etmese de, Sardar ile Davies'in kuşkucu bir tavırla analizlerinde atladığı bir şeyden, McDonald's'ın yerellerde farklı kültürel lezzetlere uyarlanışından bahseder. Uruguay'daki "McQuesos'tan" (251) Japonya'daki "teriyaki burgerlere" (255), açıkça ABD kültürel emperyalizmini seyrelten melezliğin küresel pazardaki etkisi görülmektedir.[14] Diğer yandan Fraser, McDonald's ile "çılgın temposu ve standartlaşmış tüketim ve üretimiyle birlikte kitle toplumunun ayrılmaz bir parçası olan rasyonelleşmiş modernleşme fenomeni" arasındaki bağa karşı körleşmiş gibidir.[15] Bu üretimde saklı olan şey, endüstriyel tarımla ilgili daha büyük hususlar ile Fraser'ın bütünüyle ihmal ettiği yağmur ormanlarının yok edilmesi ve büyükbaş hayvanların yetiştirilip katledilmesine eşlik eden yoğun tüketim ve kaynakların kirletilmesiyle ilgili çevresel kaygılardır. Fraser görünüşte, McDonald's'ın sembolik cazibesini ABD kültürünün pozitif bir unsuru olarak açıklamakla öyle meşguldür ki, modern tüketimciliğin kültürel mantığı ile bunun ABD'nin kültürel emperyalizmiyle olan bağlarını karartmaktadır.[16]

Tüketimcilik ve ABD kültürel emperyalizmi arasındaki karşılıklı ilişkiden haberdar olmalarına rağmen, Sardar ve Davies Amerikan fast food'u ve McDonald's ile ilgili kapsamlı değerlendirmelerinde, tali önemdeki hamburgeri metaforik bir statüye yükseltmektedir. Değerlendirdikleri şekliyle,

---

14. Marwan M. Kraidy, *Hybridity or the Cultural Logic of Globalization*, Temple University Press, Philadelphia, PA, 2005. Hâlâ kültürel emperyalizme dair yeniden formüle edilmiş birtakım unsurları gerektiren iktidar ve eşitsizlik dinamiklerini ihmal etmeye meyilli olsa da, Kraidy'nin "eleştirel kültürlerarasılık" kavramı kültürel emperyalizmin zayıflayan etkisine dair başka bir perspektif sunmaktadır.

15. Douglas Kellner, "Theorizing/Resisting McDonaldization: A Multiperspectivist Approach", *Smart, Resisting McDonaldization*, s. 198.

16. A.g.e., s. 200 ve Van Elteren, "U. S. Cultural Imperialism Today", s. 183.

> Gerçek bir hamburger aşırı bol, çok katmanlı ve bileşik bir yapıdır. Bu, hamburgeri ülke için böylesi güçlü bir metafora dönüştüren, dünyanın geri kalanı içinse Amerika'yı güçlü bir sembol ve eleştiri odağı haline getiren bileşik bir bütün olarak, Amerika'nın kendisini açığa vurma ve yüceltme derecesidir (103).

Ancak Fraser gibi Sardar ve Davies de, Amerikan fast food'unun temelindeki beslenme değeri gibi temel bir meseleyi ve dünyanın geri kalanına döküntü olarak ihraç edilmesini gözden kaçırmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ndeki danışmanlardan birine göre,

> Sağlık uzmanları Batı nüfusu için taşıdığı riskleri azaltmaya çalışsa da, McDonald's yalnızca kanser ve kalp hastalıklarıyla yakından ilişkili bu beslenme biçimini teşvik etmekle kalmayıp, bugün bu hastalıkların sorun olarak görülmediği aynı kültürü de faal biçimde teşvik etmektedir.[17]

McDonald's'ın sembolik rolüne odaklandığı için, Fraser "Big Mac'in besin değerlerinin... meseleyi kaçırdığını" iddia etmektedir. "Amerikan fast food emperyalizmine" ait "besinsel kusurlara" odaklanan kişileri, sabit fikirli kişiler hatta "anti-Amerikan aşırılıkçılar" olarak yok sayan (256) Fraser, hem Amerikan fast food emperyalizmine hem de McDonald's'a yönelik en temel eleştirilerden birini örtbas etmektedir.

Fraser'in McDonald's'a ilişkin değerlendirmesinde daha da kötü olan, McDonald's ile McDonaldlaşmanın öncü küresel eleştirmenlerinden Jose Bove'ye karşı taraflı ve ideolojik açıdan acemi saldırısıdır. Bove'nin 1999 yılında, Roquefort peyniri ürettiği çiftliğin yakınlarındaki Fransız kenti Millau'da bulunan McDonald's restoranına yaptığı saldırı, onu emperyal küreselleşme karşısında önemli bir eleştirmen ve eylemci olarak ön plana çıkardı. ABD kültürel emperyalizmine "ticari korumacılıktan" ötürü (243) itiraz eden kişilerin arasına Bove'yi de katan Fraser, daha da ileri giderek Bove'yi "küreselleşme

17. Alıntılandığı yer: Kellner, "Theorizing/Resisting McDonaldization", s. 197.

karşıtı hareketin radikal saflarında" yer alan "uyanıkça kendi reklamını yapan" ve "jet sosyete" bir kişi olarak yaftalamaktadır (246-7). Bove'nin ticari küreselleşmeye karşı yürütülen mücadeledeki rolünü kabul eden Sardar ve Davies, en azından Bove'nin "sürdürülebilir ve insancıl tarıma yönelik alternatif vizyon ortaya koyan" bir kitabın yazarlarından olduğuna değinmektedir (117). McDonald's'ın sağlığa yararlılığını eleştirenler ve eylemcilerle dalga geçmek için Bove'yi ideolojik bir kum çuvalı gibi kullanarak, Fraser ABD kültürel emperyalizmine yönelik her türlü anlamlı eleştiriyi ve alternatifi kötülemektedir.

Ancak Fraser, özellikle mesele Hollywood filmlerinin ihraç edilmesi olduğunda ABD kültürel emperyalizminin dar ulusalcı pratiklerinden habersiz değildir. Soğuk Savaş döneminde ABD hükümetinin kültürel emperyalizmi yüceltmesini aktarırken, Fraser Amerikan değerlerini olumlu bir şekilde tasvir eden Hollywood filmlerinin ihracatını teşvik eden, Enformasyonel Medya Kefilliği adlı bir Dışişleri Bakanlığı dairesinin kurulmasından bahsetmektedir (60). Ardından, 1970'li yıllardaki vergi teşvikleri ve korumaları, Hollywood'un pazarını dünya geneline yaymasını sağlamış (66-7), film ihracatından elde edilen gelirleri toplam kârının yarısına kadar çıkmıştır. Hollywood, bu yayılmanın karşısına Fransa gibi belli ülkelerin kendi film endüstrilerini korumaya dönük girişimlerince konulan ticaret engelleri konulduğunda, gişe rekorları kıran filmlerini dünya salonlarına sokabilmek için dünya genelindeki güçlü dağıtım ağlarından yararlanmıştır (68-70). İronik bir şekilde Hollywood 1990'lı yıllarda Fransız bankası Credit Lyonnais ve Japon firması Sony gibi yabancı bankalarla şirketlerin hedefi haline gelmiş, bu firmalar Hollywood'u küreselleşmiş bir eğlence endüstrisine ait ulusaşırı bir sahaya dönüştürmüştür.

Bütün bunlara rağmen bazı Hollywood şirketleri ABD kültürel emperyalizminin güçlü aygıtları olmayı sürdürmüştür. Kuruluşundan bu yana Walt Disney'in liderliğindeki Disney

firması, Amerikan yaşam tarzının ihraç edilmesi amacına olan bağlılığını hep ilan etmiştir. Fraser'ın belirttiği gibi, Henry Luce'a kanal açıyormuş gibi görünen Disney şu değerlendirmede bulunmuştur: "Dünyanın geri kalanı üzerinde barışçıl bir hâkimiyet elde etmek amacıyla, demokrasi ile kapitalizme ait değerleri, kurumları ve politikaları ihraç etmesi Amerika'nın kaderiydi (78)." Disney'in ölümünden sonra, şirketi eğlence endüstrisinde kalıcı bir küresel dev haline gelmeye başladı. Michael Eisner'ın yönetimi altında, Disney 1980'ler ve 1990'larda faaliyetlerini, tema parklarını, lüks yolcu gemilerini ve perakende dükkanlarını içeren geniş çaplı bir eğlence ağına dönüşecek şekilde genişletti (79). Tema parkları milyonlarca ziyaretçiyi kendilerine çekse de, başta Fransa'daki EuroDisney olmak üzere birçoğu protestolar ve kültürel çarpışmalarla karşı karşıya kalmıştır (86-9). EuroDisney'e yönelik suçlamalardan biri onu şöyle yaftalamıştır: "Obez Amerikalılar için yazılmış çizgi romanlardan doğrudan alınmış ahmakça folklordan ve sertleşmiş çikletten bir yapı (87)."

Disney'le ilgili bir diğer ihtilaf fırtınası, Arapları alçaltarak betimleyen *Aladdin* isimli animasyon filminin 1993'te uluslararası arenada dağıtılmasıyla gerçekleşti. Özellikle *Rules of Engagement* gibi başka filmlerin daha da aşağılayıcı basmakalıpları işlemesinden sonra (79), Arap ülkeleri ile Amerikan-Arap Ayrımcılık Karşıtlığı Komitesi'nin eleştirilerinden layıkıyla bahsetmesine rağmen, Fraser kültürel emperyalizmin başat işlevlerinden birini, yani yurtiçindeki ABD kültüründe ideolojik hegemonyanın kolaylaştırılmasını umursamazca atlamaktadır.[18] Ancak Sardar ve Davies, *Rules of Engagement* filmini, Arap karşıtı mesajını ve ABD'li izleyicilerin tepkisini daha derinlikli bir şekilde inceler (41-4). Deniz Piyadelerinin aralarında kadınlar ve çocukların olduğu Yemenli sivillere ateş açtığı sahnede seyircilerin alkış tuttuğunu aktaran bir incelemeden

18. Emperyalizm, ideolojik hegemonya ve ulusal ABD kültürü arasındaki bağların geniş çaplı analizleri için şu eserdeki makalelere bakınız: Amy Kaplan ve Donald E. Pease (der.), *Cultures of United States Imperialism*, Duke University Press, Durham, NC, 1993.

alıntı yapan (41) Sardar ve Davies, filme ilişkin incelemelerini, bu film ile diğer Hollywood filmlerinin Araplar ve özellikle genel olarak diğer ırklar hakkındaki kültürel önyargıları ve klişeleri pekiştiren, cahilce basmakalıplar aktarmakla suçlayarak tamamlar (44). İş seyircilerin medya yapımlarından sıklıkla aldığı çoklu anlamlara geldiğinde, maalesef bu filme ve diğer medya yapımlarına ilişkin incelemelerinde her türlü yorumsal muğlaklığın ihmal edilmesine ilişkin bir eğilim vardır.[19]

Küreselleşmenin rolü ve Hollywood'a rakip filmlerin oluşması sonucunda, Hollywood imgelerinin etkisi geçmişte sahip olduğu aynı hegemonik ağırlığı hâlâ taşıyamayabilmektedir. Sardar ve Davies özellikle "Amerikan yönetimindeki küreselleşmenin (121)" diğer kültürler ile yapımlarının gelişmesine boşluk bırakmayacak kadar baskın ve bütüncül olduğu inancında ısrarcı olarak, bu gelişmeyi fark etmekten acizmiş gibi görünmektedir. Bollywood'un başarısını, Hollywood'taki "eser değerlerinin" basit taklidine indirgemektedirler (121). Fraser yakın zamanda "Bollywood'un daha sürükleyici ve hayalperest nitelikte eserleri seri olarak üretmede Hollywood örneğini taklit etmekte olduğunu (107)" kabul etmekteyken, Bollywood'un ortaya çıkışı ve Hint kültüründe yatan kökleri hakkında daha dengeli bir bakış açısı sunmaktadır. Diğer yandan Hindistan'daki Hollywood karşıtı fikirleri bağnaz Hindu milliyetçiliğine atfedecek kadar da ileri gitmektedir (106-8). Dahası Bollywood'un küresel film endüstrisine Hint diasporasının ötesinde rakip bir etki uyandırabilme olasılığını, üstünkörü bir biçimde yok saymaktadır (108). Görünüşe bakılırsa Bollywood ve diğer melezleşmiş kültürel ürünlerin dünya geneline yaydığı, bu bölümün ilk paragrafında belirtildiği gibi Hint

19. Seyircilerin Amerikan medya yapımlarını çok farklı anlamlarla yorumlayışlarının dengeli, incelikli ve ampirik bir bakış açısıyla incelenmesi için bkz. Tomlinson, *Cultural Imperialism*, s. 34-67. Hollywood'un tek boyutlu sinematik imgelere sırtını dönüp, Araplara, Ortadoğu'ya ve İslam kültürüne *Syriana* filmindeki gibi daha incelikli bir kavrayış geliştirmesi, Arap karşıtı ve İslam karşıtı basmakalıpların 9/11 olaylarından sonraki kötücül etkilerinin ayıltıcı değerlendirmeleri sonucu olmuş olabilir.

yapımı olmayan *Moulin Rouge* gibi filmleri etkileyen "eleştirel kültürlerarasılık" konusunda, Fraser Sardar ve Davies'le aynı cehaleti paylaşmaktadır.[20]

Mesele ABD televizyonlarının etkisine gelince, Sardar ve Davies Amerikan TV programlarının beraberinde getirdiği ideolojik kirlilik ve aşırı tüketimcilikle dünya geneline yığılmasını yermektedir (122-4). Bu tüketimciliğe eşlik eden kültür ile yaşam tarzını örtük olarak onaylamasına karşın, Fraser şirketlerin bu tüketimciliği desteklemesine ilişkin daha derin bir kavrayış sunar. Televizyon ile tüketimcilik arasındaki bağlantıyla ilgili olarak, ABC International'dan bir üst yöneticinin şu sözlerini aktarır: "Bu ülke ekonomilerinin bakış açısına göre son derece arzulanır olan şey, televizyonun sürece dahil edilmesi, böylelikle tüketici taleplerinin oluşturduğu aygıtı besleyen dev bir pompa olarak doğal işlevini yerine getirebilmesidir (118)." Sardar ve Davies'in aksine Fraser, ABD televizyonlarının küresel seyirciler üzerindeki ideolojik etkisi hakkında daha şüpheci olup, "televizyon aracılığıyla iletilen kültürel etkinin ayrık, karmaşık ve çok katmanlı (134)" olduğunu iddia etmektedir. Ancak Fraser ABD televizyonu ile kültürel emperyalizm arasındaki bağları reddedecek kadar da hızlıdır. "Amerikan kültürünün taşıdığı etkinin bazen yerel kültürel boğulma karşısında hoş karşılanan bir panzehir" olduğu iddiası (166), ABD kültürel emperyalizmi içinde saklı olarak kapitalist modernliğin daha da yüceltilmesini yadsımaz.[21] Diğer yandan televizyonun "kayda değer bir kültürlerarası melezleşmeye ve bölgesel değiş tokuşlara konu olduğunu (166)" kabul etmesi, ABD kültürel emperyalizminin küreselleşmiş bir dünyada aldığı daha karmaşık ve çelişkili yapıyı yakalamaktadır.

Kuşkusuz, ABD kültürel emperyalizminin hâkimiyetine karşı daha farklı etkilerin ve rakiplerin olması, ABD eğlence endüstrisinin pazar payında üstünlük kurma arzusunu ola-

20. Kraidy, *Hybridity or the Cultural Logic of Globalization*, s. vi ve daha birçok yerde.

21. Van Elteren, "U. S. Cultural Imperialism Today", s. 183. Ayrıca bkz. Tomlinson, *Cultural Imperialism*, s. 136.

naksızlaştırmaz. MTV'nin ve onun Washington'daki destekçilerinin küresel arzularına değinen Fraser, 1990'ların başında ilan edilen MTV sloganına gönderme yapar: "Hedefimiz dünyanın her evinde olmak." MTV bu hedefin bir parçası olarak, 1970'lerdeki Coke reklamlarını andıran bir kampanya benimsemiştir: "Tek Gezegen, Tek Müzik" (193). Sardar ve Davies'e göre, MTV'nin gençlik kültürüne ve metalaşmış müzikal zevklere yönelmesi, "sınırsız tüketim arayışının, her türlü kolektif, komünal ve toplumsal sorumluluktan vazgeçilmesinin" parçasıdır (125). Ayrıca yerli müzikleri, köklerinden kopuk ve gençlik kültürünün pop müzik hassasiyetini cezp etmek amacıyla homojenleştirilmiş Batılı popüler müziğin baskısı altında kalmış halde görmektedirler (125-6). Bir kez daha, çeşitli faillerin aktif katılımına sahip eleştirel kültürlerarasılığın diyalektik etkileşimine hiç alan bırakmamaktadırlar. Bu hususta Fraser, daha sağlam ve fail odaklı bir tutum almaktadır. Şunu ileri sürer: "Müzik, tek yönlü kültürel 'hegemonyaya' dair indirgemeci teorilere uymayan, –ve hatta sık sık bunları inkâr eden– tarzların, biçimlerin, eğilimlerin ve etkilerin karmaşık bir etkileşimine konu olur (187)."

Buna rağmen Fraser, müzik endüstrisindeki bazı kişilerin ve Washington'daki propagandacılarının, ABD kültürünün değerlerini ve inançlarını yayma çabalarını inceleme altına alır. MTV'den "Amerikan İmparatorluğu'nun elektronik dalgalarla yayılması" olarak bahseden Fraser, MTV'nin kendi dünya müziği markasıyla İslam dünyasına erişmeye dönük, Bush yönetiminden de destek bulan çabalarını aktarır (172). "Müslüman gençlerin kalplerini ve zihinlerini kazanma (172)" kampanyasının bir parçası olan bu müzikal cazibe, Bush yönetiminin Arap ve İslam dünyasındaki korkuları, şüpheleri ve düşmanlıkları hafifletmeye dönük büyük propaganda çabalarıyla bağlantılı olmuştur. Bu stratejinin farklı bir yönü, Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın 2002 yılında MTV'ye çıkmasıyla gerçekleşmiştir. "Büyük Şeytan" ile yakınlığına verdiği cevap hakkında kendisine soru sorulduğunda, sertçe "Büyük Şeytan olmak şöyle

dursun, bence bizler Büyük Koruyucularız (221)" karşılığını vermişti. (Bu yanıt bir zamanlar, Birleşik Devletler'in "mahallenin yeni kabadayısı" olmasını isteyerek övünen bir adamdan gelmektedir.)

İroniktir ki Büyük Koruyucu ABD'li şirketlerin müzik endüstrisi üzerindeki hâkimiyetini korumaktan aciz kalmıştı. Soğuk Savaş dönemi boyunca müzik endüstrisi, Dışişleri Bakanlığı ve Amerika'nın Sesi, 1950'ler ve 1960'larda Afro-Amerikanlara ikinci sınıf vatandaş olarak davranmalarına rağmen, onların kültürlerini ve sanatçılarını vitrinde sergilemenin bir yolu olarak, dünya genelinde caz müziğini yaydılar. Cazın etkisi azalıp rock and roll tınıları radyo ve televizyonları istila ettikçe, ABD merkezli müzik endüstrisi kurduğu küresel hegemonyada rakipsiz hale geldi. Ancak 2003'e gelindiğinde, dünyanın en büyük beş müzik şirketinden yalnızca biri Amerikalıydı (Warner). Diğer dördü Alman (BMG), Japon (SONY), İngiliz (EMI) ve Fransızdı (Universal) (186). Görünüşe göre Büyük Koruyucu, birçok açıdan Büyük Taklitçi durumuna düşmüştü. Platters'ın 1950'lerde söylediği eski ama muhteşem şarkılar gibi, şarkı sözlerinden biri sadece ABD müzik endüstrisinin eskiden sahip olduğu hâkimiyetin değil, ABD kültürel emperyalizminin yere göğe sığmayan gücü ve prestijinin de düştüğü duruma özellikle çok uygundur: "Görüyorsun ki olmadığım bir şeymiş gibi görünüyorum."

Gelip geçici bir gerçekliğin izlerini ve kalıntılarını arkada bırakan diğer illüzyonlar gibi, ABD kültürel emperyalizmi yalnızca Amerikan eğlence endüstrisinin değil, aynı zamanda kapitalist modernliğin sönüp giden cazibesi tarafından üretilen fantezilerde ve hayallerde yaşamayı sürdürmektedir. Fransız bir kültür eleştirmeni olan Jean Baudrillard'ın belirttiği gibi, ABD filmleri ve diğer kültürel eserler, bolluk ve zenginlik ideolojisinin yüceltilmesinde ayrılmaz birer unsur olagelmiştir. Baudrillard'ın düşüncesiyle "ne olursa olsun",

> Ve dolarla çokulusluların küstahlığına dair ne düşünülürse düşünülsün, dünyaya hâkim olan, onun ellerinden acı çeken aynı kişileri kendine hayran bırakan bu kültürdür ve bu yolla tüm hayallerinin gerçek olduğuna dair derin ama çılgınca bir kanaat oluşturur.[22]

Şurası kesindir ki Sardar ve Davies ABD kültürel emperyalizminin yaydığı hayallerin, hiçbir kaçışın mümkün olmadığı kâbuslardan başka bir şey yaratmadığı konusunda kendilerinden emindir. Ya direnişin olanaksızlığı ya da onun beyhudeliğini kabul etmeye dünden hazırdırlar. Diğer yanda Fraser, ürünlerine aç olan küresel halk kitleleri için, ABD kültürünün iyiliğini ve özgürleştirici niteliklerini övmektedir. Onun ideolojik ruh ikizi Thomas Friedman bile, bu küresel nitelikteki kültürel yayılmanın kısmen aldatıcı bir yapıya sahip olduğunu kabul etmektedir. Friedman'a göre, "Küreselleşme Amerika hayalini dünya geneline yaymanın bir aracıdır. Günümüzün küresel köyünde, insanlar başka bir yaşam biçiminin olduğunu, Amerikan yaşam tarzı hakkındaki şeyleri bilmektedir ve tüm malzemeleriyle birlikte bu yaşam tarzından alabilecekleri en büyük dilimi istemektedir."[23]

Ancak Fraser ve Friedman'ın görmezden geldiği gerçek arzunun, başka bir yaşam tarzına yönelik "tüketimci inançlar ve pratiklerin küresel yayılmacılığına" ve bu yayılmacılıkta ABD kültürel emperyalizminin oynadığı muhtemel rolle bağlantı derecesidir.[24] Friedman ve Fraser'a göre, ABD insanlığın daha iyi şartlarda yaşaması için olmazsa olmaz niteliğini koruyan "iyiliksever bir egemendir" (263). Taktıkları ideolojik ve kültürel at gözlükleri, sadece onları mahrum ettikleri ve zarar verdikleriyle birlikte küreselleşmenin zayıf karnını algılamaktan değil, ABD tüketimciliği ve kültürel homojenleştirme karşısında yerel kültürlerin devam edeceğini kabul etmekten

22. Jean Baudrillard, *America* [*Amerika*], İngilizce'ye Çev. Chris Turner, Verso, New York, 1989, s. 77.
23. Thomas Friedman, *The Lexus and the Olive Tree*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 1999, s. 235.
24. Van Elteren, "U. S. Cultural Imperialism Today", s. 183-4.

de aciz kılmaktadır. İkinci kanaatte, yerel kültürlerin ortadan kaybolduğunu düşünen Sardar ve Davies'le ortak bir zemini paylaşmaktadırlar. Küreselleşmeye dair böylesi bütüncül bir yönelime yanıt olarak, Manfred Steger şunu öne sürmektedir: "Homojenleştirmenin Batı'daki tüketimci güçleri tarafından yok edilmek yerine, yerel farklılıklar ve özgünlükler yeni kültürel gruplaşmalara ve söylemlere doğru evrilmektedir."[25] 3. Kısım'da detaylarıyla üzerinde durulacak olan, öteki insanların ifade ettiği ve öteki dünyaların temsil ettiği bu yeni kültürel gruplaşmalar ve söylemlerdir. Şimdilik bu bölümü kısaca bir adamdan ve yerel özgünlükler içinden doğan ancak dünyada yankı uyandırmış yeni müzikal gruplaşmaları ifade eden şarkılarından bahsederek sonlandırmak istiyorum.

Coke'un dünyayı mükemmel bir uyum içinde tutmakla ilgili çıkardığı reklam müziğiyle neredeyse aynı dönemde, Island Records Jamaikalı Bob Marley ve Wailers'in hazırladığı *Catch a Fire* adlı albümü çıkardı. ABD'deki R&B ve soul müziğinin, Jamaika'daki ska ve hafif rock müziğinin ve hatta Asyalı Karayipli etkilerinin bir karışımı olan bu albümdeki tınılar ve şarkılar, yeni ve güçlü bir müzik dili olan reginin ifadeleriydi. Baskı ve sömürü deneyimlerinden doğup büyüyen regi, yalnızca baskıcı koşullara yönelik protestoları değil, kurtuluş arzusu ve umudunu da içeren şarkı sözlerini formülleştirmişti. Bu kurtuluş umuduna sıkı sıkıya bağlı olan regi müziği ve Bob Marley gibi önde gelen icracıları, eski Etiyopya İmparatoru Haile Selassie'nin ilahi bir şahsiyet olduğuna ve ganganın (marihuana) kutsal amaçlarla kullanılan kutsal bir bitki olduğuna inanan, Jamaika merkezli kültürel bir yeniden canlanış hareketini, Rastafaryanizmi benimsediler. Bu Rastafaryan inançlar, başta Jamaikalılar veya Büyük Britanya ile diğer yerlerdeki siyah diaspora toplulukları dışındaki dinleyiciler tarafından her zaman anlaşılmasa da, regi ve onun en

25. Steger, *Globalism*, s. 41. Yerel kültürlerin devamlılığı ve direnişine dair kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Marling, *How "American" is Globalization*, s. 81-143.

büyük temsilcisi Bob Marley dünya çapında izleyici ve takipçiye kavuşmuştur.[26]

Marley'in müzikal yetenekleri ve karizmatik performansları, regi müziğinin karşı konulmaz nitelikleri ve dünya genelinde birbirinden ayrı halklar arasında yankı bulan protest sözleri sayesinde, ona bugünkü küresel şöhretini kazandırdı. 1973 tarihli *Burnin'* albümündeki "Get Up, Stand Up" [Ayağa Kalk, Dik Dur] şarkısı protesto marşı haline gelmiştir. Şarkının sözleri dinleyicileri "hakları için dik durmaya" teşvik etmektedir ve aynı yıl Coke'un müzikli reklamlarında verilenden çok farklı bir mesaj taşımaktadır. Bu şarkı sözlerinde ve Marley'in regi müziğinin genel tutumunda ayrıca saklı olan şey, Paul Gilroy'a göre, "siyahları dışlayan ve bunun sonucunda siyahların bunu ilan edip kutladığı çalışma ve ücret dünyasıyla tanımlanmış zaman ile mekân ekonomisinin eleştirisidir."[27]

Marley'in bu ırkçı dışlamaya yönelik şarkılarında en ilgi çeken unsurlardan biri, renkli insanları aşağı konumlara mahkûm eden küresel ırkçılığa doğrudan meydan okumasıdır. Ekim 1963'te Birleşmiş Milletler önünde Haile Selassie'nin verdiği söylevi değiştiren Marley, 1976'da çıkardığı *Rastaman Vibration* albümündeki "War" [Savaş] şarkısında, renkli insanların haklarının inkâr edilmesini suçlayan ve bu inkârdan doğan kaçınılmaz çatışmayı aktaran şarkı sözleri kaleme almıştır. Selassie'nin konuşmasındaki en akılda kalıcı kısım şunlardır:

---

26. Rastafaryan hareketine dair tuttuğu ışıkla birlikte Bob Marley'in eksiksiz bir biyografisi için bkz. Timothy White, *Catch a Fire: The Life of Bob Marley*, Owl, New York, 1998. Regi ve Rastafaryanizm arasındaki söylemsel bağlara dair bir değerlendirme için bkz. Stephen King ve Richard J. Jensen, "Bob Marley's 'Redemption Song': The Rhetoric of Reggae and Rastafari", *Journal of Popular Culture* 29 (3), Kış 1995, s. 17-36. Marley, regi ve Rastafaryanizmin Büyük Britanya'daki etkileri üzerine bkz. Paul Gilroy, *"There Ain't No Black in the Union Jack": The Cultural Politics of Race and Nation*, Hutchinson, Londra, 1987, s. 169-71 ve 187-92. Marley'in hibrid kimliği ve müziği üzerine, özellikle de bu müzik üzerindeki Asyalı Karayipli etkileri hakkında bkz. Lipsitz, *Footsteps in the Dark*, s. 43-5.

27. Alıntılandığı yer: Robin Balliger, "Sounds of Resistance", s. 433.

> Bugünden sonra, bir ırkı üstün diğerlerini aşağı gören felsefe nihai ve kalıcı olarak gözden düşmüş ve terk edilmiştir; bugünden sonra artık hiçbir ülkede birinci ve ikinci sınıf vatandaşlar yoktur; bugünden sonra bir insanın ten rengi göz renginden daha önemli değildir; bugünden sonra tüm insan hakları ırka hiç bakılmaksızın eşit derecede garanti edilecektir; bugünden sonra kalıcı barış ve dünya yurttaşlığı hayali, uluslararası ahlakın hâkimiyeti takip edilen ama asla elde edilemeyen geçici bir illüzyon olarak kalmayacaktır.

Sevginin iyileştirici gücü ile kurtuluş umudundan hiç vazgeçmese de Marley, "insanların hakları için dik durmasına" yönelik yerel ve küresel arzularla kesinlikle aynı tondadır. Bu dik duruş ister ırkçı baskıya, ister sömürgecilik ve emperyalizmin kötücül etkilerine karşı olsun, Marley ve müziği ekonomik veya kültürel her türlü emperyalizmin dayatılmasına karşı alternatif bir yol gösterici olmuştur. Gustavo Esteva ve Madhu Suri Prakash'ın çağrısında bulduğu bir tür "politik alçakgönüllülük" fikrini paylaşmaktadır:

> [Bu alçakgönüllülük] herhangi bir kültürün, ideolojinin ve politik tutumun ötekileri nazarında sözde üstün oluşunu reddeden bir ilkeyi benimseyerek, tüm insanların onuru için mücadele eder. İçinde herkesin kendi görüşlerini ve niyetlerini başkalarına önerip sunabildiği, ancak kimsenin diğerine dayatma yapamadığı bir dünya hayal eder.[28]

Bob Marley'in hayalini kurduğu dünya, Coke sponsorluğundaki yapay ve tarihsel olmayan mükemmel uyum hayali değil, "zihinsel kölelikten" ve diğer bilişsel veya fiziki baskı türlerinden kurtulmayı amaçlayan, kökleri tarihte yatan bir vizyondur. Baskıcı bir dünyada kurtuluş bulma mücadelesi veren Marley'in şarkılarında, Babil kulelerinden veya onun yakın zamanda aldığı biçim olan Birleşik Devlet'ten korkmak veya onlara razı gelmek yoktur. 1960'ların ortasında Birleşik

28. *Grassroots Post-Modernism: Remaking the Soil of Cultures*, Zed Books, New York, 1998, s. 202.

Devletler'de yaşamış olan Marley, "her şeyin çok hızlı, çok gürültülü ve telaş içinde olmasından" şikâyet etmişti.[29] ABD'deki popüler müziğin, özellikle de duygusal bir müzisyen olan Sam Cooke'un çekimine kapılmış olsa da, Marley kendi tarzını yaratmanın bir yolunu bulmuş, bu süreçte her türlü harici kültürün hâkimiyeti ve rolüne karşı baskın gelmiştir. Başta "postemperyal İngiltere'de" yaşayan dinleyicileri ise, "onun eşitlikçiliğinde, Etiyopyacılığında ve antiemperyalizminde, yasaları eleştirmesinde ve çalışmalarında ... hayatlarını anlamlandıran bir şeyler bulmuştur."[30]

Marley'in şarkıları ve mirası, şüphesiz yalnızca tek bir küreselleşme şeklinin olduğu görüşüyle çelişmektedir. 3. Kısım'da göreceğimiz gibi, alternatif sesler ve vizyonlar küreselleşmeye tepeden meydan okumaktadır. Bu sebeple bu bölümü ve 2. Kısım'ı şöyle bir kavrayışla sona erdirmemiz elzemdir: En yakın zamanda emperyal kültürüyle birlikte Birleşik Devletler'in yaptığı gibi, ülkelerin ve oluşmakta olan ulusaşırı sınıflar gibi yeni sınıfların, bu küreselleşmeyi yönlendirme ve yönetme girişimlerine rağmen, hiçbir ülke, kültür ve hatta sınıf küreselleşmeye sahip olamaz. Her şeye rağmen aşağıdan gelen güçler, küreselleşmenin sürekli küresel uyumsuzluk ve anlaşmazlıkların patlamalarına açık, ihtilaflı bir bölge olarak kalacağını garanti etmektedir.

29. White, *Catch a Fire*, s. 207.
30. Gilroy, *"There Ain't No Black in the Union Jack"*, s. 171.

Üçüncü Kısım

Başka Kamular, Başka Dünyalar

YEDİNCİ BÖLÜM

Ulusaşırı Karşı Kamu ve Direnişin Küreselleşmesi

Baskının olduğu yerde, ona direniş vardır. Bir anlamın dayatıldığı yerde, alternatif anlamlara yönelik projeler vardır. Ve bu direnişin alanları ile bu özerk anlamlar her zaman her yerdedir.

Manuel Castells

Şayet bir umut olacaksa, bu yeni bir düşünce tarzına ve yeni bir eyleme geçme tarzına dayanmak zorundadır. Politik yaşamdaki yalanları ifşa etmek ve her kısıtlamanın üstesinden gelmek zorundayız. Savaşa karşı uluslararası ve genel bir greve girişmek zorundayız.

Petra Kelly

1980'li yıllarda ABD'nin Orta Amerika'da desteklediği askeri rejimlerin ve gerillaların sürdürdüğü vahşi temsili savaşların ortasında yazan Noam Chomsky, "(Birleşik Devletler'deki) son derece rafine haldeki ideolojik kurumların bizi, Üçüncü Dünya'nın büyük bir bölümünde acı ve ıstırap çeken milyonların durumunu... ve belli fasılalar hariç bunu sürdürmede oynadığımız rolü görmekten alıkoymasından" yakınmaktaydı. "Kurbanların çığlıklarını işitirken dürüstlük ve ahlaki cesaretten" yoksunluğu kınayarak devam eden Chomsky, Birleşik Devletler'deki vatandaşlar için öteki konumunda yer alan insanların gerçek acılarını göstermesi için ana akım medyaya meydan okumuştu. Medya odağında böyle bir değişimi tasavvur ederek, kafasında şunları canlandırmaktaydı:

> Sabahları radyolarımızı açar ve Quiche eyaleti ve Guazapa dağlarındaki katliamlardan kaçan insanların seslerini dinlerdik; günlük basınsa, mısır ile etinin Amerikan pazarlarına ihraç edildiği ve otoriterce yönetilen ülkelerde açlıktan ve hastalıktan ölen çocukların resimlerini açıklamalarıyla birlikte manşetlerine koyardı. Uluslararası Af Örgütü, Americas Watch, Survival International ve diğer insan hakları örgütleri tarafından derlenen, sömürgelerimizdeki terör ve işkence olaylarına dair kapsamlı ve detaylı kayıtları dinlerdik.

Ancak "kendimizi başarıyla korkunç gerçeklerden yalıttığımızın" farkında olan Chomsky, "modern dünyada çok az ülkenin sahip olduğu bir ahlaksızlık seviyesine batmış olduğumuz" suçlamasını yapmaktadır.[1]

Birleşik Devletler'in ve onun denetiminde olan uluslararası örgütlerin emperyal politikalarının sonucunda milyonlarca insanın çektiği acılar, birçok açıdan ABD yurttaşlarınca görülmemeye devam etmektedir. Diğer yandan özellikle Dünya Çapında Ağ [World Wide Web] ve internet sayesinde, küresel iletişim ağlarının ve alternatif medyanın genişlemesi, dünyanın her yerindeki yoksul ve baskı altında kalmış insanların

1. Noam Chomsky, *Turning the Tide: U. S. Intervention in Central America and the Struggle for Peace*, South End Press, Boston, 1985, s. 170.

acısını yerküredeki diğer insanların ve özellikle internetin çok daha yaygın olduğu ABD'nin daha fazla erişimine açmıştır. Bu bilgiler üzerine harekete geçen ve ahlaki bir aciliyet hissine sahip, Chomsky'nin bahsettiği insan hakları örgütleri ve diğer yeni ulusaşırı ağlar hızla büyümüştür. Mikro-emperyal nitelikteki ekonomik ve kültürel politikaların tesirini hızlandıran küreselleşmiş bir dünyaya ait bağlar, aynı zamanda, yalnızca ABD ve küreselleşmiş Kuzey vatandaşları arasında değil, Chomsky'nin bir şekilde pasif kurbanlar olarak betimlediği kişiler arasında da büyüyen bir farkındalık ve aktivizm doğurmuştur. Jeopolitik hâkimiyetini genişletmek amacıyla ilk kez emperyal Amerika'da icat edilen araçları, özellikle de interneti kullanan küresel ağlar, ABD emperyalizmine meydan okumak üzere ortaya çıkmış; diğer yandansa Manuel Castells'in "akış mekânlarını tabandan örgütlemek" şeklinde adlandırdığı biçimde, yeni politik katılım ve direniş sahaları yaratmaya başlamıştır.[2]

Bu ulusaşırı politik katılım ve direniş mekânlarının gelişimini anlamak için, ilk olarak bu sahaların nasıl oluşturulduğunu belirlemek gereklidir. Bu tür sahaların billurlaşmasını kavramanın bir yolu, karşı kamular fikriyle mümkündür. Feminist siyasal felsefeci Nancy Fraser'ın çalışmalarını takip edersek, karşı kamular alternatif kamusal söylemleri ve politik eylemleri ifade etmekte, bu süreçte meşrulaştırılmış kamusal alanın ayrıcalıklı yapılarına ve seçmenlerine meydan okumaktadır.[3] Buradan hareketle ulusaşırı karşı kamular, "toplumsal

2. Manuel Castells, "Grassrooting the Space of Flows", yer aldığı eser: Louise Amoore (der.), *The Global Resistance Reader*, Routledge, New York, 2005, s. 363-70. Ulusaşırı toplumsal hareketlerde internetin etkisine dair başka bir analiz için bkz. Porta vd, *Globalization from Below: Transnational Activists and Protest Networks*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2006, s. 92-117 ve Thomas Olesen, *International Zapatismo: The Construction of Solidarity in the Age of Globalization*, Zed Books, New York, 2005, s. 47-51.

3. Nancy Fraser, *Justice Interreptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition*, Routledge, New York, 1997, s. 75. Özellikle Fraser, daha kapsayıcı ancak daha muhalif bir politik alan için hem sahne içinde hem de dışında ajitasyon yapan, "alt karşı kamuları" olarak adlandırdığı şeye odaklanmaktadır. Bkz. A.g.e., s. 81-5.

yaşamda rutin pratikler halini almış ulusaşırı pratiklerin ivme kazanmış mekânlarıyla" oluşturulan, halihazırda büyümüş toplumsal mekânları genişletmek ve demokratik hale getirmek için eyleme geçmektedir.[4] Bu hareketler genellikle karşı kamuların önemli unsurlarını oluşturup ardından "dünya ile insanlığın birbirine bağlı olduğu algısını" paylaşan, küresel ölçekte bilinçli bireylerin oluşturduğu ağları harekete geçirse de ulusaşırı karşı kamular toplumsal hareketlere pek benzememektedir.[5] Dahası ulusaşırı karşı kamular sivil toplum kuruluşlarıyla (STK'lar) aynı şey de değildir; çünkü hâkim kamular ile aralarında bürokratik ve kurumsal bağlar yoktur. Ancak hâkim kamuların ve içlerinde faal oldukları politik çerçevenin oluşma biçimini reddetmeleriyle, ulusaşırı karşı kamular hem hâkim söylemin hem de aktarım araçlarının sınırlılıklarını ve çelişkilerini açığa çıkarır.[6]

Ulusaşırı karşı kamuların bu reddi, Christopher Chase-Dunn ile Barry Gills'in "direnişin küreselleşmesi" olarak adlandırdığı şeyle bağlantılıdır. Küreselleşmeye tepeden meydan okumanın ötesinde, bu türden bir "küreselleşmiş direniş" "köprüler ve dayanışmalar kurmaya" çalışan katılımcı ve tabandan örgütlenen bir demokrasi türünü beslemektedir. Chase-Dunn ve Gills'in "direnişin yeni toplumsal hareketlerine" ait "temel değerler" olarak tanımladığı şeyler aynı zamanda, bu bölümde vurgulanacak olan ulusaşırı karşı kamuların

4. Victor Roudometof, "Transnationalism and Cosmopolitanism: Errors of Globalism", yer aldığı eser: Richard P. Applebaum ve William I. Robinson (der.), *Critical Globalization Studies*, Routledge, New York, 2005, s. 68. Ayrıca bkz. Kumai Naidoo, "Claiming Global Power: Transnational Civil Society and Global Governance", yer aldığı eser: Srilatha Batliwala ve L. David Brown (der.), *Transnational Civil Society: An Introduction*, Kumarian Press, Bloomfield, CT, 2006, s. 54.

5. Olesen, *International Zapatismo*, s. 101. Olesen, uluslararası Zapatismo ile ilgili analizinin unsuru olarak, ulusaşırı karşı kamuları kavramından yararlanır. Bkz. A.g.e., s. 93-101.

6. Jackie Smith'in "rakip ulusaşırı ağlar" kavramıyla ilgili değerlendirmesi açıkça, bu rakip ağlardan birinin sahası olarak ulusaşırı karşı kamularla ilgili yaklaşımımı da içermektedir. Bkz. *Social Movements for Global Democracy*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2008, s. 19-35.

temel tanımlayıcı nitelikleri arasındadır: "Şiddete başvurmayan mücadeleler, demokratik pratik, toplumsal adalet... barış, dayanışma... ve eşitlik (sınıf, kast ve etnik temelli ayrımcılığın yanı sıra kadınlara yöneltilen ataerkil baskı formlarına muhalefet de dahildir)."[7] Açıkça belirtilmelidir ki ulusaşırı karşı kamuların getirdiği dayanışma türleri, 3. Bölüm'de ele alınan sorunlu dayanışma biçimlerinden farklıdır. Direnişin küreselleşmesinde saklı olan ulusaşırı bağların sonucu olarak, bu dayanışma türü "karşılıklılık ve nihai olarak birbiriyle iç içe geçmiş kader algısı üzerinde temellenmiş... bir dayanışmaya olanak tanıyan diğer mücadelelere karşı sempati yerine empati çağrısında bulunur."[8]

Bu bölümde incelemek istediğim, ulusaşırı karşı kamuların yekvücut olduğu ve bu sayede bahsi geçen temel değerleri ifade edip hayata geçirdiği, belli toplumsal mekânlar ve politik sahalardır. Bu odak noktasını ön plana çıkarmanın bir yolu olarak, Chomsky'nin 1980'li yıllarda Orta Amerika'yı kasıp kavuran ve ABD'nin finanse ettiği korkunç trajedilere yönelik göndermesine, Orta Amerika'daki durumla ve bu bölgedeki göçmenlerle sığınmacıları dahil eden ulusaşırı karşı kamulara dönmek istiyorum. Özellikle Salvadorlu ve Guatemalalı göçmenler, Birleşik Devletler'deki dini ve politik ağlarla birlikte, 1980'lerde Orta Amerika'daki insan hakları ihlallerine ve bu ülkelerdeki göçmenlerle sığınmacıların karşılaştığı sorunlara

7. Christopher Chase Dunn ve Barry Gills, "Waves of Globalization and Resistance in the Capitalist World-System: Social Movements and Critical Global Studies", yer aldığı eser: *Critical Globalization Studies*, s. 53. "Direnişin küreselleşmesi" ve "tabandan küreselleşme" ile ilgili daha fazla değerlendirme için bkz. Barry Gills (der.), *Globalization and the Politics of Resistance*, St. Martin's Press, New York, 2000; James H. Mittelman, *The Globalization Syndrome: Transformation and Resistance*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2000, s. 165-78 ve Jeremy Brecher, Tim Costello ve Brendan Smith, *Globalization from Below*, South End Press, Cambridge, MA, 2000. Ayrıca tepeden küreselleşmeye karşı koyma üzerine bkz. Marjorie Mayo, *Global Citizens and the Challenge of Globalization*, Zed Books, Londra, 2005; Ronaldo Munck, *Globalization and Contestation: The New Great Counter-Movement*, Routledge, New York, 2007 ve Smith, *Social Movements for Global Democracy*.

8. Ruth Reitan, *Global Activism*, Routledge, New York, 2007, s. 20-1.

değinen bir dizi insan hakları ve dayanışma grupları örgütlemişti. Bu örgütler arasında El Salvador Halkıyla Dayanışma Komitesi (CISPES) ve Guatemala Halkıyla Dayanışma Ağı (NISGUA) da bulunuyordu. İlan ettikleri dayanışma çabaları, sağcıların "komünizm" histerisinin devam etmesi ve hükümetin "uluslararası terörizme" yönelik tomurcuklanan saplantısı göz önüne alınınca, CISPES ve diğer Orta Amerikalı dayanışma aktivistleri gözetime, hatta tacize ve gözdağına maruz kaldı. 1990'lı yıllarda El Salvador ve Guatemala'da görüşülen barış anlaşmalarından sonra bu örgütlerin birçoğu önemini kaybetse de, diğerleri Orta Amerika'daki *maquila* endüstrisindeki koşullarla doğrudan ilişkili kaygılarla ilgilenir oldu. ABD'nin finanse ettiği serbest ticaret bölgelerindeki emek baskılarına meydan okuyan, Orta Amerika'dan ve Birleşik Devletler'den aktivistler çeşitli seferberlikler aracılığıyla ulusaşırı dayanışmanın sağlanması için uğraştı. Her zaman başarılı olmasalar ve ekonomik sömürü ile politik baskının tam bağlamını kavrayamasalar bile, emek ve insan hakları aktivistleri Orta Amerika'daki sömürücü ve baskıcı koşulları reddeden ulusaşırı bir karşı kamuyu yaratmayı başarmıştı.[9]

Ulusaşırı karşı kamuların daha önemli örneklerine geçmeden önce, yukarıda bahsi geçen Orta Amerika'daki ulusaşırı karşı kamunun altında yatan bağlam ve mekanizmalar hakkında deneme amaçlı birtakım yorumlarda bulunmak istiyorum. İnternetin kamusal kullanımı yaygın hale gelmemiş

9. Ulusaşırı Orta Amerika bağlantıları üzerine bkz. Nora Chinchilla, "Globalization, International Migration, and Transnationalism: Some Observations Based on the Central American Experience", *Critical Globalization Studies*, s. 167-76. 1980'lerde Orta Amerika'da oluşan dayanışma ağları ile sonrasında ABD hükümetinin gözetlemeleri ve korkutmaları üzerine değerlendirmeler için bkz. Christian Smith, *Resisting Reagan: The U. S. Central America Peace Movements*, University of Chicago, Chicago, 1996 ve Greg Grandin, *Empire's Workshop: Latin America, the United States, and the Rise of New Imperialism*, New York, 2007, s. 137-40. El Salvador'da ABD'nin finanse ettiği serbest ticaret bölgeleri, bu bölgelerde emeğe yapılan baskılar ve serbest ticaret bölgelerindeki giyim endüstrisine odaklanan emek seferberlikleri üzerine bkz. Ethel C. Brooks, *Unraveling the Garment Industry: Transnational Organizing and Women's Work*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2007, özellikle s. 104-11.

olsa da, Orta Amerika'dan gelen göçmen ve sığınmacı akını sayesinde, iletişim ağları kapsamlı bir şekilde gelişmiş ve güçlenmişti. Kiliselerden sendikalara ve kolej kampüslerine dek uzanan kurumsal bağlar, ölüm tugaylarından kaçmaktan iş bulmaya dek Orta Amerika'yla ilgili bütün meselelerin ifade edilebileceği önemli sahalar sağlamıştı. Dolayısıyla hayati ve ikna edici bilgilerin değiş tokuşu ile dağılımı, yeni oluşmakta olan ulusaşırı bir karşı kamu aracılığıyla sağlanıyordu. "1980'li yıllarda Orta Amerika'daki dayanışma hareketinin ulusaşırı niteliğine" dair yapılan bir araştırma şunları belirtmektedir: "Misyonerler, kilise çalışanları, Orta Amerikalı muhalefet liderleri ve sığınmacıların hepsi, bölgedeki ABD politikalarına karşı çıkan ve bazen Reagan yönetimi ile ana akım medyanın ilettikleriyle çelişen bilgileri ilk elden ulaştıran bir ulusaşırı ağın parçasıydı."[10]

Reagan yönetiminin Orta Amerika'yı dış politikalarının temel hedefi haline getirmesi, kamusal tartışmaları şekillendirmeleri anlamına geliyordu ve ana akım medyanın yönetimin iddialarını papağan gibi tekrarlaması, ideolojik savlarını reddetmek ve çürütmek için bariz bir olanak sağladı.[11] Aslında bu ulusaşırı karşı kamu, Orta Amerika ile Birleşik Devletler arasındaki ulusaşırı etkileşimlerin bir sonucu olduğu kadar, Reagan yönetiminin kamu gündemi oluşturma çabalarının da bir sonucuydu. Reagan'ın Orta Amerika politikası etrafında temel muhalefet hareketlerinin gelişmesi, harekete geçmiş bu ulusaşırı karşı kamudan kaynaklanmaktaydı. Yukarıda bahsedilenlere ek olarak üç özel örgüt de –Sanctuary, Witness for Peace ve Pledge of Resistance– ulusaşırı dayanışmanın en güçlü ifadesini açığa vurmak amacıyla, Reagan yönetiminin dayatmaya çalıştığı tüm hukuki ve/veya yasamaya ilişkin sınırla-

10. David Cortright ve Ron Pagnucco, "Transnational Activism in the Nuclear Weapons Freeze Campaign", yer aldığı eser: Thomas R. Rochon ve Davis S. Meyer (der.), *Coalitions and Political Movements: The Lessons of the Nuclear Freeze*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 1997, s. 91.

11. Grandin, *Empire's Workshop*, s. 87-158. Ayrıca bkz. Smith, *Resisting Reagan*, özellikle s. 18-56.

maları çiğnemeye hazır on binlerce ABD vatandaşını harekete geçirdi.[12]

Başka bir ulusaşırı karşı kamu birliğini, Reagan'ın dış politikasının farklı bir yönüne borçluydu. Reagan'ın Batı Avrupa'daki nükleer silah yerleşimlerini genişletme niyetine doğrudan verilmiş bir karşılık olarak, Birleşik Devletler ve Avrupa'daki geleneksel barış örgütleri, saflarında büyük bir artışa tanık oldu.[13] MX ve Pershing II füzeleri gibi yeni silah sistemlerine, 1970'lerin sonlarında Carter yönetimi tarafından yeşil ışık yakılmasına rağmen, Reagan 1981'de başkan olur olmaz sadece bunların ve yeni nükleer silahların geliştirilmesi ve mevzilenmesini değil, Soğuk Savaş retoriğini de pekiştirme sözü verdi. Özellikle Reagan yönetiminin, ABD'nin ilk darbeyi vurma kapasitesini gösterecek bir uyarı olarak bir dizi Avrupa ülkesine Pershing II ve karadan fırlatılan güdümlü füzeleri konuşlandırmaya dönük tek taraflı ve aksi beyanı, kitlesel bir muhalefet doğurmuş, 1981'in sonları ile 1982'nin başlarında Bonn, Londra, Paris, Roma ve Amsterdam'da yüz binlerce kişinin katıldığı gösterilere yol açmıştır. Birleşik Devletler'deki barış aktivistleri için, bu Avrupa aktivizmi potansiyel bir katalizör etkisi uyandırmıştır. Bu aktivistlerden biri şunları yazmıştır: "Bu hareket umut yarattı ve içerisinde hepimiz için umut var. Bize meydan okudular: Neden çığlık atmıyorsunuz Amerikalılar?"[14]

Kuşkusuz Batı Avrupa'daki gösteriler ve akabindeki nükleer karşıtı seferberlikler, ana akım medyanın ilgisini çekmenin yanı sıra, ABD'li barış aktivistlerine de ilham verdi.[15] ABD

12. Sanctuary, *Witness for Peace ve Pledge of Resistance*'a dair hızlı ve tanımlayıcı bir bakış için bkz. Smith, *Resisting Reagan*, s. 59-86.

13. ABD'deki nükleer silah karşıtı hareket üzerine bkz. David S. Meyer, *A Winter of Discontent: The Nuclear Freeze and American Politics*, Praeger, New York, 1990. Batı Avrupa'daki nükleer karşıtı hareketler üzerine bkz. Thomas Rochlon, *Mobilizing for Peace: The Antinuclear Movements in Western Europe*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1988. Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş sonrası dönemlerdeki, ulusaşırı barış eylemciliğine dair, daha geniş ama özlü bir değerlendirme için bkz. Motoko Mekata, "Waging Peace: Transnational Peace Activism", *Transnational Civil Society*, s. 181-203.

14. Meyer, *A Winter of Discontent*, s. 75.

15. A.g.e., s. 124-6.

Nuclear Freeze [Nükleer Silahlanma Programını Durdurma] seferberliği ivme kazanıp, 1982 Haziran'ında bir milyon yurttaşın New York kentinde toplandığı muazzam bir eylemi harekete geçirdiğinde, kayda değer bir ulusaşırı karşı kamunun oluşmakta olduğu gerçeği açığa çıktı. Ancak Nuclear Freeze hareketinde, Batı Avrupa'da olanların aksine, onu bir küresel direniş algısı geliştirmekten alıkoyan açık kısıtlamalar vardı. Tek taraflı bir Soğuk Savaş yöneliminin ötesine geçmeyi (dondurmayı) zorlaştıran "sosyo-politik bir çevre" tarafından sınırlandırıldığı için, ABD'deki nükleer karşıtı seferberliğin ulusaşırı perspektifi ketlenmişti.[16] Bu dönemde Birleşik Devletler ve Avrupa'daki barış eylemcilerinin ağlarında yaşanan belli patlamaların yanı sıra, Nuclear Freeze hareketine ait bazı gelişmeleri ve kısıtlamaları vurgularken, ulusaşırı karşı kamuların ne derece ortaya çıkabildiklerini ve ne derece engellendiklerini gösterme niyetindeyim. Böylesi bir sorgulama, internet ve diğer bilgisayar aracılı iletişim yöntemlerinin çıkmasından önce, ulusaşırı dayanışma ile küreselleşmiş direnişin nasıl oluştuğuna daha fazla ışık tutacaktır.

Elbette o dönemde barış aktivistlerinin kullandığı basılı iletişim araçları ve küresel değiştokuşlar, ulusaşırı karşı kamuların oluşmasında temel araçlardı. İngiliz tarihçi E. P. Thompson ve Avusturyalı pediyatrist Helen Caldicott gibi entelektüeller ve aktivistler, çalışmalarıyla ulusaşırı karşı kamunun katalizörleri olarak görülebilir. Thompson, ABD'nin ilerici dergilerinden *The Nation*'ın Haziran 1981 sayısı için yazdığı coşkulu bir denemede, ABD yurttaşlarından güdümlü füzelerin Avrupa'ya kurulmasına karşı harekete geçmelerini istemişti.[17] Onunla hemfikir birçok başka ses olsa da, isteğiyle uyandırdığı derin etki ve üyesi olduğu the Campaign for Nuclear Disarmament [Nükleer Silahsızlanma Seferberliği'nin (NSS)] inatçı çabaları, Birleşik Devletler'deki aktivistlere ilham verdi. (Nihayetinde benim de nükleer karşıtı harekete katılmamda kuşkusuz belir-

16. Cortright ve Pagnucco, *Coalitions and Political Movements*, s. 82.
17. Meyer, *A Winter of Discontent*, s. 151-2.

leyici olmuştu. 1983'te Detroit bölgesinde faaliyet yürüten ve güdümlü füzeler için motor üreten yerel bir imalatçının bölgeye girmesini engellemeye çalışan barış ve nükleer karşıtı eylemcilere katılmıştım.) Caldicott'ın Sosyal Sorumluluk Sahibi Hekimler örgütünü yeniden canlandırması ve nükleer silahlar ile nükleer enerjiye karşı lafını esirgemeyen dramatik söylemleri, kamu farkındalığı üzerinde büyük bir etki uyandırmıştı.[18]

Ancak ana akım medya, kamu farkındalığını şekillendirdiği kadar, Nuclear Freeze hareketi ve onun kendi politik analizleri ile stratejilerini sunma kapasitesi üzerinde belli kısıtlamalar getirmişti. Özellikle ABD ve SSCB'yi nükleer silahlarla füzelerin üretimini, test edilmesini ve konuşlandırılmasını dondurmaya zorlayacak bir çağrıda bulunmayı amaçlayan yasa tasarısını, New England şehirlerinde yapılan toplantılarda geçirmeye dönük bir taban örgütlenmesiyle hareketin 1982'de ivme kazanması sonucu, ana akım medya gerçekten de kamunun desteğini ve sempatisini uyandıran, kapsamlı yeni öyküler yayınlamaya başladı. Buna rağmen bu öykülerin çoğu, Nuclear Freeze hareketini apolitikleştirecek şekilde önemsizleştiren ve çarpıtan bir çerçeveyle aktarılmakta ve hareketin kendi içsel çelişkilerini büyütmekteydi.[19] Silahların denetlenmesine yönelik önlemler doğrultusunda orta sınıfları kendine çeken ve Kongre üzerinde lobicilik faaliyeti yapan bir kamu seferberliği olarak Nuclear Freeze hareketinin oluşumunda bu çelişkiler apaçık ortaya çıksa da,

> Medya bu harekete verilen desteğin altında yatan nükleer korkuyu meşrulaştırıp benimsedi ve bu korkuyu politikayla çok az ilgisi olan insancıl bir kaygıya dönüştürdü. Medya bu kaygıları öyle ılımlı ve apolitik bir şekilde ifade etti ki, politik kararlar ve politik yaşam üzerinde neredeyse hiçbir etkisi olmayan kamu yoklamalarında çok yüksek destek seviyelerini göstermeye devam edebildiler.[20]

---

18. A.g.e., s. 102.
19. A.g.e., s. 119-35.
20. A.g.e., s. 133.

Kuşkusuz Randall Forsberg gibi Nuclear Freeze hareketinin kurucularından olan kişiler için, harekete ilişkin vizyonları daha radikal ve ulusaşırı bir yaklaşımın somutlaşmış halidir. Dünya Kiliseler Konseyi'nin Kasım 1981'de düzenlediği Nükleer Silahlar ve Silahsızlanma Üzerine Uluslararası Açık Duruşma'da yaptığı sunumda Forsberg, "orta sınıfı seferber etme, onlara umut verme ve onları silahlanma yarışına karşı çıkanların saflarına faal olarak kazanma" ihtiyacından bahsetmişti. Böyle bir seferberlik böylece,

> İnsanların kendi kaderlerini yönetebileceğini, silahlanma yarışını dizginleyebileceğimizi, beraber askeri-endüstriyel kompleksten daha güçlü olduğumuzu ve insan iradesinin teknolojik zorunluluklardan üstün gelebileceğini gösterecek. "Demokratikleşebileceğimizi" ve böylelikle nihayet savaşın ve sömürücü dış politikanın eski, habis, elit kurumlarını ortadan kaldırabileceğimizi ispat edecek.[21]

Ancak Forsberg'in idealist retoriği, beyaz orta sınıfa ilişkin dar görüşü ve neredeyse tamamen Kongre ile seçim politikalarına odaklanması nedeniyle tuzla buz olmuştur. Hareket silah denetimi etrafında ulusal bir gündem yaratıp meşruiyet elde ederken, kendisini kasıtlı olarak daha geniş ve radikal bir gündeme sahip barış ve adalet aktivistlerinden ayırmıştı. Bu durum Haziran 1982'de yapılan eylemde, İsrail'in Lübnan işgalini kınayan ve ABD'nin Üçüncü Dünya ülkelerine yaptığı müdahaleleri suçlayan sesleri bastırmasıyla açıkça görünür hale gelmişti.[22] Aslında Nuclear Freeze, küresel direnişle bağlantılı ulusaşırı bir karşı kamu oluşturmak isteyenleri ketlerken, sınırlı ulusal hedefler etrafında gelişen bir kamusal farkındalık ve hareket yaratmıştı.

Diğer yandan Nuclear Freeze hareketinin faaliyet yürüttüğü bağlam kimisi ondan önce de var olan öteki grupları ve hareketleri, ulusaşırı karşı kamu oluşturmaya dönük şekil-

21. Alıntılandığı yer: a.g.e., s. 162.
22. Bu meselelerle ilgili 12 Haziran koalisyonundaki hoşnutsuzluk üzerine bkz. A.g.e., s. 184-8.

de seferber etmişti. Bu gruplardan biri Kadınların Pentagon Eylemleri'ydi (KPE). Radikal bir barışçı örgüt olan Savaş Direnişçileri Birliği'nden çıkan KPE, ilk eylemini Reagan'ın seçilmesinden kısa bir süre sonra Kasım 1980'de gerçekleştirdi. Şair ve aktivist Grace Paley, dünya genelinde kadınlarla ve baskı altındaki insanlarla dayanışma içinde olduklarını duyurmuş, bu süreçte başka bir dünya kurma arzularının altını çizmişti. Batı Avrupa'daki aktivizmden aldıkları ilhamla, Kasım 1981'de yaptıkları ikinci eylem, feminist bir antimilitarizmin ifadesine dönük çabalarını daha geniş bir politik perspektifle ilişkilendirmişti. Katılımcılardan birinin kabul ettiği gibi,

> Kendimize bir kez daha, ancak politikalarımızı yaşamlarımızda sonuna kadar götürdüğümüz takdirde sembolik protestomuzun önem kazanacağı gerçeğini hatırlattık. KPE küresel vizyonunu ve ırkçı, kadınlardan nefret eden, ölümü arzulayan hükümetlerin iğrençliklerini sonlandırmaya dönük kararlılığını ifade etmiştir.[23]

Küresel vizyonuyla birlikte KPE, oluşmakta olan ulusaşırı bir karşı kamunun merkezinde yer alsa da, Birleşik Devletler'deki büyük nükleer karşıtı hareket içinde marjinal bir konumdaydılar. Diğer yandan Batı Avrupa'da somutlaşan şey ulusaşırı bir karşı kamu olma niteliğindeydi. Birleşik Devletler'deki nükleer karşıtı güçleri sınırlayan tek yanlı ve Soğuk Savaş politikalarının ötesine bakabilmesinin sonucu olarak, Büyük Britanya'daki NSS, Hollanda'daki Kiliseler Arası Barış Konseyi ve Batı Almanya'daki Yeşiller Partisi gibi Batı Avrupa güçleri, yalnızca Pershing II ve güdümlü füzelerin kendi ülkelerine konuşlanmasına meydan okumaya değil, küresel bir silahsızlanma ve barış vizyonu etrafında seferber olma becerisine de sahip olmuştur. Büyük Britanya'da kadınlar, 1981 yılında Greenham Common'daki ABD Hava Kuvvetleri üssü dışında bir barış kampı kurdu. Bu kamp, sonraki yıllarda ulusaşırı kadınların barış ağları ve aktivistleri için bir çekim merkezi

23. A.g.e., s. 196-8.

olmaya devam etti. Batı Almanya'da geçmişi 1960'lara dayanan ve neredeyse kaybolmaya yüz tutmuş, geleneksel Paskalya Barış Yürüyüşü 1980'lerde ivme kazanmış, 1986'da ise yarım milyon insan yürüyüşe katılmıştı.[24] Dolayısıyla yerel ve ulusal seviyelerde, ulusaşırı karşı kamular nükleer tehdide yanıt olarak Batı Avrupa'da gelişmekteydi.

Bu seferberliğin ve ulusaşırı bir karşı kamunun oluşmasında en önemli katalizörlerden biri, Batı Almanya Yeşiller Partisi'nin kurucularından Petra Kelly'ydi. 1947'de Bavarya'da doğan Kelly, soyadını Amerikan Ordusu'nda subay olan üvey babasından almıştı. Hem Almanya'da hem de Birleşik Devletler'de eğitim gören Kelly, 1970'de Batı Almanya'ya döndükten sonra iki ülkedeki karşı kamular arasında mükemmel bir köprü haline gelmiş ve 70'lerin sonunda Yeşiller hareketindeki çalışmalarına başlamıştı. Yazılarını ve konuşmalarını derleyen *Fighting for Hope* kitabında aktarılan bu katılım ve nükleer karşıtı hareketle arasındaki bağlar, ulusaşırı karşı kamunun bu alandaki politik parametrelerine daha fazla ışık tutmaktadır.[25]

Birleşik Devletler'de uzun zaman geçirmiş olan ve Katolik nükleer karşıtı aktivistler arasında süregelen politik aktiviteleri üzerinde kapsamlı bir şekilde durmuş olan Petra Kelly, Amerika'yla olan zorunlu bağları kabul etmektedir.

> Birleşik Devletler'de, özellikle de Amerikan Katolikleri arasında yaşanan değişimler, buraya henüz nüfuz etmemiştir. Ancak gözlerimizi kaygıyla olduğu kadar umutla da Amerika'ya çevirmeliyiz. Orada güvenlik illa silahlarla aynı anlamda değildir ve insanlar buradaki gibi, duyarlılığın ahlak olarak algılandığı, dar görüşlü bir sinizme teslim olmamıştır (7).

24. Mekata, *Transnational Civil Society*, s. 188-9; Cortright ve Pagnucco, *Coalitions and Political Movements*, s. 84 ve Rochon, *Mobilizing for Peace*, s. 3-8, 11-14 ve daha birçok yerde.

25. Petra Kelly, *Fighting for Hope*, İngilizce'ye Çev. Marianne Howarth, South End Press, Boston, 1984. Bu metne yapılan diğer göndermeler, metnin içerisinde yapılmıştır.

O halde Kelly'ye göre, Katolik aktivistlerin ahlaki tanıklığı ve dramatik eylemleri Almanya'dakiler için esin kaynağı olmalıdır. Kelly yazıları boyunca, sivil itaatsizlik yapan rahipler olan Daniel ve Philip Berrigan'dan (61-2), Molly Rush'tan (62), bir füzenin burun konisine çekiçle vurmak üzere bir General Electric fabrikasına giren Katolik işbirlikçilerinden ve Seattle'dan Hunthausen (59-60) ile Amarillo'dan Matthiessen (64) gibi bazı Katolik Piskoposlarından bahseder. Bu Piskoposlar cemaatlerine, yalnızca nükleer silah fabrikalarında işe girmeyi reddetmelerini tavsiye etmekle kalmayıp, Hunthausen örneğinde olduğu gibi Pentagon'un silah imalatını protesto etmek için federal vergilerin bir kısmını ödemeyi de reddetmiştir. Ayrıca Kelly, Kasım 1980'deki ilk Kadınların Pentagon Eylemi'nde yapılan uzun açıklamadan da alıntı yapar. Tüm bu örneklerde amaçlanan şey, kendi arka bahçelerine kurulmakta olan nükleer silahlara karşı, Alman yoldaşlarını yeni bir militanlık seviyesine çıkarmaktır.

Diğer yandan Kelly, yalnızca bir direniş biçimi olarak değil, aynı zamanda yeni bir yaşam biçimi olarak şiddetsizliğin gücünü benimsemiş, küresel bir hareketin olduğunun farkındadır. "Şiddetsizliğin Gücü" (27-32) makalesinde Kelly, Thoreau'dan Gandhi'ye, King'ten Cesar Chavez'e ve Alman Katoliği kadın eylemciler Dorothee Solle ile Ingeborg Drewitz'e kadar şiddetsizliği savunan, meşhur şahsiyetlerin yanı sıra daha az tanınan yakın zamandaki kişilerden de bahsetmektedir. Ayrıca Polonya'dan Bolivya'ya, şiddet içermeyen direnişe dair geniş çaplı örnekleri zikreder. Tüm bu örnekler, benim ulusaşırı karşı kamu olarak bahsettiğim şeyi şekillendirmede, şiddetsizliğin yapıcı rolü hakkındaki iddialarını sağlamlaştırmaktadır. Bu örnekleri Batı Almanya'da gelişen politik hareket, kurulmasına yardımcı olduğu Yeşillere taşımış olan Kelly, şunu önermektedir:

> Yeşiller, kendi şahsi yaşamlarının yanı sıra, Batı dünyası içinde yeni bir yaşam tarzı arayışındadır. Sömürünün olmadığı alternatif bir ya-

şam tarzı görmek istiyorlar ve başkalarıyla ve kendi aralarında şiddet içermeyen ilişkiler..., korkudan uzak ve karşılıklı destek üzerinde temellenmiş ilişkiler kurmayı amaçlamaktadırlar (20).

Bu kişisel ve toplumsal dönüşümlerin ötesinde Kelly, Yeşiller'i farklı türden bir politik parti olarak tahayyül etmektedir ve bunu "parti karşıtı parti" olarak tanımlar (17).[26] Sınırlı bir kurumsal çerçeve dışında düşünmek ve eyleme geçmek üzerine kafa yorulduğu kesindir. Belirttiği gibi,

Nükleer enerji, nükleer devlet ve askeri gücün artan kullanımı yaşamlarımızı tehdit etmekte. Sistemin gaddarlığına ışık tutarak, kamusal olan, şiddet içermeyen eylemler yapmaya ve parlamento içinde veya dışında sivil itaatsizliğe kalkışmaya zorunlu hissediyoruz (18).

Kelly'ye göre, küresel direnişle ilişkili karşı kamular aracılığıyla demokrasiyi genişletmek ve yeniden canlandırmak Yeşiller'in görevidir. Kelly şunu öne sürer: "Otoriter yönetici seçkinlerin kendi beklentilerine gittikçe daha fazla ancak insanlığın geleceğine daha az özen gösterdiği bir zamanda yaşıyoruz. Daha ileri bir demokrasiye girişmek dışında hiçbir seçeneğimiz yoktur (11)."

Kelly'nin ileri demokrasi ihtiyacını ifade ettiği dönemle neredeyse aynı zamanda, Macaristan'daki demokratik muhalefetin önde gelen entelektüel aydınlarından George Konrad, savaş ve barış ile ister Doğu'da ister Batı'da otoriter seçkinlerin hâkimiyetini aşma ihtiyacı hakkında benzer düşünceleri paylaştığı *Anti-Politics* [Anti-Politika] kitabını tamamlamaktaydı. Konrad'ın iddiasıyla "antipolitika",

Nükleer *son çare* felsefesine karşı radikal bir alternatif sunmaktadır. ... Antipolitika sivil toplumun değer sistemidir, sivil toplumsa aske-

26. Yeşiller Hareketi, Kelly ve sonrasında Kelly'nin karşı çıktığı görevlilerin rotasyonları gibi, bu dönemdeki örgütsel çelişkilerden bir kısmı ile ilgili kısa bir değerlendirme için bkz. Rochon, *Mobilizing for Peace*, s. 83-6. Kelly 1983-90 yıllarında Alman Parlamentosu'nun (Bundestag) bir üyesiydi. 1992'de 44 yaşındayken, Bonn'da şüpheli bir şekilde öldürüldü.

ri toplumun antitezidir. Az veya çok askerileşmiş toplumlar vardır; yetkililerinin topyekûn savaşını oyundaki olası hamlelerden biri olarak gören ve ulusdevletlerin hükmü altında olan toplumlar. Dolayısıyla askeri toplum gerçeklikken, sivil toplum ütopyadır.[27]

Polonya'daki Adam Michnik'ten Çekoslavakya'daki Vaclav Havel'e, Doğu Avrupalı diğer muhalif entelektüellerle birlikte, sivil toplum karşı kamuların etrafında seferber edildiği yol gösterici fenerlere dönüşür. Ulusal, otoriter kurumlar ve seçkinlerle yüzleşmenin ötesine bakan Konrad, devletin her zaman her yerde olma eğilimini ketleyen... (ketleyebilen) uluslararası bir kamusal alan" tahayyül etmektedir.[28]

Doğu Avrupa'da sivil toplumla ilgili mevcut fikirleri 1980'lerin başlarında Batı Avrupa'da barış ve savaş üzerine üretilenlerle ilişkilendiren Mary Kaldor, Soğuk Savaş'ın boğucu politikalarına son verme ve başka bir dünyanın yaratılmasına dönük karşılıklı bir dayanışma geliştirme talebini, ortak bir özellik olarak görür.[29] Ona göre, E. P. Thompson karşılıklı dayanışmaya dönük bu ihtiyacı en açık şekilde telaffuz eden kişidir. Thompson şöyle der: "Doğu ve Batı'da yaşayan tüm yurttaşların, ortak bir harekette yer alma ve her türden değiştokuş içine girme haklarını savunmak ve bunları genişletmek zorundayız. 'Doğu' veya 'Batı'ya' değil, birbirimize sadık olmayı öğrenmeli ve herhangi bir ulusal devletçe dayatılan yasaklamalarla kısıtlamalara itibar etmemeliyiz."[30] Konrad'a dönersek, ulusaşırı karşı kamu ve direnişin küresel alanı haline gelecek olan şeyin, Dünya Sosyal Forumu'nun inanılmaz bir müjdelenişini buluruz. 1982'de yazan Konrad, dört gözle şunu beklemektedir:

> Ayrıksı kişilerin, dik duranların oluşmasından yana olan, bir dünya forumunun varlığı... Muhaliflerin ve yenilikçilerin oluşturduğu

27. Aktarıldığı yer: Mary Kaldor, *Global Civil Society: An Answer to War*, Polity Press, Malden, MA, 2003, s. 57-8.
28. A.g.e., s. 58.
29. A.g.e., s. 50-77.
30. Alıntılandığı yer: A.g.e., s. 61.

uluslararası ittifak, çeşitli yollarla düşüncelerini sonuna dek götüren birkaç kişiyi kanatları altına almaktadır.[31]

Kaldor'un bakış açısında, Soğuk Savaş'ın ikiliklerinin ötesinde düşünmekle açığa çıkan politik maya ve sivil toplumun ulusaşırı bağlamda yeniden keşfi, yurttaşların ve devlet dışı aktörlerin küresel seviyede müdahalede bulunabilmeleri için yeni anlamsal çerçeveler ve yeni fırsat yapıları açmıştır. Dolayısıyla 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasını hazırlayan şey, Soğuk Savaş'ın zihinlere koyduğu engellerin aşınmasıdır. Kaldor'a göre,

> 1989 yılı, kavramamızın çok zor olduğu geçmişle sağlam bir kırılmayı temsil etmiştir. Soğuk Savaş'ın yapıları altındaki düşünce kıpırdanmalarında gelişen şey, çağımızın son derece karmaşık dünyasını analiz etmemize yardım edecek bazı yeni kavramların ve pratiklerin başlangıcıydı.[32]

Kaldor için temel kavram, " 'iç içe geçmişliğin' ruhani ve determinist bir süreci yerine, sübjektif insan faaliyetleri açısından, küreselleşme sürecini kavramanın bir yolunu sunan" sivil toplumdur.[33] Bu sebeple çeşitli biçimlerde ve ayrı sahalardan yeni aktörler, ulusaşırı karşı kamuları oluşturup genişletmeye hazırdı.

Muhtemelen bu durum, 15 Şubat 2003 tarihinde dünya genelinde on milyonlarca insanı harekete geçiren kitlesel ve küresel gösterilerden daha açık başka hiçbir yerden görülemez. Bush yönetiminin Irak'a saldırma tehdidine karşı, ilk gerçek, küresel savaş karşıtı gösteri veya ulusaşırı karşı kamuların küreselleşmiş direnişi olarak adlandırılan şeyi hızlandıran yeni ağlar ve teknolojilerin yardımıyla protesto yürüyüşleri ör-

31. Aktarıldığı yer: A.g.e., s. 58. "Alternatif bir politik alan" olarak DSF üzerine bkz. Smith, *Social Movements for Global Democracy*, s. 199-225. DSF'ye dair ek bilgiler, sonraki bölümde yer alacaktır.

32. A.g.e., s. 77.

33. A.g.e., s. 142. Küresel sivil toplumlarla ilgili diğer yaklaşımlar şu eserdeki makalelerde bulunabilir: Batliwala ve Brown (der.), *Transnational Civil Society.*

gütlendi. Barcelona'dan Berlin'e, Buenos Aires'ten Bangkok'a, Manila'dan Meksiko'ya, Moskova'dan Madrid'e, Nairobi'den New York'a, Sao Paulo'dan Sydney'e, Seoul'dan San Francisco'ya, Toronto'dan Tokyo'ya, Tel Aviv'e ve Tegucigalpa'ya kadar, kısaca dünyanın yüzlerce şehrinde, her kıtada, milyonlar yürüdü. Joss Hands'e göre,

> Dünya genelinde katılımcıların büsbütün farklı olmaları, eyleme geçmek için açık bir şekilde belli başlı yerelleşmiş gerekçeleri paylaşmaları değildi; aksine, yürüyüşler küresel seviyede, tüm katılımcıların ortak çıkarlarını seferber etmek için yeterince bol olan amaçların yönetimiyle düzenlendi: Barış, demokrasi ve insan hakları; hepsi bekleyen savaşın adaletsizliği ve yasadışılığıyla somutlaştırıldı.[34]

Ortak nokta yaklaşan savaş olsa da, küresel seferberliği şüphesiz yeni bilgi ve iletişim teknolojileri, özellikle de internet ve cep telefonları, desteklemekteydi. Gerçekte, W. Lance Bennett'ın belirttiği gibi,

> Daha derin seviyedeki koordinasyonlar, açık kodlu iletişim teknolojilerinin paylaşılmasını, internet bağlantılarının kurulmasını ve kapsayıcılığı teşvik edip katılımı azamiye çıkaracak ortak iletiler üzerinde anlaşılmasını içermekteydi... Teknolojik bağlar ve birçok sahada ortak olan toplumsal yazılımlar, posterlerin, afişlerin, sloganların, toplanma noktalarına dair bilgilerin, katılacak farklı türden insanların bilgisayar vasıtasıyla toplumsal olarak rahat (yakın) oldukları gruplarla eşleştirilmesinin, protesto taktikleri ve bilgiler için hazırlanan kılavuzların, savaş ve yakın zamanda gerçekleşecek protestolara ilişkin internet haberlerinin yayılmasını kolaylaştırdı.[35]

Bu yeni teknolojiler sadece hızlı, yoğun ve kapsamlı protestoları kolaylaştırmakla kalmadı; bu tür protestoların bu

34. Joss Hands, "Civil Society, Cosmopolitics and the Net", *Information, Communication & Society* 9 (2), Nisan 2006, s. 232.

35. W. Lance Bennett, "Social Movements beyond Borders: Understanding Two Eras of Transnational Activism", yer aldığı eser: Donatella della Porta ve Sidney Tarrow (der.), *Transnational Protest and Global Activism*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2005, s. 206-7.

yeni teknolojilerce nasıl meydana getirildiği düşünüldüğünde, gösteriler geçici etkinliklere de dönüşebildi.[36] 15 Şubat 2003'te tahminen bir milyona yakın insanın katıldığı New York kentindeki gösterilere katılan biri olarak, göstericilerin büyük çoğunluğu tarafından cep telefonlarının kullanılması, polis barikatlarını aşma ve sokaklara akın etme gibi hemen o anda uygulanan taktiksel manevralara olanak tanımıştı. Hangi sokakların işgale açık olduğunun yayılması, kalabalığa doğaçlama taktikler için bir çeşit yol gösterici bilgiler vermişti. Ancak insanlar bir kez sokakları işgal ettiğinde, cep telefonlarıyla konuşmakla öyle meşgul bir görünüm içindeydiler ki, varlıkları amaçlı bir protestodan ziyade salt teknolojik bir geçicilik haliydi. Sanki sokakları almaya yollanmış gibilerdi, cep telefonlarının kullanılışı hayali raporlama araçlarına geri dönmüş, karşı kamuyu tüketici bir kamuya çevirmişti.

Diğer yandan internet ve yeni bilgi/iletişim medyası, Chiapas Meksika'nın ormanlarındaki yerli isyanlarla, Zapatistaların direniş mesajlarını yaymaya istekli ve kabil ulusaşırı bir karşı kamu arasında inanılmaz bir bağlantı sunmuştur. Bu mesajlar derinlikli olarak sonraki bölümde inceleneceğinden, bu bölümde kısaca, internetin 1994'te Zapatistaların dramatik bir şekilde ortaya çıkışından sonra direnişin küreselleşmesini ve ulusaşırı bir karşı kamunun oluşmasını nasıl desteklediğine konsantre olmak istiyorum. Özellikle internet, Zapatista ağı Chiapas'tan Meksiko kentine ve sonraki yıllarda oradan tüm dünyaya yayıldıkça, toplumsal ve kültürel mesafelerin inanılmaz hızlarla aşılmasında yardımcı olmuştur. Bu ağ içinde yer alan önemli aktivistlerden ve teorisyenlerden biri şunları belirtmiştir:

> İnternetin, daha önce görmediğimiz bir örgütlenme hızını, örgütlenme seviyesini mümkün kıldığı ortadadır... bu, niceliksel bir değ-

36. R. Kelly Garrett, "Protest in an Information Society", *Information, Communication & Society* 9 (2), Nisan 2006, s. 202-24 ve Donatella della Porta vd, *Globalization From Below: Transnational Activists and Protest Networks*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2006, s. 92-117.

şimle oluşması mümkün olan nitel bir farktır... aynı Meksika hükümetine karşı harekete geçen Zapatistalar, Zocalo'da (Meksiko kentindeki ana meydan) toplanan iki yüz-üç yüz bin Meksikalı gibi; aynısı dünya genelinde de kırk ülke ve yüz şehirde yaşanıyor ve etki ediyor. Bunlar internet olmadan mümkün olmazdı.[37]

Buna rağmen aynı aktivist, Harry Cleaver şu gerçeğin de farkındadır: "Bilgiye erişim ve bir bağlantı aracı, ne bu bağlantının yapılabileceğini ne de onu tamamlayan eylemi oluşturmada etkili olabileceğini garanti eder."[38] Aslında interneti etkin kullanmak için gerekli olan şey, Zapatistalar tarafından hazırlanan ve onlar hakkındaki bilgileri oluşturan ve yayan, ulusaşırı bir Zapatista dayanışma ağıydı.

Elbette Zapatistaların kendileri, en azından Subcomandante Marcos'un vücut bulmasında, ulusaşırı bir karşı kamuya ulaşmada internetin yeniliğini ve önemini fark etmişlerdi. Marcos'un fikri şöyleydi: "Yeni bir alan, ilginç, tuhaf bir alan; öyle yeni ki kimse bir gerillanın ona girebileceğini düşünmemişti. İnternet bilginin süper otoyolu. Kimsenin işgal etmediği bir bölge."[39] Belki de Zapatistaların interneti etkin bir şekilde kullanması için, Marcos'un bakış açısından daha önemli olan şey, Meksika kadınlarının *La Neta* adlı internet ağı ve Chiapas'ta kurdukları eğitim toplantılarının rolüydü. Zapatistalar, 1990'ların ortasındaki bu toplantılardan hareketle, "kendisini dünya genelindeki diğer direnişler içinde bulma gayretinde olacak, benzerlikleri kabul eden ve farklılıkları tanıyan bir uluslararası direniş ağı" oluşturma çağrısı yapmak için, 1996'da Chiapas'ta yüz yüze *görüşmelerini* [*encuentro*] gerçekleştirdi.[40] Bu çağrının sonucunda 1998 yılında Cenevre'de

37. Harry Cleaver, alıntılandığı yer: Olesen, *International Zapatismo*, s. 184.
38. Cleaver, "The Zapatistas and the Electronic Fabric of Struggle", yer aldığı eser: John Holloway ve Eloina Palaez (der.), *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico*, Pluto Press, Londra, 1998, s. 98.
39. Alıntılandığı yer: Olesen, *International Zapatismo*, s. 191.
40. Paul Kingsnorth, *One No, Many Yeses*, Free Press, Londra, 2003, s. 73. *La Neta*'nın Zapatistalar üzerindeki etkisi üzerine bkz. Castells, "Grassrooting the Space of Flows", s. 367.

People's Global Action [Halkların Küresel Eylemi (HKE)] doğdu. Bu örgüt, direnişi şiddet içermeyen ve doğrudan eylemlerle küreselleştirecek karşı kamuları hayata geçirmeye adanmış, ulusaşırı bir taban ağıydı.[41]

Öncesinde yerel, ulusal ve ulusaşırı mücadelelere katılan üç yüz delege, Cenevre'de karşılıklı dayanışma adına bir bağlam ve Seattle'den Hindistan'a küresel yüzleşmeler için bir kalkış noktası oluşturdu. Lesley Wood'un belirttiği gibi,

> HKE, yerküre genelindeki doğrudan protesto dalgasıyla bağlantılı iletişimsel bir yapı inşa edecektir. Neoliberal politikalar ve kurumları kabul etmeme, geleneksel lobicilik faaliyetlerini reddetme etrafında birleşen ve HKE'ye katılan örgütler, görünüşte çok az ortak özelliğe sahiptir.[42]

Ancak HKE, belli başlı ortak ilkelere duyulan bir bağlılığı paylaşmaktadır. Bu ilkeler arasında şunlar vardır:

> Bunlarla sınırlı olmamakla birlikte, her türlü ataerkillik, ırkçılık ve dini köktencilik dahil, tüm hâkimiyet ve ayrımcılık biçimleriyle sistemlerini reddediyoruz. Bütün insanların tam onurunu benimsiyoruz. ... Doğrudan eylem ve sivil itaatsizliğe, toplumsal hareketlerin mücadelelerini desteklemeye, yaşama duyulan saygıyı ve baskı altındaki insanların haklarını en yükseğe çıkaran direniş biçimlerini savunmaya, aynı zamanda küresel kapitalizme yerel alternatifler oluşturmaya dönük bir çağrıdır.[43]

"Yönetimin yerelleştirilmesi ve bağımsızlık üzerine inşa edilmiş örgütsel bir felsefeyi" benimseyen HKE, düzenlediği üç uluslararası konferansa binlerce delegeyi ve yüzlerce örgütü çekmeyi başardı. Bin beş yüzün üzerinde farklı grup, 1990'la-

41. A.g.e., s. 72-5 ve 82-3.
42. Lesley J. Wood, "Bridging the Chasms: The Case of the Peoples Global Action", yer aldığı eser: Joe Bandy ve Jackie Smith (der.), *Coalitions Across Borders: Transnational Protest and the Neoliberal Order*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD., 2005, s. 95-6.
43. A.g.e., s. 117.

rın sonundaki ve yirmi birinci yüzyılın başındaki "küresel eylem günlerine" katıldı. Bu eylemlerin bir kısmı, DTÖ, IMF ve Dünya Bankası toplantılarının olduğu yerlerde, HKE tarafından koordine edildi. Farklı grupları bu tür eylemlerde yan yana getirmek HKE'nin ulusaşırı karşı kamuları beslediğine dair önemli bir delil olsa da, başta küresel Güney ve Kuzey'den gelen katılımcılar arasındaki ayrımlar ve bunun sonucunda HKE'de gündem oluşturma süreciyle ilgili örgütsel gerilimler vardı. Wood şu kanıdadır:

> "Bu gerilimler, toplantılardaki katılımcıların sayısı, örgütsel süreç ve konferansların lojistiğinde, iletişim altyapısının bakımında ve kaynak toplamada yardımcı olan, Avrupa ağırlıklı gayri resmi 'destek gruplarının' rolü üzerine yapılan tartışmalara yansımaktadır."[44]

Diğer yandan, HKE'ye yakın grupların hiyerarşik biçimlere dayanmaktan kaçınmaya ve mümkün olan en demokratik görüşün oluşturulmasına yönelik ortak ve kararlı bağlılığı, küresel Güney ve Kuzey'den farklı ağları bir araya getirmiştir. Küresel Güney'de bulunan bu gruplardan biri, Hindistan'daki Karnataka Eyaleti Çiftçileri Derneği, bu örgütsel zorunluluklara ilişkin bakış açılarını şöyle ifade etmiştir:

> Nihai hedefin... doğrudan demokrasi, ekonomik, politik özerklik ve özgüvenle, onları etkileyen ortak meselelere dair alınan kararlarda tüm topluluk üyelerinin katılımı üzerinde temellenen toplumsal, politik ve ekonomik bir örgüt biçiminin, "Köy Cumhuriyetinin" gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Doğrudan demokrasiye ve özerkliğe yönelik bu vaatler, Montreal merkezli *Convergence de Luttes Anti-capitalistes* (CLAC) örgütünde yankı uyandırmıştır: "CLAC özerk olan, merkeziyetçi ve hiyerarşik olmayan bir örgüttür. Doğrudan demokrasiden yana olup bu ilkeleri kabul eden herkesin ka-

44. A.g.e., s. 101, 106-8 ve 117.

tılımını teşvik etmekteyiz."[45] Bilgisayar aracılı iletişim araçları ve yüz yüze etkileşimlerle faaliyetler sayesinde gelişen HKE, karşılıklı saygı ve dayanışmayla, direnişlerini küreselleştirmek için ulusaşırı karşı kamuların olanaklarını somutlaştırmaktadır.

Ulusaşırı karşı kamulardan çeşitli gruplar ve kesimler, STK'lar, devletler ve uluslararası yapılar karşısındaki özerkliklerini korusalar da, diğer karşı kamular uluslararası örgütler üzerinde kayda değer bir etki uyandırmaya müsait ve farklı bir bağlamda ortaya çıkmaktadır. Örneğin Kadınların İnsan Hakları için Küresel Kampanya, 1993 tarihinde İnsan Hakları üzerine yapılan BM konferansı etrafında örgütlenen ulusaşırı bir ağ olarak somutlaşmıştır. "Kadına karşı şiddetin insan haklarını ihlal ettiği" söylemi etrafında birleşen olan bu ağ, işkenceden köleliğe kadınlara karşı işlenen suçlara dair kanıtlar bulunmasına yardımcı olmuştur. Kadın hakları konusunda, 1994 tarihli, kadın haklarını aile içi mahremiyet perdesinin arkasına saklayan geleneksel çabaya meydan okuyan, Kadınlara Karşı Şiddetin Sona Erdirilmesine yönelik BM deklarasyonunun benimsenmesiyle sonuçlanan bir araştırma yapılmıştır. 1995 yılında kadınların insan hakları davası, altında ABD'nin imzasının bulunduğu yapısal dönüşüm programları sonucunda oluşan ekonomik ve toplumsal altüst oluşlara odaklanarak daha da büyümüştür. Bu ekonomik adaletsizliklerin vurgulanmasında önemli rolü olan ulusaşırı ağlardan biri, Küresel Güney'den Development Alternatives with Women for a New Era [Yeni Çağ İçin Kadınlarla Kalkınma Alternatifleri (DAWN - ŞAFAK)] örgütüydü.[46]

Kuruluşu, 1985'te BM'nin düzenlediği Nairobi'deki Kadınlara Dair Üçüncü Dünya Konferansı'na dayanan DAWN, 1990'ların sonunda, sekreterliğini Pasifik'te küçük bir ada devleti olan Fiji'ye taşımasına olanak tanıyan internet bağlantıla-

45. A.g.e., s. 104.

46. Charlotte Bunch vd, "International Networking for Women's Human Rights", yer aldığı eser: Michael Edwards ve John Gaventa (der.), *Global Citizen Action*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2001, s. 217-20.

rından yararlanmaktaydı. Diğer ulusaşırı kadın ağlarıyla birlikte araştırma ve görüşme yaparak erişim alanını genişleten DAWN, kadınlara "alternatif bir kimlik" sunan bir karşı kamu unsuruydu. Ancak bu kimliğin ötesinde DAWN, ulusaşırı diğer kadın örgütlerinin çoğu gibi

> "farklı ırksal ve etnik gruplardan, ülkelerden, sınıflardan ve meslekllerden kadınların sürekli ve devamlı bir şekilde bir araya gelebileceği bir alan" yaratmıştı. "Yerel, bölgesel ve küresel seviyede sorun odaklı ağlar kurmuşlar ve böylelikle kadınların savunmasını güçlendirmeye yarayan araştırma ve analizler sunmuşlardır."[47]

Bu savunma, yalnızca kamunun bilincine değil, uluslararası örgütlerle insan hakları örgütlerinin politika yönergelerine de nüfuz etmiştir. Böylelikle kadınların küresel direnişini önemli bir küresel reforma dönüştürmüştür.

Ulusaşırı seferberliklerin değişim üzerindeki etkisiyle ilgili son bir değerlendirme olarak, özellikle STK'ların arazi mayınları ile misket bombalarının yasaklanmasına yönelik davası üzerinden yürüyen silahsızlanma meselesine dönmek istiyorum. Arazi mayınlarının yasaklanmasına yönelik kampanya ve ardından gelen uluslararası anlaşma örneğinde,

> Kampanyaya dahil faal STK'ların çoğu, bunu arazi mayınlarından etkilenen kişiler için somut bir değişim yaratma arzusuyla yaptı. Genelde politik örgütler olarak görünmekten çekinen faal STK'lar, daha çok küresel yönetimde bir paradigma değişimi yaratmak yerine mayınların kaldırılmasıyla ilgiliydi.[48]

Ancak arazi mayınlarının yasaklanmasına yönelik uluslararası kampanya, örgütlenme çabaları içerisinde, uluslararası yasağın savunulmasında önemli devlet dışı ve devlet aktörleri olarak hareket eden, insan hakları savunucusu Jody

47. A.g.e., s. 224-6.
48. Matthey J. O. Scott, "Danger-Landmines! NGO-Government Collaboration in the Ottawa Process", a.g.e., s. 123.

Williams'tan, dünyaca meşhur Prenses Diana'ya ve Kanada Dışişleri Bakanı Lloyd Axworthy'ye birçok önemli insanı saflarına çekti. Hepsinden önemlisi kampanya, arazi mayınlarının yasaklanmasına yönelik bir anlaşmanın 1998 ve 1999'da kabul edilip faaliyete geçirilmesi için, e-posta lobiciliğinden ve internet tabanlı işbirlikçi girişimlerden başarılı bir şekilde faydalandı.[49]

Mayın Yasağı Anlaşması'nın onuncu yıldönümü 1 Mart 2009'da kutlanmıştı. Kimi zaman Ottawa Konvensiyonu olarak da anılan bu anlaşma, antipersonel arazi mayınlarının üretilmesini, bakımını ve dağıtımını yasaklamıştı. Birleşik Devletler, bugün anlaşmayı imzalamış yüz elli altı ülkenin arasına katılmayı sürekli reddetmiştir. Böylelikle bir kez daha, ABD askeri emperyalizminin iktidardaki başkan veya parti hangisi olursa olsun, uluslararası hukuka çok az dikkat ettiğini kanıtlamaktadır. Yukarıda bahsi geçen yasaklamalara ek olarak, Mayın Yasağı Anlaşması yasal olarak, taraflara bilinen mayınlı arazileri arayıp temizleme ve kurbanlara yardım sunma görevi yüklemektedir. Anlaşmada yaptırıma dair hükümler olmasa da, azalan mayın yaralanmaları, stoklardaki on milyonlarca arazi mayınının imhası ve devam eden kullanımların kınanmasıyla kayda değer bir etki uyandırmıştır. Tüm bunlara rağmen, ABD, Rusya ve Çin yüz altmış milyon birimi aşkın stoklarıyla, arazi mayınlarının yasaklanmasını reddetmiştir; oysa ABD son yirmi yıldır bu türden arazi mayınlarını kullanmamaktadır.[50]

Diğer yandan ABD daha ölümcül ve karmaşık misket bombalarına bel bağlar olmuştur. 3 Aralık 2008 tarihinde, doksan dört ülke misket bombalarını yasaklayan uluslararası bir anlaşmaya imza attı. Bu anlaşma, özellikle İsrail'in 2007'de Lüb-

49. A.g.e., s. 125-8.

50. Doug Tuttle, "The Mine Ban Treaty's 10th Anniversary" [Mayın Yasağı Anlaşmasının 10. Yıldönümü], Center for Defense Information Monitor Websitesi, 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.cdi.org/program/document.cfm?DocumentID=4472&from/page=./index.cfm (erişim tarihi 2 Mart 2009).

nan işgali sırasında bu silahları aşırı ölçüde kullanmasından sonra, bunların yasaklanmasını isteyen grupların uluslararası koalisyonuyla mümkün oldu. Bir kez daha Birleşik Devletler, yasal olarak bağlayıcı olan her türlü anlaşmanın en inatçı muhalifiydi. Hatta bir yerde, aksine dair birçok kanıt olmasına rağmen, misket bombalarının diğer mühimmatlara nazaran daha az sivil zayiata sebep olduğunu iddia etmişti. Ölçeği yüz milyonlarca birimi bulduğu tahmin edilen stoklarıyla, bu tür silahları Afganistan ve Irak'ta kullanmış olan ABD, Başkan George W. Bush uluslararası baskı sonucu, Aralık 2007'de bu misket bombalarının satışını bir yıllığına fesheden bir kongre tasarısını imzalamış olsa da, kanun dışı bir ülke olmayı sürdürmüştür. Yakın zamanda Kongre, misket bombalarının aşırı kalabalık bölgeler haricinde kullanılmasını salık veren ancak aksini tamamen yasaklamayan bir yasa çıkarmıştır. Kongre'nin misket bombalarını yasaklayan bir kanun çıkarıp çıkarmayacağı ve Obama yönetiminin bu anlamda uluslararası topluluğa katılıp katılmayacağını zaman gösterecektir.[51]

Bu bölümde değinilen örneklerde açıkça görülmektedir ki, ulusaşırı karşı kamular ve küresel direniş ağlarıyla kampanyaları, yalnızca diğer kamusal aktörleri kalmamış, bazı durumlarda ve belli koşullar altında ülkeleri ve uluslararası örgütleri bile harekete geçirmişlerdir. Ulusaşırı karşı kamular, özellikle kamusal alan unsurlarının ve daha fazla medya kanalının tomurcuklanmasıyla, ikna edici sesleri sanal ve kamusal alana aktarabildiği ölçüde, politik yaşamın en uç noktalarında başlayan meselelere ve seferberliklere dönük farkındalık artacaktır. Dahası sınırlı politik hedefleri olan STK'ların belli koruma kampanyaları, belli başarılar elde etmiş ve muhtemelen gelecekte de edecektir.[52] Başta merkezi ve bürokratikleşmiş yapı-

51. Doug Tuttle, *Parça Tesirli Bomba Raporu*, Center for Defense Information Monitor Websitesi, 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.cdi.org/program/document.cfm?DocumentID=4472&from/page=./index.cfm (erişim tarihi 2 Mart 2009).

52. Bennett, "Social Movements Beyond Borders", yer aldığı eser: Della Porta ve Tarrow (der.), *Transnational Protest and Global Activism*, s. 214-5 ve 222.

lar gibi örgütsel hususlarda ve hükümetler üzerinde lobicilik yapma gibi stratejik hedefler konusunda STK'lar ve ulusaşırı karşı kamular arasında kritik ayrışmalar sona ermese de, aralarında birçok noktada yeni iletişim ve bilgisayar aracılı teknolojilerin geliştirdiği, üretici işbirlikleri olacaktır. Ancak şu hususun belirtilmesi gereklidir: "Eylem ağlarının hızla büyümesinin altında tek başına teknoloji yatmamaktadır; ölçeğin ulusaşırı eylemlere kaydırılmasını mümkün kılan, çevrimiçi ve çevrimdışı ilişkiler arasında kolaylıkla hareket etme becerisi yatmaktadır."[53] Nitekim sonraki bölümde görüleceği gibi, bu ulusaşırı eylemciliği harekete geçiren bir diğer şeyse, yeni ve daha iyi bir dünya ihtimaline dönük sağlam vizyonlar ve hayata geçirilen pratiklerdir.

53. A.g.e., s. 205.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Başka Bir Dünya Mümkün mü?

Yaşamanın, onurlu ve özgür bir şekilde yaşamak anlamına geldiği yeni bir yol inşa edebiliriz. Bu alternatifi inşa etmek mümkündür ve zorunludur. Zorunludur; çünkü insanlığın geleceği buna bağlıdır.

Subcomandante Marcos

Tüm devrimciler, cinsiyetleri ne olursa olsun, mitleri parçalayan ve illüzyonları yok eden kişilerdir. Daima, yeni mitler yaratmak için ölmüşler ve tekrar hayata gelmişlerdir. Bir ütopyayı, yeni tür bir sentez ve dengeyi tahayyül etme cüretini gösterirler.

Pat Robinson, Patricia Haden ve Donna Middleton

Küresel adalet ve direniş hareketlerinin ısrarcı feryadı şöyledir: "Başka Bir Dünya Mümkün!" Ancak bu öteki ve daha iyi dünyanın ifadesi ve önceden tasarlanmasına yönelik büyük çabalara girişilmiş olsa da, hâlâ önemli engeller vardır. Nitekim bunlar arasında azımsanmayacak olanı, Birleşik Devletler'in haksızca kendisini dünyanın lideri olarak atfetmesinde süregelen ısrardır. İster yumuşak ister sert bir emperyalizm biçiminde olsun, Birleşik Devletler'in uluslararası operasyonları, çoğunlukla başka bir dünyanın gerçekleştirilmesine yönelik temel girişimleri açık veya dolaylı olarak köreltmektedir. Dahası Birleşik Devletler'in dünyada kişi başına en çok kirliliğe yol açan ülkelerden olduğu göz önüne alınırsa, başka bir dünya olasılığının kendisi en hassas ekolojik sahasında dizginlenmiş gibi bir görünüm ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde sorgulamak istediğim şey, başka bir dünyanın gerçekleşmesine dair hem imgesel hem de gerçek biçimlenimlerdir. Yani bu bölümün ilk kısmında öne sürmeyi amaçladığım şey, ütopyacı bir imgelemin kurguda ve siyaset felsefesinde oynadığı rol olacaktır. Özellikle bu olgu Marge Piercy'nin ütopyacı romanı *Women on the Edge of Time*'da [Zamanın Kıyısındaki Kadın] ve ardından Gustavo Gutierrez'in kurtuluş teolojisinde ele alınacaktır. Güney Yarımküre'deki yoksulların rolünü takip ederek başta ABD emperyalizminin, neoliberal küreselleşmenin ve tabandan küreselleşmenin perde arkasına karşı, Zapatistalar ile Dünya Sosyal Forumu'nun evrensel ve özgürleştirici anlamı üzerinde duracağım. Son olarak bu ütopyacı vizyonlar ile yeni veya başka bir dünyanın gerçekleştirilmesinde şart olan, direnişçi toplumsal ve politik praksis arasındaki bağların gelişme olasılıklarına değineceğim.

Başka bir dünyayı inşa etmenin ütopyacı momentlerini irdelemek, bugünkü ve gelecekteki dünyaların distopyacı unsurlarına dair bir anlayış gerektirmektedir. Ütopyacı/distopyacı diyalektiği kavramak için, onu bu diyalektiğin kurgusal ve gerçek doğasını vurgulayacak şekilde tanımlamak gerekir; çünkü hâkimiyet kuran ve özgürleştiren güçlerle mücadele içindedir.

Russell Jacoby'yi takip edecek olursam, önermek istediğim şey şudur: "Ütopyalar yeni, ihmal edilmiş veya reddedilmiş fikirler temelinde bir dünya tahayyül ederek, özgürleştirme arayışındadır; distopyalar ise özgürlüğü tehdit eden güncel eğilimlerin üzerinde durarak, korkutma arayışındadır."[1] İlk olarak ütopyacı/distopyacı diyalektiği, Marge Piercy'nin 1976 tarihli romanı *Zamanın Kıyısındaki Kadın*'da gözler önüne serme niyetindeyim. Politik bir imgelemin eseri olsa da Piercy'nin romanı, yankıları günümüzde hâlâ süren, 1960'lardaki tarihsel isyanları yansıtmaktadır. Ardından ütopyacı özlemlere, kurtuluş teolojisiyle temsil edilen siyaset felsefesi içinde değineceğim. Bu bölüm öteki dünyalara dair imgesel tasarıların incelenmesi yoluyla, ütopyacı vizyonların nasıl kaçınılmaz olarak daha iyi veya başka türlü bir dünyanın mümkün olup olmadığı sorusunda yattığını gösterecektir.

Başka bir dünyanın hayali, kuşkusuz ütopyacı yazının merkezinde yatmaktadır. Bir hayal etme eylemi olarak ütopyacı yazın, yazarın içinde yaşadığı dünyadaki hâkim ilişkileri eleştirme çabası içindeyken, diğer yanda yeni ve daha iyi bir dünyanın kuluçkası olarak düşünülebilecek alternatif bir zaman ve/veya mekân tasarlar. Aslında ütopyacı yazın, okurlarının eleştirel bilincini harekete geçirebilen, toplumsal ve vizyoner bir hayal kurma biçimidir. En ikna edici anlarında, kurgusal ütopyacılık başka bir politik katılım türü sunar. 1960'lar ve 1970'lerdeki çeşitli toplumsal hareketlerden ve mücadelelerden yararlanan Marge Piercy'nin *Zamanın Kıyısındaki Kadın* romanı, tam da bu mücadele hususları etrafında, politik hayal gücümüzü açığa çıkarmaktadır. Nitekim bu mücadeleler bize, özgürlüğe dair ütopyacı arzularımızı ve özgürleştirici projelerin gerçekleşmesini neyin engellediğini hatırlatmaktadır. Aslında *Zamanın Kıyısındaki Kadın*'ın hayata geçirdiği şey,

1. Russell Jacoby, *Picture Imperfect: Utopian Thought for an Anti-Utopian Age*, Columbia University Press, New York, 2005, s. 12-13. Özgürleşme ve hâkimiyetin sona erdirilmesi arasındaki bağlantı üzerine bkz. Stanley Aronowitz, *The Death and Rebirth of American Radicalism*, Routledge, New York, 1996, s. 169 ve daha birçok yerde.

edebi ütopyaları yorumlayan bir kişinin tanımladığı şekliyle şudur: "İki yönlü bir strateji:... toplumsal manipülasyonun, hâkimiyetin ve sınırlamanın hâkim biçimlerini ifşa etmek... ve içerisinde tüm yabancılaşma ve manipülasyon biçimlerinin çarpıcı bir şekilde tersyüz edildiği veya hükümsüz kılındığı, ütopyacı bir düşün tasarlanması."[2]

Zamanın Kıyısındaki Kadın romanının baş kahramanı Connie Ramos, fakir bir Meksika kökenli Amerikalı olarak romanda, zamanının çoğunu bir akıl hastanesinin distopyacı gerçekliği ile yirmi birinci yüzyılda Massachusetts'teki Mattapoisett adlı köyün ütopyacı geleceği arasında gidip gelerek geçirir. Beyaz erkek zihniyetinin hâkimiyetindeki bir tıbbi kurum olan Rockover Devlet Akıl Hastanesi'nde yürütülen zihin kontrolü deneylerinde kobay olarak kullanılmaktan kurtulma çabası veren Connie, ideolojik olarak insani müdahale maskesi altında saklanmış olan, bir çeşit Yanki emperyalizmine karşı verdiği mücadelesiyle, Güney Yarımküre'yi temsil eden bir karakter olarak görülebilir. Kobaylarındaki sözde irrasyonel şiddeti denetim altına almak amacıyla, sinir ileticileri yerleştirme deneyleri için, sözde toplumsal olarak sapkın sayılan başkalarıyla birlikte Connie'yi seçen doktorlar, açıkça baskıcı nitelikteki ataerkil düzenden daha fazlasıdır; kendisini, başkalarına potansiyel birer tehdit olarak görülenlerin başıbozuk faaliyetlerini denetlemek zorunda hisseden Birleşik Devletler'in iyi niyetli seçkin yöneticilerini simgelemektedirler. İleticilerin faydalı denetimini kabul etmenin hastaların kendi çıkarına ol-

2. Peter Ruppert, *Reader in a Strange Land: The Activity of Reading Literary Utopias,* The University of Georgia Press, Athens, 1986, s. 56. Toplumsal pratikler, hayal gücü ve devrimci toplumsal imgelem arasındaki bağlar hakkında ek tartışma için bkz. Robin D. G. Kelly, *Freedom Dreams: The Black Radical Imagination,* Beacon Press, Boston, 2002. Piercy'nin *Women on the Edge of Time* [*Zamanın Kıyısındaki Kadın*] kitabındaki mücadeleci politikası ve ütopyacı hayal gücünün temellenişi üzerine bkz. Tom Moylan, *Demand the Impossible: Science Fiction and the Utopian Imagination,* Methuen, New York, 1986, s. 121-55 ve Anna M. Martinson, "Ecofeminist Perspectives on Technology in the Science Fiction of Marge Piercy", *Extrapolation* 44 (1), Bahar 2003, s. 50-68. *Women on the Edge of Time* eserine yapılan tüm sayfa referansları, Fawcett Crest Yayınevi'nin yedinci baskısından alınmıştır (New York, 1987).

duğunu iddia eden bir doktor, Connie'ye amirane bir tavırla şunu söyler: "Ne kadar çok direnirsen, o kadar kendini cezalandırırsın. Çünkü bize karşı koyduğunda sana yardımcı olamayız (262)." Açıkça doktorlar kendilerini fedakâr bir amaçla hareket ettiklerine inandırmışlarsa da, Connie için özgürlüğünün ve kendi özerk kimliğinin bu disipline edici rejimin tehdidi altında olduğu gerçeği, her gün daha da açık hale gelir.

Doktorların gizli amaçları ve sözde aydınlanmış hâkimiyetlerine karşı meydan okuma kapasiteyle ilgili Connie'nin yaşadığı aydınlanmayı kolaylaştıran, gelecekteki Mattapoisett'e yaşayanları sevkeden ve duruma uygun bir isme sahip olan Luciente'dir. Connie'nin içinde bulunduğu bunaltıcı ve baskıcı gerçekliğe karşı mücadele etme kapasitesinin farkındalığını artıran, Luciente'nin müdahaleleriyle onun Mattapoisett'e yaptığı zihinsel yolculuklardır. Yüzeysel olarak ona "Teksas'taki Tio Manuel'i (69)" andıran bu köye başta şüpheyle yaklaşsa da, gerek insan hacmini gerek insanileştirici, eşitleyici ancak bireysel ve kolektif farklılıklara duyulan saygıyı düzenleyen yaşamsal şartlar sonucunda Connie köye gittikçe daha fazla ısınır. Kuşkusuz en radikal ve devrimci feministlerden bazılarının, suni doğum, emzirme ve annelik yapan erkekler gibi geçmiş uygulamalardan kopuşu, hem Connie'yi hem de okurları şoke ederek, onları ütopyacı literatürün işlediği yabancılaşma algısına sokmaktadır. Diğer yandan Connie, Mattapoisett sakinlerinden birinin paylaştığı bir kavrayışın farkına varır hale gelir. Bu kavrayış geçmişte, gerçek toplumsal kötülükleri meydana getiren "diğer insanların yemeklerini, özgürlüklerini, sağlıklarını, topraklarını, geleneklerini ve gururlarını ellerinden alan iktidar ve açgözlülüğün merkezde oluşudur (139)."

Luciente ve gelecekte yaşayan ötekilerin, Connie'nin zamanından "Açgözlülük ve İsraf Çağı" olarak bahsetmeleri şaşırtıcı olmasa da, Connie'nin ütopyacı alternatiflerin değerini tam olarak bilebilmesi için, Mattapoisett'in ekolojik ve politik ekonomik düzenlemeleri içinde eğitim görmek zorundadır. Bu alternatifler arasında, beraberinde getirdiği insanların sömürül-

mesiyle birlikte kapitalist para ilişkilerinin ortadan kalkması ("Biz hiçbir şeyi alıp satmıyoruz (64)") ve etraftaki çevre ile daha yakın bir ilişkinin kurulması gelmektedir. Buna özellikle, geçmişte Batılı bilimler ve en yakın zamanda ABD'nin emperyal hâkimiyetinde cisimleşmiş Batılı politik imparatorluklar tarafından övülen mekanik ve teknokratik düzene yabancı bir tür alçakgönüllülük ve şüphecilik de dahildir. Luciente'nin belirttiği gibi, "Çirkin deneylerden sakınırız. 'Biyosistemlerde, tüm etmenler bilinebilir değildir.' İlk kural, canlıları ilişki içinde incelerken öğreniriz (97)." Çoğu kez ABD'li çokuluslu şirketlerin gelişmekte olan dünyada suiistimal etmiş olduğu, çevre ve insan arasındaki böylesi bir karşılıklı ilişki, Mattapoisett'in ütopyacı değerler sisteminin merkezindedir. Nihayetinde Connie, ütopyacı geleceğin "daha... çok daha fazla şey ve hatta daha fazla para (328)" ile ilgili değil, "kendi kaderini tayin etme ve öz yeterlilik ile ilgili" olduğunu fark eder.

Connie'nin fark ettiği şey, "daha fazla"nın ütopyacı gelecekteki tüm şeyler bir kenara, herhangi bir şeyin ölçüsü olmadığıdır. Nitekim bu farkındalık, Mattapoisett'in aştığı emperyal ve tüketimci bir kültürün açık bir eleştirisini içermektedir. Askeri tarihçi Andrew Bacevich, "daha fazla"yı Amerikan kimliğinin temel bir bileşeni olarak tanımlar; ve bu bileşenin "merkezinde, elde etmek, tüketmek, arzularını yerine getirmek ve bu çabaların karşısına ne tür engeller çıkarsa çıksın onları ortadan kaldırmak uğruna amansızca takip edilen şahsi bir arayış" bulunmaktadır.[3] Kaynakların sınırlı olduğu ve hiçbir şeyin israf edilmemesi gerektiği anlayışıyla hareket eden Mattapoisett sakinleri, elde etme ve tüketme gibi zorlayıcı dürtülere karşı, kesin bir alternatifi somutlaştırır. "Daha fazla"sı üzerine başka bir bakış açısı, Amerikalı romancı Barbara Kingsolver'ın yakın zamanda kaleme aldığı bir makalede bulunabilir. Bu makalesinde Kingsolver şunları belirtir: "İmparatorluğumuz, şu anda neredeyse tüketmiş olduğumuz belli kaynakların sonsuz ol-

3. Andrew J. Bacevich, *The Limits of Power: The End of American Exceptionalism*, Metropolitan Books, New York, 2008, s. 16.

duğu varsayımı üzerine kurulmuştur: daha fazla orman, daha kolaylıkla sömürülen petrol, ihraç ürünlerimiz için daha atıl pazarlar üzerine temellenmiş daha fazla ekonomik büyüme."[4]

Mattapoisett'teki ütopyacı öz yeterlilik kavrayışının ötesinde, Piercy'nin açıkça ekolojik bir hassasiyeti benimsemiş olması, onu Bill McKibben'ın *Deep Economy: The Wealth of Communities and the Durable Future* adlı yeni kitabında "daha fazla"sına duyulan çılgınca düşkünlüğü eleştirmesiyle birleştirmektedir. Mattapoisett gıda üretiminde kendine yeten veya pratiklere "sahip olunan (70)" bir yerken, McKibben küçük çiftliklerden yerel olarak beslenmeyi övmekte, ABD Tarım Bakanlığı'nın yaptığı bir sayımdan alıntı yapmaktadır: "İster tonla ister kaloriyle veya dolarla ölçülsün, küçük çiftlikler akre başına daha fazla gıda üretmektedir. Arazileri, suyu ve petrolü çok daha etkili bir şekilde kullanmaktadırlar."[5] Aynı Mattapoisett ve gelecekteki diğer küçük toplulukların, McKibben'daki yerelciliğin gerçekleşmiş hali olması gibi, onun küresel ekonomik israfa ve verimsizliğe yönelik eleştirisi de, *Zamanın Kıyısındaki Kadın*'da görülen şeyleri yansıtmaktadır. Luciente ve onun eş annelik yaptığı Dawn, Connie ile birlikte günümüze döndüklerinde, Dawn etrafı kirleten, içten yanmalı canavarların birkaçını görmekte ısrar eder. Dawn'ın bakış açısından, Connie'nin çağındaki insanların "tümü aynı anda bir yerlere gitmek için özel otomobilleriyle seyahat etmekteyken trafiğe sıkışmakta, zehir solumakta ve hasta olmaktadır (245)." Kitabını kaleme alırken, Piercy'nin fosil yakıtların aşırı kullanımıyla ilgili ekolojik hassasiyeti emekleme aşamasındayken, McKibben gezegeni yok eden ve küresel distopik felaketi önceden haber veren, kontrolsüz atıkları ve yoğun kirliliği listeleyebilmiştir.

Diğer yandan *Zamanın Kıyısındaki Kadın*, Rockover Devlet Akıl Hastanesi'nde yürütülen deneylerde somutlaşan, zih-

4. Barbara Kingsolver, *Small Wonder*, Harper Collins, New York, 2002, s. 262.
5. Bill McKibben, *Deep Economy: The Wealth of Communities and the Durable Future*, Holt Paperbacks, New York, 2007, s. 67.

ni kontrol edilen ve hiyerarşik toplumların yayılışını gösteren distopik bir gelecek sunmaktadır. Connie kendisini, aşırı kirlenmiş ve tamamen çokuluslu şirketlerce yönetilen, sibernetik üretimin hem robot polisler hem de fahişelerden pek çok ürüne başka yapay varlıklar yarattığı bir metropolde bulur. Piercy açıkça, baskıcı toplumun en kötü biçimine dönüşen emperyal bir Amerika'nın, distopik gerçekliklerine ilişkin kestirimde bulunmaktadır. Böylesi bir kestirim, Tom Moylan'a göre şöyle bir dünyadır:

> Toplumsal adaletin yerini toplumsal denetimin aldığı bir dünya... Şirketlerin açgözlülüğü ve askeri harcamalar, mevcut finansal kaynakları azalttığı için..., devlet hizmetlerde kesintiye giderek ve insanların kendi yaşamlarını ve toplumun yönelimini belirleme becerilerini kısıtlayan sibernetik teknoloji aracılığıyla yurttaşlarını kişiliksizleştirerek, böylece şirketlerin hâkimiyeti karşısında onları pasifize ederek karşılık vermek zorundadır.[6]

Rockover Devlet Akıl Hastanesi'nde sürekli sakinleştirici verilerek pekiştirilen bu pasifliğe karşı çıkmak için Connie'nin gösterdiği çaba, ütopyacı hassasiyetin ayrılmaz bir parçası olan iradi bir dönüşümü hayata geçirmesini gerektirir. Nitekim bu hassasiyet gelecekteki Mattapoisett'le olan karşılaşmasıyla daha da büyür. İngilizleşmiş erkek kardeşi Luis'nin bakımında kısa süreliğine hastaneden ayrılmak için dolap çevirdikten sonra, hastabakıcı olan Luis'nin evinden aldığı ufak bir zehir şişesiyle hastaneye döner. (İlginç ironilerden biri, Connie'nin edindiği bitki öldürücü ilacın, ABD devriyelerinin Morales'in müdahalesinden önce Bolivya'daki koka tarlalarına sıktığı zehirli spreylere çok benzemesidir.) Kendi durumunu, 1960'larda Piercy gibi eylemcilerin tutkularını alevlendiren, Üçüncü Dünya'daki ulusal kurtuluş hareketlerini anımsatan bir şekilde, şiddetin tek çare olduğu bir savaş durumuna benzeten Connie, başhekime götürülecek sabah kahvesinin içine zehri koyar. Piercy okurları kasıtlı olarak, Connie'nin direniş eyleminin nihai

6. Moylan, *Demand the Impossible*, s. 143.

sonuçları konusunda askıda bıraksa da, radikal eylemler olmadan alternatif bir geleceğin de olmayacağı açıktır. Luciente'nin bilgece belirttiği gibi: "Senin çağında değişim uğruna savaşanlar, çoğu kez devrimin kaçınılmaz olduğuna dair bir mite inanmaktaydı. Ancak hiçbir şey kaçınılmaz değildir! Her şey iç içe geçmiş haldedir. Bizlerin ancak tek bir olası geleceği vardır (177)."

Bu geleceğin gerçekleştirilmesi için, Connie'nin fakir, marjinalleşmiş ve kurumsallaşmış bir Chicana olarak yaşadığı durum düşünüldüğünde, kendi mücadelesinin tüm dünyanın yanı sıra kendi dünyasını da dönüştürmede temel olduğuna ikna olmak zorundadır. Artık "Yoksulluğa Karşı Savaş"ta aktif olan Connie "genç, naif" ve yoksul bir insan olduğu geçmişteki bir anı hatırlarken, "sonunda kendisine yaralı ve söküp atılmış gibi hissetmek dışında bir şeyin kalmadığından" acıyla yakınır (154). Luciente ise şöyle cevap verir: "Kazanana kadar kaybedersin; bu, dünyamızı değiştirip bize bırakanların bir sözüdür. Yoksul insanlar bir araya *geldi* (154)." Diğer yanda Mattapoisett sakinlerinden bir başkası ise şunu kabul eder: "Bir birey olarak bizi anlayamayabilir; kendi çağında ve zamanında mücadele edemeyebilirsin. Kendi çağında sen diğerleriyle birlikte mücadele etmekte başarısız olabilirsin (197)." Connie tereddüt içinde şunu söyler: "Ne faydam dokunabilir ki? Benden başka kim bu kadar güçsüz olabilir (198)?" Buna karşı, başka bir Mattapoisettli şöyle der: "Güçlüler devrim yapmaz (198)." Hâlâ ikna olamamış Connie, "kodamanların taklit üniformalarla yürüyüşler yaptığı (198)" devrim fikrini reddeder. Bunun çürütülüşü, tam da Connie gibi insanların tarihsel değişime yol açan özgün failler olmalarıdır.

İlham kaynağı olarak 1960'ların muhalif hareketlerinden feyz alan Marge Piercy, Connie'nin devrimci rolüne tarihsel değişimin bir faili olarak hayat vermektedir. Connie'nin yoksul ve beyaz olmayan bir kadın olarak oynayabileceği ve oynamak zorunda olduğu tarihsel role ilişkin Piercy'nin formülasyonuna örnek teşkil eden şey, özellikle 1960'ların sonunda Afro-

Amerikan kadınların başını çektiği, radikal refah hakları hareketinin oluşmasıdır. Bu siyah kadınlar arasında Pat Robinson, Patricia Haden ve Donna Middleton da vardır. Kendi sınıfsal ve ırksal deneyimleri hakkında yazılar yazan Robinson, Haden ve Middleton şunu ileri sürer: "Politik olarak bilinçli ve baskı altında olan bizler, nasıl kalıplara döküldüğümüzü, nasıl beynimizin yıkandığını ve gerçekte *kendimizin* baskı altına alınmasında suni bir biçimde işbirliğine girmemiz için imal edilen tüm diğer ürünler gibi üretildiğimizi bulabiliriz. Bu *bizim* tarihsel sorumluluğumuzdur (vurgu yazarlara ait)." Bu sorumluluk üzerine kafa yorduktan sonra, bizi geçmişin ölü ağırlığından kurtulmaya ve "bir ütopyanın düşünü kurmaya" cüret eden devrimci bir kaçış arayışına sevk ederler.[7]

Yoksul ve baskı altındaki insanların saflarından gelen bu tarihsel faillik vizyonu, genel olarak kurtuluş teolojisinde ve bunun önde gelen savunucusu Gustavo Gutierrez'de merkezi bir konumdadır. Peru'nun başkenti Lima'nın gecekondularında çalışan ve yaşayan melez bir rahip olan Gutierrez, özellikle 1968'de Kolombiya Madellin'de düzenlenen Latin Amerikalı Piskoposlar Konferansı'ndaki çıkışından sonra, kurtuluş teolojisinin geliştirilmesinde öncü olmuştur. Bu konferans sonrasında Gutierrez, "Latin Amerika'daki açmazlara ilişkin tartışmaları yanıltıcı kalkınma kavramından... çok yönlü bir insan failliği kavramına kaydıran" bir kurtuluş teolojisini dile getirmiştir.[8] *The Power of the Poor in History* kitabında derlenen bir dizi makalede, değişimin failleri olarak yoksullar ve baskı altındaki insanlar arasındaki bağları vurgulayan Guiterrez, kurtuluş teolojisinin politik projesini ortaya atmakla kalmamış,

7. Aktarıldığı yer: Kelley, *Freedom Dreams*, s. 147-8. 1960'ların sonlarındaki radikal hareketlerin Piercy'nin yazılarına verdiği ilham hakkında bir değerlendirme için bkz: Moylan, *Demand the Impossible*, özellikle s. 124, 127 ve 147-8.

8. Jay Winter, *Dreams of Peace and Freedom: Utopian Moments in the 20th Century*, Yale University Press, New Haven, CT, 2006, s. 130. Gutierrez'in geçmişiyle ilgili bir değerlendirme için bkz. A.g.e., s. 125-30 ve Robert McAfee Brown, "Preface", yer aldığı eser: Gustavo Gutierrez, *The Power of the Poor in History*, İngilizce'ye Çev., Robert R. Barr, Orbis Books, Maryknoll, NY, 1984, s. vi-xvi. Gutierrez'in metnine ek göndermeler, bu bölümün içinde bulunacaktır.

yeni ve daha iyi bir dünyanın inşasında bu teolojinin ütopyacı içeriklerini ve arzularını da göstermiştir.

Gutierrez kurtuluşu, "kadınların ve erkeklerin gerçek anlamda kölelikten kurtuldukları, kendi kaderlerini aktif bir şekilde şekillendirdikleri bir toplumu amaçlayan, insanları özgürleştirme süreci" olarak tanımlar. Bu kader yalnızca, "yapıların radikal bir dönüşümüne" değil, bunun ötesinde "erkeklerin ve kadınların insan olmalarında bütünüyle yeni bir yolun yaratılmasına" yol açar (29). Ancak Gutierrez'e göre, bu erkekler ve kadınlar soyut yaratıklar veya daha geleneksel teoloji içerisinde son derece tinselleşmiş, ruhani ve evrensel kişiler değildir. Ona göre, "kurtuluş teolojisi, sömürülen sınıflara, hor görülen etnik gruplara ve marjinalleşmiş kültürlere, yani bu dünyanın fakir insanlarına ait olan somut tarihsel, kurtarıcı ve tahrip edici praksisi içinde yatan inancı anlama girişimidir (37)."

"Birleşik Devletler'in yönettiği" ve yoksullarla marjinal insanları sömürüp baskı altına alan Latin Amerika'daki gerici güçlerin desteğini alan (83-5) "emperyalist kapitalist" sistemin kendisini suçlayan Gutierrez, yoksulları "içinde yaşadığımız ve sorumlu olduğumuz sistemin yan ürünü" olarak tanımlamıştır. Bu sebeple yoksullar, Gutierrez'in bakış açısına göre,

> Emeklerinin karşılığı ellerinden çalınan ve insanlıkları gasp edilen, baskı altındaki sömürülen proletaryadır. Dolayısıyla yoksulların sefaleti, yardımsever rahatlatıcı eylemlerin değil, takip edip farklı bir toplumsal düzen kurma talebinin çağrısında bulunur (44).

Bu "farklı toplumsal düzen"in inşa edilmesi için, Gutierrez bunun devrimci, hatta ütopyacı bir toplumsal praksise gerek olduğunun bilincindedir. Öne sürdüğü üzere,

> Latin Amerika'daki sefalet ve adaletsizlik, hafifletici önlemlere yanıt veremeyecek kadar derindir. Dolayısıyla bahsettiğimiz reform değil, devrimdir: Kalkınma değil, kurtuluştur; hâkim sistemin modernleştirilmesi değil, sosyalizmdir. "Realistler" bu ifadeleri romantik ve

ütopyacı bulmaktadır. Öyle de yapmalıdırlar; çünkü bu ifadelerin rasyonelliği, onların kolaylıkla anlayamayacağı türden bir rasyonelliktir (45).

Ütopya ve yeni bir tarihsel gerçeklik arasındaki bağlar üzerinde durmaya devam eden Gutierrez şunu belirtir:

> Böyle bir ütopyacılık, yoksulların gücünden fışkıran tarihsel rasyonelliği anlamaktan aciz hükümdarların realizmiyle çatışmaktadır. Son tahlilde, Latin Amerikalı yoksulların maruz kaldığı kadim ve kökleri derinlere kadar uzanan baskıdan daha devrimci ve kurtuluşçu ütopyacılıkla daha dolu hiçbir şey yoktur (81).

Ütopyacı kurtuluşun, Latin Amerikalı yoksullar arasındaki teolojik ve tarihsel zemininden öte, bu ifade, antropolog James Scott'un şu itirazını akla getirmektedir: "Ütopyacı inançların en geleneksel olanları aslında, alt grupların deneyimlediği haliyle mevcut sömürü ve statüsüzleştirme biçimlerinin az çok sistemli bir yadsınması olarak anlaşılabilir."[9] Gerçekte Gutierrez'in fakirlerden yana konum alması, yalnızca radikalleşmiş bir teolojiyi değil, Latin Amerikalı alt grupların ütopyacı özlemlerinin politik bir ifadesini de yansıtmaktadır.

Yoksullar ve onların hükümdarları arasındaki öngörülen çatışmada, Gutierrez hem baskı sisteminden hem de bu baskının üstesinden gelmeye çalışan kişilerin rolünden bahseder. Gutierrez'in kurtuluş teolojisi üzerine yazdıklarını yorumlayanlardan birinin belirttiği gibi, bunun "kaçınılmaz bir şekilde yol açtığı şey, Latin Amerikalılar ile onlara hükmeden kapitalist ülkelerin yanı sıra 'onların doğal müttefikleri olan ulusal oligarşilerimiz' arasında gerçekleşecek bir çarpışmadır."[10] Gutierrez'e göre, yoksulların "mücadeleleri ve umutlarında", "tüm insanlar arasında özgün bir dayanışma koşulunun (129)" olduğu görülmektedir. Bu sebeple gerçek dönüşümün tarihsel

9. James C. Scott, *Domination and the Arts of Resistance*, Yale University Press, New Haven, CT, 1990, s. 81.
10. Winter, *Dreams of Peace and Freedom*, s. 130.

aktörleri olarak Latin Amerikalı yoksullar, yeni ve dönüştürücü bir toplumsal praksis yaratmıştır. Gutierrez şunu ileri sürmektedir: "Latin Amerikalılar kendi toplumsal yaşamlarının tabanında, zengin bir inanç ve hayat damarı bulmuş ve toplumsal adaletsizliğe karşı savaşlarını, kurtuluş mücadelelerini ve ilahi hakikate dair deneyimlerini ileriye taşımanın yolunu görmüştür (151)." "İlahi hakikatin toplumsal benimsenişi" ve "İncil'in militanca okunması (208)" yalnızca Gutierrez gibi teologların tekelinde değildir; aksine onun farklı ve yeni "muhatapları" (91-2) Latin Amerikalı yoksullardır.

1984 yılında, Witness for Peace üyesi olarak Nikaragua'ya yaptığım seyahat esnasında, "Dünyanın Elçileri" olarak adlandırılan bir köy topluluğunda, olağanüstü bir şekilde "ilahi hakikatin toplumsal benimsenişine" ve "İncil'in militanca okunmasına" tanık oldum. İlhamını Nikaragua'ya özgü kurtuluş teolojisinden almış olan bu halk vaizleri, yoksulların mücadelesiyle ilgili olarak Eski Ahit'ten bir ayeti kendi yorumlarıyla aktarmaktaydı. Bu ayete ilişkin tefsirlerinde, bu köy topluluğundaki erkekler ve kadınlar sadece eski cahilliklerini gidermenin ve "dünyanın elçileri" olmanın değil, kendilerindeki güçlenme hissinin de verdiği neşeyi ifade etmekteydi. Onlara göre İncil, bu sayede, baskıya ve sömürüye meydan okumada ve onların üstesinden gelmede esin kaynağı olmuştu. Radikal dönüşüm amacıyla tarihi kendine mal eden, yoksulların kurtuluşu teolojisindeki temel öğretiyi somutlaştıran bu ikisi, diğer birçoğuyla birlikte, kurtuluş teolojisine dair politik projenin yaşayan örnekleriydi.[11]

Kurtuluş teolojisinin etkisi, papalığın cezaları, politik baskı ve düş kırıklığı, evanjelik Protestanlığın yükselişi sonucunda, Latin Amerika'da genel olarak azalsa da, "sömürülen sınıflara, hor görülen etnik gruplara ve marjinalleşmiş kültürlere" yaptığı çağrısıyla özü varlığını sürdürmüştür. Bunun bir sonraki tekerrürü, Meksika'nın Chiapas eyaletinde, birçoğu silahlı olan binlerce yerli erkeğin ve kadının 1 Ocak 1994'te gerçekleş-

11. Kurtuluş teolojisinin Nikaragua'daki kökleri için bkz. A.g.e., s. 132-6.

tirdiği inanılmaz bir halk isyanıyla oldu. Yoksulluk sınırında yaşayanları ekonomik ve politik olarak daha da mağdur eden NAFTA'nın uygulanması da dahil olmak üzere, başta Meksika'daki borç krizi ve neoliberal politikalara yanıt verme amacıyla başkaldıran Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (*Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional* – EZLN) küresel eşitsizliklere karşı yeni bir cephe açtı. Meksika'nın tarihindeki politik mücadelelerden aldıkları mirası benimsemiş olan Zapatistalar, yeni ve daha iyi bir dünyanın oluşturulmasını da amaçlıyorlardı. Chiapas'ı işgal etmeleri sırasında yayımladıkları 1 Ocak bildirisinde, geçmiş çatışmaların mirası yoksulların, hor görülenlerin ve marjinalleştirilmiş kimselerin rolünü onaylamaktadır:

> Bizler beş yüz yıllık mücadelelerin ürünüyüz: Önce başkaldıranların İspanya'ya karşı verdiği Bağımsızlık Savaşı'nda köleliğe karşı, sonrasında Anayasamızı hayata geçirmek ve Fransız İmparatorluğu'nu topraklarımızdan kovmak için, en sonunda da Reform yasalarının uygulanmasını engelleyen Porfiro Diaz diktatörlüğüne karşı verilen mücadelelerde, halk içerisinden kendi liderlerini çıkararak isyan etmiş ve kendileri gibi yoksul insanlar olan Villa ve Zapata'lar ortaya çıkmıştır.[12]

Meksika ordusunun müdahalesine ve ihtiyatlı bir ateşkesin tesis edilmesine tanık olan bir kamuoyunun politik hayata katıldığı bir yılın ardından EZLN, politik amaçları ile ilgili başka bir deklarasyon yayımladı: "Zapatistaların planı bugün her

12. Aktarıldığı yer: Enrique Rajchenberg ve Catherine Heau-Lambert, "History and Symbolism in the Zapatista Movement", yer aldığı eser: John Holloway ve Eloina Palaez (der.), *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico*, Pluto Press, Londra, 1998, s. 28. Zapatistaların ortaya çıkışı ve ilk yıllarına dair kısa ama özlü bir bakış açısı için bkz. Holloway ve Palaez, "Introduction", *Zapatista!*, s. 1-18 ve Luis Lorenzano, "Zapatismo: Recomposition of Labour, Radical Democracy and Revolutionary Project", *Zapatista*, s. 126-58. Zapatistalara dair daha yakın dönemdeki değerlendirmeler için bkz. Thomas Olesen, *International Zapatismo: The Construction of Solidarity in the Age of Globalization*, Zed Books, New York, 2005 ve Neil Harvey, "Beyond Hegemony: Zapatismo, Empire, and Dissent", yer aldığı eser: Fred Rosen (der.), *Empire and Dissent: The U. S. and Latin America*, Duke University Press, Durham, NC, 2008, s. 119-36.

zamankiyle aynıdır: Dünyayı daha iyi, daha adil, daha özgür, daha demokratik ve böylece daha insani bir yer haline getirmek için değiştirmek."[13]

Zapatistalar çarpıcı bir şekilde gerçekleştirdikleri kamusal ayaklanmanın on yıl öncesinden beri örgütleniyor olmalarına rağmen, hükümetten gelen kötü niyetlerin çokça damgasını vurduğu, böylesi bir kamusal mevcudiyetin ilk yılları Meksika sahillerinin çok ötesinde dalgalanmalar yaratmayı başarmıştır. Gerçekten de Zapatistalar, sadece neoliberalizme karşı giriştikleri eleştirel eylemlerinin ataklığıyla değil, diyalog kurmak amacıyla internetin kullanılmasından ve kendileri için iktidarı istemekten kaçınmalarına dek, yeni politika yapma biçimleriyle de küresel bir kitleyi heyecanlandırmıştır. EZLN'nin en önde gelen sözcülerinden Subcomandante Marcos, bu yeni politika arzularını ve umutlarını şöyle ifade etmişti:

> Politik mücadele, kendisini acıdan umuda doğru giden yolun ortasında, acının miras bıraktığı yırtık kıyafetlerden yoksun halde bulmuştur; bu, onu yeni mücadele biçimlerine, yeni politik olma yollarına ve politika yapma usullerini aramaya zorlayan umuttur. Yeni bir siyaset, yeni bir siyasi ahlak sadece bir dilek değildir, ilerlemenin, diğer tarafa sıçramanın tek yoludur.[14]

Zapatistaların duyurularında ve politik praksisinde ifade edilen umut, soyut bir özlem değildir. Aksine umudun filozofu Ernst Bloch'un adlandırdığı biçimiyle, "korkuya yol açan şeylerin radikal bir şekilde yok edilmesine... yol açan somut bir umuttur."[15] Zapatistaları inceleyen önde gelen akademisyenlerden birince belirtildiği gibi, "Umut Zapatista isyanının merkezindedir; ancak bu nihai sonucun kesinliğinden

13. Aktarıldığı yer: Lorenzano, "Zapatismo", *Zapatista*, s. 126.
14. Aktarıldığı yer: Holloway ve Palaez, "Introduction", *Zapatista!*, s. 15. Zapatistaların interneti kullanışı ve küresel tepkileri üzerine bkz. Harvey Cleaver, "The Zapatistas and the Electronic Fabric of Struggle", yer aldığı eser: a.g.e., s. 81-103.
15. Ernst Bloch, *The Principle of Hope*, Cilt 1, İngilizce'ye Çev., Neville Plaice, Stephen Plaice ve Paul Knight, MIT Press, Cambridge, MA, 1986, s. 5.

kaynaklanan bir umut değil, tasarlanan şeyin zorunluluğuna duyulan güvenden beslenen bir umuttur. Umut onurdur, bizi aşağı iten bir dünyada başımız dik bir şekilde yürümek için verilen mücadeledir."[16]

Zapatista hareketinde ifadesini bulan ve başka bir dünyanın gerçekleştirilmesine duyulan evrensel arzular, dünya genelinde neoliberal küreselleşmeye karşı ve eşitlikçi alternatiflerin yaratılması için mücadele veren milyonlarca insanın ilgisini çekmiştir. John Holloway şunu ileri sürer: "Zapatismo Meksika'yla sınırlı bir hareket değildir, ... dünya genelinde, gittikçe insanlıktan uzaklaşan bir toplum içinde, ona inat insancıl bir yaşam isteyen binlerce ve milyonlarca insanın mücadelesinde merkezi bir konumdadır."[17] Diğer yandan Zapatistalar yalnızca özerklik arzusunu değil, özgürleştirici politikaları da doğrulayan bir dünyanın tahayyül edilmesi ve yaratılmasına ilişkin postmodern göreve, yerlilere has premodern bir hassasiyet katabilmiştir. Antropolog June Nash'in belirttiği gibi,

> Zapatistaların söylemi, gerek esinlenme gerek özdeşleşme anlamında ilkel kökenleri yansıtmaktadır: Stratejileri, konumlandıkları ve çokkültürlü varoluşun yeni seviyelerini zorlamaya çalıştıkları politik sürece dair kesin bir algıyı yansıtmaktadır.[18]

Kuşkusuz Zapatistaların Meksika'daki çeşitli kampanyalarının dönüşümü ve tesiri haricinde, EZLN'yi yaratan ülke koşullarının da kabul edilmesi önem taşımaktadır. Ancak üzerinde yoğun bir şekilde durmak istediğim şey, başka bir dünyanın kurulması gibi politik bir projenin altında yatan çeşitli biçimlenişleri vurgulamak amacıyla, Zapatistaların somutlaştırdığı ve esinlediği evrensel çekim kuvvetidir.[19] EZLN sözcülerinden

16. Holloway ve Palaez, "Introduction", *Zapatista!*, s. 15.
17. John Holloway, "Dignity's Revolt", *Zapatista!*, s. 160.
18. June C. Nash, *Mayan Visions: The Quest for Autonomy in an Age of Globalization*, Routledge, New York, 2001, s. 133-4. Zapatistaların yerli köklerine dair keskin bir değerlendirme için bkz. A.g.e., özellikle s. 122-58.
19. Zapatistaların küresel içerimleri hakkında bkz. Olesen, *International Zapatismo*, özellikle s. 102-52.

biri bunu şöyle ifade etmektedir: "Zapatistaların arzuladığı dünyada, tüm ten renkleri, tüm diller ve tüm yollar uygundur. İyi bir dünyada birden çok yol ve patika vardır. Ve bu yollarda olan şey saygı ve onurdur."[20] Bu çekim gücünü oluşturmada, Zapatistaların keşfettiği bir diğer yolsa, Votan Zapata gibi sembolik bir figürün inşasıyla olmuştur. Bu şahsın oynadığı rolü yorumlayanlardan birine göre, "Votan Zapata sadece Chiapas'taki yerlilerin mücadelesinin simgesi olarak değil; hak, adalet, demokrasi veya özgürlük olmaksızın sefalet içinde yaşayan ve bu hedefleri elde etmek için verilen mücadeleye destek olan tüm insanların simgesi olarak tahayyül edilmektedir."[21]

Zapatistaların temsil ettiği politik alternatifin tahayyülünde daha da dikkat çekici olan, *Subcomandante* Marcos'ta cisimleşen gerçek semboldü. Marcos'un kasıtlı bir şekilde, baskı altındaki evrensel insanı sürekli şekil değiştiren bir tarzla simgelemesi, özellikle şu bildiride açıkça görülmektedir:

> Marcos, San Francisco'da bir eşcinsel, Güney Afrika'da bir siyah, Avrupa'da Asyalı, San İsidro'da Meksika kökenli Amerikalı, İspanya'da bir anarşist, İsrail'de bir Filistinli, San Cristobal sokaklarında bir yerlidir. ... Bir diğer deyişle Marcos, dünyada bir insandır. Marcos dışlanan, ezilen, sömürülen ancak direnen ve "Yeter!" diyen herkestir.[22]

Hor görülen ve marjinalleştirilen insanları benimserken, Marcos ve Zapatistaların açıkça gözler önüne serdiği, karşılıklı yardımlaşma yerine karşılıklı dayanışmayı oluşturma ısrarlarıdır. Zapatista buluşmalarından birinde yapılan bir konuşmada "zavallı, acınacak, yardım edilecek, sadaka verilecek yardıma muhtaç kişiler olarak görülmek istemediklerini" söylemişlerdir.[23] Aksine Zapatistalar, dünya genelinde ortak ama birbirinden ayrı isyancı güçleri bir araya gelmeye çağırmıştır. Marcos'a

20. Nash, *Mayan Visions*, s. 150.
21. Olesen, *International Zapatismo*, s. 118.
22. Alıntılandığı yer: Holloway ve Palaez, "Introduction", *Zapatista!*, s. 11-12.
23. Olesen, *International Zapatismo*, s. 122.

göre, Zapatistaların teşvik ettiği isyan, insanları şunları dinlemeye davet etmektedir:

> Seslerin oluşturduğu ağ..., beş kıtayı kapsayan ve iktidarın bize vaat ettiği ölüme karşı direnmede bize yardımcı olan bir ağ. ... Ardından direnişlerin yeniden oluşumu, kabul etmiyorum, isyan ediyorum sesleri. Dünyanın gereksinim duyduğu birçok sözcükle dolup taşan bir dünyanın gelmesi. Çoğul, farklı, kapsayıcı, hoşgörülü ve umut dolu olduğunun farkına varan insanlık.[24]

Marcos ve Zapatistaların esinlediği sesler ağı, kuşkusuz ortak direniş ile karşılıklı dayanışmanın telaffuz edilmesine yol açmıştır. Bu olgu belki de en özlü şekilde şu sloganda ifade bulmuştur: "Bir Hayır, Çok Evet!" Bu direnişi ve karşılıklı dayanışmayı değerli hale getirmenin yollarını arayan Zapatistalar, küresel neoliberalizme karşı ulusal müdahalelerinde eleştirel bir ses yükseltmişlerdir. Bu müdahalenin ötesinde, tabandan küreselleşme vizyonu ve pratiğiyle bağlantılanacak yeni bir yol sunmuşlardır. Zapatistalar dışlanmışlar için küresel bir bilinç çağrısında bulunarak, onurun hüküm süreceği başka bir dünyanın veya dünyaların tahayyül edilmesine kapı aralamışlardır. Fiona Jeffries'in belirttiği gibi,

> Zapatismo penceresinden bakıldığında dayanışma, tüm katılımcı gruplar ve örgütler arasında yerelciliğe, özerkliğe ve yatay ilişkilere yaptığı vurguyla birlikte; radikal demokrasi, özgürlük ve toplumsal adalet pratikleri aracılığıyla dünya genelinde alternatif direniş ağları inşa etmektir.[25]

Politik bir tahayyül veya politik bir gerçeklik olarak hangi alternatif geleceğin inşa edileceği veya bu geleceklerden hangisinin mümkün olacağı, radikal ve olumsal bir politik tahayyü-

24. Alıntılandığı yer: Holloway, "Dignity's Revolt", *Zapatista!*, s. 195-6.
25. Fiona Jeffries, "Zapatismo and the Intergalactic Age", yer aldığı eser: Roger Burbach, *Globalization and Postmodern Politics: From Zapatistas to High-Tech Robber Barons*, Pluto Press, Londra, 2001, s. 136. Ayrıca bkz. Olesen, *International Zapatismo*, s. 116.

lün başka türlü veya farklı dünyaların pratik bir kuluçkası haline dönüştürülmesiyle yakından bağlantılıdır. Kuşkusuz ABD emperyalizmine, şirketlerin hâkimiyetine ve çeşitli egemenliklerin yok edilmesine karşı meydan okumaların bir uzantısı olarak, Dünya Sosyal Forumu'nun (DSF) ortaya çıkması, alternatif bir geleceğe yönelik ütopyacı olanaklara kapı aralamıştır. Boaventura de Sousa Santos'a göre, "DSF yirmi birinci yüzyılın ilk eleştirel ütopyasıdır ve Batı modernliğine ait olup birçoğu muhafazakârlaşmış, eleştirel ütopyalar geleneğinden kopmayı amaçlamaktadır: Ütopyacı alternatiflerin ileri atılmasından, ütopyanın henüz gerçekleştiği bahanesiyle alternatiflerin inkâr edilmesine kadar her anlamda onlardan kopma arayışındadır. DSF'nin ütopyacı boyutundaki açıklık, bu sapmalardan kaçma girişimidir."[26]

Ayrıca de Sousa Santos'un açıkladığı üzere DSF, başta belli tarihsel aktörlere, onların örgütlerine verilen ayrıcalık, Kuzey Yarımküre'de öne atılan stratejiler ve katiyet açısından "yirminci yüzyıl boyunca antikapitalist politikalara hâkim olan eski enternasyonalizmden keskin bir kopuşu temsil etmektedir."[27] Dolayısıyla bu kısmın başında, bir yanda eski enternasyonalizmin merkezinden uzaklaşırken, eski sola ait politik tasarılarda bile marjinal kalmış kişilerin önemini ön plana koyma amacıyla, Güney Yarımküre'den gelen aktörler (Piercy ve Gutierrez'dekiler gibi), örgütler ve stratejiler (Zapatismo) sunulmuştur. Aslında Dünya Sosyal Forumu, Kuzey Yarımküre'nin hâkimiyetine karşı çıkan hareketlerin ve direnişlerin yeni mü-

26. Boaventura de Sousa Santos, *The Rise of the Global Left: The World Social Forum and Beyond*, Zed Books, New York, 2006, s. 11. Eleştirel ütopyalar aynı zamanda, "bizi saran ideolojik ve kültürel yapılarda gedik açmaya" çalışır. Eleştirel ütopya üzerine bkz. Moylan, *Demand the Impossible*, özellikle s. 213. Üçüncü Dünya ütopyacılığı üzerine bkz. Ashis Nandy, *Traditions, Tyranny and Utopias: Essays in the Politics of Awareness*, Oxford University Press, Delhi, 1987, s. 20-55. Dünya Sosyal Forumu'nun kökenleri ve etkisine dair genel bir bakış için bkz. Tom Mertes (der.), *A Movement and Movements: Is Another World Really Possible?*, Verso, New York, 2004 ve Jackie Smith vd, *Global Democracy and the World Social Forums*, Paradigm Publishers, Boulder, CO, 2008.
27. A.g.e., s. 38.

cadelelerinin ve dünyayı değiştirmeye yönelik yeni yaklaşımların doruk noktası olarak görülebilir.

De Sousa Santo'nun DSF ile ütopyacı imgelem arasındaki yakın ilişkiyi görmesi şaşırtıcı değildir. Santos ütopyayı şöyle tanımlar:

> Yeni insani olanak biçimleri ile irade tarzlarının keşfine ve mevcut olan her ne olursa olsun onun sözde kaçınılmaz olduğu gerçeğine, uğruna savaşmaya değer ve insanlığın hakkı olan çok daha iyi bir şeyle meydan okumak için hayal gücünün kullanılması.[28]

Kuşkusuz DSF yeni ve daha iyi bir dünyaya ulaşmada, hem teoriyle hem de pratikle boğuşmak için gerekli olan toplumsal mekânı sağlamaktadır. İlkeler Beyannamesi'nde duyurduğu gibi,

> Dünya Sosyal Forumu neoliberalizme, dünyanın sermaye ve her türlü emperyalizm tarafından hükmedilmesine karşı çıkan ve kendilerini insanlar arasında, insanlar ile dünya arasında yararlı ilişkilere dönük bir dünya toplumunun inşa edilmesine adamış sivil toplum gruplarının ve hareketlerinin; düşünce yürütmesi, demokratik bir şekilde fikirlerini tartışması, önerilerini biçimlendirmesi, deneyimlerini özgürce paylaşması ve etkili eylemler için birbiriyle bağlantıya geçmesi için oluşturulmuş açık bir toplanma mekânıdır.[29]

2006 yılında Venezüela Caracas'ta yapılan Dünya Sosyal Forumu'na katıldığımda, DSF'deki açık alan son derece belirgin ve ortadaydı. On binlerce katılımcı, yeni bir dünyanın nasıl yaratılacağına ilişkin çeşitli fikirlerini ve kaygılarını bu alana getirmişlerdi. Ancak bu katılımcıların başka bir dünya üzerine görüş birliğine varma dereceleri tartışmaya açıktı. Gerçekte, Sousa Santos'un DSF'de başka türlü ve daha iyi bir dünyanın veya dünyaların tasarlanmasında gerginlikler yaratan bir dizi "kırılma" olarak tanımladığı şeyi takip ederek, başka bir dün-

28. A.g.e., s. 10.
29. Aktarıldığı yer: Smith vd, *Global Democracy and the World Social Forums*, s. 65.

yanın gerçekleşmesiyle ilgili fikirlerin nasıl ifade edildiğini ayırt etme amacıyla, bu kırılmaların karşılaştığım tartışmalarda ve eleştirel ütopyacılıkta nasıl saklı olduğunun altını çizmeye çalışacağım.

23-29 Ocak tarihleri arasında Caracas'ta yapılan 2006 Dünya Sosyal Forumu (DSF) toplantıları, Güney Amerika'da süregelen farklı sol eğilimlerin ortasında gerçekleşmiştir. Bu sebeple Venezüela'daki Bolivarcı deneyimde ve Bolivya'da yerli lider Evo Morales'in seçiminde ifadesini bulan bu eğilimlerin, resmi sunumlarda ve gayri resmi tartışmalarda başat bir rol oynaması şaşırtıcı değildir. Hazırlık aşamasında DSF için altı tematik alan belirlenmiş olsa da, iki tema ("emperyal stratejiler ve halk direnişleri" ile "iktidar, siyaset ve toplumsal özgürleşme mücadelesi" temaları) oturumların büyük kısmına, en azından benim katılabildiklerime hâkim olmuş gibiydi.

2006 Caracas DSF'deki program etkinliği, "bir araya gelme ve tartışma... fikirleri, önerileri ve deneyimleri paylaşma, stratejiler geliştirme ve dünya genelinde yürütülen mücadeleleri ifade etme alanı" olarak övmekteydi. Şüphesiz Caracas'ın bazı caddelerindeki karnavalesk atmosferi, yalnızca canlı ve söylevsel buluşmaları değil, Güney Amerika'daki toplumsal hareketlerin kutlanışını da temsil etmekteydi. 23 Ocak'ta on binlerce DSF katılımcısı ile destekçisinin Caracas sokaklarında çeşit çeşit bayrak altında yaptığı açılış yürüyüşü, özellikle antiemperyalizm temasına odaklanmıştı. Simon Bolivar'ın koruma altındaki anıt mezarı önünden geçerken yüzlerce Latin Amerikalı grup arasında şu slogan atılmaya başlanmıştı: "Bolivar'ın mızrağıyla Latin Amerika'yı boydan boya katedeceğiz."

Sokaklardaki kutlama havası Güney Amerika'daki radikal değişim akımlarıyla sürüp giderken, bu akımların hegemonik neoliberalizm ve emperyalizm modellerine meydan okuma biçimleri, hafta boyunca süren tartışmaların ve münakaşaların önemli bir parçası olmuştu. Programda önerildiği gibi, DSF'nin "mevcut emperyalist hâkimiyet modeline karşı yeni alternatiflerin" ve "hâkim toplumsal modelin gerçek bir alternatifi olan ve anti-hegemonik nitelikte bir yeni siyaset yapma

biçiminin" doğacağı zemin olup olmadığı, DSF genelinde karşılaşılan yeni bakış açılarıyla yakından ilişkiliydi. Özellikle, solcu hükümetleri tarafından Güney Amerika'daki toplumsal hareketlerin ne ölçüde sınırlandığı veya nelere mecbur kaldığıyla ilgili tartışmalar, antiemperyalizmin retoriği ve pratiğiyle birlikte, başka bir dünyanın gerçekleştirilmesine dönük sağlam soruların ortaya atılmasına yol açtı.

Latin Amerika'daki direniş hareketlerinde devletin özel konumu ve rolü göz önüne alındığında, de Sousa Santos'un tanımladığı şekliyle "düşman veya potansiyel bir müttefik" olarak devlete ilişkin kırılmalar ile "ulusal mücadelelerin mi yoksa küresel olanların mı" başat olacağıyla ilgili ayrılıklar, yukarıda aktarılan hadiselerde ve programda görülebilmektedir.[30] Caracas'taki DSF öncesinde dahi, DSF'yi ulusal mücadeleler karşısındaki mesafeli tutumu sebebiyle ağır şekilde eleştiren Filipinler'deki Ulusal Demokrasi Hareketi gibi hareketler vardı. "Dünya Sosyal Forumu'nu hâlâ tepelerde hareket etmekle, birçok ülkede emperyalist küreselleşmenin yol açtığı, gerçek yoksulluk ve güçsüzlük koşullarını gören, ancak denese de bunlara tam olarak değinmekten aciz olmakla" suçlayan bu grup, "küreselleşmeye karşı yürütülen ulusal mücadelelerin, uluslararası seviyedeki tüm küreselleşme karşıtı inisiyatiflere dayanak teşkil ettiğini ve böyle olması gerektiği" iddiasındadır.[31] Önceki bir DSF toplantısında delegelerden biri, yerel, ulusal ve küresel güçleri tek bir emperyalizm karşıtı bayrak altında toplamaya çalışarak, ABD emperyalizmine doğrudan meydan okunması gerektiğinde ısrarcı olmuştu. Hindistan delegesi Achin Vanaik şöyle iddia ediyordu: "ABD emperyalizmini yenmek için, tek tek her ülkede gelişen mücadelelere ve direnişlere yardım etmek zorundayız. Ve ABD'nin imparatorluk tesisi, savaş ve küreselleşme arasında doğrudan bir bağ olduğunu fark edip, bunu insanlara açıklamak zorundayız."[32]

30. De Sousa Santos, *The Rise of the Global Left*, s. 114-5 ve 115-7.
31. Aktarıldığı yer: A.g.e., s. 115.
32. Alıntılandığı yer: Jackie Smith, *Social Movements for Global Democracy*, The John Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2008, s. 218.

Doğrusu, 2006 DSF'deki sayısız grup, ABD'nin askeri müdahalelerine karşı direniş bayrağını yükseltmiş haldeydi. Kolombiyalılardan oluşan büyük bir grup, ABD ile Kolombiya hükümetinin görünüşte uyuşturucu ticaretini durdurmak; fakat gerçekte Kolombiya'daki isyankâr hareketlerin önüne geçmek için oluşturdukları ortak bir girişim olan Plan Kolombiya'nın çirkin faaliyetlerine ışık tuttu. Kolombiya milletvekili adayı Lila Solano, Plan Kolombiya'nın yeni versiyonu olan Plan Patriot'u "Washington'ın finanse ettiği devlet terörizmi" olarak tanımlamıştı. DSF'nin son gününde, Uluslararası Toplumsal Hareketler Meclisi, 18 Mart'ta ABD'nin Irak işgaline karşı uluslararası protestolar düzenleyeceğini ve 24-27 Mart tarihlerinde Kahire'de bir konferans yapacağını duyurdu. Bu türden keskin politik eylemlere girişilmesi, DSF'nin temel odak noktası neoliberal küreselleşme olan bir yapıdan, ABD emperyalizminin yaydığı distopik gerçeklikleri kabul eden bir yapıya dönüştüğünü göstermektedir.

Diğer yandan neoliberalizm eleştirisi, Uluslararası Toplumsal Hareketler Meclisi ile 2006 DSF'nin temel unsuru olmayı da sürdürmüştür. Meclis özelleştirmeleri acımasızca eleştiren ve sonrasında suların, toprakların ve enerjinin kamusal metalar olarak korunmasına yönelik desteğini ifade eden bir bildiri yayımlamıştı. DSF'de neoliberalizme yönelik en anlamlı analizlerden biri, Ekvadorlu yerlilerin lideri Blanca Chancoso'dan gelmişti. Neoliberalleri "toplumu sırf ekonomi ve yalnızca birkaç kişinin yönetmeye uygun olduğu fikri üzerinde temellendirmeyi" istemekle suçlayan Chancoso, Latin Amerika genelinde uygulanan neoliberal politikalar sonucu yaşanan toplumsal altüst oluşları da kınamıştı. Küba'nın dayanışma çabasını ve Venezüela'nın verdiği karşılığı övmüş, bu tür çabaların "yeni bir ekonominin, beraber inşa edebileceğimiz çokuluslu ve çokkültürlü bir devletin temeli" olabileceğini önermiştir.

Aslında devrimci hükümetlerin dünya kapitalist sistemi içinde nasıl mümkün olacağı sorusu ile politik gelenekle-

rin içsel çelişkileri, Caracas'ta düzenlenen 2006 DSF'de hemen hemen tüm katılımcıların temel kaygısıydı. Brezilya'daki TKH'nin (Topraksız Köylüler Hareketi) liderlerinden biri olan Ricardo Gebrim, şunları belirtmişti:

> Sol kanadın neresinden olursa olsun, hiçbir politik parti seçimciliğin dinamiklerinde boğulmadan ve sağa kaymadan politik iktidarı ele geçirememiştir. İnşa etmemiz gereken şey, iktidarı doğru bir devrimci ehemmiyette alacak olan Bolivya'dakine benzer birleşik ve güçlü bir politik harekettir.

Şüphesiz Morales, çeşitli toplumsal hareketlerin giriştiği faaliyetlerin sonucunda iktidara gelmişti. Diğer yanda karşı hegemonik hareketlerin devlet iktidarını nasıl ele geçireceği ve ardından "başka bir dünyayı" gerçek kılmak için devleti nasıl dönüştüreceği meselesi, DSF genelinde görüldüğü gibi tartışmalara ve ihtilaflara açıktır.

2006 DSF'deki birçok kişi, "hükümetlerin, talepleri kamusal politikalara dönüştürmek için katılıma yönelik mekanizmaların oluşturulmasının önemli olduğu" konusunda Uruguaylı kadın eylemci Lilian Celiberti ile hemfikir olsa da, toplumsal hareketlerin hükümetlerle ne derece yakın olmaları gerektiği başka bir meseledir. Dahası, DSF'nin belli hükümetlerle ilişkisi, Venezüela örneğindeyse Chavez hükümetiyle kurduğu ilişki, bazıları için endişe vericiydi. Bunlar arasında "iktidarla uzlaşmaya hayır!" sloganıyla, Caracas'ta Alternatif bir Sosyal Forumu destekeleyen küçük bir anarşist grup da vardı.

Doğrusu, iktidarla kurulan ilişkilere dair bütün mesele, başka ve daha iyi bir dünyanın hem tahayyül edilmesinde hem de inşasında merkezi bir konumdadır. Connie'nin yaşamını belirleme hakkını kendilerinde gören doktorların baskıcı iktidarına karşı isyan eden, Connie Ramos'un mücadelesinde gördüğümüz gibi Connie üzerindeki güçlerini pekiştiren şey kurumsal statüleri ve onlara tanınmış ayrıcalıklardı. Mattapoisett'in ütopyacı ilhamının yardımıyla, Connie onların yerleşik iktidarlarına meydan okuyup onu alaşağı edebilmişti. Kurtuluş

teolojisiyle, Gustavo Gutierrez ve Latin Amerika genelindeki takipçileri, onların hükmettiği rejimlerde kendilerine tanınmayan özgürlüğü ve onuru elde etmek amacıyla, teoride ve praksiste, devletin mevcut iktidarına ve ulusal hâkim seçkinlere arka çıkan emperyal formasyonlara meydan okumuşlardır. Dolayısıyla kurtuluş teolojisi, marjinalleşmiş ve hor görülen insanların ister Peru'da ister Nikaragua veya Meksika'da olsun, kendilerini istismar eden iktidar yapılarının üstesinden gelmek için alternatif yollar bulmasında sıçrama tahtası olmuştur.[33] Zapatistalar emperyal ve Meksika politikalarıyla yüzleşirken, iktidarla uzlaşmayı reddetmenin ve *subcomandante* Marcos'un deyişiyle "umudu küreselleştirmenin" yeni bir yolunu bulmuşlardır. Eylül 2003'te Meksika, Cancun'da yapılan küreselleşme karşıtı konferansta ilettiği mesajda Marcos, iki küreselleşme türü arasındaki ayrımı açıklamıştır: "Konformizmi, sinizmi, budalalığı, savaşı, ölümü ve yıkımı küreselleştirenlerin" tepeden küreselleşmesi ile "isyanı, umudu, yaratıcılığı, zekâyı, hayal gücünü, yaşamı, belleği ve hepimize uygun, demokrasi, özgürlük ve adaletle dolu bir dünyanın inşasını küreselleştirenlerin" tabandan küreselleşmesi.[34]

Zapatista deneyiminden çıkarımlar yapan John Holloway, "iktidar kurmaktan radikal bir şekilde farklı olan bir iktidar karşıtlığının" inşasını tasavvur eder.[35] İktidarla ilişkiyi yeniden formüle eden Marcos, Holloway'in iktidar karşıtlığı fikrinin ve kendilerini iktidarı yeniden biçimlendirip radikal demokrasinin yeni şekillerine önayak olmaya adamış küresel

33. Kurtuluş teolojisi ve Meksika'daki yerli toplulukları arasındaki bağlantılar üzerine bkz. Nash, *Mayan Visions*, s. 112-4 ve 163-9.

34. *Subcomandante* Marcos, "Globalize Hope" [Umudu Küreselleştirin], *Znet*, 12 Eylül 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.zmag.org/znet/viewArticle/9855 (erişim tarihi 12 Mart 2009).

35. John Holloway, *Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today*, Pluto Press, Ann Arbor, MI, 2005, s. 36. Eleştirel bir sol için Holloway'in bakış açısına göz atın ve Latin Amerika genelindeki özerkçiler üzerine bkz. Claudio Katz, "Problems of Autonomism" [Özerkçiliğin Sorunları], *International Socialist Review* 44, Kasım-Aralık 2005. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.isreview.org/issues/44/autonomism.shtml (erişim tarihi 12 Mart 2009).

hareketlerin ardındaki kılavuzu ve esin kaynağını sağlamıştır. 1999'da kendisiyle yapılan röportajda Marcos şu konuda ısrarcı olmuştur: "Mesele yalnızca, kendimize iktidarı ele geçirme görevini yüklemiyor olmamız değildir; bizler toplumla iktidar arasındaki ilişkinin kendisinin değişmesi gerektiğini öneriyoruz. Kendisini icat etmeli veya bir biçimde dönüştürmelidir."[36] Özerkliklerini koruma ve iktidarla uzlaşmaktan kaçınma konusunda ısrarcı olmalarıyla, Zapatistalar bu iktidar karşıtlığını ve radikal, özgürleştirici bir demokrasi olan tabandan gelişen demokrasiyi somutlaştırmaktadır.

Dünya Sosyal Forumu ile onun içinden çıkan birçok oluşumun, "iktidar ilişkilerini paylaşılan yetki ilişkilerine dönüştürme süreci" olarak "özgürleştirici bir demokrasiyi" gerçek kılmaya dönük süregelen çabaları dünya genelinde sayısız çıkış noktası bulmaktadır.[37] DSF'nin yerel ve ulusal varyasyonları, kaynağını tabanda yürütülen girişimlerden alan radikal siyaseti nasıl gerçekleştireceklerini keşfetmektedir. Ancak DSF'de bile, iktidar ilişkilerini değiştirme süreci, özellikle kadınların ve yoksulların eşit katılımı olmadığında belli hiyerarşiler ile dışlamaların devam etmesine takılmaktadır. Aslında DSF'yi aşağıdan küreselleşmeden çok, ortadan küreselleşmeyle ilgili olmakla suçlayanlar vardır.[38] Yine de küresel bilinç ile karşılıklı dayanışma Dünya Sosyal Forumu'yla kendisini açığa çıkarmıştır ve Forum'un bölgesel temsilleri üzerinde iktidar kurmayacakları bir dünyayı tahayyül etmektedir.

Buna ilaveten "Başka Bir Dünya Mümkün" bayrağını yükselten DSF, "olası diğer dünyanın, bünyesinde birden çok olası dünyayı içeren ütopyacı bir arzu olduğunu" kavramıştır.[39] Ütopyacı arzuları, küresel direniş ve isyan biçimleriyle kaynaştırmak, DSF'nin ve emperyalizmin tüm kalıntıları ile küresel iktidarı ortadan kaldırmaya yönelik temel arzunun merkezindedir. DSF'nin, Şubat 2003'te ABD'nin Irak'ı savaşla tehdit et-

36. Olesen, *International Zapatismo*, s. 10.
37. De Sousa Santos, *The Rise of the Global Left*, s. 129.
38. DSF'ye yönelik eleştiriler için bkz. A.g.e., s. 53-4 ve 70.
39. A.g.e., s. 12.

mesine karşı milyonlarca insanın küresel ve kitlesel tepkisinde merkezi bir konumda olduğunu belirtmek öğretici olacaktır.[40] Açıkça küresel direnişin bu momenti, Marcos'un ilan ettiği ve dünya genelinde milyonların yüksek sesle tekrarladığı, "savaş, ölüm ve yıkım"ın olmadığı bir dünya arayışındaki birleşmiş çoğunluğun kısa süreli bir vizyonundan başka bir şey değildir. Bu sesler, "başka bir dünyanın mümkün olduğu"na dair varoluşsal bir inanç ve ütopyacı bir özlem duygusuyla yükselmektedir. Hayal gücü eylemleri ve toplumsal pratiklerle temsil edilen bu ütopyacı özlem, aynı zamanda şu ayıltıcı farkındalığı da içermektedir: Amerika'nın ve Yeni Amerikan Yüzyılı'nın vizyonları da dahil, geçmişin muhafazakâr ve kapalı ütopyalarının aksine, mükemmel dünya bir yana daha iyi bir dünyanın da mutlak garantisi yoktur.[41] Yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarındaki korku ve umudun ortasında yazan, iktidardan kurtulmuş başka bir dünya arayışında olanlar arasındaki mücadeleden haberdar olan Noam Chomsky, şunun farkındadır:

> Güncel tarihteki iki yörünge: Birisi herkesin sağkalımını tehdit ederken, çılgınca bir öğretisel çerçeve içinde mantıkla hareket edip hegemonyayı hedeflemekte; diğeri ise hâkim ideolojik sisteme meydan okuyup yapıcı düşünce, eylem ve kurumsal alternatifler yaratma çabasındayken, kendisini "başka bir dünyanın mümkün olduğu" inancına adamaktadır. Hangi yörüngenin üstün geleceğini, kimse şimdiden söyleyemez.[42]

---

40. Michael Hardt ve Antonio Negri, *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire* [Çokluk], Penguin Books, New York, 2005, s. 215.

41. Francis Shor, "A Better (or, Battered) World is Possible: Utopian/Dystopian Dialectics in the American Century", yer aldığı eser: Elizabeth Russell (der.), *Trans/Forming Utopia: Looking Forward to the End*, Cilt 1, Peter Lang, Oxford, 2009, s. 145-64. Rebecca Solnit'e göre: "Her zaman tüm zararları ortadan kaldıramayız; ancak onları azaltabilir, men edebilir, kaynaklarını ve temellerini ortadan kaldırabiliriz: Bunlar zaferdir. Daha iyi bir dünya, evet; mükemmel dünya, hayır." *Hope in the Dark: Untold Histories, Wild Possibilities*, Metropolitan Books, New York: 2004, s. 82.

42. Noam Chomsky, *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance*, Metropolitan Books, New York, 2003, s. 236.

Eğer kimse geleceği önceden bilemiyorsa, o halde geleceği de kimse kontrol edemez. Elbette, Sonuç bölümünde göreceğimiz gibi, dünyadaki belli başlı olumlu ve kaygı verici eğilimleri belirten emareler vardır. Korkunç ve feci Bush yıllarından sonra ortaya çıkacak şey, sadece ABD emperyalizminin rolü için değil, o emperyalizme direnmeye ve başka, daha iyi bir dünyayı yaratmaya çalışanlar için de henüz belli değildir. Eylemliliğin benimsenmesi ve dünyaya anlamlı bir şekilde müdahale edilmesi üzerine yorumda bulunan bir küresel adalet temsilcisi şunu öne sürmektedir: "Eylemliliğin ve anlamın ihya edilmesiyle, bugünden yarını hayal etmek ve sadece gelecekte gerçekleşebilecek arzulardan kaçınmak belki de mümkündür. Bu yaratıcılık anında, kesinliğe duyulan ihtiyaç, bir şeyler yapmanın zevki içinde olmakta, bir şeyler yapmak ise anlamla dolmaktadır."[43] Kendi kaderlerini tayin etmek, kurtuluş ve özgürlük için mücadele veren, bahsettiğimiz tüm aktörlerle birlikte, karşılıklı dayanışmalarımızın, direnişlerin ve isyanların kendi başına, başka bir dünyanın mümkün olup olmadığı sorusuna yanıt olduğu gerçeğinde teselli bulabiliriz.

Elbette önümüzde, bu öteki dünyanın tahayyül edilmesinin ötesinde, başka veya daha iyi dünyaların inşa edilmesi gibi göz korkutucu bir görev bulunmaktadır. Özellikle Güney Yarımküre'den yükselen örneklerden muazzam bir ilham alabiliriz. Emperyal engeller varlığını sürdürse de, farklı bölgeler ve ülkelerden, farklı kültürlerden ve hor görülüp marjinalleştirilen kişiler arasından gelen insanların alternatif direnme ve yaşama yollarını inşa etmeyi başarmış olması ilham vericidir. Nitekim bu alternatif yollarda, emperyal rejimlerin dayattığı sömürücü ve baskıcı koşullardan azade bir dünyanın başlangıcı gözler önüne serilmektedir. Önümüzde hem insanlığın hem de gezegenin sağkalımıyla ilgili kritik zorluklar olsa da, küresel direniş ve karşılıklı dayanışma ağı gerçekten de başka bir dünyanın mümkün olduğuna işarettir.

43. Solnit, *Hope in the Dark*, s. 106-7.

Bu bölümde ele alınan çeşitli unsurları bir araya getirmek ve bir sonuca varmak amacıyla, bu daha iyi dünyanın bir biçimini yaratırken, insanların ve gezegenin nasıl hayatta kalacağına ilişkin sayısız canlı modelden birini vurgulamak istiyorum. Hâlâ küçük ve yönelim olarak görünüşte yerel bir grup olsa da, Lijjat Papad'daki kadınlar Hindistan genelinde altmış üçü aşkın şubede kırk bin üyesi olan bir gıda üretim ve dağıtım ağı kurmuştur. Ortak mülkiyete, fark gözetmemeye, özerklik ve bağımsızlığa olan bağlılıkları, Hint çevre aktivisti ve yazar Vandana Shiva'nın "yaşayan ekonomilerin" temel unsurları olarak gördüğü şeyi yansıtmaktadır. Bu ekonomiler, "insanların yaratıcılığını, dayanışmasını ve bağlılıklarını yeniden canlandırırken, ekolojik süreçleri yenilemektedir."[44] Shiva, Lijjat Papad ile başka bir dünyanın parçası olmaya dönük diğer yerel girişimleri, "Yeryüzü Demokrasisi" olarak adlandırdığı şeyin örnekleri olarak gösterir. Bu örnekler, emperyal kibre ve onları "harcanabilir insanlar" olarak gören seçkinlerin küstahlığına meydan okuyan Connie Ramos, kurtuluş teolojisiyle güç bulan yoksullar ve Zapatistalar gibi "dezavantajlı ve dışlanmış insanların mücadelelerinden" doğup büyümektedir.[45] Ayrıca Shiva'nın iddia ettiği gibi, "Yeryüzü Demokrasisi sadece bir sonraki protesto veya sonraki Dünya Sosyal Forumu ile ilgili değildir; bu ikisi arasında yaptığımız şeyle ilgilidir. Günlük yaşamlarımızdaki, gündelik gerçekliklerimizdeki küreselliğe işaret etmekte ve yerelde yaptığı değişimle küresel bir değişim yaratmaktadır."[46]

Başka bir dünyayı tahayyül etmenin somut ve sağlam bir yolu olarak "ikisi arasında" bir şeyler yapmaya dair örneklerin dünya genelinde arttığı görülmektedir. Gerçekleştirilebilir bir ütopyaya giden köprü öteki dünyanın "imkânıdır"; bugün buna, yalnızca daha iyi bir dünyanın gerçekleşmesi için değil, gezegenin sağ kalması için de her zamankinden daha çok ih-

44. Vandana Shiva, *Earth Democracy: Justice, Sustainability, and Peace*, South End Press, Cambridge, MA, 2005, s. 63. Lijjat Papad üzerine bkz. A.g.e., s. 68-70.
45. A.g.e., s. 61.
46. A.g.e., s. 4. "Yeryüzü Demokrasisi"nin ilkeleri için bkz. A.g.e., s. 9-11.

tiyaç duymaktayız. İmparatorluğu yıkmak ve üzerimizdeki iktidara meydan okumak, isyankâr coşku ve ütopyacı iradeden daha fazlasını gerektirmektedir. İster istemez Bloch'un somut ütopyasına ait, ileriye dönük ve dönüştürücü anların hareketa geçirdiği, bugün ve şu anda yaptıklarımız devam eden bir meydan okumadır.[47] Gelecekteki karakterlerden biri Connie Ramos'a şunları söylemekteydi: "Var olmak için, varlığımızı sürdürmek, gerçekleşecek gelecek haline gelmek için savaşmak zorundayız (197-8)." Bu geleceğin gerçekleşmesi için, diğer olası dünyaların var olması için, karşımıza çıkan distopik gerçeklikle her gün mücadele etmeli ve büyük veya küçük adımlarla o somut ütopya için çabalamalıyız. Belki biz de, aynı bir kayayı tepeye itip zirveye varmak üzereyken düşen Sisyphus gibi başarısız oluruz. Ancak bu mücadeleye sırtımızı dönmek, yaratıcılık, dayanışma ve bağlılığa duyduğumuz varoluşsal ihtiyaçtan kaçınmak, bizim gibi küresel yurttaşların umudunu ve gereksinimini yüzüstü bırakmaktır.

47. Bloch, *The Principle of Hope* ve Ruth Levitas, *The Concept of Utopia*, Phillip Allen, Londra, 1990, s. 89.

Sonuç:
Bildiğimiz Dünyanın Sonu

> Askeri gücü ne kadar muazzam olsa da, Amerika gibi tek bir devletin tarihte eşi benzeri olmayan kalıcı bir küresel imparatorluk hegemonyası arayışı şöyle dursun, geçmişteki imparatorluklar dünyasına dönüşü dahi beklenemez. İmparatorluk çağı bitti. Yirmi birinci yüzyıldaki küreselleşmiş dünyayı örgütlemenin başka bir yolunu bulmak zorundayız.
>
> Eric Hobsbawm

Ferasetli Fransız diplomatı ve deneme yazarı Alexis de Tocqueville, 1830'ların başında Birleşik Devletler'de yaptığı seyahatler üzerine kafa yorarken, dikkatinden kaçan çok

az ulusal ve kültürel özellik vardı. Tocqueville, yerlilerin ortadan kaldırılmasına dönük politikalardan, köleliğin "özgün şekilde" kurumsallaşmasına, büyümenin ortasında, devingen ve kaygılarla dolu bir genç bir ülke görmüştü. Batı'ya doğru yayılmasını sürdüren bir ülke olarak, bir zamanlar Britanya İmparatorluğu'nun Kuzey Amerika'daki ileri karakolu olan şey kendi imparatorluğunu kuruyordu. Bu tarihsel ilerleyiş, kısa süre sonra ideolojik olarak "kader beyanı" şeklinde adlandırılacaktı. Ancak Tocqueville'e göre, bu tez canlı Amerika üzerinde bir çeşit ulusal ve kültürel benciliğe işaret eden tuhaf bir kısıtlama vardı. Tocqueville'in gözlemiyle, "Herkes kendi içine kapanmış durumda ve bu durum, dünyayı yargılama biçimlerini değiştirmektedir."[1]

Yüz elli yıl sonra, dünyada kalan son süpergüç olmasına az kalmış bir ülkenin Kaliforniya sahilinde, bir başka Fransız denemeci ve eleştirmen Jean Baudrillard, Birleşik Devletler'deki seyahatlerine ilişkin düşüncelerini kaleme almaktaydı. Amerikan yeniliklerine hayran olma konusunda Tocqueville'le aynı hissi paylaşan Baudrillard, onun aksine daha yakın zamanda nükleer silahlarıyla Avrupa'yı tehdit etmiş, Orta Amerika ve Karayipler'deki küçük ülkelerin egemenlik haklarını ihlal etmiş ve mali kuruluşlarının her yere uzanan nüfuzuyla, sayısız ülkeyle risk altındaki nüfusların refahını kurutan yapısal uyum programlarını dayatmış emperyal bir Amerika'nın aleyhine yazılar yazıyordu. Baudrillard da, bu sefer Amerikan İmparatorluğu'nun başlangıcından ziyade yaklaşmakta olan sonunu işaret eden, ulusal ve kültürel bir benciliğin varlığını tespit etmekteydi. Baudrillard şunları söylemekteydi:

> Dünyanın sonunu, walkman'indeki seslerle kuşatılmış; enerjisinin bireysel özverisiyle kozalanmış; yıkımın, kendi gözünde faydasız hale gelen bedenindeki enerjiyi tüketen gayretleri sonucu gelmesini

1. Alexis de Tocqueville, *Democracy in America*, editörlüğünü yapan ve özetleyen, Richard D. Heffner, Mentor, New York, 1956, s. 144.

şekilde ifşa edilmesinin, belli direniş örnekleri yaratırken nasıl kendine zararlı etkiler doğurduğu üzerinde durdum. Ayrıca 2. ve 3. Bölümlerde, yurtiçinde paranoyak bir topluluk yaratan, dönüştürücü eylemleri ve ulusaşırı dayanışmayı zorlaştıran emperyal kültürün, alışkanlık haline gelmiş düşünce ve eylemlerini tarif ettim. Williams'ı akılda tutarak, "emperyal yaşam tarzını" ve onun altında yatan "politikalar, fikirler ve psikolojinin yanı sıra ekonomik faktörlerini" irdeledim.[6] Ölmekte olan Amerikan İmparatorluğu'ndaki belirgin ve en yakın ekonomik, jeopolitik ve ideolojik/kültürel faktörleri tasvir etmeden önce, bu İmparatorluğu ilgilendirdiği şekliyle ölümün inkâr edilmesine dair belli psikolojik perspektiflere eğilmek istiyorum.

Pratisyen psikiyatrist ve psikoloji tarihçisi olan Robert Jay Lifton, ölümün inkâr edilmesi konusunda uzman olup, bunu "ölüm kaygısıyla" birlikte bir "süpergüç sendromu" üreten "zarar görmeme illüzyonu" olarak tanımlar.[7] Birleşik Devletler örneğinde, "tarihe sahip oldukları" konusundaki ısrarcılığın yansıttığı şey, "sınırsız güç ve denetim" fantezisidir; nitekim "bu baş döndürücü olduğu kadar kendini yok eden bir niteliğe sahiptir ancak ölüme sahip olmanın başka bir türüdür."[8] "Amerikan süpergücünün suni bir yapı olduğunu ve geniş kesimlerce gayri meşru görüldüğünü" iddia eden Lifton şu değerlendirmeyi yapar: "Hâkimiyeti... içten içe istikrarsızdır... ve bütünüyle dünya hâkimiyetine uzanması onun gerileyişinin başlangıcıdır."[9] Hem vatandaşlarının hem de gezegenin sağlığı için, "süpergüç sendromu", "yaşam ve ölüm üzerinde tam bir güç taşıma iddiasıyla" birlikte reddedilmelidir.[10]

Muhtemelen ölüm ve ölmeye dair klasik psikolojik araştırmalar, Elisabeth Kubler-Ross'un klinik çalışmalarından türetilmiştir. Bireysel hastalara odaklanmasına rağmen, Kubler-Ross

6. A.g.e., s. 84.
7. Robert Jay Lifton, *Superpower Syndrome: America's Apocalyptic Confrontation with the World*, Nation Books, New York, 2003, s. 129.
8. A.g.e., s. 178.
9. A.g.e., s. 191-2.
10. A.g.e., s. 199.

ölümün toplumsal inkârı üzerinde de düşünmüştür. 1969'da Güneydoğu Asya'daki savaş ve ardından kentlerde yükselen isyanların ortasında şöyle yazmıştı: "Tüm ülke, toplumun tümü ölümün inkâr edilmesinden... acı çektiğinde, sadece yıkıcı olabilecek savunma mekanizmalarını kullanmak zorunda kalır. Savaşlar, ayaklanmalar, artan sayıda cinayetler ve diğer suçlar muhtemelen, kabullenmeyle ve onurla ölümle yüzleşme kapasitemizin azaldığına işaret etmektedir."[11] Kubler-Ross'un formüle ettiği, kabullenme öncesinde ölümle yüzleşmeyle ilgili meşhur aşamaları, inkârdan kızgınlığa, sonrasında pazarlığa ve depresyona doğru ilerler. Psikolojik indirgemecilikten haberdar olsam da, kanaatimce Amerikan İmparatorluğu'nun politik liderleri ile takipçilerinin ara sıra sahte pazarlıklar yapsa da ölümün ilk iki aşamasında, yani inkâr ve kızgınlık içinde takılıp kaldıklarını önermek uygun olacaktır. Sahte pazarlıklar, özellikle geçmişte Bill Clinton'ın, bugünse Barack Obama'nın bazı politikalarında belirgindir.

Amerikan İmparatorluğu'nun başındakilerin iktidarlarını kullanmalarının, ölümü inkâr etmeleri ve tarihe sahip olduklarına duydukları inanç göz önünde tutulduğunda, içinde yer aldıkları kurumsal ağların taleplerini karşıladığı kadar bunları ketlemeye devam etmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Gabriel Kolko'ya göre,

> ABD'nin iktidar saplantısı ve idealize ettikleri dünya düzenini yaratmadaki başarısızlıkları, en az son elli yıldır onun belirleyici niteliği olagelmiştir... İster Demokrat ister Cumhuriyetçi olsun tüm başkanlar, dünya genelinde siyasetin genel hatlarını çizmeye çalışmışlardır. Bu küresel misyon ve askeri güce duyulan düşkünlük, ABD'nin önceliklerini karmakarışık etmiş, kaynaklarını sürekli zorlar hale gelmiştir.[12]

11. Elisabeth Kubler-Ross, *On Death and Dying*, Macmillan Publishing, New York, 1978, s. 13. Lifton'a göre ölüme dair bu kabulleniş, insani kırılganlığımızı ve "hepimizin hataya düşebilen ve kırılgan insanlar olduğumuzu" fark etmemizdir (199)." *Superpower Syndrome.*

12. Gabriel Kolko, *The Age of War: The United States Confronts the World*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2006, s. 95.

İmparatorluğun kapasitesini aşması, yakın zamanda tüm dünyayı etkileyen ekonomik krizin (aşağıda üzerinde daha fazla durulmaktadır) ardından çok daha fazla telaffuz edilmiş olsa da, politik elitin, Barack Obama'nın sözleriyle "küresel liderliğini" sürdürme konusundaki tek taraflı kararlılığı tüm şiddetiyle devam edecektir.[13] Elbette, küresel liderliğin tahsisinde farklar da olacaktır. Bush yönetiminin, Cenevre Konvansiyonu'nun feshedilmesinden gözaltılara, işkencelere ve yurttaşların gözetlenmesine, uluslararası ve ABD yasalarını korkunç şekillerde ihlal ettiği düşünüldüğünde, Başkan Obama'nın işkenceyi, gözaltılarını reddetmesini (Bush dönemindeki devlet sırları yasası hâlâ geçerli olsa da) ve Guantanamo Hapishanesi'nin kapatılmasına başladığını görmek şaşırtıcı değildir. Başkan Obama'nın bu tutumları benimsemesi kısmen, uluslararası arena karşısında ABD'nin restorasyon çabasıdır. Ancak bu yeni yönetim, Irak'ta yeniden tanımlanmış askeri birliklerini ve paralı askerleri tutmaya devam ederken, Pakistan'da insansız ABD uçaklarının artan saldırıları ve ABD Özel Kuvvetlerin baskınlarıyla, Afganistan'da ise ABD birliklerinin yayılmasıyla savaşın agresif bir şekilde sürdürülmesine bağlıdır.[14]

ABD birliklerinin küresel garnizonlarını sürdürme, özel paralı askerlerin talancı akınlarını kolaylaştırma ve Ortadoğu ile Orta Asya'daki petrol ve doğalgaz bölgelerini koruma konusundaki gayretleriyle birlikte, ABD askeri ve ekonomik emperyalizminin zorunlulukları, Başkan Obama'nın "akıllı

13. Aktarıldığı yer: Andrew J. Bacevich, *The Limits of Power: The End of American Exceptionalism*, Metropolitan Books, New York, 2008, s. 79-80.

14. Obama'nın Irak ve Afganistan politikalarındaki çelişkilere dair kısa bir değerlendirme için bkz. Phyllis Bennis, "Contested Terrain: Obama's Iraq Withdrawal Plan and the Peace Movement" [İhtilaflı Bölge: Obama'nın Irak'tan Çekilme Planı ve Barış Hareketi], *CommonDreams.org*, 9 Mart 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://commondreams.org/view/2009/03/09-8 (erişim tarihi 9 Mart 2009). Obama'nın dış politikası ile askeri politikalarındaki eğilimlerin isabetli bir değerlendirmesi için bkz. Joanne Landy, "The Change We Really Want?" [İstediğimiz Değişim mi?], *New Politics* 46, Kış 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.wpunj.edu/~newpol/issue46/Landy46.htm (erişim tarihi 17 Mart 2009).

güç" ifadesi ve Birleşik Devletler'in yol açtığı büyük açıklara bakılmaksızın, yukarıda bahsedilen bu bölgelerdeki emperyal varlığına işarettir. Pentagon'a ayrılan bütçenin ciddi şekilde kısılmasına yönelik kongreden çağrılar yapılmasına rağmen, Obama'nın ibraz edip imzaladığı bu bütçe, Bush dönemindeki ölçütlere göre %4 gibi küçük bir oranda da olsa artmayı sürdürmektedir. 2008 Ulusal İstihbarat Konseyi'nin, "Birleşik Devletler'in göreli gücünün –askeri alanda bile– azalacağı ve ABD'nin baskı gücünün daha da sınırlanacağı" tahmininde bulunan şaşırtıcı "Küresel Eğilimler 2025" raporu karşısında dahi, gittikçe kıtlaşan enerji kaynaklarının korunmasına yönelik emperyal bir bağlılık olacaktır.[15] Tom Engelhardt'ın gösterdiği gibi, böylesi bir askeri ve ekonomik emperyalizm Washington'ın konuştuğu "Emperyal dil"i sürdürmektedir. Bu dil bir yanda, "resmi Washington'a 'akla yatkın bir reddedilebilirlik' sunmakta", diğer yanda ise "imparatorluk görevlilerini kendi imgelerinde olmayan bir dünyayı hayal etmekten" alıkoymayı sürdürmektedir.[16]

Predator'lar [Avcılar] ve Reaper'lar [Biçiciler] gibi ölüm saçan canavar isimleri verilmiş silahlarıyla, emperyal savaşları sürdürmenin barındırdığı çelişkiler, Chalmers Johnson'un "Pentagon'daki ekonomik ölüm döngüsü" adını verdiği şeyin karşısında ezici ve baskıcı olmayı sürdürmektedir. Johnson'un bakış açısıyla ABD'nin karşılaştığı durum,

> Pentagon'da yaşanan bir çifte krizdir: Yeryüzünün tek süpergücü olma iddiasına artık güç yetiremiyoruz ve askeri-endüstriyel kompleksin zenginliğini kalitesiz ve kötü tasarlanmış silahlarla elde ettiği bir sistemi artık sürdüremiyoruz.

15. Michael Klare, " '2025' Report: A World of Resource Strife" ["2025" Raporu: Kaynak Savaşlarının Dünyası], *CommonDreams.org*, 3 Aralık 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/view/2008/12/03-08 (erişim tarihi 17 Mart 2009).

16. Tom Englehardt, "The Imperial Unconscious" [Emperyal Şuursuzluk], *CommonDreams.org*, 3 Mart 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://commondreams.org/view/2009/03/02-1 (erişim tarihi 4 Mart 2009).

Johnson, Pentagon'un Sistem Analizi Dairesi'nde sivil yönetici olarak çalışmış bir şahsın, Aralık 2008'de yazdığı şu sözleri aktarmaktadır: "Pentagon'da sürekli tekrarlanan davranış kalıpları kendisini yok eden bir karar alma süreci yaratmıştır. Bu süreç bir ölüm döngüsünü doğurmuştur." Savunma Bakanlığı'nda üst düzey yöneticilik yapmış bir başka şahıs, onlarca yıldır süren kalıpları ve bütçeyi aşan satın almaları eleştirmektedir:

> Birileri çıkıp imparatorun çıplak olduğunu göstermediği takdirde, ABD ordusu sahadaki birliklerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersiz ekipmanlar almayı sürdürürken, vergiyle elde edilen dolarları ve kritik yılların kaybına yol açmayı sürdürecektir.

Daha pahalı ve tuhaf silah sistemleri içinde hükmetmeye yönelik makul girişimler mümkün olsa da, askeri emperyalizm ve askeri-endüstriyel kompleksine ait çıkarların Demir Üçgeni devam ettiği sürece, yalnızca Pentagon'da değil, dermansız ABD ekonomisinin genelinde de ekonomik bir ölüm döngüsü baş gösterecektir.[17]

ABD ekonomisinin zayıflamasını mortgage krizine veya konut pazarının çökmesine atfetmek, dünya ekonomisindeki ve aslında kapitalizmin kendisindeki çığır açıcı krizi ıskalamaktır. Ekonomist Michael Hudson'ın iddia ettiği gibi, "finansal 'zenginlik yaratma' oyunu bitmiştir. Ekonomiler II. Dünya Savaşı'ndan görece borçsuz bir şekilde çıkmıştı; ancak 60 yıllık küresel ivme sona gelmiştir. Finansal kapitalizm çöküş halindedir ve marjinal, hafifletici önlemler onu tekrar canlandıramaz." Hudson'a göre bu hafifletici önlemlerden biri, gelişmekte olan ülkelere dayatılan IMF stratejilerinin ironik bir varyantıdır.

> Yeni eğilim, yerel oligarkların ve yabancı yatırımcıların tasaruflarını ve yatırımlarını iyi bir döviz oranıyla yurtdışına taşımasına yetecek

17. Chalmers Johnson, "The Looming Crisis at the Pentagon" [Pentagon'daki Büyüyen Kriz], *TomDispatch.com*, 2 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://tomdispatch.com/post/170529 (erişim tarihi 4 Şubat 2009).

şekilde para birimlerini desteklemek için merkez bankalarına borç vermeye yönelik, IMF'nin "istikrar" planlarının bir türevidir.

Bu IMF planları ile Obama yönetiminin Wall Street'e olan bağlılığı arasındaki süreklilik, şu an Obama'nın ekonomi danışmanı olan Lawrence Summers'ın şahsiyetinde görünür durumdadır. Hudson'ın da belirttiği gibi,

> Obama'nın banka kurtarma operasyonu, IMF'nin yabancı para birimlerinin döviz kurlarını desteklemek için verdiği bir borç gibi düzenlenmiştir; ancak bu kez ABD bankaları ve diğer finansal kuruluşlar için mali varlık fiyatlarını hazine desteklemektedir... Özel sektörün borcu, ABD hükümetinin bilanço tablosuna kaydırılacak, böylelikle "vergi ödeyenler" zarara uğrayacaktır.[18]

Böylece elimizde çalışan yoksulların ekonomik seçkinlerce soyulmasının başka bir örneği daha bulunmaktadır! Aslında ABD federal hükümetinin elit finansal kuruluşlara olan desteği, bir tahmine göre 10 trilyon dolar ölçeğindedir. Bu tahayyül edilemez oranda bir soygundur.[19]

Birleşik Devletler'in muazzam borçluluğu, hazine bonoları ve diğer yatırımlara aktardığı kaynakları yaklaşık 2 trilyon doları bulan Çin gibi ülkelerin verdiği borçlardan elde edilen dış desteğe olan bağımlılığı, uzun vadeli kârlılık krizi, aşırı üretim ve temel imalat tesislerinin dışarıya aktarılması göz önüne alındığında Birleşik Devletler'in, hatta kapitalist sistemin dahi, çöküşten kurtulamayacağı görünmektedir. Kuşkusuz, tamamen gerçekleşmesi birkaç nesil sürse de, çöküşün kaçınılmaz olduğundan emin Marksist ekonomistler ve dünya sistemi analizcileri vardır. Mesele artık, ölmekte olan bir sistemin

18. Michael Hudson, " 'The Oligarchs' Escape Plan" [Oligarkların Kaçış Planı], *CounterPunch*, 17 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.counterpunch.org/hudson02172009.html (erişim tarihi 18 Şubat 2009).
19. John Foster Bellamy röportajı, Mike Whitney, *Online Journal*, 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://onlinejournal.com/artman/publish/article4420.shtml (erişim tarihi 4 Mart 2009).

hayata döndürülüp döndürülemeyeceği veya yerine başka bir şeyin konulup konulamayacağıdır. Dünya sisteminin öncü uzmanlarından Immanuel Wallerstein, kapitalizmin uzun süreli krizini ve alternatifleri şu perspektifle sunmuştur:

> Beş yüz yıldır bildiğimiz sistem, artık sermaye birikiminin uzun vadeli beklentilerini garanti edemediği için bir kaos dönemine girmiş bulunmaktayız. Ekonomik, politik ve askeri koşullardaki vahşi (ve çoğunlukla kontrol edilemez) sarsıntılar, sistemli çatallanmalara, yani dünyanın önümüzdeki elli yıl içinde inşa edeceği yeni türden bir sistem hakkında kolektif bir tercihe yol açmaktadır. Yeni sistem kapitalist bir sistem olmayacaktır, olabileceği iki farklı ihtimal vardır: aynı ölçüde veya daha hiyerarşik ve eşitliksiz, farklı bir sistem; veya temelde demokratik ve eşitlikçi bir sistem.[20]

Sağlam tarihsel dayanaklar üzerinde temellenmiş olsa bile, kapitalizmin nihai çöküşüne ilişkin tahminler, Marksist kriz teorisi ve tarihsel aşamalar içine gereğinden çok gömülmüş halde olabilmektedir. Diğer yandan Wallerstein, özellikle su gibi hayati kaynakların dünyevi bir felaketle sonuçlanabilecek şekilde sürekli aşırı sömürülmesi ve yanlış dağıtımı karşısında,

---

20. Immanuel Wallerstein, *Alternatives: The United States Confronts the World*, Paradigm Publishers, Boulder, CO, 2004, s. 108. Wallerstein'ın kapitalizmin çöküşüne dair görüşleriyle ilgili yakın zamanda yapılan bir görüşme için bkz. "Capitalism's Demise" [Kapitalizmin Ölümü], Immanuel Wallerstein röportajı, Jae-Jung Suh, *Japan Focus*, 8 Ocak 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://japanfocus.org/products/todf/3005 (erişim tarihi 14 Ocak 2009). Küresel kapitalist kriz ve yurtiçindeki politikalar arasındaki bağlantılar hakkında Marksist bir perspektif için bkz. David Harvey, "Why the U. S. Stimulus Package is Bound to Fail" [ABD'nin Teşvik Paketi Neden Başarısız Olmaya Mahkûm], David Harvey'in blogu. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://davidharvey.org/2009/02/why-the-stimulus-package-is-bound-to-fail (erişim tarihi 18 Şubat 2009) ve Harry Shutt, "Redistribution and Stability: Beyond the Keynesian/Neoliberal Impasse" [Yeniden Dağıtım ve İstikrar: Keynesyen/Neoliberal Açmazın Ötesinde], *MRZine*, 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.monthlyreview.org/mrzine/shutt270209.html (erişim tarihi 11 Mart 2009). Antik çağdan modern zamanlara, küresel sermayenin oluşumuna dair detaylı bir araştırma için bkz. Amiya Kumar Bagchi, *Perilous Passage: Mankind and the Global Ascendancy of Capital*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2005.

çevresel facialar hakkında çok iyimser veya ihmalkâr olabilmektedir.[21]

Wallerstein ve kapitalizmi eleştiren Marksistlerin büyük kısmı, kapitalizmin uzun vadeli yapısal krizini doğru bir şekilde tanımlayıp daha demokratik ve eşitlikçi sistemlere duyulan ihtiyaca dair önemli fikirler sunmasına rağmen, geçmişteki insanlara bela olan ve bugün yaşamı çok daha fazla tehdit eder hale gelmiş diğer kritik açmazları çoğunlukla fark edememektedir. Bu açmazların arasında, medeniyetin güç gösterileri ve çevresel yıkıcılığı vardır. Bu tür güç gösterileri, iktidarın ataerkil sistemlerin hâkimiyeti üzerinde tortulaşması ve toplumla toplumsal ilişkileri kirleten bu iktidar tesisine yönelik var olan evrimci seçim yoluyla görülebilir hale gelmektedir. Kuşkusuz, bu açmazların birçoğu imparatorluk ve medeniyet arasındaki kesişimin beş bin yıllık geçmişine de atfedilebilir. Antropolog Kajsa Ekholm Friedman, bu kesişim ile onun Bronz Çağı'na olan etkisini "kaynaklar için verilen mücadelede... ticarete ve nihai olarak savaşa dayanan... emperyalist bir proje" olarak analiz etmektedir.[22] Ancak imparatorlukların uzun

21. Gezegenimizin ölümüyle ilgili acil uyarılardan biri, şu karamsar görüşte bulunabilir: "Küresel kapitalizmin krizinin... medeniyetimizin yıkımı, türümüzün ve aslında gezegenimizin yok olmasıyla sonuçlanacağını belirtmekten başka yol yoktur." William I. Robinson, *Promoting Polyarchy: Globalization, U. S. Intervention, and Hegemony,* Cambridge University Press, New York, 1996, s. 381. Bu türden başka bir uyarı, Bolivya Başkanı Evo Morales'in Kasım 2008'de küresel ısınmaya değindiği konuşmasında yer almaktadır. Morales şöyle demiştir: "Kapitalist sistemin sınırsızca rekabeti ve kâra olan açlığı, gezegenimizi yok etmektedir." Konuşmasının tam metni için çevrimiçi kaynak: http://links.org.au/node/769 (erişim tarihi 5 Ocak 2009).

22. Kajsa Ekholm Friedman, "Structure, Dynamics, and the Final Collapse of Bronze Age Civilizations in the Second Millenium B.C.", yer aldığı eser: Jonathan Friedman ve Christopher Chase-Dunn (der.), *Hegemonic Declines: Past and Present,* Paradigm Publishers, Boulder, CO, 2005, s. 63. Ataerkilliğin uzun tarihi ve etkisi üzerine bkz. Marilyn French, *Beyond Power: Of Women, Men, and Morals,* Ballantine Books, New York, 1985. İktidar tesisinin evrimci lekeleyişi üzerine parlak bir araştırma için bkz. Andrew Bard Schmookler, *The Parable of the Tribes: The Problem of Power in Social Evolution,* Houghton Mifflin Paperback, New York, 1986. Batı'da imparatorluk tesisinin bileşenleri olarak ırkçılık ve erkek şovenizminin rolü üzerine bkz. Zillah Eisenstein, *Against Empire: Feminisms Racism, and the West,* Zed Books, New York, 2004. Savaşın sürekliliğine ilişkin

hâkimiyetleri boyunca ve özellikle çeşitli imparatorlukların küresel arzularıyla geçen son beş yüz yıl içerisinde, "hiçbir devlet veya imparatorluk", tarihçi Eric Hobsbawm'ın gözlemlediği gibi "yerküre üzerinde politik ve askeri üstünlük kurmak şöyle dursun, politik dünya üzerinde hegemonyasını devam ettirecek kadar büyük, zengin veya güçlü olamamıştır."[23] Ancak Birleşik Devletler II. Dünya Savaşı'ndan bu yana, ekonomik yeterliliğinden ziyade çoğunlukla veya gittikçe daha fazla askeri üstünlüğüne dayanarak, küresel hegemonyasını sürdürme girişiminde olmuştur.

Kuşkusuz, kökleri derinde yatan yayılmacı ve istisnacı bir ideoloji, Amerikan İmparatorluğu projesinin önemli bir unsuru olagelmiş, yönetici sınıfların, politik seçkinlerin ve birçok ABD yurttaşının zihninde sayısız askeri müdahaleyi meşrulaştırmıştır. Bu müdahaleler coğrafi olarak yön değiştirse de, yoğunluğu neredeyse her zaman azalan ekonomik güçle ters orantılı olmuş gibidir. Dolayısıyla kitap boyunca bahsi geçen birçok eleştirmen, militarizm ile savaşların dünyadaki gerileyen ekonomik ve politik nüfuzun yerini almaya çalıştığı gerçeğine dikkat çekmiştir. Alışkanlık haline gelen bu savaşa başvurmalar değişik yapısal faktörlerin sonucu olsa da, emperyal projeye ve ölmekte olan bir imparatorluğa bağlılık zaman zaman tamamen irrasyonel bir görünüm almaktadır.[24]

Savaş ve ticaret bugün emperyal projenin temel bileşenleri olmaya devam etse ve küresel üstünlük iddiaları Birleşik Devletler'de varlığını sürdürse de, bildiğimiz dünyayı tehdit

sorgulayıcı bir değerlendirme için bkz. Barbara Ehrenreich, *Blood Rites: Origins and History of the Passions of War,* Owl Paperback, New York, 1998.

23. Eric Hobsbawm, *On Empire: America, War, and Global Supremacy* [İmparatorluk Çağı], Pantheon, New York, 2008, s. 25.

24. II. Dünya Savaşı'ndan itibaren ABD'nin yaptığı askeri müdahalelerin tarihi üzerine bkz. William Blum, *Killing Hope: U. S. Military and CIA Interventions Since World War II,* Common Courage Press, Monroe, ME, 2004. "Kalıcı savaşın" bugün Amerikan İmparatorluğu'nun neden ve nasıl kalıcı bir özelliği haline geldiğini öğrenmek için bkz. Retort, *Afflicted Powers: Capital and Spectacle in a New Age of War,* Verso, New York, 2006, s. 78-107. Amerikan İmparatorluğu'nun savaşa olan bağlılığının irrasyonel doğası üzerine bkz. Lifton, *Superpower Syndrome.*

eden şey çevresel kaynakların aşırı sömürülmesi ve kötüye kullanılmasıdır. Jared Diamond, alışkanlık haline gelmiş değerler ile tutumların çevresel bozulmanın fark edilmesini nasıl engellediğini parlak bir şekilde gözler önüne sermektedir. Nitekim bu durum, yazılı tarih boyunca birbirinden tamamen farklı medeniyetlerin, toplumların ve kültürlerin çökmesine yol açmıştır.[25] Gezegenimiz ve sakinleri için büyük tehlike teşkil eden, çağımızın on iki çevresel sorununu tanımlamıştır. Bunların arasında, doğal yaşam alanlarının (yağmur ormanları, sulak araziler vb) yok edilmesi, yok olan türler, toprak erozyonu, fosil yakıtların ve yeraltı su tabakalarının tükenmesi, toksik kirlilik ve özellikle fosil yakıtların kullanımından kaynaklanan iklim değişikliği bulunmaktadır.[26] 5. Bölüm'de gördüğümüz gibi, ister McDonald's'ın Latin Amerika'daki yağmur ormanlarını yok etmesinde olsun, ister Coca-Cola'nın Hindistan'daki yeraltı kaynaklarını sömürmesi veya Union Carbide'ın Hindistan'da yol açtığı toksik kirlilikte olsun, çevresel bozulmada ABD ekonomik emperyalizminin doğrudan bir rolü olmuştur. Diğer yandan Anthony Giddens'in iddia ettiği üzere, "fosil yakıt ekonomisinin ölmekte olduğunu" görüyorsak, tepeden küreselleşme sonucunda ortaya çıkan çevresel ve ekonomik facialara değinmek zorundayız.[27]

İmparatorluk, tepeden küreselleşme ve çevresel yıkım arasındaki bağların ötesinde, imparatorluk ve onun sonucu olan "kamulaştırmayla birikim" sayesinde sınırsız büyümesi arasındaki bağları açıkça kavrayıp ona savaş açmadığımız takdirde,

---

25. Jared Diamond, *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed*, Viking, New York, 2005.

26. A.g.e., s. 486-99. Olası çözümlerle (499-525) ilgili "temkinli iyimserliği" (499), gezegenin sağkalımında "geri dönülmez noktayı" geçtiğimize inanan James Lovelock gibi çevre bilimcilerin karamsarlığıyla dengelenmelidir. Aktarıldığı yer: Bill McKibben, *Deep Economy: The Wealth of Communities and the Durable Future*, Holt Paperback, New York, 2008, s. 230.

27. Anthony Giddens, "The Climate Crunch Heralds the End of the History" [İklim Krizi Tarihin Sonunu İlan Ediyor], *Guardian/UK*, 11 Mart 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak: http://www.commondreams.org/view/2009/03/11-14 (erişim tarihi 11 Mart 2009).

kendimizi yok oluşa mahkûm etmemiz işten değildir. Yale Ormancılık ve Çevre Araştırmaları Okulu Dekanı olan James Gustave Speth'e göre, büyümeye yönelik makro düzeydeki saplantı, mikro düzeyde alışkanlık haline gelmiş yaşam tarzlarımızla yakından ilişkilidir. Speth'in iddiasına göre,

> Büyüme saplantımızı aşmaya paralel olarak, tüketimci, aşırı hızlı ve havalı yaşam tarzlarımızın ötesine geçmek zorundayız... Tüketime karşı çıkmadaki bu isteksizlik, Amerikan "aşırı zenginlik hastalığının", savurganlık ve müsrifliğinin büyüyen çevresel ve toplumsal maliyetleri düşünüldüğünde çok büyük bir hataydı.[28]

Elbette Birleşik Devletler'deki tüketim toplumu ve yaşam tarzı içine önemli sınıfsal ve etnik/ırksal farklılıklar vardır. Ancak 5. Bölüm'de vurgulandığı gibi, ABD ve gelişmekte olan ülkeler arasında çok daha derin farklılıklar ve eşitsizlikler bulunmaktadır. Eduardo Galeano'nun "tüketim toplumu bubi tuzağıdır" sonucuna götüren şey işte bu eşitsizliklerdir. "Kontrolü elinde bulunduranlar bilmiyormuş gibi davranmaktadırlar; ancak gözü olan herkes insanların büyük çoğunluğunun, geride bıraktığımız bir parça doğayı kurtarmak için zorunlu olarak çok az tüketmek veya hiçbir şey tüketmemek zorunda olduğunu görebilir."[29] İlaveten Vandana Shiva'nın bakış açısıyla, "Dünya görüşleri ve yaşam tarzları ekolojik bir şekilde yeniden inşa edilmediği takdirde, barış ve adalet çiğnenmeye devam edilecek ve en sonunda insanlığın hayatta kalabilmesi tehdit altında olacaktır."[30]

---

28. James Gustave Speth, "Progressive Fusion", *The Nation*, 6 Ekim 2008, s. 29. William Appleman Williams'ın bakış açısından, tüketimin altında yatan emperyal mantık şöyledir: "Zenginlikten hatta zenginlik kavramından alınan emperyal tatmini belirleyen, insani ihtiyaçlarımızı karşılamamız için ne kadarına ihtiyaç duyduğumuz değil, komşularımıza nazaran ne kadar fazlasına sahip olabileceğimizdir." *Empire as a Way of Life*, s. 221.

29. Eduardo Galeano, *Upside Down: A Primer for the Looking Glass World* [*Tepetaklak*], İngilizce'ye Çev., Mark Fried, Metropolitan Books, New York, 2000, s. 267.

30. Vandana Shiva, *Earth Democracy: Justice, Sustainability, and Peace*, South End Press, Cambridge, MA, 2005, s. 62.

Shiva ve küresel direnişin diğer aktörleri için, ekolojik zorunluluklar ile barış ve adalet bizi derhal eyleme geçmeye zorlamaktadır. Esas ihtiyaçları yerel bir ekoloji ve demokratik ekonomi ile dengelemeye yaptığı vurguyla birlikte "Yeryüzü Demokrasisi" vizyonu, çevrenin yağmalanışını durdurmak ve gezegeni kurtarmak için elimizden gelen her şeyi yapmamızda temel bir kılavuz sunmaktadır. İddia ettiği gibi, "açgözlü, eşitsiz ve aşırı tüketimci bir dünya karşısında, Yeryüzü Demokrasisi şefkati, adaleti ve sürdürülebilirliği küreselleştirmektedir."

3. Kısım'da ve bu kitabın diğer bölümlerinde üzerinde durulan yerel, ulusal ve ulusaşırı mücadeleler ile değişime yönelik vizyonlar emperyal projeye sadece meydan okunmakla kalmayıp her gün dönüştürülmekte olduğunu da kanıtlamaktadır. Mark Engler'e göre,

> Güçlüler kontrol stratejilerini ancak aksini yapmak onlar için çok maliyetli hale geldiğinde terk edeceklerdir. Bu maliyetleri artıracak olan şey, yerel topluluklarda ve sınırları aşan hareketlerde yan yana gelen insanların ortak çabaları olacaktır. Dünya halkları direndiğinde... imparatorluk sürdürülemez hale gelecektir.[31]

İster Brezilya veya Hindistan'ın köylerinde, ister Meksika veya Ekvador'un ormanlarında, Cochabama veya Genova'nın meydanlarında, ister Seattle veya Soweto'nun sokaklarında olsun, emperyal proje karşısında küresel direnişler vardır ve var olmaya devam edecektir. Birleşik Devletler'in yönetici seçkinleri ve birçok yurttaşı, imparatorluğun ölmekte olduğu gerçeğini hâlâ kabul etmemiş olsa bile, küresel çoğunluk onun mezarını kazmakla ve başka olası dünyaların tohumlarını atmakla meşguldür.[32]

---

31. Mark Engler, *How to Rule the World: The Coming Battle Over the Global Economy,* Nation Books, New York, 2008, s. 303-4. Küresel aktivizm, direniş ve dayanışma üzerine bkz. Ruth Reitan, *Global Activism*, Routledge, New York, 2007.
32. Zaman zaman fazlasıyla şematik olmalarına ve yeterli toplumsal dayanaklardan yoksun olmalarına rağmen, küresel çoğunluklara ilişkin ufuk açıcı ve yaygın bir değerlendirmesi için bkz. Michael Hardt ve Antonio Negri, *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire* [Çokluk], Penguin Books, New York, 2004.

Kaynakça

Achar, Gilbert. *Barbarlık Çatışması,* Çev. Ateş Uslu, İstanbul: İthaki Yayınevi, 2012.

Alperovitz, Gar. *America Beyond Capitalism: Reclaiming Our Wealth, Our Liberty and Our Democracy.* Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2005.

Alpert, Arnie. "Bringing Globalization Home is No Sweat." Yer aldığı eser: John Feffer, (der.) *Living in Hope: People Challenging Globalization,* 37-52. Londra: Zed Books, 2002.

Amin, Samir. *Liberal Virüs: Sürekli Savaş ve Dünyanın Amerikanlaşması,* Çev. Fikret Başkaya, Ankara: Alfa Yayıncılık, 2010.

Amin, Samir. *Beyond US Hegemony: Asserting the Prospects for a Multipolar World,* İngilizce tercümesi, Patrick Camiller. Londra: Zed Books, 2006.

Appy, Christian. *Working Class War: American Combat Soldiers and Vietnam.* Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1993.

Aronowitz, Stanley. *The Death and Rebirth of American Radicalism.* New York: Routledge, 1996.

Arrighi, Giovanni. "Hegemony Unravelling – 1." *New Left Review* 32 (Mart/Nisan 2005): 23-80.

Arrighi, Giovanni. "Hegemony Unravelling – 2." *New Left Review* 33 (Mayıs/Haziran 2005): 83-116.

Bacevich, Andrew. *The New American Militarism.* New York: Oxford University Press, 2005.

Bacevich, Andrew. "I Lost My Son to a War I Oppose." *Washington Post,* 27 Mayıs 2007. B01.

Bacevich, Andrew. *The Limits of Power: The End of American Exceptionalism.* New York: Metropolitan Books, 2008.

Bagchi, Amiya Kumar. *Perilous Passage: Mankind and the Global Ascendancy of Capital.* Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005.

Baldwin, James. *Bundan Sonrası Ateş,* Çev. Kıvanç Güney. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.

Balliger, Robin. "Sounds of Resistance." Yer aldığı eser: Louise Amoore, (der.) *The Global Resistance Reader,* 423-36. New York: Routledge, 2005.

Ballinger, Jeff. "No Sweat: Corporate Social Responsibility and the Dilemma of Anti-Sweatshop Activism." *New Labor Forum* 17:2 (Yaz 2008): 91-8.

Barthes, Roland. *Mythologies,* İngilizceye çeviren, Annette Lavers. New York: Hill & Wang, 1972.

Batliwala, Srilatha ve L. David Brown, (der.) *Transnational Civil Society: An Introduction.* Bloomfield, CT: Kumarian Press, 2006.

Baudrillard, Jean. *Amerika,* Çev. Yaşar Avunç. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996.

Bauman, Zygmunt. *Akışkan Aşk: İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair,* Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Versus, 2009.

Bello, Walden. *Dilemmas of Domination: The Unmaking of the American Empire.* New York: Metropolitan Books, 2005.

Bennett, W. Lance. "Social Movements beyond Borders: Understanding Two Eras of Transnational Activism." Yer aldığı eser: Donatella della Porta ve Sidney Tarrow, (der.) *Transnational Protest and Global Activism,* 203-26. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005.

Bennis, Phyllis. "Contested Terrain: Obama's Iraq Withdrawal Plan and the Peace Movement." *CommonDreams.org,* 9 Mart 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://commondreams.org/view/2009/03/09-8 (erişim tarihi 9 Mart 2009).

Berman, Morris. *Dark Ages America: The Final Phase of Empire.* New York: W.W. Norton & Co., 2006

Berry, Wendell. *Sex, Economy, Freedom & Community.* New York: Pantheon, 1993.

Blanding, Michael. "The World Social Forum: Protest or Celebration," *The Nation,* 16 Şubat 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://

www.thenation.com/doc/20060306/blanding (erişim tarihi 19 Kasım 2008).

Bloch, Ernst. *Umut İlkesi.* Cilt 1, Çev. Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Blum, William. *Killing Hope: U. S. Military and CIA Interventions Since World War II.* Monroe, ME: Common Courage Press, 1986.

Boggs, Carl. *Imperial Delusions: American Militarism and Endless War.* Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005.

Bovard, James. *Attention Deficit Disorder.* New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Branch, Taylor. *Pillar of Fire: America in the King Years, 1963-1965.* New York: Touchstone, 1999.

Brecher, Jeremy, Tim Costello ve Brendan Smith. *Globalization from Below: The Power of Solidarity.* Cambridge, MA: South End Press, 2000.

Bright, Charles. "Where in the World is America? The History of the United States in the Global Age." Yer aldığı eser: Thomas Bender, (der.) *Rethinking American History in a Global Age,* 63-99. Berkeley, CA: University of California Press, 2002.

Brooks, Ethel. *Unraveling the Garment Industry: Transnational Organizing and Women's Work.* Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2007.

Brown, Robert McAfee. "Preface." Yer aldığı eser: Gustavo Gutierrez, *The Power of the Poor in History,* vi-xvi. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1984.

Brzezinski, Zbigniew. *Tercih: Küresel Hakimiyet mi Küresel Liderlik mi,* Çev. Cem Küçük. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2005.

Bunch, Charlotte *ve diğ.* "International Networking for Women's Human Rights." Yer aldığı eser: Michael Edwards ve John Gaventa, (der.) *Global Citizen Action,* 217-20. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2001.

Burbach, Roger. *Globalization and Postmodern Politics: From Zapatistas to High-Tech Robber Barons.* Londra: Pluto Press, 2001.

Castells, Manuel. "Grassrooting the Space of Flows." Yer aldığı eser: Louise Amoore, (der.) *The Global Resistance Reader,* 363-70. New York: Routledge, 2005.

Chase-Dunn, Christopher ve Barry Gills. "Waves of Globalization and Resistance in the Capitalist World-System: Social Movements and Critical Global Studies." Yer aldığı eser: Richard P. Applebaum ve William I. Robinson, (der.) *Critical Globalization Studies,* 45-54. New York: Routledge, 2005.

Chernus, Ira. *Monsters to Destroy: The Neoconservative War on Terror and Sin.* Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2006.

Chinchilla, Norma. "Globalization, International Migration, and Transnationalism: Some Observations Based on the Central American Experien-

ce." Yer aldığı eser: Richard P. Applebaum ve William I. Robinson, (der.) *Critical Globalization Studies*, 167-76. New York: Routledge, 2005.

Chomsky, Noam. *Turning the Tide: U. S. Intervention in Central America and the Struggle for Peace.* Boston, MA: South End Press, 1985.

Chomsky, Noam. *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance.* New York: Metropolitan Books, 2003.

Cleaver, Harry. "The Zapatistas and the Electronic Fabric of Struggle." Yer aldığı eser: John Holloway ve Eloina Palaez, (der.) *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico*, 81-103. Londra: Pluto Press, 1998.

Codrescu, Andrei. *New Orleans, Mon Amour.* Chapel Hill, NC: Algonquin Books, 2006.

Coll, Steve. *Hayalet Savaşları*, Çev. Enver Günel. İstanbul: Truva Yayıncılık, 2005.

Cortright, David ve Ron Pagnucco. "Transnational Activism in the Nuclear Weapons Freeze Campaign." Yer aldığı eser: Thomas R. Rochon ve David S. Meyer, (der.) *Coalitions and Political Movements: The Lessons of the Nuclear Freeze*, 81-94. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 1997.

Cravey, Altha J. "Students and the Anti-Sweatshop Movement." *Antipode* 36:2 (Mart 2004): 203-8.

Dangl, Benjamin. *The Price of Fire: Resource Wars and Social Movements in Bolivia.* Oakland, CA: AK Press, 2007.

Davis, Mike. *Gecekondu Gezegeni*, Çev. Güral Koca. İstanbul: Metis Yayınevi, 2007.

Dean, Robert D. *Imperial Brotherhood: Gender and the Making of Cold War Foreign Policy.* Amherst, MA: University of Massachusetts Press, 2001.

Della Porta, Donatella ve Sydney Tarrow. *Globalization from Below: Transnational Activists and Protest Networks.* Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2006.

Diamond, Jared. Çöküş: Medeniyetler Nasıl Ayakta Kalır ya da Yıkılır, Çev. Elif Kıral. İstanbul: Timaş, 2006.

Donato, Katherine M. *ve diğ.* "Reconstructing New Orleans after Katrina: The Emergence of an Immigrant Labor Market." Yer aldığı eser: David L. Brunsma *ve diğ. The Sociology of Katrina: Perspectives on a Modern Catastrophe* (taslak nüshası yazarda bulunmaktadır). Lanham: MD: Rowman & Littlefield, 2007.

Donnelly, John ve Robert Schlesinger. "Military Criticized for Type of Ordinance." *Boston Globe*, 2 Nisan 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/headlines03/0402-7.htm (erişim tarihi 5 Kasım 2008).

Drinnon, Richard. *Facing West: The Metaphysics of Indian-Hating and Empire-Building.* Norman, OK: University of Oklahoma Press, 1997.

Dyson, Michael Eric. *Come Hell or High Water: Hurricane Katrina and the Color of Disaster.* New York: Basic Civitas, 2006.

Ehrenreich, Barbara. *Blood Rites: Origins and History of the Passions of War.* New York: Owl Paperback, 1998.

Eisenstein, Zillah. *Against Empire: Feminisms, Racism, and the West.* New York: Zed Books, 2004.

Ellner, Steve. "The Hugo Chavez Phenomenon: Anti-Imperialism from Above or Radical Democracy from Below." Yer aldığı eser: Fred Rosen, (der.) *Empire and Dissent: The United States and Latin America,* 205-27. Durham, NC: Duke University Press, 2008.

Engelhardt, Tom. *The End of Victory Culture: Cold War America and the Disillusioning of a Generation.* New York: Basic Books, 1995.

Engelhardt, Tom. "The Imperial Unconscious." *CommonDreams.org,* 3 Mart 2009. Çevrimiçi. Erişilen kayak HTTP: http://www.commondreams.org/view/2009/03/02-1 (erişim tarihi 4 Mart 2009).

Engelhardt, Tom. "The Real Meaning of Haditha." *Tom.Dispatch.com,* 6 Haziran 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.tomdispatch.com/month=2006-6 (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Engler, Mark. *How to Rule the World: The Coming Battle Over the Global Economy.* New York: Nation Books, 2008.

Esteva, Gustavo ve Madhu Suri Prakash. *Grassroots Post-Modernism: Remaking the Soil of Cultures.* New York: Zed Books, 1998.

Fanon, Frantz. "This is the Voice of Algeria." Yer aldığı eser: *A Dying Colonialism,* İngilizceye çeviren, Haakon Chevalier, 69-97. New York: Grove Press, 1967.

Farhang, Mansour. *U. S. Imperialism: From the Spanish-American War to the Iranian Revolution.* Boston, MA: South End Press, 1981.

Farley, Wendy. *Eros for the Other: Retaining Truth in a Pluralistic World.* University Park: The Pennsylvania State University Press, 1996.

Faux, Jeff. *The Global Class War.* Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2006.

Featherstone, Liza. *Students Against Sweatshops.* New York: Verso, 2002.

Fernandez, Valeria. "Communities Foreclosed." *ColorLines* (Ocak/Şubat 2009). Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://colorlines.com/article.php?ID=475 (erişim tarihi 1 Mart 2009).

Fields, Barbara Jean. "Slavery, Race, and Ideology in the United States of America." *New Left Review* 181 (Mayıs-Haziran 1990): 95-118.

Fisk, Robert. "Divide and Rule – America's Plan for Baghdad." *Independent,* 11 Nisan 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://informationclearinghouse.info/article17515.htm (erişim tarihi 5 Aralık 2008).

Foster, John Bellamy ve Fred Magdoff. *The Great Financial Crisis: Causes and Consequences.* New York: Monthly Review Press, 2009.

Foster, John Bellamy, Harry Magdoff ve Robert W. McChesney. "Kipling, the

'White Man's Burden,' and US Imperialism." Yer aldığı eser: John Bellamy Foster ve Robert W. McChesney, (der.) *Pox Americana: Exposing the American Empire,* 12-21. New York: Monthly Review Press, 2004.

Foster, John Bellamy. Mike Whitney röportajı. "The Great Financial Crisis." Information Clearing House, 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://informationclearinghouse.info/article22116.htm (erişim tarihi 2 Mart 2009).

Fouskas, Vassilis K. ve Birlent Gokay. *The New American Imperialism.* Westport, CT: Praeger, 2005.

Franchetti, Mark. "Slaughter at the Bridge of Death." *London Times,* 31 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://counterpunch.org/franchetti03312003.html (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Frank, Dana. *Bananeras: Women Transforming the Banana Unions of Latin America.* Cambridge, MA: South End Press, 2005.

Fraser, Matthew. *Weapons of Mass Distraction: Soft Power and American Empire.* New York: Thomas Dunne Books, 2005.

Fraser, Max. "The House Folds," *The Nation,* 15 Aralık 2008, 29-33.

Fraser, Nancy. *Justice Interreptus: Critical Reflections on the 'Postsocialist' Condition.* New York: Routledge, 1997.

French, Marilyn. *Beyond Power: Of Women, Men, and Morals.* New York: Ballantine Books, 1985.

Friedman, Jonathan ve Christopher Chase-Dunn, (der.) *Hegemonic Declines: Past and Present.* Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2005.

Friedman, Kajsa Ekholm. "Structure, Dynamics, and the Final Collapse of Bronze Age Civilization in the Second Millennium B.C." Yer aldığı eser: Jonathan Friedman ve Christopher Chase-Dunn, (der.) *Hegemonic Declines: Past and Present,* 51-87. Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2005.

Friedman, Thomas L. *The Lexus and the Olive Tree.* New York: Farrar, Straus & Giroux, 1999.

Fukuyama, Francis. *America at the Crossroads: Democracy, Power, and the Neoconservative Legacy.* New Haven, CT: Yale University Press, 2006.

Fuller, Millard. *No More Shacks: The Daring Vision of Habitat for Humanity.* Waco, TX: Word Books Publisher, 1986.

Fussell, Elizabeth. "Latino Immigrants in Post-Katrina New Orleans." Makale New Orleans Emek Hakları Bölge Semineri'nde sunulmuştur, 19 Ekim 2006 (nüshası yazarda bulunmaktadır).

Galeano, Eduardo. *Tepetaklak – Tersine Dünya Okulu,* Çev. Bülent Kale. İstanbul: Çitlembik Yayınları, 2004.

Gandasequi, Marco A. Jr. "Latin America and Imperialism in the 21st Century." *Critical Sociology* 32:1 (Ocak 2006): 45-66.

Garrett, R. Kelly. "Protest in an Information Society." *Information, Communication & Society* 9:2 (Nisan 2006): 202-24.

George, Susan. *Başka Bir Dünya Mümkün Eğer...*, Çev. Ali Tonak. İstanbul: Metis Yayınevi, 2005.

Gibson, William. *The Perfect War: Technowar in Vietnam.* New York: Atlantic Monthly Press, 2000.

Giddens, Anthony. "The Climate Crunch Heralds the End of the End of History." *Guardian/UK*, 11 Mart 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/view/2009/03/11-14 (erişim tarihi 11 Mart 2009).

Gills, Barry, (der.) *Globalization and the Politics of Resistance.* New York: St. Martin's Press, 2000.

Gilroy, Paul. *"There Ain't No Black in the Union Jack:" The Cultural Politics of Race and Nation.* Londra: Hutchinson, 1987.

Giri, Ananta Kumar. *Building in the Margins of Shacks: The Vision and Projects of Habitat for Humanity.* New Delhi: Orient Longman, 2002.

Gould, Carol. *Globalizing Democracy and Human Rights.* New York: Cambridge University Press, 2004.

Grandin, Greg. "Latin America's New Consensus." *The Nation*, 13 Nisan 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://thenation.com/doc/20060501/grandin (erişim tarihi 19 Kasım 2008).

Grandin, Greg. *Empire's Workshop: Latin America, the United States, and the Rise of the New Imperialism.* New York: Holt Paperbacks, 2007.

Gray, Kevin. "The Banana War." *Portfolio.com*, Ekim 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.portfolio.com/newsmarkets/internationalnews/portfolio/2007/09/17/Chiquita-Death-Squads (erişim tarihi 25 Şubat 2009).

Greenberg, Amy S. *Manifest Manhood and the Antebellum American Empire.* New York: Cambridge University Press, 2005.

Greider, William. *Fortress America: The American Military and the Consequences of Peace.* New York: Public Affairs, 1999.

Gurtov, Mel. *Superpower on Crusade: The Bush Doctrine in US Foreign Policy.* Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2006.

Gutierrez, Gustavo. *The Power of the Poor in History,* İngilizceye çeviren, Robert R. Barr. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1984.

Hammond, John L. "The World Social Forum and the Emergence of Global Grassroots Politics." *New Politics* 42 (Kış 2007). Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.wpunj.edu/~newpol/issue42/Hammond42.htm (erişim tarihi 19 Kasım 2008).

Hands, Joss. "Civil Society, Cosmopolitics and the Net." *Information, Communication & Society* 9.2 (Nisan 2006): 225-43.

Hardt, Michael ve Antonio Negri. İmparatorluk, Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.

Hardt, Michael ve Antonio Negri. *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire.* New York: Penguin Books, 2004.

Hartman, Chester ve Gregory D. Squires, (der.) *There is no Such Thing as a Natural Disaster: Race, Class, and Hurricane Katrina.* New York: Routledge, 2006.

Hartung, William D. ve Frida Berrigan. *U. S. Weapons at War 2008,* New America Policy Paper. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.newamerica.net/publications/policy/u_s_weapons_war_2008_0 (erişim tarihi 28 Aralık 2008).

Harvey, David. *Yeni Emperyalizm,* Çev. Hür Güldü. İstanbul: Everest Yayınları, 2004.

Harvey, David. *Sermayenin Mekanları: Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru,* Çev. Başak Kıcır ve Deniz Koç. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012.

Harvey, David. "Why the U. S. Stimulus Package is Bound to Fail." Darvid Harvey'in Blogu. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://davidharvey.org/2009/02/why-the-stimulus-pack-age-is-bound-to-fail (erişim tarihi 18 Şubat 2009).

Harvey, Neil. "Beyond Hegemony: Zapatismo, Empire, and Dissent." Yer aldığı eser: Fred Rosen, (der.) *Empire and Dissent: The U. S. and Latin America,* 117-36. Durham, NC: Duke University Press, 2008.

Hass, Amira. "Is Israel Using Illegal Weapons in Its Offensive in Gaza?," *Haaretz,* 16 Ocak 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/head-line/2009/0116-0 (erişim tarihi 17 Ocak 2009).

Havel, Vaclav. *Disturbing the Peace.* New York: Knopf, 1990.

Hays, R. Allen. "Habitat for Humanity: Building Social Capital through Faith-Based Service," *Journal of Urban Affairs* 24:3 & 4 (Güz 2002): 247-69.

Hedges, Chris. *Savaş: Bizi Anlamlandıran Güç,* Çev. Zülal Kalkandelen. İstanbul: Paloma Yayıncılık, 2014.

Hendrickson, David C. "The Curious Case of American Hegemony: Imperial Aspirations and National Decline." *World Policy Journal* 22:2 (Yaz 2005): 1-22.

Herold, Marc. "A Dossier on Civilian Victims of United States Aerial Bombing of Afghanistan." Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://cursor.org/stories/civilian_deaths.htm (erişilen tarih 28 Aralık 2008).

Hesmondhalgh, David. *The Cultural Industries,* 2.baskı, (der.) Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2007.

Higgs, Robert. "Military Precision versus Moral Precision." *The Independent Institute,* 23 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.independent.org/newsroom/article.asp?id=1154 (erişim tarihi 5 Kasım 2008).

Hixson, Walter L. *The Myth of American Diplomacy: National Identity and U. S. Foreign Policy.* New Haven, CT: Yale University Press, 2008.

Hobsbawm, Eric. *On Empire: America, War, and Global Supremacy.* New York: Pantheon, 2008.

Hochschild, Arlie Russell. *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling.* Berkeley: University of California Press, 2003.

Hoganson, Kristin L. *Fighting for American Manhood: How Gender Politics Provoked the Spanish American and Philippine American Wars.* New Haven, CT: Yale University Press, 1998.

Holloway, John. İktidar Olmadan Dünyayı Değiştirmek, Çev. Pelin Siral. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Holloway, John. "Dignity's Revolt." Yer aldığı eser: John Holloway ve Eloina Palaez, (der.) *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico,* 159-98. Londra: Pluto Press, 1998.

Holloway, John ve Eloina Palaez. "Introduction: Reinventing Revolution." Yer aldığı eser: John Holloway ve Eloina Palaez, (der.) *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico,* 1-18. Londra: Pluto Press, 1998.

Hooks, bell. *Where We Stand: Class Matters.* New York: Routledge, 2000.

Horsman, Reginald. *Race and Manifest Destiny: The Origins of American Racial Anglo-Saxonism.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981.

Hossain-Zadeh, Ismael. "Domestic Imperialism." Yer aldığı eser: Jerry Harris, (der.) *Contested Terrains of Globalization,* 198-217. Chicago: Changemaker Press, 2007.

Hossain-Zadeh, Ismael. "Escalating Military Spending: Income Redistribution in Disguise," *CounterPunch,* 16 Nisan 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: <http:// www.counterpunch.org/hossein04162007.html (erişim tarihi 29 Aralık 2008).

Hudson, Michael. "The Oligarchs' Escape Plan," *CounterPunch,* 17 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.counterpunch.org/hudson02172009.html (erişim tarihi 18 Şubat 2009).

Hunt, Michael H. *The American Ascendancy: How the United States Gained and Wielded Global Dominance.* Chapel Hill, NC: The University of North Carolina Press, 2007.

Hutton, Will. *A Declaration of Interdependence: Why America Should Join the World.* New York: W. W. Norton & Co., 2003.

Jacobson, Matthew Frye. *Barbarian Virtues: The United States Encounters Foreign Peoples at Home and Abroad, 1876-1917.* New York: Hill & Wang, 2000.

Jacoby, Russell. *Picture Imperfect: Utopian Thought for an Anti-Utopian Age.* New York: Columbia University Press, 2005.

Jeffries, Fiona. "Zapatismo and the Intergalactic Age." Yer aldığı eser: Roger Burbach, *Globalization and Postmodern Politics: From Zapatistas to High-Tech Robber Barons,* 129-44. Londra: Pluto Press, 2001.

Jensen, Robert. *Citizens of the Empire.* San Francisco: City Light Books, 2004.

Johnson, Chalmers. *Geri Tepki – Amerikan İmparatorluğu'nun Bedeli ve Sonuçları,* Çev. Şener Şükrü Yiğitler. İstanbul: Salyangoz Yayınları, 2006.

Johnson, Chalmers. "The Looming Crisis at the Pentagon." *TomDispatch.com,* 2 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://tomdispatch.com/post/175029 (erişim tarihi 4 Şubat 2009).

Johnson, Chalmers. "Mission Creep: America's Unwelcome Advances." *Mother Jones,* 22 Ağustos 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.motherjones/politics/2008/08/americas-unwelcome-advances.html (erişim tarihi 28 Aralık 2008).

Johnson, Chalmers. *The Sorrows of Empire: Militarism, Secrecy, and the End of the Republic.* New York: Owl Books, 2005.

Jones, Ann. "The Afghan Scam." *TomDispatch.com,* 12 Ocak 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/view/2009/01/12 (erişim tarihi 14 Ocak 2009).

Kagan, Robert. *Cennet ve Güç: Yeni Dünya Düzeninde Amerika ve Avrupa,* Çev. Selim Yeniçeri. İstanbul: Koridor Yayıncılık, 2005.

Kaldor, Mary. *Global Civil Society: An Answer to War.* Malden, MA: Polity Press, 2003.

Kaplan, Amy. *The Anarchy of Empire in the Making of U. S. Culture.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002.

Kaplan, Amy ve Donald E. Pease, (der.) *Cultures of United States Imperialism.* Durham, NC: Duke University Press, 1993.

Katz, Claudio. "Problems of Autonomism." *International Socialist Review* 44 (Kasım-Aralık 2005). Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.isreview.org/issues/44/autonomism.shtml (erişim tarihi 12 Mart 2009).

Kelley, Robin D. G. *Freedom Dreams: The Black Radical Imagination.* Boston, MA: Beacon Press, 2002.

Kellner, Douglas. *The Persian Gulf TV War.* Boulder, CO: Westview Press, 1992.

Kellner, Douglas. "Theorizing Globalization." *Sociological Theory* 20:3 (Kasım 2002): 285-305.

Kellner, Douglas. "Theorizing/Resisting McDonaldization: A Multiperspectivist Approach." Yer aldığı eser: Barry Smart, (der.) *Resisting McDonaldization,* 186-206. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1999.

Kelly, Petra. *Fighting for Hope,* İngilizceye çeviren, Marianne Howarth. Boston: South End Press, 1984.

Khalidi, Rashid. *Resurrecting Empire: Western Footprints and America's Perilous Path in the Middle East.* Boston, MA: Beacon Press, 2004.

King, Stephen ve Richard J. Jensen. "Bob Marley's 'Redemption Song': The Rhetoric of Reggae and Rastafari." *Journal of Popular Culture* 29:3 (Kış 1995): 17-36.

Kingsnorth, Paul. *One No, Many Yeses.* Londra: The Free Press, 2003.

Kingsolver, Barbara. *Small Wonder.* New York: HarperCollins Publishers, 2002.

Kinzer, Stephen. *Darbe: Hawaii'den Irak'a Amerika'nın Rejim Değişiklikleri Yüzyılı,* Çev. Zeynep Beler. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Klare, Michael. "'2025' Report: A World of Resource Strife." *CommonDreams.org,* 3 Aralık 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/view/2008/12/03-08 (erişim tarihi 17 Mart 2009).

Klein, Naomi. *No Logo: Küresel Markalar Hedef Tahtasında,* Çev. Nalan Uysal. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2002.

Klein, Naomi. "Reclaiming the Commons." *New Left Review* 9 (Mayıs-Haziran 2001): 81-9.

Klein, Naomi. Şok Doktrini: Felaket Kapitalizminin Yükselişi, Çev. Selim Özgül. İstanbul: Agora Yayınları, 2010.

Knauft, Bruce M. "Provincializing America." *Current Anthropology* 48:6 (Aralık 2007): 781-93.

Kolko, Gabriel. *Another Century of War?* New York: New Press, 2002.

Kolko, Gabriel. *The Age of War: The United States Confronts the World.* Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2006.

Kornbluh, Peter. *The Pinochet File: A Declassified Dossier on Atrocity and Accountability.* New York: New Press, 2004.

Kovic, Ron. *Born on the Fourth of July.* New York: Pocket Books, 1977.

Kozloff, Nikolas. *Hugo Chavez: Oil, Politics, and the Challenge to the U. S.* New York: Palgrave Macmillan, 2006.

Kraidy, Marwan M. *Hybridity or the Cultural Logic of Globalization.* Philadelphia, PA: Temple University Press, 2005.

Kubler-Ross, Elisabeth. Ölüm ve Ölmek Üzerine, Çev. Banu Büyükkal. İstanbul: Boyner Yayıncılık, 2000.

Landy, Joanne. "The Change We Really Want?" *New Politics* 46 (Kış 2009). Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.wpunj.edu/~newpol/issue46/Landy46.htm (erişim tarihi 17 Mart 2009).

LaFeber, Walter. *Inevitable Revolutions: The United States in Central America.* New York: W. W. Norton & Co., 1984.

Lefever, Ernest W. *America's Imperial Burden: Is the Past Prologue?* Boulder, CO: Westview Press, 1999.

Levitas, Ruth. *The Concept of Utopia.* Londra: Phillip Allen, 1990.

Lieven, Anatol. *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism.* New York: Oxford University Press, 2004.

Lifton, Robert Jay. *Superpower Syndrome: America's Apocalyptic Confrontation with the World.* New York: Nation Books, 2003.

Lipsitz, George. *Footsteps in the Dark: The Hidden Histories of Popular Music.* Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2007.

Lipsitz, George. "Learning from New Orleans: The Social Warrant of Hostile Privatism and Competitive Consumer Citizenship." *Cultural Anthropology* 21:3 (Ağustos 2006): 451-68.

Loeb, Paul Rogat. *Soul of a Citizen.* New York: St. Martin's Press, 1999.

Loeb, Paul Rogat. *The Impossible Will Take a Little While.* New York: Basic Books, 2004.

Lorenzano, Luis. "Zapatismo: Recomposition of Labour, Radical Democracy and Revolutionary Project." Yer aldığı eser: John Holloway ve Elo-ina Palaez, (der.) *Zapatista: Reinventing Revolution in Mexico,* 126-58. Londra: Pluto Press, 1998.

Love, Eric T. L. *Race Over Empire: Racism and U. S. Imperialism, 1865-1900.* Chapel Hill, NC: The University of North Carolina Press, 2004.

Low, Setha. *Behind the Gates: Life, Security, and the Pursuit of Happiness in Fortress America.* New York: Routledge, 2003.

Luce, Henry. "The American Century." *Diplomatic History* 23:2 (Bahar 1999): 159-71.

Lui, Meizhu *ve diğ. The Color of Wealth: The Story Behind the US Racial Wealth Divide.* New York: New Press, 2006.

Mackay, Neil. "US Forces Use of Depleted Uranium is 'Illegal.'" *The Sunday Herald,* 30 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/head-lines03/0330-02.htm (erişim tarihi 5 Kasım 2008).

McKibben, Bill. *Deep Economy: The Wealth of Communities and the Durable Future.* New York: Holt Paperbacks, 2007.

Mann, Michael. *Incoherent Empire.* New York: Verso, 2003.

Mann, Michael. "The First Failed Empire of the 21st Century." *Review of International Studies* 30:4 (Ekim 2004): 631-53.

Marcos, *Subcommandante.* "Globalize Hope." *Znet,* 12 Eylül 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.zmag.org/znet/viewArticle/9855 (erişim tarihi 12 Mart 2009).

Marichal, Carlos. "The Finances of Hegemony in Latin America: Debt Negotiations and the Role of the U. S. Government, 1945-2005." Yer aldığı eser: Fred Rosen, (der.) *Empire and Dissent: The U. S. and Latin America,* 90-113. Durham, NC: Duke University Press, 2008.

Marling, William H. *How "American" is Globalization.* Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press, 2006.

Martinson, Anna M. "Ecofeminist Perspectives on Technology in the Science Fiction of Marge Piercy." *Extropolation* 44:1 (Bahar 2003): 50-68.

Mayer, Arno. "The US Empire will Survive Bush." *CounterPunch*, 29 Ekim 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.counterpunch.org/mayer/10292008.html (erişim tarihi 15 Aralık 2008).

Mayo, Marjorie. *Global Citizens and the Challenge of Globalization.* Londra: Zed Books, 2005.

Mekata, Motoko. "Waging Peace: Transnational Peace Activism." Yer aldığı eser: Srilatha Batliwala ve L. David Brown, (der.) *Transnational Civil Society: An Introduction,* 181-203. Bloomfield, CT: Kumarian Press, 2006.

Melucci, Alberto. *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age.* New York: Cambridge University Press, 1996.

Mertes, Tom. Ed. *A Movement of Movements: Is Another World Really Possible?* New York: Verso, 2004.

Meyer, David S. *A Winter of Discontent: The Nuclear Freeze and American Politics.* New York: Praeger, 1990.

Mignolo, Walter. "Nationalization of Natural Gas in Bolivia." *CounterPunch*, 9 Mayıs 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.counterpunch.org/mignolo05082006.html (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Mittelman, James H. *The Globalization Syndrome: Transformation and Resistance.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 2000.

Moglen, Helene ve Sheila Namir. "War and the Diseases of Othering." *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies* 3:2 (Haziran 2006): 206-18.

Morales, Evo. "I Believe only in the Power of the People." *Countercurrents*, 22 Aralık 2005. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.countercurrents.org/bolivia-morales221205.htm (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Morales, Evo. "Save the Planet from Capitalism." Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://links.org.au/node/769 (erişim tarihi 5 Ocak 2009).

Morley, David. "Globalization and Cultural Imperialism Reconsidered: Old Questions in New Guises." Yer aldığı eser: James Curran ve David Morley, (der.) *Media and Cultural Theory,* 30-43. New York: Routledge, 2006.

Moylan, Tom. *Demand the Impossible: Science Fiction and the Utopian Imagination.* New York: Methuen, 1986.

Muir, John Kenneth. *Singing a New Tune: The Rebirth of the Modern Film Musical.* New York: Applause Theatre and Cinema Books, 2005.

Munck, Ronaldo. *Globalization and Contestation: The New Great Counter-Movement,* New York: Routledge, 2007.

Myers, Gordon. *Banana Wars: The Price of Free Trade.* New York: Zed Books, 2004.

Naidoo, Kumai. "Claiming Global Power: Transnational Civil Society and Global Governance." Yer aldığı eser: Srilatha Batliwala ve L. David Brown, (der.) *Transnational Civil Society: An Introduction,* 51-64. Bloomfield, CT: Kumarian Press, 2006.

Nandy, Ashis. *Traditions, Tyranny and Utopias: Essays in the Politics of Awareness.* Delhi: Oxford University Press, 1987.

Nash, June C. *Mayan Visions: The Quest for Autonomy in an Age of Globalization.* New York: Routledge, 2001.

Norton-Taylor, Richard ve Rory McCarthy. "British Military Critical of US Troops' Heavy Handed Style with Civilians." *Guardian/UK,* 1 Nisan 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/headlines03/0401-4.htm (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Obama, Barack. *Umudun Cesareti,* Çev. Münevver Demir Bayhan ve Enver Günsel. İstanbul: Pegasus Yayınları, 2008.

Olesen, Thomas. *International Zapatismo: The Construction of Solidarity in the Age of Globalization.* New York: Zed Books, 2005.

Parenti, Christian. "Hugo Chavez and Petro Populism." *The Nation,* 24 Mart 2005. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://thenation.com/doc/20050411/parenti (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Perkins, John. *Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafları,* Çev. Murat Kayı. İstanbul: April Yayıncılık, 2015.

Petras, James ve Henry Veltmeyer. *Maskesi Düşürülen Küreselleşme: 21. Yüzyılda Emperyalizm,* Çev. Özkan Akpınar. İstanbul: Mephisto Yayınevi, 2006.

Petras, James ve Henry Veltmeyer. "Is Latin America Really Turning Left?" *CounterPunch,* ¾ Haziran 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.counterpunch.org/petras06032006.html (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Phillips, Kevin. *American Theocracy: The Peril and Politics of Radical Religion, Oil and Borrowed Money in the 21st Century.* New York: Viking, 2006.

Phillips, Kevin. *Bad Money: Reckless Finance, Failed Politics, and the Global Crisis of American Capitalism.* New York: Viking, 2008.

Piercy, Marge. *Zamanın Kıyısındaki Kadın,* Çev. Füsun Tülek. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.

Pieterse, Jan Nederveen. *Globalization or Empire?* New York: Routledge, 2004.

Pilger, John. *Dünyanın Yeni Efendileri,* Çev. Ali Çimen. İstanbul: Timaş Yayıncılık, 2003.

Pollin, Robert. *Contours of Descent: US Economic Fractures and the Landscapes of Global Austerity.* New York: Verso, 2003.

Project for the New American Century, İlkeler Beyannamesi, 3 Haziran 1997. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.newamericancentury.org/statementofprinciples.htm (erişim tarihi 12 Kasım 2008).

Rajchenberg, Enrique ve Catherine Heau-Lambert. "History and Symbolism in the Zapatista Movement." Yer aldığı eser: John Holloway ve Elo-

ina Palaez, (der.) *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico,* 19-38. Londra: Pluto Press, 1998.

Rampton, Sheldon ve John Stauber. *Weapons of Mass Deception: The Uses of Propaganda in Bush's War on Iraq.* New York: Penguin, 2003.

Ransby, Barbara. *Ella Baker and the Black Freedom Movement.* Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2003.

Rashid, Ahmed. *Descent into Chaos: The United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia.* New York: Viking, 2008.

Rashid, Ahmed. *Taliban.* New Haven, CT: Yale University Press, 2001.

Reckdahl, Katy. "Sour Note." *The Times-Picayune,* 2 Ocak 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.soros.org/resources/multimedia/Katrina/projects/Struggling/story-SourNote.php (erişim tarihi 9 Mart 2009).

Reitan, Ruth. *Global Activism.* New York: Routledge, 2007.

Retort. *Afflicted Powers: Capital and Spectacle in a New Age of War.* New York: Verso, 2006.

Rieff, David. "Were Sanctions Right?" *New York Times Magazine,* 27 Temmuz 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.nytimes.com/2003/07/27/magazine/were-sanctions-right.html (erişim tarihi 28 Aralık 2008).

Rimmerman, Craig A. *The New Citizenship: Unconventional Politics, Activism, and Service.* Boulder, CO: Westview Press, 1997.

Robinson, William I. *Promoting Polyarchy: Globalization, US Intervention, and Hegemony.* New York: Cambridge University Press, 1996.

Rochon, Thomas. *Mobilizing for Peace: The Antinuclear Movements in Western Europe.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 1988.

Rogin, Michael Paul, *Fathers and Children: Andrew Jackson and the Subjugation of the American Indian.* New York: Vintage Books, 1976.

Roig-Franzia, Manuel. "A City Fears for its Soul." *The Washington Post,* 3 Şubat 2006: A01.

Ross, Andrew. *Low Pay, High Profile: The Global Push for Fair Labor,* New York: The New Press, 2004.

Roudometof, Victor. "Transnationalism and Cosmopolitanism: Errors of Globalism." Yer aldığı eser. Richard P. Applebaum ve William I. Robinson, (der.) *Critical Globalization Studies,* 65-74. New York: Routledge, 2005.

Roy, Arundhati. *Sokaktaki İnsanın İmparatorluk Rehberi,* Çev. Kemal Ülker. İstanbul: Agora Yayınları, 2005.

Roy, Arundhati. *Public Power in the Age of Empire.* New York: Seven Stories Press, 2004.

Ruppert, Peter. *Reader in a Strange Land: The Activity of Reading Literary Utopias.* Atina: The University of Georgia Press, 1986.

Said, Edward. "The Other America." *CounterPunch,* 21 Mart 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.counterpunch.org/said0322203.html (erişim tarihi 28 Ekim 2008).

Santos, Boaventura de Sousa. *The Rise of the Global Left: The World Social Forum and Beyond.* New York: Zed Books, 2006.

SAPRIN. *Structural Adjustment: The Policy Roots of Economic Crisis, Poverty and Inequality.* New York: Zed Books, 2004.

Sardar, Ziauddin ve Merryl Wyn Davies. *Why Do People Hate America?* New York: The Disinformation Co., 2002.

Scahill, Jeremy. "2008 Reports on Blackwater." *AlterNet.* Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.alternet.org/authors/5434 (erişim tarihi 24 Aralık 2008).

Schechter, Danny. *When News Lies: Media Complicity and the Iraq War.* New York: SelectBooks, 2006.

Schmookler, Andrew Bard. *The Parable of the Tribes: The Problem of Power in Social Evolution.* New York: Houghton Mifflin Paperback, 1986.

Scott, James C. *Domination and th Arts of Resistance,* New Haven, CT: Yale University Press, 1990.

Scott, Matthew J. O. "Danger-Landmines! NGO-Government Collaboration in the Ottawa Process." Yer aldığı eser: Michael Edwards ve John Gavena, (der.) *Global Citizen Action,* 121-33. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2001.

Sheehan, Cindy. "Good Riddance Attention Whore." *Daily Kos,* 28 Mayıs 2007. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.dailykos.com/story/2007/28/12530/1525 (erişim tarihi 10 Aralık 2008).

Sheehan, Cindy. "Matriotism." *The Huffington Post,* 22 Ocak 2006. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.huffingtonpost.com/cindy-sheehan/matriotism_b_14283.html (erişim tarihi 10 Aralık 2008).

Shiva, Vandana. *Yeryüzü Demokrasisi: Adalet, Barış ve Sürdürülebilirlik,* Çev. Ali K. Saysel. İstanbul: BGST.

Shor, Francis. "A Better (or, Battered) World is Possible: Utopian/Dystopian Dialectics in the American Century." Yer aldığı eser: Elizabeth Russell, (der.) *Trans/Forming Utopia: Looking Forward to the End.* Cilt 1, 145-64. Oxford: Peter Lang, 2009.

Shutt, Harry. "Redistribution and Stability: Beyond the Keynesian/Neoliberal Impasse." *MRZine,* 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.monthlyreview.org/mrzine/shutt270209.html (erişim tarihi 11 Mart 2009).

Singer, Peter. *One World: The Ethics of Globalization.* New Haven, CT: Yale University Press, 2002.

Slotkin, Richard. *Gunfighter Nation: The Myth of the Frontier in Twentieth-Century America.* New York: HarperPerennial, 1993.

Smart, Barry *ve diğ. Resisting McDonaldization.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1999.

Smith, Christian. *Resisting Reagan: The US Central American Peace Movement.* Chicago: University of Chicago Press, 1996.

Smith, Jackie. *Social Movements for Global Democracy.* Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press, 2008.

Smith, Jackie *ve diğ. Global Democracy and the World Social Forums.* Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2008.

Smith, Neil. *American Empire: Roosevelt's Geographer and the Prelude to Globalization.* Berkeley: University of California Press, 2003.

Smith, Neil. *The Endgame of Globalization.* New York: Routledge, 2005.

Solnit, Rebecca. *Hope in the Dark: Untold Histories, Wild Possibilities.* New York: Nation Books, 2004.

Speth, James Gustave. "Progressive Fusion." *The Nation,* 6 Ekim 2008: 27-30.

Steger, Manfred B. *Globalism: Market Ideology Meets Terrorism,* 2. baskı, (der.) Lanham, MD.: Rowman & Littlefield, 2005.

Stephanson, Anders. *Manifest Destiny and the Empire of Right.* New York: Hill & Wang, 1995.

Stuart, Douglas T. *Creating the National Security State.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 2008.

Students for Bhopal. "No More Bhopals." Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.studentsforbhopal.org/WhatHappened.htm (erişim tarihi 2 Mart 2009).

Tabb, William K. *Unequal Partners: A Primer on Globalization.* New York: The New Press, 2002.

Takaki, Ronald T. *Iron Cages: Race and Culture in 19th-Century America.* Seattle: University of Washington Press, 1982.

Taylor, Peter J. "Locating the American Century: A World-Systems Analysis." Yer aldığı eser: David Slater ve Peter J. Taylor, (der.) *The American Century: Consensus and Coercion in the Projection of American Power,* 3-16. Walden, MA: Blackwell Publishers, 1999.

Tocqueville, Alexis de. *Democracy in America,* edisyonu ve özeti Richard D. Heffner. New York: Mentor, 1956.

Tocqueville, Alexis de. *Journey to America,* İngilizceye çeviren George Lawrence. New York: Doubleday Anchor, 1971.

Todd, Emmanuel. İmparatorluktan Sonra: Amerikan Sisteminin Çöküşü, Çev. Gülser Çetin. Ankara: Dost Yayınları, 2004.

Tomlinson, John. *Kültürel Emperyalizm: Eleştirel Bir Giriş,* Çev. Emrehan Zeybekoğlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Tukdeo, Shivali. "Mapping Resistance: Coca-Cola and the Struggle in Plachimada, India." Yer aldığı eser: Jerry Harris, (der.) *Alternative Globalizations*, 291-305. Chicago: Change-Maker Publications, 2006.

Turse, Nick. "Bringing the War Home: The New Military-Industrial-Entertainment Complex at War and Play." *TomDispatch.com*, 17 Ekim 2003. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.commondreams.org/views03/1017-09.htm (erişim tarihi 10 Aralık 2008).

Turse, Nick. "It's Time for a Trillion-Dollar Tag Sale at the Pentagon." *AlterNet*, 29 Ekim 2008. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.alternet.org/story/105106 (erişim tarihi 28 Aralık 2008).

Tuttle, Doug. "The Mine Ban Treaty's 10th Anniversary," Center for Defense Information Monitor Website, 27 Şubat 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://www.cdi.org/program/document.cfm?DocumentID=4472&from_page=,/index.cfm (erişim tarihi 2 Mart 2009).

Tuveson, Ernest. *Redeemer Nation: The Idea of America's Millenial Role.* Chicago: University of Chicago Press, 1968.

Van Elteren, Mel. "U. S. Cultural Imperialism Today: Only a Chimera?" *SAIS Review* 23:2 (Yaz-Güz 2003): 169-88.

Walker, Thomas. *Nicaragua: Living in the Shadow of the Eagle*, 4.baskı. Boulder, CO: Westview Press, 2003.

Wallerstein, Immanuel. *Alternatives: The United States Confronts the World.* Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2004.

Wallerstein, Immanuel. "Capitalism's Demise," Jae-Jung Suh ile röportaj, *Japan Focus*, 8 Ocak 2009. Çevrimiçi. Erişilen kaynak HTTP: http://japanfocus.org/products/todf/3005 (erişim tarihi 14 Ocak 2009).

Wallerstein, Immanuel. "The Curve of American Power." *New Left Review* 40 (Temmuz-Ağustos 2006): 77-94.

Wallerstein, Immanuel. *Amerikan Gücünün Gerileyişi: Kaotik Bir Dünyada ABD*, Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2004.

Warner, Judith. *Perfect Madness: Motherhood in the Age of Anxiety.* New York: Riverhead Books, 2006.

Watson, David. "We All Live in Bhopal." Yer aldığı eser: *Against the Megamachine: Essays on Empire & its Enemies*, 42-7. Brooklyn, NY: Autonomedia, 1998.

Weis, Tony. "Restructuring and Redundancy: The Impact and Illogic of Neoliberal Agricultural Reforms in Jamaica." *Journal of Agrarian Change* 4:4 (Ekim 2004): 461-91.

West, Cornel. *Democracy Matters: Winning the Fight Against Imperialism.* New York: Penguin Books, 2004.

White, Timothy. *Catch a Fire: The Life of Bob Marley.* New York: Owl, 1998.

Williams, Leslie. "Baptists Pledge to Build 300 Houses in 5-Year Period." *The Times-Picayune,* 12 Haziran 2007: B1-2.

Williams, Raymond. *Marksizm ve Edebiyat.* İstanbul: Adam Yayıncılık, 1992.

Williams, William Appleman, *Empire as a Way of Life.* New York: Oxford University Press, 1982.

Winter, Jay. *Dreams of Peace and Freedom: Utopian Moments in the 20th Century.* New Haven, CT: Yale University Press, 2006.

Wood, Ellen Meiksins. *Sermaye İmparatorluğu,* Çev. Oya Köymen. İstanbul: Yordam Yayınevi, 2014.

Wood, Lesley J. "Bridging the Chasms: The Case of the Peoples Global Action." Yer aldığı eser: Joe Bandy ve Jackie Smith, (der.) *Coalitions Across Borders: Transnational Protest and the Neoliberal Order,* 95-117. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005.

Young, Iris. "From Guilt to Solidarity: Sweatshıps and Political Responsibility." *Descent* 59: 2 (Bahar 2003): 39-44.

Young, Iris. "The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State." *Signs* 29:1 (Güz 2003): 1-25.

Young, Marilyn B. "The Age of Global Power." Yer aldığı eser: Thomas Bender, (der.) *Rethinking American History in a Global Age,* 274-94. Berkeley: University of California Press, 2002.

Zinn, Howard. *A People's History of the United States,* revize eden, New York: Harper-Perennial, 1995.

Zunz, Olivier. *Why the American Century?* Chicago: University of Chicago Press, 1998.

Dizin

A
"Açık Kader" doktrini 37, 38
Adil Emek Birliği (AEB) 109
Afgan Savaşı 132
Afrika 37, 147, 164, 165, 167, 170, 171, 172, 174, 248
AIDS 170, 171, 188
Aladdin (film) 193
Albright, Madelein 51, 132
Allende, Salvador 124, 125
Almanya 52, 139, 216, 217, 218
Alperovitz, Gar 68
Amerikalı Sivil Mühendisler Topluluğu 67
"Amerikan Kalesi" 63
"Amerikan Yüzyılı" kavramı 23, 42
Amin, Samir 60, 119, 147, 148, 265
Appy, Christian 47
Arazi mayını seferberliği 229
Arkin, William 142
Arrighi, Giovanni 16, 46, 149, 150, 265
askere alımlar 78, 79
askeri emperyalizm 145, 137, 147, 169, 270
askeri-endüstriyel kompleks 49, 63, 77, 129, 138, 144, 146, 148, 215, 269, 270

askeri üsler 66, 80, 139, 139, 141
ataerkillik 35, 225
Axworthy, Lloyd 229

B

Bacevich, Andrew 60, 69, 70, 71, 77, 121, 132, 135, 136, 148, 237, 265, 268
Baker, Ella 87, 165
Baldwin, James 11, 13, 62, 79, 80, 85, 86, 87
Balogin, Fidelis 164
Baudrillard, Jean 197, 198, 263, 264
Bauman, Zygmunt 4, 83, 84, 90, 103
Baum, Dan 100
Bechtel (şirketi) 128, 158, 159, 169
Bello, Walden 46, 122, 265
Bennett, W. Lance 10, 222, 230
Berrigan, Daniel ve Philip 146, 218
Berry, Wendell 84, 85
Bhopal 160, 161, 162
Bin Ladin, Usema 132, 133
Birleşmiş Milletler 45, 177, 200; Çocuk Yardım Fonu (UNICEF) 173; Kadına Karşı Şiddetin Sona Erdirilmesine Yönelik Deklerasyonu 227
Biyoterörizm 189
Björk 180, 181
Black, Stephanie 87, 167, 200, 202, 235
Blackwater (şirketi) 67, 102, 143, 144
Boggs, Carl 50, 51, 59, 71, 80, 81, 121, 122, 149, 150, 265
Bolivya 53, 54, 55, 56, 58, 158, 218, 239, 252, 255, 273
Booker, Salih 171
Boot, Max 32
Bove, Jose 26, 191, 192
Brezilya 57, 58, 170, 174, 255, 277
Brooks, Ethel 104, 107, 108, 112, 113, 210
Brzezinski, Zbigniew 50
Burbach, Roger 57, 249
Bush, George H. W. 41, 127, 141, 165
Bush, George W. 49, 54, 132

C-Ç

Caldicott, Helen 213, 214
Calhoun, John 36
Carnegie, Andrew 39
Carter, Jimmy 93, 106, 125, 140, 212
Castells, Manuel 205, 207, 224
Celiberti, Lilian 255
Chancoso, Blanca 254
Chase-Dunn, Christopher 16, 208, 273
Chavez, Hugo 24, 53, 54, 55, 56, 57, 141, 218, 255
Cheney, Dick 49, 78
Chernus, Ira 50, 51, 135, 136
Chertoff, Michael 156
Chiquita (şirketi) 154, 155, 156, 157
Chomsky, Noam 18, 127, 142, 206, 207, 209, 258, 259
Cleaver, Harry 224, 246
Clinton, Bill 131, 132, 133, 156, 168, 171, 267
CNN 130
Coca-Cola 159, 160, 185, 186, 275
Codrescu, Andrei 99
Common Ground örgütü 101
Connick, Harry Jr. 94
Convergence de Luttes Anti-capitalistes (CLAS) 226
Cooke, Sam 202
Correa, Rafael 141
Credit Lyonnais 192
Çin 69, 95, 104, 106, 138, 141, 163, 229, 271
çokuluslu şirketler 55, 156, 239
bakınız ulusötesi şirketler

D
Dancer in the Dark (film) 180
Davies, Meryl Wyn 23, 43, 45, 72, 73, 74, 75, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 264
Dayanışma 89, 113, 148, 210
Del Monte (şirketi) 154, 155
Diamond, Jared 275
Diana, Galler Prensesi 229
direnişin küreselleşmesi 208
Disney (şirketi) 105, 192, 193
"dolar diplomasisi" 123
Dış İlişkiler Konseyi 25
Dole (şirketi) 154, 157
Donnelly, Thomas 32, 33, 47
Dorrien, Gary 49, 148, 151
Douglas, Frederick 37, 69, 120, 129, 184, 190
Dow Chemical 161
Dünya Bankası 45, 154, 164, 165, 166, 167, 171, 174, 226
dünya sistemi analizi 261, 275
Dünya Sosyal Forumu (DSF) 9, 10, 27, 54, 56, 57, 58, 220, 233, 250, 251, 252, 253, 257, 260; İlkeler Beyannamesi 49, 251
Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 58, 154, 157, 163
DynCorp 143, 144, 170

E
"Echeleon" programı 142
Eisenstein, Zillah 41, 265, 273
Eisner, Michael 105, 193
ekonomik emperyalizm 167, 269
Ekvador 141, 169, 277
El Salvador 107, 123, 126, 127, 210
emperyalizm 16, 26, 45, 54, 68, 90, 121, 122, 137, 145, 147, 167, 169, 182, 183, 186, 195, 233, 251, 252, 253, 269, 270
Endonezya 106, 107, 133
Engelhardt, Tom 45, 48, 269
Engler, Mark 120, 122, 150, 162, 277
Esteva, Gustavo 57, 201
EZLN, bkz. Zapatistalar 245, 246, 247

F
Farhang, Mansour 68
Farley, Wendy 82
Faux, Jeff 162, 163, 185
fedakâr eylem 113, 114
Federal Soruşturma Bürosu (FBI) 69
feminist 72, 207, 216, 236
Fields, Barbara Jean 35
Filipinler 38, 39, 105, 253
film endüstrisi 180, 194
Fisk, Robert 63, 64
Forsberg, Randall 215
Franchetti, Mark 48
Fransa 52, 53, 192, 193
Fraser, Matthew 180, 187
Fraser, Nancy 207
Friedman, Kajsa Ekholm 273
Friedman, Thomas 120, 146, 187, 198
Frost, Robert 65
Fukuyama, Francis 50
Fuller, Millard 92, 93, 189

G
Galeano, Eduardo 11, 15, 28, 153, 172, 173, 177, 276
Gap (şirketi) 105, 107
Gebrim, Ricardo 255
General Dynamics (kuruluşu) 145
George, Susan 26, 36, 41, 49, 52, 53, 54, 102, 127, 128, 132, 165, 169, 177, 183, 219, 230
Gifford, Kathie Lee 112
Giddens, Anthony 275
Gills, Barry 9, 208, 209

Gilroy, Paul 200, 202
Giri, Ananta Kumar 93, 94, 98, 99
Glaspie, April 128, 129
Glaxo Wellcome 170
Gompers, Samuel 39
Grandin, Greg 18, 55, 123, 124, 127, 128, 155, 210, 211
Greenham Common 216
Greider, William 63, 146
Guatemala 123, 126, 127, 154, 155, 210
Gutierrez, Gustavo 27, 233, 241, 242, 243, 244, 250, 256
Guyot, Lawrence 87

H

Haden, Patricia 232, 241
Halkların Küresel Eylemi (HKE) 225
Halliburton (şirketi) 67, 102, 144
Halliday, Denis 132
Hands, Joss 222
Hardt, Michael 4, 59, 135, 258, 277
Harvey, David 16, 34, 41, 51, 54, 57, 67, 132, 157, 168, 245, 246, 265, 272
Havel, Vaclav 84, 220
Hazine Bakanlığı (ABD) 165, 168
Hedges, Chris 19
hegemonya 94, 102-3; ideolojik 100 33, 42, 44, 122, 137, 148, 150, 183, 193, 264
Hindistan 158, 159, 160, 161, 162, 166, 167, 180, 185, 194, 225, 226, 253, 260, 275, 277
Hixson, Walter 33, 151, 264
Hobsbawm, Eric 16, 262, 274
Holder, Eric 156
Holloway, John 224, 245, 246, 247, 249, 256, 257
hooks, bell 89, 90, 113
Hossein-Zadeh, Ismael 67, 145
Hudson, Michael 270, 271
Hüseyin, Saddam 73, 128, 131
Hutton, Will 175

I-İ

Irak Savaşı (2003) 45, 63, 72, 73, 76, 77, 137
ırkçılık ve ırkçı ideoloji 48, 71, 225, 273
İkinci Dünya Savaşı 139
imparatorluk 24, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 54, 59, 61, 66, 135, 136, 157, 162, 253, 262, 264, 265, 269, 273, 274, 275, 277
insan hakları 19, 26, 75, 104, 131, 139, 201, 206, 207, 209, 210, 222, 227, 228
İşçi Hakları Konsorsiyumu (İHK) 109
İsrail 75, 129, 135, 145, 146, 215, 229, 248
İzlanda 176, 180

J

Jackson, Andrew 35, 36
Jacoby, Russell 234
Jamaika 167, 199
Jefferson, Thomas 35, 36
Jeffries, Fiona 249
Jensen, Robert 82, 200
Johnson, Chalmers 25, 40, 45, 51, 128, 131, 137, 138, 141, 142, 143, 150, 265, 269, 270
Jones, Ann 138, 143, 144

K

Kadınların Pentagon Eylemi (KPE) 218
Kagan, Robert 50, 51
Kaldor, Mary 220, 221
kapalı topluluklar 66

kapitalizm, 103, 104, 112
Katrina Kasırgası 64, 65, 91, 93
Kellner, Douglas 129, 184, 190, 191
Kelly, Petra 205, 217, 218, 219, 223, 235
Kennedy, John F. 45, 123
Kernaghan, Charles 112
Kingsolver, Barbara 68, 75, 237, 238
Kipling, Rudyard 32, 33
Kirkpatrick, Jeanne 127
kirlilik 95, 172, 195, 275
Kissinger, Henry 58, 124
kitle imha silahları 74
Klein, Naomi 25, 58, 100, 101, 102, 103, 104, 110, 114, 125, 143
Knauft, Bruce 16, 44, 151
Knight, Phil 110, 246
kölelik 37
Kolko, Gabriel 17, 18, 61, 265, 267
Kolombiya 141, 155, 156, 241, 254
komünizm 210
Konrad, George 219, 220
kontralar 18, 126
konut sahipliği 102
Körfez Savaşı (1991) 41, 128, 129, 130, 131, 143
Kovic 47
Küba 38, 39, 254
Kubler-Ross, Elisabeth 266, 267
Kukdong International 111
kültürel emperyalizm 26, 182, 183, 186, 195
küreselleşme 8, 26, 59, 120, 162, 174, 184, 191, 202, 209, 221, 249, 253, 254, 256, 275
Küreselleşmenin Sosyal Boyutu Dünya Komisyonu 89
kurtuluş teolojisi 242, 243, 256
Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) 57

L

Latin Amerika 18, 33, 53, 54, 55, 57, 58, 75, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 141, 147, 154, 155, 165, 241, 242, 244, 252, 253, 254, 256, 275
Lefever, Ernest W. 32, 104
Letonya 176
Levi Strauss (şirketi) 104
Libby, Lewis 49
Lifton, Robert Jay 266, 267, 274
Lijjat Papad 260
Locke, John 34
Loeb, Paul Rogat 88, 90
Los Lobos 71
Louis Berger Group 144
Low, Setha 66, 108
Luce, Henry 31, 42, 43, 49, 120, 166, 187, 188, 193
Luhrmann, Baz 179, 180, 181

M

Mandarin International 107
Mann, Michael 60, 150, 265
Marcos, Subcomandante 224, 232, 246, 248, 249, 256, 257, 258
Marley, Bob 26, 199, 200, 201, 202
Marsalis, Branford 94, 95
maskülinizm 38, 83
"matriotizm" 72
Matrix 79, 80
Mauro, Rogerio 174
Mayer, Arno 140
McDonald's 114, 120, 187, 189, 190, 191, 192, 275
McGrath, Molly 109
McKibben, Bill 103, 173, 238, 275
Meksika 36, 37, 38, 57, 65, 109, 111, 113, 163, 168, 223, 224, 235, 244, 245, 246, 247, 248, 256, 277
Meksika Savaşı 36, 37, 38

Melucci, Alberto 113, 114
Melville, Herman 86
Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) 45
Michnik, Adam 220
Middleton, Donna 232, 241
militarizm 59, 71, 72, 78, 122, 145, 274
misket bombaları 46, 47, 130
Moglen, Helene 64, 82
Molina, Liana 108
Monroe Doktrini 40
Morales, Evo 31, 53, 54, 55, 56, 57, 239, 252, 255, 273
Morrison, Toni 86
Moulin Rouge (film) 179, 189, 195
Moylan, Tom 235, 239, 241, 250
MTV 180, 196
muz ticareti 156
müzik endüstrisi 197
My Lai katliamı 47, 48

N

Nair, Balakrishnana 160
Namir, Sheila 64, 82
Nash, June 247, 248, 256
Negri, Antonio 4, 59, 135, 258, 277
neoliberalizm 252, 254
New Orleans 10, 24, 25, 64, 65, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102
Nguyen, Thuyen 106
Nikaragua 18, 19, 20, 21, 27, 109, 125, 126, 244, 256
Nike (şirketi) 105, 106, 107, 109, 110, 111
Nixon, Richard M. 123, 124
Noriega, Manuel 127
nükleer silahlar 214
Nükleer Silahsızlanma Seferberliği (NSS) 213
Nye, Joseph 187

O-Ö

Obama, Barack 23, 25, 27, 136, 156, 171, 230, 267, 268, 269, 271
Oregon Üniversitesi 110
O'Sullivan, John L. 38
Ottawa Konvensiyonu 229
"öğrenilmiş çaresizlik" 84
ölümün toplumsal inkârı 267
özelleştirme 144, 163, 165
özgür insanlar 34, 38

P

Paley, Grace 216
Panama 127
Parker, Theodore 37
paternalizm 93
Petras, James 54, 55, 163, 169
Picasso, Pablo 17
Piercy, Marge 27, 233, 234, 235, 238, 239, 240, 241, 250
Portland Okul Kurulu 110
postmodern 44, 57, 58, 59, 80, 180, 247
Powell, Colin 100, 196
Prakash, Madhi Suri 57, 201

R

Rastafaryanizm 200
Raytheon (şirketi) 145
Reagan, Ronald 18, 20, 21, 49, 75, 109, 123, 125, 126, 127, 128, 133, 165, 168, 177, 210, 211, 212, 216
Reebok (şirketi) 111
reklam, rolü 185, 187, 199
Rice, Condoleezza 51
Rimmerman, Craig 97
Robinson, Pat 124, 125, 126, 208, 232, 241, 273
Rogin, Michael Paul 35

Rokke, Doug 131
Roosevelt, Theodore 38, 40
Roy, Arundhati 70, 137, 265
Rubin, Robert 168
Rules of Engagement (film) 193
Rumsfeld, Donald 46, 49, 78, 134
Rush, Molly 218
Rusya 139, 141, 229

S-Ş

sahiplenici bireycilik 34
Sandinist hareketi 18, 19, 21, 125, 126
Said, Edward 23, 24
Sardar, Ziauddin 23, 43, 45, 72, 73, 74, 75, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 264
Sarkozy, Nicolas 53
satın almalar 270
Savaş Güçleri Yasası (1973) 122
savaş karşıtı hareket 76, 79
Scott, James 228, 243
Serbest Üretim Bölgeleri (SÜB) 105
Sheehan, Cindy 72, 77, 81, 82
Shiva, Vandana 159, 160, 166, 167, 173, 174, 260, 276, 277
Shultz, George 128
Singer, Peter 173
sivil haklar hareketi 85
sivil toplum 26, 62, 208, 220, 251
Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) 208
Slotkin, Richard 37, 48
Smith, Christian 18, 75, 109, 210
Soğuk Savaş 20, 21, 32, 40, 45, 69, 76, 132, 137, 139, 148, 192, 197, 212, 213, 216, 220, 221
Solano, Lila 254
Solnit, Rebecca 71, 258, 259
Somoza, Anastasio 125, 126
Sopranolar (televizyon dizisi) 83
Sony (şirketi) 192
Sousa Santos, Boaventura de 58, 250, 251, 253, 257
Sovyetler Birliği 49, 69, 119, 120, 129, 138, 145, 148
Speth, James Gustave 276
Steger, Manfred 184, 199
Summers, Lawrence 171, 271
şarkılar, yaratılması ve yayılması 183, 197, 199
Şili 124

T

Tabb, William 162, 169, 170, 171, 174, 265
Taliban güçleri 132, 133, 134
televizyon 73, 83, 130, 187, 188, 195
terörizm *bakınız* biyoterörizm; teröre karşı savaş 44, 59, 151
The Sound of Music 180, 181, 182
Thompson, E. P. 213, 220
Tocqueville, Alexis de 36, 262, 263
Todd, Emmanuel 51, 52, 147, 265
Tomlinson, John 183, 184, 188, 194, 195
tüketimcilik 78, 79, 189, 190, 198

U-Ü

Ugarte, Rosseline 158
Ulusal Emek Komitesi (UEK) 107
Ulusal Güvenlik 49, 69, 119, 124, 129, 137, 141, 153, 156
Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) 141
Ulusal Güvenlik Stratejisi 49, 119, 137, 153
Ulusal Güvenlik Stratejisi (Bush) 49, 119, 137, 153
Ulusal Güvenlik Yasası (1947) 69
Ulusal İstihbarat Konseyi 269
uluslararası hukuk 42, 46, 229

uluslararası örgütler 227
Uluslararası Para Fonu (IMF) 45, 154
Union Carbide 161, 162, 275
Unocal 133, 139
ütopyacılık 234, 243

V

Van Elteren, Mel 184, 190, 195, 198
Vanaik, Achin 253
vatanseverlik 72
Venezüela 56, 251, 252, 254, 255
video oyunları 78, 79
Vietnam 20, 45, 46, 47, 48, 106, 122, 123, 129, 186
Vietnam Savaşı 45, 48
Von Trier, Lars 180

W

Wallerstein, Immanuel 16, 44, 50, 60, 150, 265, 272, 273
Wall Street Journal 32, 161
Warner, Judith 84, 197
"Washington Konsensüsü" 53, 55, 168, 173
Wertheim, Margaret 188
West, Cornel 36, 41, 71, 73, 79, 81, 85, 86, 87, 265, 273
Williams, William Appleman 22, 24, 33, 34, 40, 66, 69, 93, 183, 229, 265, 266, 276
Wilson, Woodrow 40
Witness for Peace (örgütü) 18, 21, 126, 211, 212, 244
Wolfowitz, Paul 49
Wood, Lesley 16, 158, 163, 225, 226, 265

Y

Yapısal Uyum Programları (YUP) 163, 164
Yeni Amerika Yüzyılı Projesi (YAYP) 49
yeni muhafazakârlık 23, 25, 32, 49, 51, 66, 120, 132, 148
"Yeryüzü Demokrasisi" 260, 277
Yeşiller Partisi 216, 217
Young, Andrew 83, 91, 106
Young, Marilyn 264, 265
yumuşak güç, tanımı 188
yurttaş hareketleri 90
yurttaşlık 62, 201

Z

Zapatista hareketi 57, 247
zayıf vatandaşlık 88